

MARIA ARSENE

EROII NU AU VÂRSTĂ

BIBLIOTECA CONTEMPORANA

EDITURA ION CREANGA, 1972
Desenul copertei de GH. MARINESCU

EU, GUȚĂ, ZAMFIR ŞI CEILALȚI…

„Castelul” se află la marginea satului. Eu l-am descoperit cel dintâi. Are trei turle dărâmate, un pridvor cu treptele de piatră mâncate de ploi şi vântoase şi-o curte neîngrădită năpădită de bălării.

Camerele fără geamuri, cu tocurile ferestrelor arse şi tavanul afumat.

Vreo câteva zile după descoperire nu am spus la nimeni. Mă plimbam numai eu prin el, închipuindu-mi fel de fel de poveşti… Dar degeaba. Nu mergea de unul singur. Până ce, într-o joi după-amiază când aveam liber la şcoală, îmi chemai băieţii şi cu toţi o pornirăm spre bariera de sud a satului, iar, de-acolo, după dealul lui Hrişcă…

De-ndată ce ne văzurăm în Castel, ne gândirăm în ce fel să ne jucăm. Dar mai întâi făcurăm jurământ să păstrăm secretul şi să nu-l spunem altor băieţi. Numai dacă domnul Duşa n-o să ne întrebe iar apoi o să vorbească faţă de alţii.

Şi numaidecât după ce le propusei jocul, venirăm a doua zi cu săbii de lemn şi coifuri de hârtie. Eram doar din Domneştii de mijloc. Asta înseamnă că pe-aci, pe undeva pe-aproape a locuit un Domn al ţării.

… Suntem obosiţi, căci am venit cale de multe poşte, după lupte grele. Purtăm armuri, zale şi coifuri strălucitoare.

— Ba nu strălucesc deloc, se opune Guţă, prietenul meu, sărind într-un picior.

E desculţ ca şi mine, dar pe el a şi început să-l frigă bolovanii încinşi de soarele fierbinte de vară.

— De ce nu ne strălucesc coifurile şi zalele, mă Guţă? îl întreabă Ganciu.

— Pen' că-s pline de colb, mă, că până s-ajungem aici, ne-am bătut cu cavaleria, la zece poşte depărtare de şosea. Asta aşa era. Făcusem zece poşte. A douăzeci de kilometri fiecare. Til! Cătămai drumul!… Din sat şi până la Bucureşti, ori chiar mai departe… Da' ce ne pasă? Cai buni avem, învăţaţi cu luptele suntem… Buzele săbiilor taie firul de păr în două. Turcii, tătarii, vizigoţii şi dom' plutonier de jandarmi Tudose ne ştiu de frică…

— Tii…! Aoleu, uiuuiuiu…

— Ce-i, mă? Ce te vaiţi?
— Mi-a intrat o ţeapă de salcâm în talpă de m-a băşicat la ficaţi…
— Şi numai pentru atâta lucru plângi?
— Cine plânge, mă?
— Tu!” Nu te-am auzit eu?
— Ce m-ai auzit?
— Ziseşi „tii” şi „aoleu”!
— Eu?
— Tu!
— Spusei aşa, că să speriu ţepuşul…
Ei… Ne-am legat noi armăsarii – toţi avem armăsari, că suntem căpitani, afară de Tuţu, căruia îi dădurăm doar un catâr pen’ că avea doar 8 ani şi-abia era în clasa a doua – şi am intrat în curtea Castelului. Dar mai întâi băturăm cu mânerele săbiilor în poarta grea şi groasă de stejar. Ne-a răspuns straja, de sus, de pe zid:
— Cine-i acolo?
— Noi, căpitanii.
— Veniţi mai aproape, să vă recunosc, că de mă minţiţi, vă-mpuşc până la unul…
— Nu poţi trage că a plouat aseară şi ţi s-a muiat praful de puşcă din cornul de la brâu.
— Zău, mă?
— Zău!
— Ba am praf uscat şi nu mai faceţi gură că vă ochesc!
Ne-apropiem ascultători. Te poţi pune în proptă cu o strajă domnească?
— Parola o ştiţi? ne întreabă el, neînduplecat.
— O ştim, răspund eu.
— Spune-o! tună santinela.
— Mănăstire-ntr-un picior.
— Aţi ghicit. Ciuperca este, veni contraparola.
Ne-a recunoscut şi ne deschide poarta.
Însă mai întâi am trecut pe la spălător, unde ne-am periat uniformele colbuite. Ne spălarăm bine pe mâini şi pe faţă şi, după ce ne-am răsucit mustăţile şi barba – Nuţă, căpitanul, avea şi barbă

– am dat buluc în sala cea mare. Dar nimeni nu ne-a luat la rost c-am năvălit de parcă ne fugăreau tătarii.

Domnul ne aşteaptă în prag. Cum ne-am apropiat de el, ne şi îmbrăţişă, poftindu-ne pe toţi să mâncăm.

Ce masă întinsă! Ce de mai bunătăţi pe ea!

— Ia spune, Zamfire, ce-am mâncat?

Zamfir şi-a şters cu poalele cămăşuicii gura învineţită de dudele negre şi-a început să-nşire, mai-mai să ne facă să murim de poftă.

— Mai întâi şi mai întâi, Vodă ne-a dat la fiecare câte o ciocolată ori câte o prăjitură umplută cu ciocolată. După pofta fiecăruia. Ne-a întins o grămadă de farfurii, pline vârf cu orez dulce, fiert în lapte. Şi în fiecare farfurie cu orez a pus câte o lingură cu magiun şi câte un pumn de stafide, iar alături – un şir de smochine şi-un cornet cu bomboane spirtoase.

— Pe urmă au venit sarmalele, se amestecă Tuţu.

— Ce sarmale, mă? se oţărăşte Zamfir. Pe urmă ne-a dat colţunaşi…

— … cu brânză.

— … cu carne de porc pe varză şi alune curăţate.

— Şi ciorbă, nu se lăsă Tuţu.

— Mă! i-am strigat eu. De ce te-amesteci în vorbă printre căpitani, când tu nu eşti decât sublocotenent pe catâr? Spune mai departe, Zamfire!

— Ciorbă de perişoare… Dar nu orice fel de perişoare. Alea erau făcute din halva dulce.

— Şi de băut? întrebai.

— De băut a fost din belşug. Zece oale de limonadă de toate culorile. Roşie, verde, albastră.

— Şi liliachie?

— Şi. Asta numai după ce am mâncat bine şi ne-am săturat…

— Dar caii noştri arăpeşti? izbucni Guţă.

— Caii? A, lor le-au dat slugile fân proaspăt, apă rece şi câte-o pungă cu bucăţi de zahăr cubic.

Zamfir îşi mai frecă o dată buzele vopsite cu zeamă de dude. De astă-dată foloseşte mâneca cămăşii, pe care lasă o pată albăstrie.

— După ce mâncarăm noi şi ne săturarăm burţile, „domnul” începu să ne descoasă: „Cum a fost în bătălie? Care dintre noi s-a luptat mai vitejeşte? Spuneţi, mă, şi voi, că aţi fost acolo!”

— Eu am tăiat şapte turci, Măria-ta! strigă Gută.

— Eu l-am prins pe Buluc-paşa din Vidin şi l-am făcut chisăliţă cu spanga, se făleşte Ganciu.

— Eu când am ochit cu buzduganul în mijlocul unei cete de turci călări, zob i-am făcut, Măria-ta. Unul nu s-a mai ridicat.

Pentru că se făcuse tăcere, mă adresai lui Tuţu:

— Dar tu, sublocotenente catârgiu?

Tuţu numără pe degete:

— Eu am pus o capcană de iepuri şi am prins toată armia sultanului.

— Cum mă? Ai prins tu, turci, în capcană de urecheaţi?

— I-am prins, Măria-ta.

— Cum, mă, cum? izbucnirăm noi, curioşi.

— Păi… aşa… Cădea întâi iepurele cu piciorul în capcană. După el venea turcul cu puşca să-l ia să-l jupoaie şi să-l frigă. Dar cum punea mâna pe iepure, haţ, capcana îi prindea mâna. Şi eu…

— Şi tu?…

— După urechilă şi soldatul sultanului. Harşt!

— Harşt!

— Îi zburam fesul şi pe urmă căpăţâna.

— Cu ce, mă, cu ce?

— Cu sabia mea de oţel de *Madasc*…

— De Damasc, mă! îl corectă, gelos, Zamfir.

— Ba nu, a voastră-i de Damasc, a mea…

— Te-te-te, mă, cine se găsi! se supără Guţă. Să nu-i crezi, Măria-ta! Se laudă. Dă-i drumul, Zamfire!

Măria-sa, când a văzut că are de-a face cu astfel de viteji eroi, ne întreabă:

— Cu ce să vă răsplătesc, fiii mei, pentru dragostea voastră de ţară şi curajul nemaipomenit de care aţi dat dovadă? Hai, cereţi-mi! Nu vă sfiiţi!

Asta ne-a pus în încurcătură. Nu trebuia să ne pripim, dar nici pe Vodă să-l faci să te aştepte. Ce să-i cerem? Am tăcut noi, ceilalţi patru. Ce poţi să-i ceri mai întâi? Că oricât ai dori şi ţi-ar împlini, tot e puţin, pe câtă avere are dumnealui de-ţi poate dărui – oliolio! — numai mişcând o dată dintr-o sprânceană.

— Hai, mă, cereţi! ne îmbie Zamfir. Că pe urmă se supără şi o să vă dea cotul şi pişcotul.

— Să-mi dai, Măria-ta un sac cu pişcoturi, se bagă fără ruşine catârgiul.

— Tot puştimea întâi! Bine… Fie, îl lasă Ganciu. Mie să-mi dăruieşti, Măria-ta, o bicicletă de argint şi-o capră cu coarne de os şi din piele de-adevăratelea. Ca s-o lăptărească în fiecare seară măicuţa. Dintr-alea cum are dom' Cucu, băcanul, ciurdă. Nu din cârpă şi coarne din dinte de pieptene, cum îi a lui sor-mea Anica.

Când i-au auzit doloanţele, se repeziră şi ceilalţi, iureş, la răsplată, pentru vitejii.

— Eu vreau o pereche de bocanci pentru taica, să aibă ce purta. Când o veni toamna şi iarna. Doar cataramile să fie de aur. Tălpile, nu, că-s grele. Bocanci, aşa cum are dom' plutonier de jandarmi, Tudose, care loveşte cu ei oamenii peste ţurloaie. Poate să fie şi mai vechi. Dar să nu-l pătrundă noroaiele şi zăpada prin ele. Şi aş mai vrea şi…

— Hai, mă, dă-i zor…

— Ce, ţi-e frică să nu se termine? Are Vodă. Magazii pline, nu te teme.

— … Aş mai vrea… Să-mi dai, Măria-ta, pe lângă perechea de bocanci ai tatii şi o tăbliţă pentru sor-mea Anica, dintr-a-ntâia. Că n-avem bani să-i cumpărăm. Şi doar acasă n-o să scrie cu cărbunele, pe pereţi… Şi…

— N-ai isprăvit, mă?
— Acuşi… Să-mi mai dai…
— Bicicleta de argint am luat-o eu.
— Mie… un briceag, Măria-ta, cu zece limbi, niciuna la fel. Să aibă fluier în cap şi muzicuţă de gură în partea cealaltă, se vârî iarăşi peste căpitani, obraznicul de catârgiu, care nici sublocotenent nu merita să fie.
— Ne-a făcut praf. Auzi? Zece limbi, fluier, şi cu muzicuţă de gură! Mă, prichindelul nu-i prost. Nu cumva…
— Ce-i mă, ce?
— Nu cumva… o fi vreo iscoadă de-a sultanului?
— Fugi, mă, îi luă Zamfir apărarea. Nu-i feciorul ţaţii Frusinii?
Când a fost să-mi vină rândul, intră Guţă peste mine, cu glasul lui de clopot cu care-şi citeşte lecţiile în clasă:
— Eu cer răsplată, Măria-ta, cinci saci de porumb. S-avem pentru mămăligă. Până-n primăvară. Şi-n afară de asta, un *otomobil* cu totul şi cu totul din aurul cel mai curat şi neamestecat. Cu perne moi de catifea şi felinare cu electrică.
— *Otomobil*, Guţă?
— Aşa. *Otomobil*. Ce? N-am voie? Nu merit?
— Meriţi, mă, dar de ce vruseşi din aur, mă?
— Aşa.
— Tu n-auzişi pe domnul Duşa că niciun aur din lume nu-i curat? Că-n fiecare dram din el e sânge, lacrimă şi nădușeală?
— Auzii.
— Atunci?
— Aşa vreau eu! Un *otomobil* din aur. Dar spusei că numai din aurul cel mai curat şi neamestecat… Nici cu lacrimă, nici cu… Ce, mă, n-am luptat?
— Ai luptat.
— I-am bătut pe turci?
— I-ai bătut… Cine spune altfel?

— Nu era să prind şi pe prinţesa, fata sultanului, dacă nu se ruga de mine s-o iert? C-are în două zile extemporal la aritmetică şi nu ştie, neam, regula de trei? Nici pe a simplă? Dar mi-a promis sultăniţa a mică şi tânără că-mi va trimite o haină cu aripi, să plutesc pe val în Călmăţui ca o ştiucă şi să zbor pe sub cer ca barza.

— Iui-te-l, mă, pe Guţă, ce-i trecu prin minte!

Mi-a sosit, în sfârşit, rândul. Ce să cer? Turci tăiasem. Doi viziri hapsâni spânzurasem. Pe sultanul de la Ţarigrad îl speriasem rău. Puteam să-i cer „domnului" orice şi oricât.

— Să pui, Măria-ta, să se ridice în mijlocul satului un cuptor de pâine care să scoată în fiece dimineaţă, până se iţeşte soarele, cozonaci cu stafide. Cornuri cu nuci şi cu lapte. Gogoşi umplute cu dulceaţă şi plăcinte cu brânză şi carne. Să poată lua şi să mănânce oricine cât o vrea – şi acasă să ducă, fără să coste vreun gologan.

M-am uitat la tovarăşii mei, căpitanii. Au rămas cu gurile căscate. Ehe-hei! Staţi numai, că n-am terminat! Cu mine vă puneţi mintea la cerut, zmeilor? Zisei mai departe:

— Să trimiteţi, înălţate Doamne, pe prinţişorul, fiul tău, să stea în sat la noi.

— De ce, mă? întrebă Guţă.

— Aşa, prostule, că doar n-o să-l lase tat'-său, vodă, să intre pân' la genunchi în noroi! De-am avea pe fiul său aici, ne-ar face drum de piatră şi cinematograf, şi minge de fotbal ne-ar da şi… Iar pentru mine nu vreau decât cinci lei.

— Atât numai? mă căină Zamfir.

— Atât! Dar cinci lei care, oricât i-aş cheltui să nu se mai termine niciodată.

— Cum asta? vru să afle Ganciu.

— Păi aşa. Să zicem că iau de cinci lei ăştia bomboane la dom' Cucu. Numai că-i bagă în tejghea şi, hop!…

— Cum, hop?

— Gata, hop! Zboară leii dinăuntrul tejghelei şi se-ntorc iarăşi la stăpân. Adică în buzunarul meu…

— Păi atunci… Tu cu cinci lei cumperi tot satul… Şi judeţul, şi capitala!

— Cumpăr, mă, şi ce-i? Nu-s banii mei? Fac ce vreau cu ei!

A doua zi, domnul Duşa, învăţătorul cel nou, ne-a spus o poveste. De unde o fi aflat-o, nu ştiu. Şi povestea cea adevărată cu castelul o ştia, deşi dumnealui nu e din sat de la noi. E din Movila. Movila e o comună la vreo treizeci de kilometri de malul mării. În Dobrogea noastră.

E nins la păr învăţătorul, dc-ai crede că peste un an are să iasă la pensie. Dar de unde? E încă tânăr. Mai are până atunci. Şi ce credeţi că ne-a spus? Mai întâi ne-a zis: „Vechiul conac ciocoiesc se află acolo unde pe vremuri boier Vartolomeu Zdrafcu stăpânea judeţ de pământ. Şi tot acolo, la scara de piatră, punea argaţii să bată cu funiile ude ţăranii care nu ieşiseră la boiereasca muncă de pomană pentru ciocoi – ori n-avuseseră de unde să-i aducă limbi de porc, ficaţi şi-un picior cu şorici, cum erau obligaţi prin contracte nescrise, dar aspru pedepsite. Conacul a fost ars în primăvara lui ’907 de ţăranii obidiţi şi răsculaţi."

Apoi, când am vrut să ştim mai multe despre vodă care a fi locuit pe-aproape: „Satul vostru nu-şi trage numele de la niciun domnitor, ci de la un boier Zdrafcu, care stăpânea ca un domn şapte cătune, cu tot pe-atâtea moşii. Cuibul şi-l avea aici în sat, de unde şi numele de Domneasca… Castelul? Pe vremuri, când nu se mai ştie, era un conac. După ce s-a dărăpănat de ani şi vremuri, Zdrafcu l-a transformat în ocnă. Da, ocnă. Se află acolo vreo zece găuri adânci, căptuşite cu piatră de fântână, unde boierul zvârlea ţăranii răi-platnici”.

— Ce-nseamnă răi-platnici? a întrebat Guţu, căpitanul, pe învăţător.

Domnul Duşa dădu trist din cap:

— Răi-platnici erau ţăranii săraci care nu puteau plăti dările grele către vodă şi ciocoi. Pe ţăranul răzvrătit îl legau de inelele de fier şi-l băteau cu harapnicele pe trupul gol.

— Vodă nu locuia în castel? încearcă Ganciu să mai salveze ceva din închipuirile noastre.

— Da' de unde! Vodă era la Bucureşti, în palat. Acolo îşi primea partea ce i se cuvenea din hoţomănitul şi jaful ce-l făceau boierii.

— Chiar aşa a fost?

— Chiar aşa. Niciun domn, niciun voievod sau vreun prinţişor n-a locuit aici. Doar ocna lui Zdrafcu ciocoiul.

Ne-am dus pentru ultima oară la „castelul" din marginea satului, unde ne jucaserăm de-armata. Toţi căpitanii, patru, şi catârgiul. Priveam comoara noastră şi eram trişti. Parcă ne-o furase careva şi se dusese cu ea departe… Departe… Fără putinţă de a-l mai întoarce, ca să-i luăm înapoi ce ne-a jefuit... De-acu că aflaserăm…

Ce rău ne părea. Se umeziseră sub pleoape unii. Şi eu, iarăşi cel dintâi.

… Rămas bun, Măria-ta, mincinosule! Şi voi, mese încărcate cu farfurii de orez şi ciorbe cu perişoare! Rămas bun, bidivii dragi, coifuri, zale şi suliţi!

… N-o să-l mai ia sughiţul spaimelor pe sultanul de la Ţarigrad. Sultăniţa cea mică o să-şi poată face temele cu regula de trei simplă, iar Buluc-paşa liber este să se retragă liniştit cu oastea vie şi nevătămată, până dincolo de Dunăre, la Rusciuc.

… Nu ne mai trebuie bicicletă de argint, automobil din aur făr' de lacrimă şi briceag cu zece limbi, fluier şi muzicuţă. Şi nicio hârtie de cinci lei care să facă ţuşt! din tejgheaua lui dom' Cucu în buzunarul nostru. Iar fiul împăratului n-are să mai păşească pe uliţele izbăvite de noroi ale Domneascăi… Domneasca lui Zdrafcu… Aşa cum ar trebui să-i spună satului nostru. Noi credeam că

a locuit „domnul” în satul nostru, dar „castelul” a fost doar ocna lui Zdrafcu.

… Ne despărţim cu durere de capra de piele cu ugerele pline de lapte, ca şi de cuptorul cu cozonaci pe de gratis.

Dar mâine?… Ehe-hei! De mâine, eu, Guţă, Ganciu, Zamfir şi Tuţu… Cu prăştiile, cu furcile şi coasele ne vom bate cu jandarmii şi artileria care a primit ordin de la rege să facă Domneasca de mijloc una cu pământul. Aşa cum ne-a povestit domnul Duşa.

Nu mai avem timp de aşteptat. Duşmanul e de-acum la marginea satului, chemat de boierul Nicolescu, strănepotul lui Zdrafcu.

Suntem în luna martie, anul 1907.

La luptă, băieţi!

Ţintiţi bine! Cei cu praştia. Drept în chipiurile ofiţereşti! Cei cu coasa. La picioarele cailor de la tunuri!

— Şi eu ce să fac cu furca? întrebă, ca de obicei, Tuţu, căci deşi ne-am lepădat de Vodă şi castelul lui, mintea lui crudă tot de catârgiu i-a rămas.

— Mă, tu n-ai fi ajuns niciodată căpitan. Ce tot întrebi şi ne ţii în dârdora luptei? Înfige furca în pieptul boierului Nicolescu! îi porunci Guţă. Şi dacă nu eşti în stare, înţeapă şi tu acolo cu ea, barem o sută, două sute de jandarmi. Ca să ne dai un pic de ajutor. Şi-apoi, du-te de te joacă cu arşicile. Nu te mai amesteca în bătălie că eşti copil.

Să ne fi auzit, apoi, după luptă, pe noi ceilalţi:

— Cum a fost, Zamfire?

Zamfir nu şi-a mai şters gura nici cu poalele şi nici cu mâneca cămăşii. Căci primăvara, în martie, dudele nu sunt coapte. A înghiţit doar în sec şi i-a dat drumul:

— Fugeau jandarmii şi artileriştii, măi, de ziceai că nici cu trenul nu-i mai poţi ajunge din urmă. Şi erau magaziile boiereşti ochi, cu saci doldora de

boabe. Căşile lor, numai oglinzi, covoare şi mătase. Iară nouă ne era o foame, de ni se urcaseră burţile în cap…

Azi a venit Guţă la mine acasă. M-a strigat la gard. M-am dus că-i e frică de Ursul, dulăul nostru.

— Auzişi, mă?

— Ce s-aud?

—Vine război.

—?

— A primit taica ordin de concentrare.

— Cum adică?

— Trebuie să spună prezent la cazarmă, în Ploieşti, până-n ziua de 18 septembrie 1939. Vine război. Aşa i-a spus el mamei. Şi mama a început să bocească.

—…

— Dar pe taică-tău nu l-a chemat?

— Nu ştiu… Cred că nu… Sau… Ba nu, şi maica a plâns azi, toată dimineaţa.

— Păi atunci…

— Atunci?

— Ce facem?

Tăcui o clipă. Apoi, răstit:

— Cum ce facem? Mobilizăm şi noi băieţii şi atacăm.

— Pe cine, mă?

— Ia-n auzi! Pe cine… Pe nemţi, bă, pe Hitler…

ORA DE ISTORIE

Din Grinjeşti şi până la gară e cale. Două poşte. Trebuie să le faci pe jos. Vara, dacă ai noroc, mai întâlneşti un car. Ori vreo căruţă. Iarna…

Două poşte îs din Grinjeşti şi pân' la gară.

Am plecat dis-de-dimineaţă. Dimineaţă? Da' de unde? Era întuneric beznă. Şi-un cer negru, atât de negru, că făr' de felinar nici Dumnezeu nu şi-ar fi putut găsi tronul. Dar Dumnezeu n-are nevoie de felinar, că are stele. Puzderie de stele, însă de zgârcit ce e, nu le scoate decât pe senin. Ori poate de teamă. Să nu-i pice cumva vreuna pe jos şi să i-o fure vreun sărac.

Aşa cred eu. Aşa i-am spus şi lui nea Tudor. El m-a privit nu ştiu cum: s-a încruntat. Apoi a zâmbit şi şi-a trecut mâna prin părul meu.

— Săracii n-au nevoie de stele, Gheorghiţă, ci de pâine.

Nea Tudor e naşul meu. Adică ţaţa Veta, mama lui, mi-a dat la botez numele de Gheorghe. După Gheorghe Ilie, bărbatul ei, şi tatăl lui nea Tudor, pe care l-au împuşcat jandarmii în '907, când a fost

răscoala. Eram mic pe-atunci… Nu. Nici nu mă născusem. Bunica mi-a povestit că am căpătat numele de Gheorghe, doi metri de pânză albă şi trei covrigi. Gheorghe mi-a dat numele, dar toţi îmi spun Gheorghiţă.

Nea Tudor e orfan de tată. Eu îs şi de mamă. Tata a murit după ce s-a întors din război. Îl durea pieptul, că avea apă acolo. L-a plouat în tranşee. Mama s-a prăpădit la un an după el. M-a crescut bunica. Dar de-aici înainte am să mă ţin singur pe picioare. Şi nea Tudor mi-a zis:

— Gheorghiţă, mă, la vârsta ta, nu se mai cade să stai pe spinarea bătrânei. Trebuie să-nveţi o meserie. Să mergi singur pe picioare.

Pot să merg. Am opinci din piele de porc, nerasă. Îs ele plesnite puţintel, dar mai ţin, ohoho, la drum.

Din Grinjeşti şi până la gară e cale. Două poşte.

Îs învăţat cu gerul. Iarna trecută n-am avut pic de lemne în sobă. Bunica mai ardea baligă uscată, când găsea, ori vreun ciot de cracă căpătată de la vreun milos. Îs învăţat cu gerul. Şi cu ploile. Am păzit pe vară oile lui dom’ Guşă care m-a ţinut doar pe mâncare, până la fulguit. După care m-a trimis acasă.

Mă lupt vârtos cu zăpada de trei zile. Nu se mai vede nici şoseaua, nici pârtia veche ori şleaul de sanie. Merg pe lângă stâlpii de telegraf şi, dacă nu m-o prinde viscolul, până-n seară sunt la gară.

Trenul vine la miezul nopţii. Plec şi eu cu el la nea Tudor, în Bucureşti. Acolo m-a chemat. Mi-a scris: „Să vii Gheorghiţă, în Bucureşti, la mine, la ateliere, în Griviţa. Poate intri ucenic. Nu e uşor lucrul ăsta, ba chiar greu de tot, dar am un prieten care mi-a făgăduit că o să te susţină, dacă ai să fii tare la aritmetică. Adu şi dovada de la primărie că eşti orfan de părinţi. De ce să pierzi vremea pe-acasă, ori să păzeşti berbecii şi oile altora? Nu trebuie să-ţi iroseşti anii, lăsându-te exploatat.

Urcă-te de îndată în tren şi vino! De nu-ţi ajung banii de bilet, te duci la maică-mea şi-i ceri. Şi mai spune-i să-mi trimită şi pieptarul cel vechi, de miel, că-i ger şi lucrez mai mult pe-afară, la vagoane. Ţi-aş da adresa unde stau cu chirie, dar, azi-mâine, mă mut. Proprietarul nu mă mai ţine. Vrea chirie mai mare. Când soseşti în Bucureşti, vii la ateliere, la poartă, şi-ntrebi de mine. Cu bine şi sărută din partea mea mâna bătrânei".

Scrisoarea, păturită, o port în buzunărelul de sus al hainei. Am păzit porcii şi oile lui dom' Guşă, ăl mai bogat om din sat. Îmi irosesc anii… De… Dar cum vine aia, exploatat? Care o fi ştiind să-mi spună?

În traistă am pieptarul vechi de lână, o pâine – a luat-o bunica de la dom' Ilie băcanu, pe zece ouă – o bucată de caş şi trei cepe. Briceaga cu plăselele de lemn se află în buzunarul larg al pantalonului. Şi-o batistă am acolo. Şi-un pieptene, şi-o oglinjoară rotundă. Faţa oglinzii e ştearsă şi pătată. Pe spatele ei scrie: „Beţi numai şampanie Mott".

În cap port ţurcana veche a tatii. E îngălbenită pe moţ şi pe poale. Dar blana oii a fost neagră când a croit-o cojocarul. Îs încălţat cu opinci din piele de porc, nerasă. Am doisprezece ani… Ştiu regula de trei simplă, aflu aria oricărui poligon şi pot să cubez un cilindru… Până la gară să mai tot fie…

Cât o mai fi până soseşte trenul?

Am coborât a doua zi dimineaţa în Gara de Nord. În staţia asta pot să intre cincizeci de staţii de-ale noastre. Pân-am ieşit din ea, m-am rătăcit de colo până colo. Dar îndată ce-am ajuns afară, am întrebat un domn:

— Care-i strada Griviţa, domnule?

— Asta în care te afli.

— Dar atelierele?

S-a dat un pas înapoi domnul şi m-a privit, m-a privit nu ştiu cum:

— Atelierele *cefere*?

— Alea.

Mi-a întors spatele şi s-a dus. Până la urmă m-a îndrumat o femeie, sărmană după chip şi îmbrăcăminte.

— Drept înainte, maică. Şi-o ţii tot pe stânga. Dar n-are să te lase.

— Cine n-are să mă lase?

— Jandarmii, că i-au înconjurat. Nu dau voie nici păsării din cer să intre ori să iasă de-acolo. Ai pe careva înăuntru?

— Pe nea Tudor.

Am pornit-o tot pe stânga, de la gară în sus, pe Griviţa. Dar nu făcui prea mult drum. După ce am ajuns la un pod de fier, cu scara mare de lemn, n-am mai putut să trec. M-au gonit vardiştii şi jandarmii. Dar nu numai pe mine. Pe toţi cei care se strânseseră acolo, cercând să treacă spre Ateliere. Şi erau puzderie. Femei, bătrâni, şi copii. Aveau la ei legături cu de-ale gurii. Ce răi şi afurisiţi jandarmii! Înjurau şi loveau cu patul armei. La nimereală. Fără să le pese de-i om cu părul alb, ori femeie cu copilul în braţe. Şi cum înjurau de spurcat!

— Înapoi! Risipiţi-vă, mama voastră! Vreţi să duceţi de mâncare bolşevicilor? Să rabde, dacă au vrut grevă!

Şi dă-i! Şi jart! Şi poc! Ţipă, speriate, femeile. Icnesc bătrânii. Urlă copiii. Ce se-ntâmplă aici? Unde-o fi nea Tudor? Încotro să mă duc, că afar' de el nu cunosc pe nimeni în oraşul ăsta mare unde şi apa o plăteşti? Doar aerul e de pomană. Bogdaproste şi pentru el! Dar nu ţine de foame.

Văd un jandarm cu câte două panglici galbene pe umeri. Are mustăţi mari şi un revolver la şold. Stă mai la o parte. După cum cată la om, pare să poarte pe dinăuntru şi un pic de bunătate. Mă apropii binişor de el.

— Nene…

Nu m-aude.

— Măi nene! strig eu mai tare.

A întors capul spre mine. Mă-ntreabă, din priviri: „Ce vrei?”

— Nene… Lasă-mă până la nea Tudor, că altminteri n-am unde-mi aşterne capul la noapte.

M-a cercetat posomorât, ca la postul de jandarmi din sat. Acolo unde intră oamenii pe picioare şi ies purtaţi în cârcă. Dar lui parcă, îi răzbătea câte-un pic de milă din ochi.

— Eşti de la ţară?

— De la ţară.

— De unde?

— Din Grinjeşti.

— Când ai venit?

— Azi-dimineaţă.

— La cine?

— La nea Tudor… Mi-a trimis şi scrisoare.

Mă scotocesc în buzunărel şi-i întind hârtioara păturită, scrisă din creion. Doar adresa de pe plic era trecută cu cerneală. A picat tocmai atunci şi-un ofiţer. Gras, voinic, şi avea pe umerii mantalei câte o panglică lată din fir de aur şi-un inel subţire petrecut peste ele. Dar nu din lână, ci din aur.

— Ce-i cu ăsta caporal?

— Să trăiţi, dom’ major! M-a rugat să-l las printre cordoane. E de la ţară…

— Unde vrei să treci, măi ţărane? mă iscodi, în glumă, pare-mi-se, ofiţerul.

„E şi ăsta om bun. Îmi dă voie să trec”, mi-am zis. Şi ca să-l înduplec şi, mai ales, ca să nu creadă cumva că-l mint, îi arăt scrisoarea din mâna jandarmului. Nici nu s-a uitat la ea. M-a ascultat, tot zâmbind.

— La nea Tudor, domnule ofiţer… dau eu din gură. Lucrează la fierărie… Mi-a trimis vorbă să vin la el… în Bucureşti… la ateliere… Să intru ucenic… Să nu mai rămân la dom’ Guşă la oi la porci şi berbeci, că mă is-plo-tea-ză… A holbat ochii ofiţerul…

— Ce-ai spus, mă? Ce-ţi face domnu’ tău Guşă?

Eu, mândru că pot să-i vorbesc şi pe păsăreşte, ca la oraş:

— Mă is-plo-tează, domnule ofiţer… Dar nu mai vrea nea Tudor să mă lase… Scrie şi în bilet…

A smuls hârtia din mâna caporalului. A citit numai în trap rândurile. Mototol a făcut scrisoarea în pumn. Apoi…

Apoi şi-a strâmbat buzele şi a început să râdă. Părea mai mult că rânjeşte. Şi când nici nu mă gândeam, mi-a tras o palmă… Sau două… Ori trei… Nu le-am mai putut număra. S-a învârtit deodată Griviţa cu mine. Ba nu. S-a urcat, nu ştiu cum, cu trăsuri, cu maşini şi tramvaie în cer, iar cerul a coborât de îndată jos, să calci pe el, dacă ţi-ar fi fost poftă…

Îmi ţiuiau urechile şi-mi zvâcneau tâmplele. Toate locomotivele lumiii îmi fluierau în ele. Auzeam vorbind, aşa, ca prin vis, dar înţelegeam fitece cuvânt: „Păcat de el, dom'le maior, un copil necăjit"… „Ce spui, tâlharule! Te-ai dat şi tu cu bolşevicii? Na! Ţine!" Jart! Alte palme… Şi iarăşi vocea maiorului jigărită de furie: „Plutonier! Plutonier! Du! pe caporal la comenduire… La arrest! Îi fac diseară raport."

Când m-am dezmeticit, mă aflam în picioare, cu spinarea rezemată de o gheretă părăsită. Altminteri nu m-aş fi putut ţine drept. Cineva îmi pusese în mână un covrig şi o hârtie de 20 de lei. Am intrat înăuntru.

Am intrat în cutia de lemn. M-am lăsat pe vine şi aşa am rămas acolo chircit până-n seară. De teamă, de frig şi zgomot n-am putut închide ochii. După miezul nopţii, cred că am aţipit puţin. Dar m-am trezit. Deşi nu se luminase încă bine, îmi dădeam seama că se făcuse de-acum dimineaţă. Înţepenisem de frig. Abia-mi putui mişca braţele. Picioarele, bocnă. Mă frecai cu pumnii la ochi, înghiţii gălbinarea, cum spunea bunica, şi privii în

jur. Încet, încet, sângele se puse în mişcare şi în vinele picioarelor, căci îmi revenii.

Ieşii în stradă. Griviţa era în faţa mea. La fel de arestată şi păzită de jandarmi şi vardişti. Se auzeau, nu prea de departe, pârâituri de arme şi mitraliere. Şi deodată, un chiot se ridică în văzduh. Dar nu ca acela pe care îl scot la horă flăcăii de pe la noi. Altfel. Mai tare. Mai aprig. Era un fel de vuiet. Ca un geamăt… Şi peste vuietul acela se aşternu deodată un şuier prelung, ce te străpungea.

— Sirena!… Cheamă sirena la ateliere!… spuse un ins cu şapcă şi cojoacă, oprit lângă mine. Avea sub braţ o pâine, iar din buzunarul scurt îi ieşea afară o jumătate de ziar.

— Pe cine cheamă? îl întreb.

Şi fiece cuvânt pe care-l scoteam din gură îmi bâzâia în creştet de parcă mi-ar fi fost capul golit pe dinăuntru.

— Pe oameni îi cheamă… Pe cine alţii?

— Eşti de la ateliere, nene?

— De-acolo… M-a prins schimbul pe dinafară şi n-am mai putut să intru.

Încercai la nimereală. Poate… Cine ştie?…

— Pe unul Tudor îl cunoşti, cumva?

— Ce-ai cu el?

— M-a chemat la el şi…

— Eşti de la ţară?

— De-acolo.

— Şi de mult în Bucureşti?

— D-aseară. Poate îl ştiţi pe Tudor.

Omul cu cojoacă şi pâinea subsuoară clătină a necaz din cap.

— Sunt mulţi Tudori la ateliere. Dar îi împuţinează stăpânii… N-auzi?

— Îi împuşcă? şi bărbia prinse să-mi tremure de spaimă.

„Unde-o fi nea Tudor? Ce mă fac în Bucureşti fără el?”

— Îi împuşcă? întreb încă o dată.

— Doar nu le-o număra pitaci în palmă! Gloanţe le dă.
— Pentru ce, nene?
— Pentru c-au cerut pâine…

N-a mai fost chip să mă apropii de ateliere. Vuiau maşinile pe stradă. Forfoteau jandiarmii: împingeau, ameninţau şi loveau mulţimea strânsă pe trotuare.
Au oprit şi tramvaiele din mers. În locul lor începură să treacă în goană camioane acoperite cu cearceafuri. Se făcu câteva clipe linişte în rândurile celor care adăstau. Apoi se auzi unul din spatele meu:
— Cară morţii…
Şi un ţipăt prelung de femeie. Şi altele. Şi plânsurile cu sughiţuri, cu icnituri şi cu blesteme se porniră…
Careva strigă tare, răguşit: „Ucigaşii!” Cuvântul ăsta greu se-ntinse vifor pe toate buzele: U-ci-ga-şii!…

În noaptea următoare am dormit pe o bancă. În sala de aşteptare din gară. Până-n ziuă au venit vardiştii. Au cerut actele. Pe unii i-au luat cu ei. Pe mine m-au lăsat. Eram prea mic. Nici a treia zi n-am putut să mă apropii de ateliere. Isprăvisem de mult caşul, pâinea şi cepele. Sete nu-mi era. Mestecam zăpadă. Doar oboseală şi somn.
Abia în a patra zi am putut să răzbat prin poarta atelierelor. Se reîncepuse lucrul. Vuiau strungurile, rabotezele, frezoarele. Ciocanele pocneau în cap niturile care încopciau coastele de tablă groasă ale cazanelor de locomotivă. Ici, colo, câte-un jandarm ori poliţist în straie civile, mai circulau prin curte, privindu-te pe sub gene cu bănuială.
M-am apropiat de un lucrător în vârstă cu mustăţi albe groase şi şapca trasă peste urechi. Gerul nu se potolise.
— Pe cine cauţi? mă întrebă el.

Am spus pe cine caut.
— Mergi la secţie, la cazangerie.
Toţi de acolo îl cunoşteau. Dar nimeni nu ştia sau nu voia să-mi spună unde se află. Ar fi trebuit să-l caut prin întreg oraşul.
M-am aşezat pe o nicovală şi, ascunzându-mi fruntea în cotul mânecii, am început să plâng. Plângeam pe-năbuşite. De deznădejde, de foame.
M-a bătut pe umăr un lucrător. S-au strâns roată pe lângă mine şi alţi câţiva. Le-am povestit despre scrisoare, despre… Despre… Mi se muieu vorbele în lacrimi, ca posmagii în ciorbă.
— Ai bani de drum pân-acasă?
— Doar douăzeci de lei.
— Trebuie să te întorci în sat, la ai tăi.
— De ce? Vreau să intru ucenic. Trebuie să mă văd cu nea Tudor.
— Du-te acasă, măi băiete! Încă nu-i de tine pe-aci.
— Bunica nu mai are de nici unele! Să mă duc iarăşi la dom' Guşă la berbeci? Nu! Mai bine îl aştept pe nea Tudor.
De ce mă privesc atât de curios lucrătorii?
— Nu-l mai aştepta, îmi zise unul.
Mă tăie o buză de cuţit pe spinare.
— Nu mai vine la ateliere?
Au tăcut oamenii. Toţi au tăcut. Ba nu. Unul respiră adânc după care, rosti scurt, bolovănos:
— Nu mai vine…
Mi s-a făcut inima sloi. „Cum nu mai vine?! Doar mi-a scris! M-a chemat!"
— A plecat?… încerc să mai smulg ceva de la ei.
Abia acum li s-au descleştat gurile.
— Da.
— Unde? nu mă las eu. Departe?
— Foarte departe, flăcăule. Nu-l mai aştepta. Du-te acasă! O să-ţi strângem noi bani de tren.
Mi se părea că visez. Iată-mă în Bucureşti, la ateliere, pe Griviţa, la nea Tudor. Nea Tudor care

mi-a scris să vin şi să încerc să intru ucenic. Iar el…

Mi-am înghiţit lacrimile, găluşti amare. Ce era să mai fac? Ce puteam face?

— Bine, le spusei, şi mă ridicai în picioare. Dacă nea Tudor n-o să mai dea pe la ateliere… Plec… Iar dacă totuşi se mai întoarce… Să-i spuneţi că l-a căutat Gheorghiţă… Gheorghiţă din Grinjeşti… Şi i-a lăsat pieptarul vechi de blană ce i l-a trimis tuşa Veta şi… Şi multă sănătate… abia mai fusei în stare să rostesc, înecat iarăşi de „găluşti".

Câteva minute cei care mă priveau păreau că se-mpietriseră, ascultându-mă.

Abia într-un târziu, unul vârstnic dintre ei mă sfătui:

— Nu lăsa pieptarul.

— De ce? O să-i ţină cald acu, iarna.

— Du-l înapoi… Lui n-o să-i mai ţină niciodată cald…

De la staţie şi până la Grinjeşti e cale. Două poşte. Trebuie să le faci pe jos. Vara, dacă ai noroc, mai întâlneşti un car. Ori vreo căruţă… Iarna… Iarna e mai greu că viscoleşte, ori se-nalţă zăpada până la brâu. Dar dacă ai opinci din piele de porc nerasă…

Profesorul a tăcut. Şi-a strâns caietul cel vechi şi-a privit spre clasă. Niciun elev nu mişca. Păreau încă prinşi în pânza amintirilor din acel februarie 1933.

Şi abia când tovarăşul Gheorghe, profesorul de română, cu părul cărunţit timpuriu pe la tâmple, s-a ridicat în picioare şi a privit prin ferestrele mari la Griviţa, cea străjuită de mulţimea blocurilor noi cu pădurile de antene pe creste, băieţii au izbucnit în aplauze.

Când se făcu linişte, un cârlionţat din banca întâia întrebă:

— Şi cum aţi plecat de la ţară, de aţi ajuns profesor în Bucureşti, tovarăşe profesor?

Răspunsul, veni odată cu clopoţelul care anunţă recreaţia:

— Cum am ajuns? Ei… Asta ar fi o altă oră de… istorie… numai că, de data asta, lecţia… începe după 23 August '44…

GRIVIŢA REVOLUŢIONARĂ

Pic… Pic… Pic… Toamna toată şi primăvara întreagă. Pic… Pic… Pic…

Casa noastră e din chirpici. Are numai o odaie. Şi o săliţă. Amândouă cu duşumea din pomosteală. Acoperişul de şiţă e spart şi putrezit. Tata îl cârpeşte cu felii de carton cătrănit. Sau cu bucăţi de tinichea din cutiile ruginite de bomboane, zvârlite de dom' Stavru, băcanu' la gunoi. Ori cu pungi umplute şi tăvălite în smoală fierbinte. Dar tot plouă în casă.

Pic… Pic… Pic… Toamna toată şi primăvara întreagă. Pic… Pic… Pic…

Atunci pe tavanul spoit de mama se-ntinde ca pe o sugativă o hartă. O hartă a ţării nimănui.

Proprietarul stă la ţară. Mama strânge banii de chirie într-o cutie de carton, care are desenată pe capac o cucoană cu rochie lungă. Sub pantofii cucoanei scrie: „Bombones fines”. Înăuntru sunt gologanii de câte un leu şi hârtii boţite de un pol. Chiria o trimitem proprietarului prin poştă, la fiecare trei luni. Altminteri, aşa ne-a scris, ne zvârle boarfele-n stradă.

Azi nu plouă. Ninge. Cu fulgi mari şi deşi.

E iarnă. Şi ger. Februarie. Facem focul doar spre seară. Ca să ne-ajungă cărbunii. Avem o sobiţă de tuci care scoate fum prin capac şi nouă lacrimi din ochi. Nu mai trage. Mama zice că e din cauza bătrâneţii. Tata o contrazice. El spune că e de vină coşul de pe casă. Coşul e mic şi gâtuit de calcanul vecin. Pe vântoase, calcanul astupă fumul şi-l dă înapoi.

Când om avea bani o să cumpărăm cărămidă subţire, ca să-nălţăm alt coş. Din cărămidă arsă. Şi trei metri de burlan gros pentru tiraj. Tata o să-l ridice. Că se pricepe. Lucrează la ateliere. Repară cazanele de locomotivă. Le face şi din nou, dacă vrea. El o să cumpere burlanul şi cărămida.

Când om avea bani.

Ninge.

Tata se scoală dis-de-dimineaţă şi fluieră. Doar în iarnă fluieră. Fluieră încetişor. Un cântec despre un cioban şi un boier. Fluieră uşurel. Doar din streaşină buzelor. Ca să nu mă trezească din somn. Dar eu tot îl aud. Ştiu de ce fluieră. Pentru că-i e frig când se spală cu apă rece pe faţă şi pe piept.

Uneori fluieră şi când e cald afară. Dar numai când e necăjit. Adică în ziua de chenzină.

După-amiază tata vine de la lucru. E plin de funingine, de zgură, pe mâini şi pe obraz. Hainele îi miros a tren. Vara, mama îi pregăteşte ligheanul cu apă pentru spălat. Iarna, abia spre seară, când

facem focul, mama încălzeşte o oală cu apă. Şi încă una. Şi iarăşi alta. Trei oale şi o unghie de săpun. Dar tot îi mai rămâne negreală pe frunte şi obraji.

Ninge.

S-a înserat. Tata n-a venit azi de la lucru. Nu mai vor muncitorii să repare cazanele, locomotivele şi vagoanele. E grevă. Şi tata e-n grevă. Şi tata lui Mihuţ, şi-al lui… Ionică, şi-al lui Biţu, şi-al lui… Toţi taţii de la ateliere sunt în grevă.

Tăicuţu… M-a trimis mama la el cu mâncare. O sticlă cu ciorbă de fasole şi-o jumătate de pâine neagră. Ciorba a fost caldă, dar pe drum s-a răcit.

Pe trotuare, lume multă ca nicicând. Au venit muncitori de pretutindeni. Oameni mulţi.

N-am putut să intru în atelier la tata. Uşa de serviciu era închisă. Nici pe poarta mare nu era voie. O păzeau jandarmi. Mulţi jandarmi. Aveau puşti cu baionete în vârf. M-am dus la poarta mică. Nu m-au lăsat vardiştii. Purtau pistoale şi vergi groase de cauciuc.

Am dat ocol atelierelor. Credeam că voi nimeri o spărtură în gardul din fundul curţii. N-am dat de nicio spărtură. Atunci am vrut să mă caţăr pe zid. Aş! Peste tot jandarmi şi ofiţeri. Vardişti şi comisari.

— Ce cauţi, măi vagabondule, p-aci?

— Pe tata.

— Lucrează la ateliere?

— Acolo.

— Şi ce ai cu el?

— M-a trimis mămica… Să-i dau de mâncare.

A râs comisarul.

— Las' c-o să-i dăm noi! Pe săturate.

M-am întors acasă. S-a supărat mama.

— Nu-ţi dau voie să-i duci de mâncare? Trăsni-i-ar de tâlhari! Cum îşi bat joc de om şi de munca lui!

A încălzit mama din nou ciorba.

— Du-te la tat'tu! Poate că acum are să te lase. Că doar nu i-o ţine toată noaptea nemâncaţi!

Am vârât sticla în sân. Să nu se răcească. În capul uliţei am alunecat. S-a risipit zeama cu cioburile şi cojile de fasole pe caldarâm. Mai ieşea încă aburi din ea. Eram leoarcă de ciorbă pe piept şi pe cămaşă. Nu-mi era de asta. Bietul tata. Am început să plâng. O să mănânce doar pâine goală.

Ninge.

Tata nici pâine goală n-a putut să mănânce. Pe trotuare lumea se-ndesise. Jandarmii şi vardiştii se-nmulțiseră de parcă toate căzărmile şi poliţiile din Bucureşti s-ar fi mutat pe Griviţa la ateliere. Am vrut să-l strig. Dar cin' să m-audă în hărmălaia aia?

Am înconjurat iarăşi pe dinafară atelierele, m-am învârtit de colo până colo. Degeaba. Erau mulţi lucrători în curtea cea mare. Li se auzeau glasurile. O fi şi tata printre ei? Desigur că este. Mă gândeam cum să-l fac să mă vadă, şi-apoi să-i azvârl pâinea peste gardul de fier.

Am aşteptat. Treceau repezi tramvaiele. Nici nu mai opreau în staţie. Nu era voie. Goneau maşinile în sus şi-n jos. Camioane cu soldaţi. Automobile cu ofiţeri şi domni în paltoane noi, cu gulere de blană. Ba chiar cu haine întregi de blană. Coborau domnii în sus de ateliere. Se apropiau grijulii de ofiţeri. Întâi vorbeau liniştiţi. Apoi, nu ştiu ce-i apuca. Strigau făcând semne cu braţele. Arătau când spre compania de jandarmi, când spre poarta mare de peste drum.

Nici gând n-aveau domnii aceia să le poruncească soldaţilor să plece. Cât o să-i mai ţină pe oameni arestaţi?

Cineva de lângă mine spuse cu glas tare:

— Nu vor ai noştri să părăsească atelierele până ce…

Am întors capul. Era un bătrân cu cojoacă, opinci de ţară şi pantaloni de oraş. Ţinea o

crăticioară învelită pe jumătate într-un ziar. Îi tremurau mâinile de frig. Ori de anii mulţi.

— De ce nu vor să vină acasă, oamenii, bunicule?

— Pentru că le-au furat domnii drepturile. Ai pe cineva acolo?

— Pe tăticu.

— Eu, pe fiu-meu.

Ocolesc iarăşi gardul. Aştept. Pe Griviţa trec neobosite tramvaiele, maşinile şi oamenii. Toate şi toţi îs grăbiţi. Numai tata stă acolo în ger şi aşteaptă.

— Tăticule!…

Nu vine nimeni la gard.

— Tăticuleee, mă tăticuleeee!…

Aş! Cum să m-audă?

De ce spunea moşul că lucrătorii nu vor să vină acasă? Poate nu-i lasă jandarmii. I-or fi arestat.

Mă strecor cu greu prin puzderiile de oameni care aşteptau în stradă. O iau încet către uliţa noastră. Sigur, i-au arestat. Pe tata şi pe toţi muncitorii din ateliere.

Nu se mai vede aproape deloc. Nu mă-ndur să mă-ntorc acasă. O iau iarăşi spre atelier. Pâinea s-a făcut bocnă în sân. Şi totuşi mă arde ca un pumn de jăratec. Mă apropii de gard. Ce-o fi cu atâta lume, mii şi mii de oameni gata parcă să ţină piept jandarmilor?

— Tăticuleee! Mă tăticuleeee, ţi-am adus mâncarea de prânz!…

Mi-a dat careva cu cizma în spate. Am căzut cu nasul în zăpadă.

— Ce tot te-nvârteşti p-aci, golanule?

Mă ridic şi-o iau la fugă până-n colţ.

Abia acolo mă opresc, gâfâind şi privesc în urmă. Cine m-o fi lovit? Mă uit atent. Jandarmi, vardişti, ofiţeri, maşini, tramvaie…

Îmi vine să plâng. Ba chiar mi-au dat lacrimile. Ce să fac? N-am ce să fac. Trebuie să mă-ntorc la mama.

— Tăticuleee!…

S-au aprins toate luminile; becurile electrice care se leagănă deasupra străzii, prinse în sârme. Scânteiază zăpada şi baionetele. S-au aprins luminile. Numai în curtea atelierelor e întuneric.

— Tăticuleee!…

Ninge.

Ninge. Apoi fulguiala încetează. Nu mai rupe nimeni perini în cer. Dar s-a pogorât viscolul. Cum mai vâjâie şi urlă! Ca ofiţerul de jandarmi din faţa atelierelor. Cum mai scotoceşte prin podul nostru făr' de uşă şi prin cotloane. Ca vardiştii care i-au făcut percheziţie astă-vară lui nea Stroe. Nea Stroe, de-i zicea dom' comisar Mieluş, de la circă: „comunistule"!

Mama n-a dormit toată noaptea. Se-ntorcea când pe o parte, când pe alta şi ofta. Nici eu n-am dormit. Dar m-am prefăcut. Să n-o supăr. N-am putut s-o păcălesc. Spre ziuă, m-a prins cu ochii deschişi.

— Nu dormi, Tarzane?

Nu-mi zice Tarzan, ci Tică. Tică Ion. Dar tata m-a poreclit Tarzan. Ca să se sperie băieţii ăi mai mari de pe maidane. Şi să nu-mi mai smulgă zmeul ori mialele din buzunar. Tarzan… Da' de unde? Îs slab ca un ţâr. Din ăia atârnaţi în băcănia lui dom' Stavru. Iar când tuşesc, mama se uită speriată la mine, de parc-aş fi spart oglinda din perete.

— Nu dorm… Dar tăticu' o fi dormind?

Mama a tăcut. Apoi a coborât din pat. Căuta o sticlă. A găsit-o. Dar mirosea a gaz. Alta era de bulion. A dat de una curată. A făcut focul. A spălat sticla cu apă fierbinte. Apoi a pus o cană mare la fiert.

— Să te duci cu ceai la tat'tu!

Ninge.

Iarăşi ninge. Pe uliţă m-am întâlnit cu Miuţa lui nea Grigore, cazangiul de la ateliere. Îi ducea o

strachină cu terci, pâine şi ţigări.

— Am fost şi aseară, Tarzane, dar n-am putut răzbate pân' la el.

— Nici cu.

Apoi m-am întâlnit cu Sanda, care-i în clasa a patra primară şi are să se facă croitoreasă. Avea şi ea un pachet. Pentru frate-său, nea Niţu, strungarul.

— La ateliere, Tarzane?

— Acolo.

Griviţa… Ce-a fost aseară era nimic. Acum s-o fi văzut. Să n-o mai recunoşti. Jandarmi, vardişti, ofiţeri, comisari, gornişti, maşini, camioane, bucătării militare pe roate şi cu cai. Şi lume… lume!… Nu mai puteam trece nici până la jumătate strada. De partea astălaltă, peste drum de ateliere, înghesuiţi, striviţi: mame, neveste, copii cu căni, cu oale, cu sticle şi pachete. Se vedea pe feţele lor vinete de frig şi după picioarele amorţite pe care abia le mai puteau mişca, că rămăseseră toată noaptea de pază în faţa atelierelor.

Zbiară ofiţerii. Înjură comisarii. Lovesc jandarmii. Dau cu patul armei. Doare. Şi de te-or pocni în cap… Mamă, mamă!

Mama e acasă. Ba, nu. Uite-o şi pe ea colo cu o strachină. Cum are să i-o dea tatii?

Cât suferă lumea asta din mahalaua noastră! Dar n-o ştie nimeni. Nici cei de la primărie. Nici cei de la minister. Şi nici chiar regele din palat. Deocamdată dumnealor n-au aflat decât de suferinţele domnului Hristos. Şi asta numai din filme. Ne-a dus şi pe noi de Paşti cu şcoala, să le vedem.

Fluieră gros pe-acoperişul cazangeriei. Un val de abur fierbinte încearcă să opărească cerul rece şi încremenit.

— Mamă! Mamă, îs aici!

Nu m-aude.

Iar s-au ogoit fulgii. Nici lor nu le mai arde de joacă. Deodată, fără să le facem nimic, ne

îmbrâncesc jandarmii. Vardiştii trag cu vergele de gumă şi zbiară: „Eliberaţi strada! Împrăştiaţi-vă!” Unii mai sperioşi pleacă. Alţii rămân pe loc. Rămân şi eu cu ei.

S-a pornit să bată un vânt rece şi uscat. Brr! Nu-mi mai simt degetele. Tălpile mi-s sloi.

Şi sirena şuieră, şuieră… De departe, din margini de oraş şi de mai aproape, de pe lângă gară, îi răspund, cu glasuri grave şi fluiere subţiri, alte sirene…

A venit o căruţă plină cu pâine.

— Pentru cine-i pâinea asta multă? întreabă femeile.

— Pentru muncitori, răspund câţiva oameni care însoţesc căruţa.

Şi cele două coşuri cu salam tot pentru cei din curtea atelierelor au fost aduse.

— De cine? întreabă mereu nevestele, mamele şi bătrânii împinşi de jandarmi pe trotuare. De unde? De la muncitori. Uite de la ăştia care s-au rânduit cu chipurile aspre şi fălcile încleştate dc-a lungul gardului şi tac. Şi nu vor să răspundă batjocurei ofiţerilor şi comisarilor. Şi nu vor să se împrăştie. Stau tăcuţi. Umăr lângă umăr. Un zid de umeri şi piepturi care stăvilesc pe jandarmi. Muncitorii de la fabricile şi atelierele din Bucureşti, veniţi să-şi ajute fraţii ceferişti.

S-au urcat un ofiţer şi un domn pe acoperişul unei maşini mari, negre, boiereşti. De acolo poruncesc muncitorilor strânşi grămadă să evacueze curtea atelierelor. Apoi dă ordin trompeţilor să sune din goarne. Şi tot atunci jandarmii trag cu puştile în lucrători. Trag toţi. Mamă, mamă, îs nebuni! Ţipă cei dinăuntru. Zbiară comisarii. Strigă cei de pe trotuare. Răpăie o mitralieră, de parcă ar zvârli careva pumni de bomboane într-un cazan. Şi o alta la fel de aprigă, cocoţată pe un camion înalt.

Nu vor să părăsească curtea muncitorii. Au tras cu puştile în ei, ori pe deasupra? Uite că jandarmii

năvălesc pe poarta mare în curtea atelierelor. Sar gardul. Se-aud urlete şi gemete. Şi iată că şuieră năprasnic sirena. Unul înalt, în uniformă, îndreaptă ţeava în sus. Trage un foc. Două, trei.

— Au omorât un tânăr pe acoperiş, strigă nu ştiu cine.

Cei din spatele meu mă-mping în drum, peste rândurile de jandarmi şi vardişti care ne împroaşcă cu pumni, cu lovituri de bocanci, cu vergi de cauciuc şi din nou cu patul puştilor, gonindu-ne, împrăştiindu-ne.

Plâng femeile. Blestemă. Ameninţă cu pumnii. Nu vor să plece. Dar până la urmă, bătute şi fugărite, n-au încotro, îmi scapă sticla cu ceai. Am pierdut şi jumătatea de pâine. Nu. Pâinea n-am pierdut-o. Am uitat-o acasă pe dulap. Se apără muncitorii cum pot. Unii prind în braţe pe jandarmi şi nu-i mai lasă să lovească. Alţii încearcă să le smulgă armele din mâini. Ba unul… Cine o fi? Seamănă cu tatăl Sandei… Na! I-o fi tăiat degetele! Pesemne că a vrut să prindă cu palma goală baioneta întinsă şi tăioasă. Şi-a vârât palma la subsiori şi sare într-un picior de durere. Lângă el, spinări de oameni care se rostogolesc şi se tăvălesc pe jos. Clănţăne mitralierele… Strigă jandarmii: „Uraaa!” Sună trompetele. Strigă poliţiştii turbaţi: „Înainte! Dă-iii, dă-i la cap!”

Ce se întâmplă cu tata?

— Tăticule!…

Unde-o fi mama?

— Mămicooo!…

Mă ustură palma. Şi glezna. Mă doare. Mi-a tăiat careva piciorul parcă de la şold. Vâr mâna sub curea. Sânge.

Ninge.

Cu fulgi mari, roşii, de jar…

Stau întins în pat cu piciorul în ghips. Azi-noapte am fost la spital. Dar după ce mi-au înfăşat glezna în bandaje cu „ciment” până mai sus de genunchi, m-au trimis acasă. M-a purtat mama în cârcă, ca pe un copil. Doctorii ziceau că nu mai sunt locuri. Aveau dreptate. Spitalul era plin de răniţi. Toţi de la ateliere. Împuşcaţi. Care-n cap, care în burtă ori piept, iar morţii… Spunea o soră, Despina, care stă în uliţa vecină, că toată noaptea camioanele au cărat cadavre. Adică lucrători morţi din curtea atelierelor. Iar Griviţa e toată un râu de sânge.

Ninge.

A bătut careva în uşă. Măicuţa s-a oprit din plâns. A venit ţaţa Iordana, numai într-un bocet.

— Dă-mi, Fană dragă, barişul tău negru din poartă, să-l prind şi la mine că mi s-a prăpădit floare de flăcău.

— N-ai tu vreo cârpă neagră prin casă, Iordano? a întrebat-o mama cu glas răguşit.

— Nici ciorapi în picioare, Fană, fata mea. Nici suflet în mine să mai jelesc, mamă, măiculiţa Domnului, care ţi-ai apărat pruncul tău, dar ţi-ai întors ochii de la al meu…

A rupt mama o faţă de perină de sub cap.

— Ia-o, Iordano, că-i albă şi feciorul ţi-a fost tânăr.

Ninge.

S-au pus barişuri negre aproape la toate porţile. Şi la poarta Sandei, şi la poarta Miuţii. Şi la Biţu, şi la nea Stroe.

……………………………………………………
……………

Ninge.

Casa noastră e din chirpici. Proprietarul stă la ţară. E cârciumar. Nu ştie că a murit tata. Casa are numai o odaie. Şi-o săliţă. Amândouă cu duşumea

de pomosteală. Acoperişul de şiţă e spart şi putrezit. Tata îl cârpea cu felii de carton cătrănit. Cu bucăţi de tinichea, de la cutiile ruginite, de bomboane, zvârlite de dom' Stavru, băcanu' la gunoi. Ori cu pungi umplute cu nisip şi tăvălite în smoală fierbinte…

Ninge. Cu fulgi mari şi deşi.

E iarnă. Şi ger. Februarie 1933. În casă, iarna, facem focul spre seară. Ca să ne ajungă cărbunii. Apoi mama iese în poartă şi aşteaptă cu ochii spre Griviţa. Pe cine mai aşteaptă mama?

Sobiţa de tuci scoate fum prin capac şi nouă lacrimi din ochi. Mama spune că e de bătrâneţe. Tata o contrazicea. El zicea că e de vină coşul de pe casă. Care-i mic şi gâtuit de calcanul vecin.

Când am să mă fac mare şi am să lucrez ca tăticuţu' la ateliere… O să cumpăr cărămidă subţire, ca să-nalţ coşul. Şi trei metri de burlan gros pentru tiraj. Eu am să-l ridic. Că am să mă pricep. O să fiu lucrător la cazangerie. Cât o mai fi până atunci?

De-ar trece vremea mai repede! Că scoate soba fum prin capac şi nouă lacrimi din ochi…

ÎN PORT

Portul nu e departe. La Dunăre. Dunărea e la doi paşi. Dar ca s-o vezi trebuie să urci în vârful dudului. Dudul bătrân din capul uliţei. Atunci poţi să-ţi înmoi degetele în valuri. Peste acoperişul de ţiglă roşie al hambarului cu sare. Şi al magaziei de mărfuri de lângă vamă. Pe deasupra catargelor. Şi-a coşurilor de pe vase. De pe remorchere… Aş! Ţi se pare numai…

Portul e departe. Foarte departe. Când vine seara acasă tăicuţul… abia îşi târăşte picioarele.

— E departe Dunărea? îl întreb.

— Afurisită-i Dunărea!

Aşa zice şi nenea Stancu. Nenea Stancu, hamalul de la dana de cărbuni.

Tudorică mi-a spus că în fundul ei milos se află o brutărie. Acolo se mestecă aluatul. Cu sudoare de om. Cu multă sudoare.

— De unde ştii tu, mă? voiam să aflu.

— A spus nenea Gligore.

Nenea Gligore trage la samar. Tot în port. Cară pe spinare lădoaie mari. De aproape două sute de kilograme fiecare. Ohoho! Şi saci cu ciment. Grei. Alţii cu alune scumpe. Şi cu stafide. Tiii!… Cine poate să le cumpere? Doar n-o să le cumpere moş Niculae.

Moş Niculae are pipă de lemn. Din lemn de vişin. Şi-un picior tot de vişin. Stângul. I l-a prins macaraua în port. Moş Niculae stă la ţaţa Iordana, fii-sa. Ţaţa Iordana spală şlepurile de benzină. Acum nu le mai spală. Ţaţa Iordana tuşeşte. Tuşeşte şi scuipă. Scuipă roşu. Când şi când plânge. Şi blestemă:

— Mi-a mâncat Dunărea plămânii… Ca ei să se usuce şi să i se ridice pulberea în cer…

— Ba boierii ţi-au mâncat plămânii! îi spune taică-său, moşul.

Portul nu e departe. La Dunăre. Dunărea nu-i departe. La doi paşi…

Ei, la doi paşi! Trebuie să calci doi kilometri până s-o prinzi. Desculţ e mai lesne. Dar iarna? Văleu, cum urlă viscolul dinspre cheiul de piatră!

Vara şoseaua de pământ taie, felie, în două, câmpia Bălţii. Aşa-i spune. Câmpia Bălţii. Dar n-are peşti. Nici apă, ci doar o zeamă tulbure, verzuie. Împărăţia ţânţarilor.

De la podul de peste canal se-nşiră pe stânga dana de sare. Hamalii o descarcă – bolovani – în coşuri. Din coşuri o varsă în şlepuri. Şlepurile o duc în ţări străine. E bună sarea în bucate. Scrie şi-

n cartea de citire. Dar nu scrie că intră în ochi, când o aşezi în coşuri. În palme şi-n buricele degetelor, unde ustură şi roade. Apoi face carne vie. Şi trebuie să-ţi înfăşori în cârpe mâna. Dar atunci cum poţi să mai lucrezi?

Nea Fănică e numai răni în palme. Nu mai are cu ce să muncească.

Dana de cărbuni e alăturea. Cărbunii se transportă şi ei în coşuri. Îs mai dulci. Nu sărează ochii. Nu taie pielea. Se aştern, doar pe gât. Şi de-acolo, praful ca noaptea coboară mai departe în om ca printr-o poartă. Nu te ustură. Doar îţi scuipi bojocii, inima, ficatul. Scuipi negru. Când nu mai ai ce da afară, te-ntinzi pe prispa casei şi zaci. Cum zace nea Fănică, tatăl lui Sandu, care are un zmeu dintr-o coală.

Puţin mai departe se află dana cerealelor. Vagoanele se-ntind ca un şarpe pe mal. Boabele de grâu, de porumb, mazăre, orz, ovăz, secară sunt ale negustorilor. Ei le vând în Austria, în Italia şi mai ales în Germania.

Hamalii aleargă pe schela îngustă cu sacii de grâne pe umeri. Pe puntea şlepului sunt trei guri mari. Gurile calelor care înghit sutele de tone de pâine şi mămăligă. Aleargă hamalii flămânzi. Gozul li se lipeşte pe faţă. Asudă, gâfâie, le tremură picioarele. Dar ei aleargă, aleargă.…

Fiecare vagon de cale ferată, burduşit cu cereale, poartă o etichetă. Pe ea scrie: „Export. Firma Gondopol, Ionescu et compania”.

Odată, când am fost în port, i-am adus tatei o jumătate de pâine. Şi-o legătură cu ridichi. Atunci i-am văzut pe domnii Gondopol şi Ionescu. Unul scundac şi grăsan, celălalt, înalt şi slab. Priveam la muntele de grâne vărsat în burta şlepului.

— Tăticule, dacă vor ei, pot s-o facă toată jimblă?

— Pot. Dar nu se satură. Le mai trebuie.

M-am uitat înspăimântat la tata. Tata a oftat. Apoi s-a încruntat.

— Îs atât de flămânzi?
— Da, flămânzi. După sudoarea şi munca noastră neplătită.

Azi nu m-a mai trimis mama în port. S-a dus ea cu mâncare la tata. A plecat şi ţaţa Frusina. Şi mama lui Sandu şi-a lui Tică. Au plecat multe mame în port. Ia te uită! Au plecat toate. Ce-o fi? Am plecat şi eu după ele. Au plecat şi băieţii. Ceata lui Manole şi a mea. A rămas mahalaua pustie.

Ce zarvă-n port! Bănicerii şi lopătarii de la dana cerealelor se strânseseră roată în jurul lui dom' Traşcă, vătaful, care urla cu spume la gură:

— Daţi drumul la poşte, mă, c-au intrat vagoanele în locaţie!

Oamenii îl priveau cu ură. Ba unii i-au şi strigat:

— Te doare de punga lui dom' Gondopol?

— Las'să plătească locaţie, că tot de pe pielea noastră dă!

Traşcă zbieră, nepotolit:

— Începeţi, măi, încărcarea boabelor în şlep, c-a intrat vasul în stalii! [1]

— Nu lucrăm azi! îi răspunse nea Bolduş.

— De ce mă, Bolduşe?

— Pentru că nu vrem să-i dăm de mâncare lui Hitler. Nu-ncărcăm nici grâu, nici porumb pentru Germania hitleristă. Şi nici pentru Italia fascistă.

Ce-a fost… Mamă, măiculiţă!… A vrut Traşcă să-l zvârle în Dunăre pe nea Bolduş.

— Mă, comunistule! Mă, bolşevicule, care întărâţi hamalii împotriva stăpânirii. Nu scapi tu până nu înfunzi ocna!

S-au repezit bănicerii şi lopătarii de-au făcut zid înaintea lui nea Bolduş. A fugit Traşcă speriat. S-a înapoiat cu poliţia. Cu domnul comisar Blânduşel, cu domnul agent Dudă şi opt vardişti.

Degeaba. Hamalii de la dana cerealelor nu au mai încărcat un bob în şlep. Atunci comisarul cu

vardiştii i-au pus cătuşe la mâini lui nea Bolduş… Dar nu l-au speriat, căci el striga:

— Nu încărcaţi bob pentru fascişti şi hitlerişti, fraţilor!

Au vrut să-l târască pe nea Bolduş spre poliţie. Atunci şi-au încrucişat braţele hamalii de la dana cărbunilor şi de la sare. Iar când au venit şi muncitorii de la pompele de petrol şi de mărfuri din port… Ehehei! N-a avut ce face domnul comisar Blânduşel cu toţi vardiştii şi poliţia lor. A trebuit să-i scoată cătuşele de la mâini şi să-l lase liber pe nea Bolduş.

Au rămas vagoanele nedescărcate. Şi şlepurile cu calele goale. M-am întors acasă cu tata. Era obosit. Şchiopăta. Cine l-o fi lovit la picior?

Deodată, nu'ş ce-mi veni să-l întreb. Mi se prinsese un cuvânt de gânduri:

— Tată, ce-i aia, comunist?

—…

— Spune-mi, tată!

— Ei, un nume… aşa…

Curiozitatea mă răscolea ca un vârf iute de ardei…

— Ce fel de nume?…

— Mă!… Sst!… Nu mai întreba! Nu e voie!

Abia acum, ciocul de ardei scotea flăcări din mine:

— Nea Bolduş e comunist?

Tata a oftat şi şi-a strâns cureaua de la pantaloni. Aşa face el întotdeauna, când îl rog să-mi ajute la vreo problemă de matematică. Şi-a strâns cureaua şi parcă şchiopăta mai rău. Iar până acasă mai e cale.

— Ce-ntrebaşi? Bolduş? Hmm… Ăsta-i un om şi jumătate!

Explicaţia tatei nu-mi ajungea. Vroiam, totuşi să aflu ce-nseamnă cuvântul acela de fereală…

— Dumneata eşti, tată?…

Iar a prins cureaua.

— Am să-ţi spun când ai să mai creşti.

— Zi-mi acum, tăticule! l-am rugat. Ce-i aia comunist? De ce să nu pomenesc acest cuvânt? şi l-am strâns cât am putut de tare de mână.

Iarăşi a oftat.

— Comunist este… Cum să-ţi explic eu ţie ca să-nţelegi mai bine? Uite… Un om… Un muncitor, să spunem. Bănicer ori lopătar, de pildă… Hei, dar nu ca orişicine, ci mai altfel…

— Cum mai altfel? — nu mă las eu.

Credeam că s-a enervat. Dar de unde?…

— Măi, tu n-ai înţeles când îţi spusei că… aşa… mai altfel?…

— Nu. N-am înţeles.

A mai tras tata un oftat. Dar ăsta era din cauza mea. Sigur. Şi imediat s-a scărpinat în cap. Şi abia după asta s-a încruntat.

— Ascultă ici…

— Ascult.

— Comunist este acela care visează cu ochii deschişi. La o lume mai bună. Şi-apoi luptă, dar nu de unul singur, ci alături de alţi tovarăşi ai săi, pentru ca visul acela frumos al său, care e al omenirii muncitoare, să nu mai fie vis…

— Dar ce să fie, tată?

— Să fie aievea. Să se-mplinească.

Tăcui. Preţ cât să spargi între dinţi o sămânţă prăjită de bostan.

— Dumneata visezi, tată?

Abia acum a prins tata să râdă. Apoi s-a încruntat:

— Comunistul se luptă pentru ca tot omul muncitor să-şi aibă dreptul şi partea la pâine.

— Pe săturate?

— Pe săturate.

Am tăcut. Mă-nţepa un gând.

— Dar dacă lui domnul Gondopol şi lui domnul Ionescu li-e foame de nu le-ajunge de jimblă nici şirul de vagoane cu grâu?…

— Păi tocmai împotriva ăstui fel de foame luptăm noi…

— A! Pricep. Atunci şi tu eşti, tată?

Tăicuţul a zâmbit. Mi-a pus palma lui grea şi caldă pe creştet.

— Nu ţi-am spus, măi, că trebuie să mai creşti, dacă vrei să afli chiar tot ce se petrece în jurul tău?

E sâmbătă seara. Niciun hamal n-a primit banii pentru munca de la vătaf. Toţi copiii din mahala ne-am culcat cu burta goală. Dar niciunul nu ne văităm, nu plângem şi nu scâncim. Dar eu…

În noaptea aceea am visat numai lipie caldă…

Portul nu e departe. La Dunăre. Dunărea e la doi paşi. Dar trebuie să te urci în vârful dudului. Dudul bătrân din capul uliţei. Atunci poţi să-ţi înmoi degetele în valuri…

MITRAN DE LA DANA CEREALELOR

Primăvara, Dunărea e mai furioasă ca oricând. Şuvoaiele, pâraiele şi râurile umflate de gheaţă şi zăpadă topită se varsă prin sute de guri în aorta bătrânului fluviu. Sângele acesta tulbure şi rece, infiltrat vijelios şi în torente, o întărâtă, schimbându-i caracterul.

Un timp, ea încearcă să se menţină gravă, serioasă, în pas domol, aşa cum stă bine uriaşei întinderi de ape străvechi şi cunoscute.

Te înşeli dacă o priveşti cu ochi de poet.

… Aroma vegetaţiei de pe maluri care-ncearcă să-mbete tăriile, ciripitul păsărilor în goană febrilă după materiale necesare reparării vechilor locuinţe ruinate de iarnă, sau construirii altora noi, susurul moale, adormitor, al valurilor ce te invită la popas…

Ei, poezia…

Deodată, Dunărea se tulbură şi, când nici nu te gândeşti, îşi umflă pieptul, îşi înalţă aprig capul, scuturându-şi ameninţătoare coama înspumată.

Undele i se-ngroaşă, se-ntind şi lovesc cu palme de oţel ţărmurile. Albia n-o mai ajunge. Şi, la fel ca în aproape fiecare an, îşi strânge din firele pâraielor armata milioanelor de metri cubi, pornind-o nu să ogoiască beregăţile şi trupurile înfierbântate şi nici să legene în braţe dulci şlepurile încărcate cu grâne şi petrol, ci să salte, să se caţăre cât mai mult şi mai departe în lături, cercând să irumpă, să se reverse, să se întindă, să cuprindă, să mături şi să spulbere cărând cu ea tot ce-i iese şi-i stă în cale…

În acel miez de primăvară a anului 1928, Dunărea părea mai potolită ca oricând. E drept, spre sfârşitul iernii îşi speriase, vreme de câteva săptămâni, vecinii – vestindu-i că vrea să-şi spargă şi să-şi topească coaja de gheaţă dincolo de maluri. Ba se şi umflase de-a binelea în sus şi-ntre coaste, aşa cum obişnuia dumneaei totdeauna când i se năzărea de zbenguială. Dar s-a răzgândit, şi şi-a chemat apele sub limita neliniştei, cu valuri molcome şi mărunţite, în drumu-i de grabă şi fără sfârşit către mare.

Orăşelul primea cu bucurie răgazurile acordate cu mărinimie de bătrânul fluviu.

Locuitorii lui erau împărţiţi de legi şi de nedreptate în trei categorii: „Gulerele tari”, reprezentaţi prin oficiali – de la conul Iancu prefectul şi până la domnul primar Virgil şi

dirigintele poştei Vizanţiu; „persoanele” – în categoria cărora intrau, pe rând şi ierarhic, Santelly (i se spunea „Sucreli”), directorul fabricii de zahăr Dunăreana, exportatorii de cereale, cu misiţii lor, domnul Militaru, proprietarul fabricii de cărămidă Temelia, domnul farmacist Piţulică şi alţii ca el, precum administratorul financiar Obragea, sfârşind cu portăreii; a treia categorie era formată din hamalii din port, salahoarele de la Dunăreana şi Temelia, ca şi întreaga sărăcime din mahalale, inclusiv „vânătorii”. Într-un cuvânt – masele!

Mitran nu era clin oraş. Venise în mahala de undeva de pe malul Dunării. Din Olteniţa, Călăraşi sau Calafat. Cin’ să ştie şi de ce să-l întrebe?

De meserie era hamal. Hamal de port. Fusese primit în ceată abia la câteva luni după ce se aciuase în Doamne-Ajută.

Asta a fost într-o zi când era iufă mare la încărcare şi se cereau braţe pricepute la stivuit boabele în burţile şlepurilor. De atunci, a rămas în rândurile hamalilor băniceri de la danele de cereale, acceptat de vătaf. Pentru că era voinic Mitran. Şi meşter nu numai la rânduitul ori întinsul paioanelor peste trei rânduri de marfă, ci şi neîntrecut la potrivitul cavaleţilor şi aşezatul schelelor cu rosturile lor.

Îşi găsise o cămăruţă în deal, înspre vii, la baba Tia, dincolo de linia ferată a centurii, care spinteca în două valea gării. Bagaj? Un cufăr de lemn, din care a scos o izmană şi trei cămăşi, o pereche de cipici turceşti şi un vraf de cărţi.

Cine ar fi putut ghici cum s-a iţit setea de citit printre hamali şi de unde o tot ostoia Mitran – că niciodată nu zicea „n-am”, ci de fitece oară, tot altă cărţulie îţi dădea?!

Cine?…

Se pare că s-a găsit totuşi careva. Ori câţiva. În primăvară, poliţia a prins de veste. Şi Siguranţa. Un agent sau doi au dat târcoale prin port, şi-apoi l-au cercetat pe-acasă. După care Mitran a fost

poftit într-o noapte să se prezinte la domnul şef al poliţiei. Iar până să-l pornească de-acasă, agenţii i-au întors cămăruţa pe dos. Se pare că n-au găsit ce căutau, de vreme ce-au ajuns să-i cerceteze şi podul, şi pivniţa, iar apoi lada de zestre a proprietăresei. Nimic.

După două zile i-au dat drumul. S-a întors la dană. Hamalii din ceată l-au primit cu chiote şi aproape i-au smuls mâna din umăr de atâta scuturătură.

Mai era o săptămână până la întâiul de mai.

Bărcile săltau uşor la mal, prinse cu funii de pripoane. Trei bărci smolite cu catran, închiriate de la pescari. Pe tăpşan, hamalii ascultau atenţi.

Mitran avea glasul gros şi totuşi cald, fierbinte ca palma de mamă ce-ţi şterge fruntea. Se oprea când şi când, privea pe rând la om şi-apoi continua:

— … dacă-l judeci pe dreptatea dreptăţii, şi-l cercetezi până-n străfundul lui, dai de hoţ. De tâlhar. Căci nu trebuie să uitaţi niciodată, măi fraţilor, că orice fel de bogăţie şi avere, fie ea din negustorie, moştenire sau altcum, tot din hoţie se trage… Că la început omul a fost sărac, averea fiindu-i doar braţele şi mintea. Numai după ce unul, iar apoi altul şi alţii au pus pe ăi mulţi, tot mereu mai mulţi, să muncească pentru ei, a început să se strângă averea în mâinile câte unuia singur…

Damigeana cu vin ieftin, de terasă, era doar pe jumătate golită. Mai rămăsese un şir de obleţi fripţi pe-o frigare de sârmă şi două pâini mari neîncepute, întinse pe-o foaie de ziar. Bănicerul izbutise să-i farmece cu vraja cuvintelor pe toţi hamalii ce veniseră pe insula Mocanu ca să-l sărbătorească pe întâiul de mai.

Şi, tocmai când Mitran era în toiul povestirii, se stârni un şuierat, apoi altele din stufăriş. Dintre crengile sălciilor se desprinseră, crunţi şi cu pistoalele gata de tras, poliţiştii, agenţii.

— Toată lumuliţa mâinile-n sus! răcni comisarul Blânduşel – atât de fioros, să se vâre şi cega, şi păstruga cu botul în mâlul din fundul Dunării. Întrunire, ai? Agitaţie? V-arătăm noi!

Mitran stătu o clipă cu braţele ridicate, apoi se repezi berbeceşte cu capul în pieptul agentului din faţa lui. Sări peste trupul poliţistului căzut şi se zvârli, aşa îmbrăcat cum era, în apă.

Un plescăit puternic, câteva clipoace, cercuri mici şi altele mai mari. Gata!

S-au repezit agenţii la mal şi au tras ploaie de plumbi după hamal. Comisarul Blânduşel şi-a descărcat în valuri întreg încărcătorul de serviciu al revolverului. Dar fără un rezultat pe care să-l vezi şi să-l pipăi, ci doar să-l consemnezi, mincinos, pe hârtie.

Ce s-a întâmplat cu Mitran? L-au lovit de moarte şi l-au purtat valurile pe dedesubt, până ce, agăţat într-o rădăcină, a rămas prins în chingelul subteran, pradă ştiucilor şi racilor?…

A fost numai rănit şi s-a lăsat mai departe, jos, în aval, pe lângă mal?

Cine ar fi putut spune?

Toată noaptea l-au căutat hamalii. Cu chingă de lemn şi gazorniţe. Au dat peste ei patrulele de grăniceri.

— Cine-i? Staţi, că tragem!

— Oameni buni!

— Ce căutaţi pe mal, noaptea?

— Pe Mitran, hamalul de lâ cereale, care s-a înecat în Dunăre.

— Şi-acu vreţi voi să-l găsiţi?

— Acu…

I-au dus la post. Plutonierul-major a urlat la ei, ameninţându-i:

— Bolşevicilor! Faceţi semne cu gazorniţa, pe linia de frontieră, bulgarilor?

— Îl căutam pe Mitran.

— O să vă dau eu Mitran, cu coatele legate în frânghii până la Tribunalul militar! Umblaţi cu spionlâcuri pe malul apei? Nu v-a fost de-ajuns că aţi făcut revoluţie pe insulă, la Mocanu; acum v-aţi dat şi la semnale secrete cu ai voştri, comuniştii de peste Dunăre? Las', că mi-spus el dom' comisar Blânduşel să fiu cu ochii-n patru pă voi!

Au fost trimişi la Curtea Marţială Bogoi şi Cristache, hamali la cereale şi cărbuni, cu acte pentru semnalizare cu inamicul — cum a scris în raport plutonierul-major de grăniceri Bidoană, sau pentru „tentativă de trecere ilegală a frontierei" – cum a făcut procesul-verbal domnul căpitan de port Tudose Bărbosul – şi „repetate încercări de revoluţie" consemnate şi de domnul comisar Blânduşel în adresa către Siguranţa Generală a Statului.

A căpătat un an de închisoare Bogoi, din lipsă de probe… Şase luni, fără proces, din aceleaşi motive, a făcut şi Cristache, în beciurile Siguranţei…

Pe Mitran nu l-au mai găsit nici grănicerii, nici poliţia, nici chiar hamalii, care, pe furiş, cercetau dacă nu cumva, scăpat din vreo răgălie, l-au depus apele pe mal. S-a trimis vorbă şi-n aval, pe firul Dunării, hamalilor din Olteniţa, Turtucaia şi până la Cernavodă.

Nimic.

În schimb, s-au liniştit, satisfăcuţi, reprezentanţii „gulerelor tari" şi ai „persoanelor", adunaţi, ca de obicei, la o ţuiculiţă cu măslină, în odaia „rezervată" din bodega La Topaz.

— Trebuie să recunoaştem, domnilor, spuse conu Iancu prefectul, respingând cu palma întoarsă ţoiul umplut nereglementar, pe care vainburşul Marin, la un semn al patronului, îl umplu până „peste"; deci trebuie să recunoaştem, domnilor, repetă conu Iancu după pauza scurtă – răstimp în care Marin îi readuse ţoiul –, că poliţia şi-a făcut, în sfârşit, datoria!

— Bine că ne-a scăpat de bolşevic! ţârâi şi domnul farmacist Piţulică, isprăvind de mestecat restul de scobitoare.

— Da ce credeţi, domnilor? izbucni dirigintele Vizanţiu? Mitran ăla venise aşa netam-nisam ori poate din capul lui în oraşul nostru?

— Păi cum? întrebă curios domnul Militam.

— Ei, asta-i bună! Dar ştii că ai haz, musiu? îl luă uşurel peste picior dirigintele.

— Explică-te, domnule! interveni şi domnul consilier Vamale de la Primărie.

— Aşa-i! Aşa-i! Explică-te! sări şi Sucreli.

— Lămureşte-i! pomeni grav conu Iancu.

Vizanţiu clipi şiret din ochi, îşi aplecă capul spre faţa de masă, aproape lipindu-se de ea, atrăgând astfel, ca un magnet, şi capetele celorlalţi comeseni, şi rosti cu cea mai poliţistă şoaptă din lume:

— L-au trimis comuniştii ăi mari.., Şefii lor din Bucureşti…

Urmară câteva clipe de tăcere cu respiraţia întreruptă. Apoi Obragea scânci:

— Şi dacă…

Parcă i-ar fi pus pe toţi la priza electrică.

— Ce dacă?

— Cum dacă?

— Ce vrei să insinuezi?

— Nu există niciun dacă!

— Bolşevicul a fost ciuruit de gloanţe şi-apoi devorat de crapi, de somni şi de ştiuci, domnilor! hotărî întărâtat conu Iancu.

A intervenit, competent domnul căpitan de port Tudose Bărbosul:

— Pardon! Doar ştim că numai somnul se dă la cadavre!

— A spus Antipa? îl cercetă cu un aer de superioritate doctorul Bârzotescu.

— Mă rog, nu ştiu dacă chiar profesorul Antipa a spus, dar e un lucru cunoscut…

— Mai bine aţi cunoaşte ce ne coc bolşevicii pe insula Mocanu! îl repezi furios Piţulică.

— Aşa-i, domnule! reluă pe un ton major şi Vizanţiu. Că o să ajungă să ne bolşevizeze şi peştii! Noroc că-l avem pe Blânduşel!

— Şi dacă?… nu se lăsă convins Obragea.

S-a ridicat în picioare conu Iancu. Semn că se punea ultima concluzie, după care trebuia să se facă, imediat, plata.

— Bolşevicul Mitran, care a-ncercat să răscoale hamalii din port la revoluţie comunistă… E mort. Definitiv mort. Avem trei procese-verbale care confirmă aceasta oficial şi fără drept de tăgadă. Deci… Plata, Marine!

Hamalii au continuat să-l caute. Să-l caute şi să spere. Săptămâni şi luni. Apoi au renunţat. I-o fi dus apele trupul fără de viaţă pe malul bulgăresc?… Sau l-au isprăvit peştii?…

Au încetat hamalii să-l mai caute şi-apoi să mai spere. „Dac-ar fi fost în viaţă s-ar fi arătat ori ne-ar fi dat vreun semn…”

Şi-au trecut ani. Treizeci. Treizeci şi mai bine. De Mitran hamalul, pripăşit din amontă sau aval la dana cerealelor, n-am mai auzit. Îl şi uitasem. Rareori dacă-mi mai aduceam aminte de el, şi atunci numai la câte vreun întâi de mai.

Şi totuşi, de câteva ori mi s-a părut că l-am găsit. O dată ca instructor, vârstnic şi sfătos, într-un orăşel din susul Dunării, îndată după război.

Altă dată în uniformă de colonel, la o demonstraţie de 1 Mai, şi ieri, la fel, într-o fabrică în care tinerii utecişti s-au întâlnit cu ilegaliştii.

Îmbătrânit, cu părul nins de viscole, şi glasul… Doar glasul – acelaşi. Şi ochii… Ochii lui, care-ţi puneau un semn în piept, să nu ţi-l mai poţi şterge… Nu mă-nşelam… După nume, părea altul. O fi venit, în urmă cu treizeci de ani, în mahalaua

noastră cu o misiune şi un nume conspirativ? Se prea poate Eram gata să-l întreb:

— Tovarăşe Mitran, nu cumva ne-am întâlnit noi şi-ntr-un alt întâi mai? Undeva într-o insulă pe Dunăre? O insulă micuţă, unde-am băut vin ieftin de terasă, am mâncat obleţi fripţi în frigare de sârmă, şi după ce te-am ascultat şi-am aflat, pentru întâia oară, că la originea oricărei averi stă hoţia, te-ai zvârlit în valuri, urmărit de plumbii fierbinţi ai copoilor de la Siguranţă?

N-am îndrăznit.

Dar dacă îl voi mai întâlni… Vă făgăduiesc.

ŢANDĂRA

Fabrica nu e prea mare, deşi patronii o numesc cu îngâmfare „uzină”. Câteva ateliere lungi şi-nguste, cu ferestruici îmbâcsite de praf prin care soarele arar poate să-şi strecoare un braţ de aur. Ca şi în celelalte fabrici şi ateliere din Bucureşti şi din ţară, maşinile sunt vechi şi uzate. Ele hârâie, tuşesc, se-ncing şi se-neacă, obosind muncitorii, furându-le din timp şi din buzunare ore, multe ore pierdute.

Cui nu-i place, poarta! Afară în stradă, acolo unde în fiece dimineaţă aşteaptă grămadă lucrătorii şomeri să capete de lucru.

Ucenicii par „protejaţi” de direcţia uzinelor „Metalul”, care-i angajează îndată ce se prezintă. Cu o singură condiţie: să se supună regulamentului uzinei. Adică ucenicie de trei până la cinci ani, în care timp trebuie să slugărească de pomană, fără leafă, fără haine de protecţie şi asistenţă medicală.

Acestea se-ntâmplă numai la uzinele „Metalul”, de pe cheiul gârlei? Da’ de unde! În toate fabricile, în fiecare uzină şi atelier din Bucureşti, ca şi din întreaga ţară.

Trudnică şi chinuitoare e munca în uzină. Ce poţi face tu, ucenicule, cu copilărie încă neterminată şi cu pumnii tăi micuţi? Să te măsori cu direcţia pe care nici n-ai dreptul s-o vezi la faţă? Cu contramaiştrii ursuzi şi vicleni, cozile de topor ale stăpânilor? Te sfărâmă între măsele ca pe un oscior fraged de pui, de te-ncumeţi cumva să te sumeţi împotriva lor.

Drept că pieri de te-mpotriveşti de unul singur. Dar dacă te aduni câte cinci, zece şi o sută de muncitori şi ucenici laolaltă? Ohoho! Atunci se schimbă socotelile.

Numai să se găsească careva curajos şi îndrăzneţ să ridice şi s-aprindă oamenii.

Sunt şi dintr-ăştia în uzină. Nu mulţi, dar destui şi în stare să mobilizeze şi să conducă mulţimea de muncitori. Comuniştii! Partidul lor se află în cea mai adâncă ilegalitate. E urmărit cu furie de călăii Siguranţei asmuţiţi asupra lui de către întreaga ciocoime şi boierime din ţară. Dar el activează fără răgaz, dând lovituri puternice – ohoho ce mai usturã – precise – toate la ţintă şi unde doare mai tare pe asupritorii şi exploatatorii poporului. Zadarnic arestează, schingiuiesc şi asasinează pe câte unul dintre neînfricaţii luptători. Numărul lor creşte, creşte mereu…

Doar în uzină? Nu, nu numai aici, ci peste tot căci pretutindeni se simte prezenţa Partidului, a comuniştilor.

De trei zile prin atelierele „Metalul” mişună agenţii Siguranţei. De luni şi până azi, miercuri seara, zeci de muncitori au fost cercetaţi, târâţi pe la poliţie, percheziţionaţi acasă, doar, doar se va descoperi cine a lipit manifestele la poartă şi pe zidurile uzinei, îndemnând muncitorii să-şi revendice drepturile.

Ce spun rândurile aşternute pe foile acelea?

Dacă patronii vor continua să refuze minimele şi dreptele lor doleanţe printre care: un spor de salariu, eliberarea din închisoare a delegaţilor trimişi să discute cu stăpânii şi să nu mai fie bătuţi ucenicii…

Dacă direcţiunea generală a uzinei nu va satisface cel puţin aceste trei doleanţe, atunci… grevă!

Muncitorii vor sta acasă chiar dacă va plesni de urlet sirena care îi va chema la lucru, chiar dacă brutarul nu le va mai da pe datorie pâinea pentru ei şi copiii lor şi, nemaiputând plăti chiria, proprietarii îi vor zvârli afară din case.

Grevă!

De trei zile şi tot de-atâtea nopţi copoii Siguranţei se vâră prin toate cotloanele, se roagă, făgăduiesc, ameninţă şi mai cu seamă adulmecă, adulmecă…

Greva fusese hotărâtă pentru luni, adică la o săptămână după ce fuseseră lipite şi citite manifestele. Dimineaţa, o nouă delegaţie a lucrătorilor urma să se prezinte Direcţiunii Generale pentru a-i comunica nestrămutata lor hotărâre: ori se aprobă punctele din memoriul semnat de toţi lucrătorii uzinei, ori greva va începe la orele zece din aceeaşi zi.

Deşi muncitorii conştienţi din uzină fuseseră pregătiţi şi preveniţi, se mai simţea totuşi nevoie şi de o agitaţie vizuală, acţiune care trebuia îndeplinită cu multă prudenţă şi abilitate, fiind deosebit de dificilă.

Agenţii camuflaţi din uzină, unii din maiştrii şi contramaiştrii vânduţi conducerii, precum şi garda jandarmerească bănuiesc şi urmăresc asta. De aceea paza şi controlul sunt atât de stricte, încât niciun ac de gămălie nu s-ar putea introduce în uzină fără ştirea gealaţilor simbriaşi ai patronilor şi ai ciracilor lor. Numărul acestora este atât de mare, încât poţi spune că pentru fiecare trei muncitori din uzină se află şi câte un agent prezent.

Cu toate acestea comuniştii…

Ehei! Lor nu le poate sta nimeni împotrivă!

În uzina „Metalul” se afla un băieţel de vreo cinsprezece ani. Un ucenic. Era slăbuţ, avea părul bălai, netuns, ridicat ciuf şi-ntins pe ceafă, ca o coadă de peşte. Purta pantaloni de pânză groşi. Adică vorba vine, căci cu peticele cusute pe fund şi la genunchi numai pantaloni nu s-ar fi putut numi. Hăinuţa din postav care fusese cândva nouă, şi-nainte ca stăpânul ei s-o fi vândut în hala de vechituri, la „taica Lazăr”, avusese culoarea

castanei coapte şi neculese. Acum însă i se bălţase în toate culorile.

Nu era prea greu de ghicit de ce era atât de ponosit.

Îi lipseau şi banii de haine, şi cine să i le cumpere. Nu câştiga decât pumnii, palmele şi-njurăturile maiştrilor. Dar avea răbdare şi-o minte ascuţită că, de l-ai fi lăsat, ţi-ar fi desfăcut cărămidă cu cărămidă uzina şi-ar fi făcut-o la loc. Dar nu aşa cum arată ea de obicei şi o ştiu toţi, ci cu coşul în jos şi cu temelia în sus. Apoi ar fi scuturat-o bine. Cum? Îl priveşte! Aşa… Ar fi scuturat-o ca pe-un fund de buzunar, să pice din ea, fărâme, toţi banditii: directorul, care comandă din birou şi chiar din limuzină scăderile de salarii şi concedierile de muncitori, şefii ăi mari, ce-i ţin isonul şi muşcă din om chiar când râd… Apoi unii maiştri şi contramaiştri, cu pumnii ca baroasele şi palmele ca lopeţile, croite să sfarme şi să-nvineţească fălcile ucenicilor, pe care nu-i angajează decât pe daruri grele; şi încă vreo câţiva duşmani pe deasupra. Oho! Să nu-i uite pe agenţi! Agenţii poliţiei, ai Siguranţei… Aşa ar fi făcut băieţelul cel de cincisprezece ani de la „Metalul”, deşi n-avea atâta şcoală câtă minte…

În adeverinţa pe care a dat-o la biroul personalului din uzină se arată că posedă doar trei clase primare – pe a patra n-a putut-o termina, pentru că mătuşi-sa care-l ţinea, a rămas şomeră. Şi… Dar ce să mai vorbim atâta de situaţia lui familială? Aşadar, în adeverinţa de la şcoală se apunea că-l chema Ilie Ion. Asta e drept. Şi că nu are tată. Asta, deşi era aşa, de-acum nu se mai putea spune că-i drept, chiar dacă certificatul nu minţea.

Copil fără tată. De la ţară. Maică-sa, slugă la un ciocoi care nu-i dăduse voie să-şi ţină feciorul pe lângă ea, îl trimisese soră-sii, lucrătoare la fabrica de conserve „Griviţa”, din Bucureşti. Când tuşă-sa

Irina a fost concediată împreună cu multe alte muncitoare, Ion a intrat ucenic la „Metalul”.

Legea, deşi destul de ticăloasă pe-atunci, prevedea aşa, de formă şi de ochii lumii, cum se spune, că ucenicii fără patru clase primare nu pot fi angajaţi. Însă unii maiştri de la „Metalul” închideau întotdeauna ochii când deschideau mâna. Iar direcţiei puţin îi păsa de legi. Avea bani cu care să acopere ochii câte unui inspector de la – să nu râdeţi – Ministerul muncii (adică al muncii altora), care, la rândul lui, venea numai după învârteală.

În uzină, ucenicului Ilie Ion i s-a spus de îndată Ţandără, pentru că era isteţ şi sărea ca o aşchie de câte ori îl chemau la treabă, chiar şi fără să-i ceară careva ajutorul.

Ţandără şi-a întins picioarele amorţite. De două zile stă ghemuit cu genunchii la gură intr-o cabină din lungul şir de vagoane defecte, garate pe o linie laterală în triajul gării Dealul Spirii.

Ce cată el, chircit, acolo? Sst! Asta nu se întreabă…

Nu-i e somn, căci încordarea cumplită prin care trece şi grija de a nu fi descoperit zădărnicindu-i-se planul, n-au darul să-i lipească pleoapele. E doar obosit. Foarte obosit. I s-a umflat limba în gură de sete. Sticla cu apă, rămasă pe jumătate, s-a vărsat noaptea trecută când a vrut să-şi îndrepte spinarea. De foame nu-i pasă. E învăţat. Cei trei covrigi i-au fost de-ajuns de alaltăieri când s-a vârât în carcera aceea pe roate.

Lipseşte de două zile de la uzină? Nu-i nimic. Ucenicii nu pontează. Dacă lucrătorii nu-l dau lipsă maistrului, nimeni nu poate şti că Ţandără, în loc să hămălească în uzină, stă ghemuit arc în cabina îngustă a unui vagon cu bandajele roţilor crăpate şi cuzineţii lagărelor topite.

Către orele zece din seară, o locomotivă s-a aşezat în capul şirului de vagoane pe care scria cu

cretă: „Defect. La reparat”. Scârţâind, scrâşnind din încheieturile ruginite şi neunse, convoiul a coborât la vale spre „Expoziţie”. De acolo, zdrang, bang, pe linia Abatorului, până în curtea uzinei „Metalul”, pe sub nasul agenţilor care habar n-aveau şi nici prin minte nu le dădea că s-ar afla cineva ascuns într-o cabină de frână.

Cât a mai stat ucenicul pitit în vagon nu are prea mare importanţă. Interesează doar că.

Ţandără împinse uşor cu umărul uşiţa cabinei şi, dintr-o săritură, fu în mijlocul atelierului. Păşi cu grijă, în vârful picioarelor. Ascultă atent. Niciun zgomot. Atunci e bine. Poate să scoată din buzunar o cutie de tablă rotundă cu capac, şi din celălalt o pensulă.

Desfăcu căpăcelul, vârî pensula în cutiuţa cu vopsea şi începu să tragă pe pereţi litere ca de tipar.

Ca de tipar le voia el. Dar unele erau mai înalte, altele mai mici, iar câteva, de loc puţine, aveau câte un picior mai lung din vopseaua scursă pe perete. Însă ce pretenţii poţi avea de la un ucenic de la „Metalul”, cu numai trei clase primare —a patra, cum v-am mai spus, spera s-o dea în particular, căci ucenicia grea nu-i da răgaz şi de şcoală – iar pe-ntuneric abia de-ți vezi nasul, necum să scrii cu pensula litere frumoase ca-n caietul de dictando? Și-apoi cine a mai pomenit elev cu trei clase să facă în beznă caligrafie pe perete?

Uite că face el. Ba şi cuvinte, căznindu-se să fie cât mai citeţe.

Pensula trăgea de zor pe zidurile coşcovite şi afumate aceeaşi frază, acelaşi îndemn:

„Dacă direcţia nu ne admite punctele, azi la orele 10 începem greva!”

Astea nu-s manifeste de hârtie ca să le mai poată smulge agenţii de pe pereţi, pentru că le trebuie

timp, apă caldă şi sodă. Şi-apoi, ohoho, dacă patronii nu cedează, a şi pornit greva.

Din hala mare trecu în atelierul de strungărie care dădea în curte. Aci, din nou cu pensula muiată în cutiuţa de vopsea.

Uite, parcă i s-a mai dat mâna la scris, ca la tabla mare din clasă. Poate spune careva că „d-ul”, „r-ul”, şi alte câteva litere din alfabet nu-s chiar frumoase?

A tresărit. Din spatele unui strung vechi, scos din funcţiune, cineva îl priveşte nemişcat. A rămas încremenit cu pensula în mină şi cutia alături. Insul acela nu vorbeşte. Şi niciun gest nu face. Doar se uită… Se uită la Ilie Ion, zis şi Ţandără, ucenicul mare cât o şchioapă, care a scris pe pereţii şi uşile atelierelor cuvântul şi hotărârea celulei de partid din uzină.

Secundele trec greoaie, ca şi minutele. Doar inima, nebună, zvâcneşte ciocan în coşul pieptului. Cine-i omul ăsta? Un lucrător? Un hoţ? Sau vreun agent ascuns al siguranţei, care l-a urmărit de cu seară? Şi de ce tace? Ce vrea să-nsemne asta?

Face câţiva paşi… Dac-ar fugi? N-are cum. Trebuie să treacă prin uşa care este lângă strungul pustiit de bătrâneţe. Doar nălucă să fii, ca să te strecori prin zid. Însă năluci nu există, ci doar agenţi ticăloşi ai Siguranţei, care bat cu vergele de oţel şi…

S-a mişcat insul tăcut de lângă strung? Nu, nu! I s-a părut doar. Ce să facă? Dacă copoiul ăsta pune mâna pe el, are să-l întrebe cine l-a îndemnat să scrie pe ziduri şi pe uşi? Şi ei nu întreabă aşa cum ai întreba dumneata: „Unde te duci, Ţandără?” sau cum s-ar întreba el: „Cât mai e până sună de foame?”

La ăştia vorba şi pumnul, cuvântul şi matraca de cauciuc, ba şi strânsul degetelor la muchea uşii, smulsul părului din cap cu cleştele şi spânzuratul de mâini sunt metode prea binecunoscute de cei care au încăput în ghearele lor… Ca să-ţi

pregătească „cojoaca” pentru anii de ocnă pe care ţi-i dau judecătorii… Parcă nu i-a spus lui nea Năstase? Agenţii? Comisarii? Procurorul şi tribunalul? Oliolio!

Dacă îl prinde în gheare dumnealui, domnul poliţist, care face pe mortul în păpuşoi lângă strung şi-l întreabă: „Cine ţi-a dat ordin să…” „Bine, vecine, dar asta odată cu viaţa nu se spune!” Şi acum ce să facă? Zeci de gânduri îi trec de-a valma prin cap. Iată, are să se lase încet pe vine… Poate că agentul îl mai aşteaptă, bănuind că n-a venit singur şi o vrea poate să-i prindă pe toţi deodată, ca din strachină.

Şi dacă n-o putea scăpa? Nu are să recunoască, deşi ştie ce-l aşteaptă. I-au spus lui şi alţii, lucrători mai vârstnici care au trecut prin scărmăneala Siguranţei. Iar nea Năstase l-a prevenit… Sst! Nici asta nu-i voie de scos din gură.

Ce şireţi îs copoii! O să-l ia mai întâi cu binişorul. Dar el o să tacă. O să-i dea bomboane, palme, prăjituri, pumni şi poate chiar o bicicletă nouă, un „Brenabor” sau „Diamant” după care, la refuzul lui de a trăda, o să-l jupoaie de piele… Nu va recunoaşte nimic. Cutia cu vopsea? Minium roşu se află destul în atelierul de vopsitorie. Dar pensula? Ei, iată că la asta nu s-a gândit nici el, nici nea… Sst!

Pensula e încă udă. Trebuie s-o facă să dispară… Cum? Cum să reuşească acest lucru, pe care niciun scamator de circ n-ar fi în stare, dacă l-ar supune poliţiştii la o percheziţie „pân-la suflet”, cum ştiu ei? Ce să facă?

Şi deodată lui Țandără îi vine o idee. Dar ce idee? Mai formidabilă ca aceea de a întoarce uzina cu temelia în sus – după ce prin semnale de sirenă va înştiinţa pe lucrători să părăsească atelierele, pentru ca s-o scuture doar de directori, agenţi şi maiştri – mai ceva! Ştie că peste câteva minute tot îl va aresta poliţistul ce se zgâieşte ca stâlpul de

felinar la el şi îl va întreba de pensulă… El are să… Da. Asta-i soluţia. N-are alta şi nici încotro!

Va duce la gură pensula. Va muşca din părul aspru de porc… Brr! Urât gust o să aibă. Nu va mai rămâne decât cotorul de lemn. Proba principală va fi dispărut.

Hait! Ce zgomot a făcut! Un nod i se urcă în gât. Maţele i s-au întors pe dos. Înghite în sec, se ridică-n picioare, şi abia acum observă că făptura de lângă strung nu e decât halatul albastru al contramaistrului, prins într-un capăt al maşinii…

Motoarele uzinei huruie năpraznic.

— Ce faci, mă Ţandără, dormi de-a-npicioarele?

Jart! o palmă grea căzu pe obrazul băiatului, care după trei nopţi nedormite abia se mai putea ţine treaz.

Ucenicul întoarse ameţit capul. Furios, contramaistrul Buzică ridică mâna să-l mai lovească o dată. Dar un glas gros, ameninţător îl avertiză:

— Lasă-mi ucenicul în pace!

Ăsta-i nea Năstase, cazangiul!

— E nervos rău azi slugoiul, făcu Dincă, alt cazangiu, mai în vârstă.

— Păi are şi de ce, îi răspunse cu satisfacţie Năstase.

Avea şi de ce să fie nervos tâlharul de Buzică, ca şi celelalte cozi de topor ale direcţiei. Dimineaţa găsise atelierele pline cu cuvântul partidului. Îndemnul la grevă. Cum de-a reuşit să se strecoare prin paza-sită a poliţiei? Cineva, un ins curajos, făcuse isprava asta mare.

Agenţii n-au putut însă descoperi nimic.

1928.

UTECISTUL

Prin ferestrele larg deschise ale sălii de clasă se zăresc, deasupra liniei stâlpilor de telefon, două petice mari albastre: unul mai deschis şi mai pur, celălalt mai întunecat şi mai confuz. Pe amândouă le împreună tivul unui guler alb, spumos.

Acolo, la un kilometru, unde se află ţărmul şi mai departe, la câteva leghe, unde bolta văzduhului se lasă ca o pleoapă pe ochiul imens al mării, priveşte visător Martin.

La tablă, profesorul de matematică, domnul Bărbulescu, trage cu creta însoţind desenul cu un glas cântat, aspru, nazal: „Fie un triunghi

dreptunghic”… Apoi botează colţurile triunghiului cu cele trei litere de la începutul alfabetului continuă:

— Dacă adunăm suma catetelor…

Şi iar repetă şi iar explică.

Ochii elevului Dorobanţu Martin din a şasea B sunt aţintiţi la cele două ceruri care se văd prin fereastra deschisă.

Deasupra turlei minaretului de peste drum, un pescăruş, amăgit de culoare şi imensitate, încearcă inutil să aterizeze pe oceanul albastru al înălţimilor. Murmurul înfundat al valurilor se repetă monoton şi fără istov, de parc-ar bate aci, aproape, în temelia de piatră a liceului.

Ca în receptorul unei galene, Martin ascultă şi descifrează, totdeauna cu emoţie, chemarea obsedantă a mării către orizontul interzis al Odesei, către ţărmurile parfumate şi-nsorite ale atât de mult depărtatului Caucaz.

Profesorul de matematică demonstrează în continuare. Didactic, sec şi plictisit, el repetă acum enunţurile lui Pitagora.

Martin simte cum tavanul mohorât al sălii de clasă îl apasă ca o greutate uriaşă de plumb ce i s-a lăsat pe creştet.

Fără să-şi întoarcă privirea, şopteşte colegului său de bancă:

— Cât mai avem până sună?

Andriadi Pericle îşi priveşte orgolios ceasul de aur prins într-o brăţară de lezard la mâna stângă şi-i suflă din vârful buzelor:

— Te grăbeşti?

— Nu, dar vreau să ştiu.

— Atunci…

— Cât e?

Colegul, care nu i-a răspuns la prima întrebare, ca să aibă prilejul să-şi mai ridice o dată mâna împodobită cu preţiosul cronometru, binevoi să-i precizeze:

— Încă zece minute!

Martin oftă atât de adânc, încât toată clasa tresări.

— Linişte! – strigă profesorul plimbându-şi pe deasupra băncilor o pereche de ochi ameninţători ca două guri de şerpi.

Martin se strădui să-şi desprindă privirea de la întinsul senin al Mării Negre, încercă s-o fixeze pe tabla care se afla la câţiva metri înaintea lui şi pe care urmele albe ale cretei, izvorâte din mâna nervoasă a domnului Bărbulescu, o făcea parcă şi mai urâtă şi mai străină. Alături, Andriadi, prefăcându-se că ia sârguincios note, scrie cu Parker-ul său câteva rânduri pe colţul caietului. Rupse apoi încet hârtia şi, tuşind, ca să-i vătuiască fâşâitul, o împături într-un răvaş cât o unghie, trecând-o discret colegului său de bancă.

Fără să-şi mai ia ochii de la tablă, Martin desfăcu cu două degete bileţelul. Când profesorul se întoarse o clipă cu spatele la clasă, citi repede: „Mergem la meciul de fotbal?"

Ah, meciul… Meciul de fotbal…

Martin era gata să mai scoată din străfund un suspin, dar reuşi să se stăpânească la timp.

Clătină negativ din cap, silindu-se să fie atent la demonstrările domnului Bărbulescu. Dar ispititorul de lângă el nu se lăsă. A doua misivă alunecă pe pupitru: „Am două bilete. Fac cinste!"

Cea mai vestită echipă de fotbal din Capitală urma să joace cu reprezentativa oraşului. Cu o săptămână înainte, casieria librăriei, care vindea bilete, fusese luată cu asalt. După o aşteptare de un an, şi după repetate amânări, întâlnirea era, în sfârşit, fixată pentru prima joi. De mai bine de o lună o strigau de pe toate zidurile şi de pe toate gardurile, cu glasul lor colorat şi cu slova de-o şchioapă, afişe scrise de mână, mari cât jumătate de cearceaf. Antreprenorii „afacerii cu meciul" scontau pe un mare beneficiu şi, ca să şi-l asigure, făceau o reclamă deşănţată, deşi, într-adevăr, de

mult o echipă de categoria întâi, din Capitală, nu mai poposise în oraşul de pe malul mării. Pe entuziasmul tineretului lipsit de posibilitatea de a practica sportul favorit mizau cei care angajaseră „combinaţia" aducătoare de câştiguri grase.

Alcătuirea echipei adverse, cât şi a celei locale, şansele fiecăreia dintre ele – precum şi caracteristicile jucătorilor pomeniţi pe numele lor cel mic sau pe porecle şi cântăriţi cu de-amănuntul în balanţa rezultatului probabil – erau dezbătute cu pasiune în recreaţiile din şcoli, în birourile instituţiilor, în holurile, de cinema, în berării, la popota ofiţerilor, pe stradă, în familii, peste tot, pretutindeni unde se aflau tineri ori vârstnici „atinşi" iremediabil de patima balonului rotund.

În recreaţiile din curtea liceului ori chiar în orele profesorilor mai tari de ureche sau mai slabi de vedere, elevii făceau pronosticuri. Compuneau echipe imaginare, populate cu aşi veniţi din toată ţara, ca să apere şi să împodobească cu laurii victoriei culorile reprezentativei oraşului durat pe litoralul Pontului Euxin.

Şi Martin visase nu numai cu ochii închişi, dar chiar şi cu ei deschişi, la acest meci. Va fi o dispută neobişnuit de înfierbântată, bogată în faze „extraordinare", la care ar fi vrut atât de mult să ia parte ca spectator. Însă cel mai ieftin bilet era pentru el mai scump decât ar fi ceasornicul-brăţară pentru colegul lui de bancă. Pericle era odrasla unică a unui bogat farmacist din oraş şi nepotul marelui armator Andreadis, Temistocle Andreadis, proprietar a numeroase vase pe mare şi pe Dunăre, de la care primise nu de mult, ca pe un fleac de cinci parale, minunatul „Longines" de aur.

Elevul Dorobanţu Martin n-avea nici tată cu stare, nici unchi milionar, ci numai o mamă văduvă, muncitoare la fabrica de halva a fraţilor Mehmed. Odată Martin făcuse de curiozitate o socoteală, mai mult pe presupuse şi destul de departe de realitate. Rezultatul îl ului însă. Maică-

sa câştiga într-o lună cât aduna spiţerul într-un ceas, iar stăpânul de vapoare şi de şlepuri într-un minut sau chiar şi mai puţin…

Colegul lui, Pericle, îl invită la meci… Martin ştie însă că în spatele gestului „generos” al băiatului negustorului de leacuri se ascunde şi o afacere rentabilă pentru dumnealui sau poate numai un interes şi nimic altceva.

Al treilea, şi mai ales al patrulea bileţel „pasat” cu aceeaşi repeziciune spunea, în adevăr, pe larg şi lămurit: „Nu-mi dai niciun ban, îmi scrii caietul cu cuvinte la latină. Vrei?”

Iată că Andriadi Pericle avea să-i dăruiască fâşiuţa aceea de hârtie cu marginea zimţată ruptă din cotor, biletul de intrare care, asemenea unui obiect magic, putea să-i preschimbe visul în realitate. Meciul… Meciul de fotbal, aşteptat cu atâta nerăbdare…

Răspunsul lui Martin veni însă enervat, rostit aproape cu glas tare:

— Nu!

— Eşti fraier! – îi şuieră printre dinţii strânşi, dar destul de sonor, Andriadi, lovind furios cu pumnul în pupitru.

— Ce-i acolo? — urlă domnul Bărbulescu, indignat că i se tulbură atât de îndrăzneţ nu numai raţionamentele geometrice, dar şi reveriile dumisale…

— Dorobanţu – pârî fiul spiţerului.

— La pofteşte încoa’, vită! — îl chemă profesorul pe Martin cu degetul, ca pe un câine.

Martin se indignă:

— Andriadi nu mă lasă în pace!

— Nu-i adevărat, domnule profesor – sări în sus, ca o minge, celălalt. Dorobanţu îmi cere să-i fac cadou un bilet la meci.

— Minte, domnule profesor – protestă ridicându-se în picioare un elev din spatele băncii. (Asta era Mitarcă, fiul impegatului din gara-triaj).

Andriadi îl sâcâie pe Dorobanţu de un sfert de oră cu bileţele.

— Taci, gâscane! — bătu cu talpa pantofului în estrada catedrei domnul Bărbulescu, care juca la club bacara cu farmacistul, amândoi membri ai aceluiaşi partid „istoric”.

Şi, fiindcă Dorobanţu Martin nu se mişca încă din bancă, porni chiar domnia-sa, domnul profesor, cu paşi mari şi pumni strânşi într-acolo.

În aceeaşi clipă sună însă clopoţelul. Profesorul de matematică avea obiceiul – singurul de altminteri pe care i-l preţuiau elevii – de a nu rămâne în clasă un sfert de clipă după anunţarea recreaţiei. De aceea se opri brusc la jumătatea distanţei dintre catedră şi banca delicventului ca decuplat dintr-o priză electrică. Apoi, făcând automat stânga-împrejur, înşfăcă catalogul, zvârlindu-l la subsuoară şi ieşi din clasă scrâşnind:

— Ne socotim noi lecţia viitoare, im- per-ti-nen-tule! Până atunci…

Deocamdată clopoţelul îl scăpase pe Dorobanţu Martin să fie apucat de urechi – ca şi câinele care nu făcea imediat „sluj” în faţa stăpânului – târât şi trântit cu capul de tablă, ca orice elev „impertinent”. Acest obicei era respectat de domnul Bărbulescu cu precizie diabolică, chiar dacă-l amâna pentru era viitoare. Dar şi cu unele abateri. După caz. Adică după „obrazul” vinovatului. Ca de pildă azi, când sentinţa urma să fie aplicată doar lui Martin, fiul muncitoarei văduve de la fabrica de halva, şi nicidecum elevului din protipendadă, care avea „motive puternice” pentru a nu putea fi sancţionat ca un oarecare altul.

Pericle era fiu de farmacist şi nepot de armator. Cum ar fi putut domul profesor de matematică Bărbulescu să aplice o pedeapsă pentru nedisciplină unui astfel de „obraz subţire”?

Trecuseră trei zile de când Martin refuzase atât de categoric biletul de meci, oferit de Andriadi. Ei, dacă întâlnirea aceasta extraordinară de fotbal pentru oraşul de provincie s-ar fi desfăşurat într-altă zi… Dar meciul are loc azi, joi… Şi azi… Martin, cine-i ca tine? Da, astăzi nu este o joi ca toate celelalte… Azi, oh, azi!… Numai să-şi poată stăpâni emoţia care-i ţâşneşte din toţi porii, îi pârjoleşte fruntea, obrajii, şi-i scaldă întregul trup ca-ntr-o baie fierbinte. Numai să nu trezească bănuiala celor din jurul lui că azi, astăzi, este o zi care deşi nu-i trecută cu nimic deosebit în calendar – este totuşi o zi ce străluceşte cu toate culorile curcubeului.

… Ora de istorie. Ultima oră.

La catedră se află profesorul Dan Vasile. Tânăr, cu chip fraged şi păr viscolit de bătrân, povestind încet, cald şi prieteneşte, pare un coleg mai vârstnic. Celor silitori şi corecţi le surâde ca un părinte fericit. Pe cei îndârjiţi în lene şi în nedisciplină îi mustră cu vorbe blânde, trist, aproape ruşinat că nu-i poate lăuda şi mângâia. Lecţiile sunt nişte poveşti întâmplate aievea, curgătoare şi mişcătoare, precum destinul poporului, precum Dunărea – senină şi liniştită în largul Bărăganului, tulbure în gura Deltei, mohorâtă şi furioasă în hăţişul prăpăstios al Cazanelor. Eroii basmelor lui nu sunt totdeauna prinţi şi domnitori împodobiţi cu sceptre şi coroane ce nasc legende, ci noroade muncitoare care făuresc istoria.

În ora profesorului Dan Vasile, manualul didactic, mincinos şi ipocrit, stă cu coperţile închise, nemişcat şi gol de duh, ca o falsă mărturie. Dar iată că „domnul de istorie” deschide cartea cea mare şi sinceră a istoriei, nescrisă încă pe hârtie, dar vie şi veşnică, în care fiecare faptă, fiecare luptă poartă pecetea adevărului purtat din gură în gură şi din generaţie în generaţie pe lungul drum al

veacurilor. Dascălul nu-şi pofteşte învăţăceii la plimbare doar prin castelele strălucitoare ale voievozilor, viteji unii, cruzi şi despotici alţii, prin palatele domnilor trândavi şi îmbuibaţi, trimişi de sublima şi sângeroasa Poartă să ne stăpânească şi nici pe la conacele moşiilor boierilor trădători de patrie, avizi de aur şi onoruri, ci-i poartă şi prin bordeiele întunecate ale iobagilor, prin coşmeliile clăcaşilor şi dijmaşilor jefuiţi şi zdrenţăroşi; în cocioabele muncitorilor flămânzi, ca şi în rândurile cetelor de revoltaţi, desculţi şi-narmaţi doar cu sape şi furci…

Martin îl ascultă atent şi-l înţelege, înţelege mai mult ca ceilalţi poate, mai mult decât bănuieşte chiar omul cu chipul fraged şi părul alb de la catedră.

Ah, dacă ar putea profesorul să le vorbească liber, scoţând adevărul din fundul adânc al tăcerilor!

… Şi în anul acela, 1907, ţărărnimea care trudea pentru pâinea albă a boierilor, dar era lipsită până şi de mămăliga veche şi acră, a pus mâna pe furci, pe coase şi pe topoare… Şi a pornit în iureş de furtună şi de cutremur spre conacele şi spre hambarele umplute cu roadă din sângele, din lacrimile şi din truda lor… Dar, fără tovărăşia şi sprijinul celor care flămânzeau şi se chinuiau în fabricile şi în atelierele oraşelor, răzmeriţa plugarilor s-a poticnit în faţa tunurilor şi puştilor regelui şi ale boierilor. Toate acestea sunt altfel scrise şi răstălmăcite în cărţile ce trebuie să le învăţăm azi, dar în cartea cea vorbită a poporului, în care se va scrie poate mâine, poate poimâine, se va afla şi se va învăţa la lumina zilei istoria cea adevărată care va arăta nu numai cum s-au întâmplat lucrurile, dar şi cauzele lor pe care le tăinuiesc domnii cei mari, dragii mei…

Profesorul de istorie vorbeşte fără oprire şi fără zăbavă de când a intrat în clasa cu pereţii mohorâţi şi cu bănci îngrămădite strecurând ici-colo un

cuvânt cu două înţelesuri, o frază care te pune pe gânduri.

Afară, bolta de deasupra oraşului maritim e şi mai luminoasă şi mai fără margini parcă. Însă acum ochii lui Martin nu se mai despart de chipul cel tânăr cu păr de nea al profesorului de istorie. În urechea lui s-a stins până şi freamătul apropiat al mării. Nu mai stăruie decât cuvintele profesorului Dan Vasile, care se apropie de mintea şi de inima lui, ca zorii după o noapte cu vise urâte.

Clădirea şcolii se află pe strada Delfinului. În cealaltă parte a oraşului e gara spre care duce şoseaua ce încinge ca un brâu periferia portului cu peisajul ei semirural, pictat cu coştoroabe gârbovite şi frânturi de garduri putrede, dărăpănate.

Personalul de Bucureşti sosea la trei şi cincisprezece minute. Dar după ultima oră de curs, dirigintele i-a reţinut pentru cor. Lui Martin îi ardea de asta ca unui peşte silit să facă plajă. În sfârşit, cele şaizeci de minute au trecut de parcă ar fi fost un an. Când s-a văzut ieşit pe poartă, a luat-o repede, de unul singur, spre gară. Dar tot atât de repede întindeau pasul şi elevii fericiţi cu bilete de intrare la meci.

Ei, meciul! Are el un meci mai mare, mai „formidabil” decât întâlnirea „amicală” dintre faimosul club bucureştean şi reprezentativa oraşului, întâlnire care – trebuie totuşi să recunoască – este un joc mare… În meciul ăsta, în care va intra de îndată, vor fi mult mai mulţi jucători: de o parte el şi cel cu care… Şi… Şi de cealaltă parte adversarii, pe care nici nu-i ştie câţi îs la număr… Agenţii Siguranţei, care trebuiesc neapărat driblaţi…

Cu o seară în urmă, nea Ilie i-a spus tot ce are de făcut.

Nea Ilie este hamal la dana de cărbuni din port. E şi un fel de dascăl al lui Martin, cu toate că nu

are decât vreo câteva clase primare. Şcoala la care funcţionează acum bătrânul hamal din port posedă doar două săli de clasă. Atât. Niciuna mai mult, nici alta mai puţin. Două săli. Însă nu ca oricare altele obişnuite. Sălile lui Nea Ilie se aflau una în podul unei coşmelii din cartier – o dărâmătură de om sărac acoperită cu olană turcească înverzită de ani şi vântoase, cârpită pe ici-colo cu petice de carton asfaltat – alta, într-un soi de pivniţă. Mai bine spus într-o hrubă, în care poţi intra prin spatele unei magazii de cereale vechi şi părăsite, dacă dai la o parte chepengul ascuns în tufărişul de bălării. Or mai fi venind şi alţi „cursanţi" pe-acolo? Martin nu poate să ştie. Dar bănuieşte asta.

„Sala de clasă" de la etaj, care posedă între altele şi instalaţie de ventilaţie şi aerisire permanentă – acţionate de vântul ce se plimbă prin pod ca printre pânzele corăbiilor — e folosită doar în anotimpurile calde. La subsol este sala pentru cursurile de iarnă, în care nu te poţi încălzi decât bătând din picioare şi suflând în pumni. Materialul didactic, adică biblioteca şcolii, e ţinută într-un loc tainic pe care-l ştie numai dascălul Ilie. Martin n-a văzut azi din această bibliotecă misterioasă decât vreo cinci-şase broşuri, cu coperţile galbene sau roşii, pe care elevul, la început, n-a avut îngăduinţa să le consulte decât la „şcoală", sub supravegherea hamalului care îl punea să citească pe şoptite. Iar după curs îl „asculta", ca să se convingă dacă a înţeles şi cât a înţeles.

Pe urmă, nea Ilie s-a încredinţat că are de-a face cu un şcolar nu numai ascuţit la minte şi sârguincios, dar şi gata să păstreze secretul „şcolii clandestine", chiar dacă i s-ar fi smuls limba din gură. Abia atunci i-a dat cărţile şi pe acasă. Iar Martin le-a citit şi răscitit numai noaptea târziu, cu perdeluţe de stambă trase peste ferestrele mici, cu fitilul gazorniţei redus la „mica viteză". Ca să nu descopere nimeni, nici maică-sa, camufla broşurile primite, într-un manual vechi, de limbă română

sau de istorie, toate de trei ori mai mari şi de zece ori mai groase decât acele cărţulii cu nu prea multe foi. Aveau pagini puţine, cu slova măruntă, scrisă la tipar, ori trasă la şapirograf, broşurile în care Martin afla mai mult adevăr şi desprindea cu totul alte frumuseţi decât în miile de pagini, pe care, de voie, de nevoie, le înghiţise în cei zece ani de învăţătură în şcoli cu profesori precum matematicianul meloman, dar ipocrit şi brutal, Bărbulescu.

Martin ştia de mult de ce nea Ilie îşi ţine biblioteca în loc ascuns ca pe-o comoară. Dacă Poliţia ar descoperi-o şi ar răsfoi cărţile în care se vorbeşte despre nedreptate, despre comunism şi comunişti, greve şi revoluţii, ocna l-ar mânca pe hamalul de la dana de cărbuni! Iată pentru ce Martin e mândru că nea Ilie, ins trecut cincizeci de ani, ba şi mai bine, are atâta încredere în elevul din a Vl-a, încât, odată cu broşurile, i-a pus în mâinile lui de copil, însăşi libertatea şi viaţa lui. D-apoi să-l auzi şi cum vorbeşte bătrânul:

—Măi Martine, dacă e să judeci pe dreptul dreptului, oricâte şcoli, inferioare şi superioare, cât de multe facultăţi şi universităţi ar exista în lume… Auzi ce-ţi spun? În lume, zic, deocamdată tot două clase există: clasa celor exploataţi şi clasa exploatatorilor.

Şi nea Ilie îşi înalţă braţul către cerul acoperit de tavanul coşcovit, apoi roată în jurul capului către cele patru tării ale pământului:

— Mă, Martine, copile, numai de la noi şi din noi înşine trebuie să ne vină eliberarea. Din lanţurile care, deşi nu le vezi, dacă-ţi pui palma peste ochi, dar ele îs grele şi rod în carne vie. Să le frângem? Pentru asta e nevoie să fim uniţi. Cu cât vom fi mai mulţi, cu atât vom fi mai tari la opinteală, când va fi să răsturnăm carul cu boieri şi cu exploatatori, să ne scoatem grumajii din jug.

Luni seara, nea Ilie l-a chemat în odăiţa sa de burlac necăjit, în care îşi odihneşte noaptea oasele

frânte de tonele de cărbuni pe care le-a cărat, ani, în coşuri, pe spinare. Acum e şomer, căci lucrul în port a slăbit rău de tot. N-avea el nici când era pace prea mult de muncă – şi aceea înjumătăţită, la plată de vătafi – darămite acum, în plin război? De câştigat un gologan se găseşte rar. La spartul lemnelor, la căratul butoaielor vreunui cârciumar, şi, uneori, în gară, la descărcatul vagoanelor.

L-a chemat luni seara nea Ilie. Au vorbit ca doi prieteni de una, de alta, îndeosebi despre războiul care a intrat în al doilea an şi despre sărăcia care hălăduieşte de veac prin mahalalele oraşelor şi prin satele ţării noastre.

Apoi au ajuns acolo unde îi place lui Martin să întrebe şi să asculte nopţi şi zile întregi, dacă ar fi cu putinţă: la povestirile bătrânului hamal despre comuniştii şi uteciştii care, fără răgaz, fără umbră de teamă, cu neasemuit curaj, luptă în toate chipurile pentru doborârea celor care au dezlănţuit războiul şi au înlănţuit poporul într-o robie şi într-o mizerie tot mai neagră.

Iată că nea Ilie l-a privit adânc în ochi şi i-a şoptit încet, ca o taină:

— Ce zici, Martine? Ai vrea să intri şi tu în organizaţia de tineret de care am vorbit deunăzi?

Elevul îşi simţi tot trupul încălzit de o bucurie pe care o aştepta de mult, de când aflase despre ispràvile îndrăzneţe ale uteciştilor. Şi mai ales de acum trei seri, când s-a încumetat să-l întrebe pe nea Ilie, dacă îi va fi dat şi lui vreodată să facă parte din Uniunea Tineretului Comunist.

Hamalul se făcuse că nu-l aude, trebăluind câte ceva prin boarfele lui. Dar aseară a adus el singur vorba de ceea ce Martin nu mai îndrăznea să-i vorbească. Gâtuit de emoţie, n-a izbutit să-i spună decât atât:

— Nea Ilie… Nea Ilie…

Nici nu era nevoie de mai mult. Bătrânul comunist a citit în ochii limpezi şi strălucitori ai tânărului ceea ce buzele sale nu erau în stare, în

clipele acelea, să grăiască, clipe hotărâtoare pentru întregul lui destin.

Şi i-a zis mai mult în şoaptă:

— Trebuie să dovedeşti mereu că eşti vrednic de o asemenea cinste, Martine, taică.

— Cum pot dovedi asta?

Hamalul i-a zâmbit cu multă înţelegere; şi i-a zis:

— Printr-un examen. Ceea ce ai făcut până acum nu au fost decât lecţii. Acum este nevoie să treci din clasa mea, unde te-am pregătit ca începător, la „cursul superior”.

Apoi nea Ilie l-a informat când va fi ziua examenului: joi, cea dintâi joi, la prânz. Şi l-a poftit chiar miercuri seara, pentru instrucţiuni.

Miercuri… Este o zi ca oricare? Nu, desigur că nu.

Seara s-a înfiinţat la bătrân. L-a ascultat numai urechi şi freamăt de nerăbdare. Nea Ilie i-a spus, pe îndelete şi cu amănunte, ce are de făcut, după care l-a pus să repete „proba” de examen. Examenul cel mare. De mai multe ori, până ce hamalul s-a declarat mulţumit. Abia după asta i-a dat o ultimă şi preţioasă recomandare: „Vezi, gura cusută… Sânge rece şi ochii-n patru!” după care s-au despărţit.

Martin avea impresia că privirile bătrânului continuă să-l însoţească, deşi este acum departe de căsuţa lui. De-a lungul drumului până acasă, şi târziu, în noapte, când somnul nu reuşea să-i închidă ochii, şi iarăşi de dimineaţă, când a plecat spre şcoală căutând să-şi ascundă de maică-sa ochii roşii de nesomn, Martin şi-a repetat pentru a suta oară instrucţiunile care trebuiau executate precis şi fără şovăială.

„A plouat ieri pe la voi, tinere?” Aceasta era parola. Va răspunde cu cel mai liniştit glas din lume: „Nu. Seceta se menţine." Cel pe care va trebui să-l întâlnească are să-i mai zică: „Vrei să-mi faci un serviciu?" Martin îi va confirma că el

este omul de legătură, zicându-i: „Şi două". Atunci…

Iată-l în drum spre gară, pe bulevardul care duce către terenul de fotbal. Valuri gălăgioase de tineri şi vârstnici spectatori se îndreaptă într-acolo. Dintr-un grup de colegi, Andriadi îl vede trecând grăbit şi-l strigă:

— Dorobanţule, hai, mă, cu noi! Ce te mai duci acasă, când la trei începe meciul? Ai, mă, să urli pentru ai noştri! Îţi fac reducere la bilet.

Şi fiindcă Dorobanţu părea că nu-l aude, Andriadi se desprinse din ceata lui, şi, ajungându-l, îl trase de mânecă:

— Îmi scrii numai jumătate din cuvinte! Un fleac pentru tine, care le ai scoase de o săptămână! Ce te codeşti la un chilipir cu care nu te mai întâlneşti, prostule? Meci ca ăsta nu mai vezi tu cât îi trăi! N-auzi, mă, capră fudulă? Îţi dau un loc la tribuna-ntâia, care se vinde la negru cu un sutar, iar tu faci pe surdul?

— Nu vreau! N-am nevoie de pomana ta!

Martin îşi îndeasă şi mai apăsat paşii spre gară. Andriadi s-a oprit şi scuipă în urma lui:.

— Ia te uită la nobilul cu tălpile de carton!

Şi fiul farmacistului se întoarse la poarta stadionului.

— Martine! Mă Martine…

Cine l-o fi strigând?

E iarăşi Andriadi căruia lecţia – pe care nu este în stare s-o înveţe, căci trebuie să muncească – îi umbreşte plăcerea meciului:

— Mă Martineee!… Vino… Scrie-mi cuvintele şi îţi mai dau şi un pol… Doi poli în plus… și… cofetărie…

Martin nu-l mai ascultă. Aude însă fluieratul unui tren care se apropie. O ia la goană, pe trotuarul străjuit de salcâmii rari şi piperniciţi. A

tăiat bulevardul şi s-a oprit din alergătură. A întârziat cumva furat de gânduri? Nu.

S-a oprit gâfâind pe peron. În afară de impiegatul de serviciu, de doi tregheri, un ofiţer sclivisit şi două cucoane bătrâne purtând pălării demodate cu pene, şi umbreluţe dantelate, nu mai e nimeni. Personalul de Bucureşti trece de ultimul semafor, pufăind zgomotos şi obosit.

Cu ghiozdanul subsuoară şi cu cartea de botanică în mână, Martin se postează în spatele chioşcului de ziare. Peste un minut, tot horăind şi zvârlind suluri fierbinţi de aburi, locomotiva se opreşte la celălalt capăt al peronului, care într-o clipă se umple de călători. Martin îi cercetează pe toţi, înfrigurat:

— Care-o fi?

Nimeni însă nu vine şi nici nu se opreşte lângă el, cu toate că îşi expune şi mai vizibil semnele de recunoaştere: ghiozdanul la subsuoara dreaptă şi cartea în mâna stângă.

Acum peronul aproape s-a golit. N-a mai rămas decât un tregher care-şi răsuceşte ţigara, sorbind supărat din ea, probabil pentru că n-a avut clienţi, şi ofiţeraşul spilcuit, care se plimbă curios şi făr'de rost, umezindu-şi cu vârful limbii mustăcioara. Cizmele lui de lac, strălucitoare, bocănesc ritmic pe caldarâmul de bazalt. Ce ţanţoş şi fudul intră în restaurantul gării! Pe aceeaşi uşă a ieşit afară pe peron, un călător în vârstă, cu o şapcă neagră pe cap, îmbrăcat cu un palton de culoare gri, ros la guler şi la mâneci. El se apropie de chioşc, îşi cumpără un ziar, face câţiva paşi mai departe, se uită cu coada ochiului în jur şi-l întreabă deodată pe Martin:

— A plouat ieri pe la voi, tinere?

Elevul se sileşte din răsputeri să nu pară emoţionat şi răspunde scurt:

— Nu. Seceta se menţine.

— Vrei să-mi faci un serviciu?

— Şi două!

— Trebuie să plec cu trenul următor spre Medgidia şi nu mai am timp să predau pachetul ăsta – l-a scos de sub haină – unui prieten de pe strada Portului. Vrei să i-l duci dumneata? Prietenul meu îţi va fi recunoscător.

— Cu plăcere!

Martin ia pachetul cât un caiet, dar tare ca fierul, învelit în hârtie groasă şi legat cu sfoară. Îl strecoară cât ai clipi în ghiozdan. Omul cu şapcă neagră se uită încă o dată împrejur. Pe peron nu mai e nimeni. Îl priveşte pe Martin stăruitor şi-i zâmbeşte, parcă i-ar spune: „Succes”.

— Mulţumesc, răspunde în şoaptă şi fără să vrea elevul, salutându-l şi îndepărtându-se spre ieşirea de pe peron.

Când puse mâna pe clanţa uşii mari şi înalte, cu două canaturi, ofiţerul cu mustăcioară tocmai ieşea din restaurantul gării şi intra pe o uşă alăturată, deasupra căreia scria: Comenduirea gării.

Martin tresări străbătut de un fior de gheaţă. Trccând prin sala de aşteptare, spre ieşirea din piaţa ce se află în spatele gării, auzi în urma lui bocănitul ritmic al cizmelor de lac.

Nu întoarse capul, vrând să pară nepăsător. Dar fiorul de mai înainte începu să-i răcească parcă tot sângele în vine. Dacă ofiţerul intrat pe neaşteptate la Comenduirea gării nu s-a aflat întâmplător pe peron? Dacă el se afla în restaurantul gării ca să spioneze pe geam tot ceea ce s-a petrecut în spatele chioşcului de ziare, pentru ca apoi să înştiinţeze pe cei de la Comenduire să urmărească pe călătorul sosit cu personalul de Bucureşti? Atunci?… Atunci?…

Martin se înfricoşă să gândească mai departe. Dar ca să nu mai audă cadenţa pasului sacadat al ofiţerului, întinse şi el piciorul, căutând să i se piardă urma printre călătorii ce nu plecaseră încă din piaţa gării, ci se târguiau cu birjarii care trebuiau să-i ducă în oraş. Ba chiar îi trecu prin

minte să ia şi el o trăsură, ca să se îndepărteze cât mai repede.

Îşi aminti, însă, în această clipă, că n-ar fi avut cu ce să plătească cursa nici până la primul colţ de stradă. Apoi îşi dete pe loc seama de neghiobia ideii cu trăsura, care l-ar fi făcut şi mai suspect, şi deci ar fi determinat pe urmăritor să-l înhaţe pe loc.

Prefăcându-se că-şi scapă cartea din mână – de ce n-a pus-o la loc în ghiozdan? — se plecă s-o ridice, aruncând o privire fulgerătoare în urmă şi-n jurul lui. Nu-l mai zări pe ofiţeraşul cu mustaţă muscă sub nas. Se uită încă o dată. Mai cu deamănuntul şi îndelung. Intrase în pământ! Parcă nu-i venea să creadă, dar aşa era. Printre oamenii din piaţa gării se aflau mulţi militari, ostaşi de rând, subofiţeri şi ofiţeri, dar nu acela. Off!

Probabil că se înşelase, impresionat de faptul că sublocotenentul intrase în biroul Comenduirii gării. Martin socotise că bocănitul de cizmă din spatele lui nu putea fi decât al acestuia, deşi pe cimentul sălii de aşteptare încălţămintea oricărui soldat sau chiar civil putea să aibă exact aceeaşi rezonanţă.

A înghesuit cartea de botanică în ghiozdan. Şi-a desfăcut doi nasturi de la tunică şi unul de la cămaşă, ca să respire adânc şi uşurat, apoi a pornit cu paşi domoli.

Ştie şi cu ochii închişi pe unde trebuie să meargă, ca să ajungă acolo, unde urmează să predea pachetul. O ia pe strada Bătrânilor, apoi pe ulicioara Mimozelor, iar de la jumătatea ei, la stânga, drept înainte, prin faţa depozitului de sare.

A şi ajuns la capătul străduţei Farului, care cade perpendicular pe Plaja veche, în străduţa aceasta, la orele patru, trebuie să se întâlnească cu… Încă nu ştie cu cine. Un ins în vârstă? Poate va fi tânăr. Sau, tot un băiat ca dânsul? Nu i s-a spus nimic în privinţa vârstei celui căruia trebuia să-i predea pachetul. Nu ştie cine-i şi cum arată. De altminteri

nici nu trebuie, nici nu e nevoie. Martin îl va identifica lesne: „Cel de al doilea tovarăş, cu care trebuie să te-ntâlneşti, va avea, ca semn de recunoaştere, un ziar înfăşurat sul în mâna dreaptă – i-a spus nea Ilie, când l-a instruit.

Ai să-ţi deschizi ghiozdanul din care vei scoate iarăşi o carte – indiferent care – dar numai până la jumătatea copertei. De astă dată, tovarăşul îţi va spune cealaltă parolă, iar tu îi vei răspunde."

A ajuns la plaja pe care nu se vede ţipenie de om. Tot tineretul e la meci? Fireşte, cei puţini, cu bani, sunt înăuntru. Ceilalţi, sărăcimea, pe-afară, la garduri, mulţumindu-se să asculte freamătul mulţimii, chiotele, îndemnurile, să audă, măcar, „teribila" întâlnire pe care nu au parte s-o vadă cu ochii. Vârstnicii, pe care nu-i mai interesează fotbalul, sosesc mai târziu sau de loc la plaja mică.

Martin se aşază pe-o movilă de nisip cald, îşi scoate şapca, lăsându-şi fruntea să fie răcorită de briza umedă şi sărată a mării. Apoi rememoră, pentru a suta sau a mia oară întrebările şi răspunsurile conspirative. Se teme să nu fi uitat vreun cuvânt ori să-l rostească greşit.

După ceasul său „special" – umbra proiectată de soarele după-amiezii senine de vară – nu poate să mai fie mult până la orele patru.

Elevul Dorobanţu, din clasa a Vl-a B, cercetează cu ochi nerăbdători străduţa povârnită, dar aproape dreaptă a Farului, prin care a ajuns aici şi pe unde, de bună seamă, va veni şi tovarăşul pe care-l aşteaptă. Nu vede, din capătul ei şi până-n deal, decât pe paznicul depozitului de sare, care se plimbă cu mâinile la spate prin faţa gheretei.

Nu-i bătrân paznicul, dar nu l-au trimis pe front, pentru că are un picior de lemn. Când trece pe lingă el, Martin îi dă bună ziua, aşa cum se mai obişnuieşte încă să dea cei tineri la mahala, ca şi la ţară, oamenilor mai în vârstă, chiar dacă nu-i cunosc. Şi mai ales celor care sunt paznici de noapte sau de zi la fabricile boierilor ori la

depozitele statului, fiindcă mai păzesc şi sărăcia mahalagiilor de ochii borfaşilor, ce nu cruţă chiar bojdeuca calicului, când li-i sete de rachiu sau poftă de barbut.

Dar i se pare că paznicul depozitului a răspuns la bineţea elevului cu un mormăit ursuz, continuând să-şi târască şi mai îndesat ciotul de lemn prin faţa porţii. Martin îşi dădu cu părerea c-o fi şi el necăjit, că nu s-a putut duce la meciul ale cărui ecouri de „bravo" sau de „huideo" au şi început să răsune deasupra stadionului, aduse de adierea uşoară a vântului pân-aici, la ţărmul mării.

Da! Parcă lui Martin nu-i pare rău că nu s-a dus să vadă meciul cu „bucureştenii de-a-ntâia"? Adică a fotbaliştilor dintr-o echipă de categoria primă?

Mitrofan, portarul „reprezentativei", va avea de furcă cu înaintarea bucureştenilor, în care Dupka, centrul înaintaş, o să facă, desigur, aşa cum se povesteşte şi se scrie în ziare, minuni cu mingea.

Cum spunea Andriadi, pe care unchi-său îl ducea special duminica în capitală, ca să vadă „meciuri, bă, nu poarcă la trei beţe".

Moştenitorul spiţerului povestea întâi ritos, apoi ca reporterul de la radio pe care îl imita aproape la perfecţie, dar cu mai mult haz: „Dupka o porneşte de la centru cu mingea lipită la picior, cum am merge noi cu servieta cu cărţi la subsuoară. Trece de un înaintaş, trece de-al doilea, driblează un mijlocaş. Să-l fi văzut cum înşiră în urma lui toată halfia până ce-i ies becii înainte. Credeţi că dă mingea interilor? Aş! Dupka pasează soarelui. O lumânare pe care o stopează cu capul în careul de şaişpce. Aţi văzut vreodată cum se stopează cu capul? Nu? Băgaţi-vă în tărtăcuţă! Primeşte un balon în creştet, mişcă scurt din ceafă, mingea îi alunecă pe piept spre genunchi şi de acolo stop o smirnuieşte sub talpă. Fundaşii îs năuciţi. L-a păcălit pe cel de pe dreapta, se îndreaptă către celălalt de pe stânga, îl duce şi pe ăsta, se face că trage un şut fulgerător în colţul dinspre tribună,

portarul plonjează deznădăjduit, ca-ntr-un bazin, şi Dupka, ei bine, Dupka intră liniştit şi uşurel ca la cofetărie… Nu. Ca-n filme, bă! – cu mingea în vârful ghetei, în colţul celălalt al porţii unde o lasă tacticos şi fără grabă ca pe-o pălărie la garderobă…”

Ştia Andriadi să-şi înnebunească colegii cu „reportajele” lui sportive.

Dupka… O fi poate şi ăla. Ia să-l văd însă dacă ar avea curaj să se ducă la gară… Ori să ţină ascunse acasă cărticelele lui nea Ilie?

Iarăşi răzbate un val de ţipete dinspre teren. Dacă ar închide ochii numai pentru o clipă, e în stare, doar după chiotele şi vociferările ce le aude, să intuiască un iureş al tripletei condusă de faimosul dribler Dupka sau plonjonul acrobatic al lui Mitrofan…

Dar de ce se tot hlizeşte paznicul la el? N-a mai văzut un elev de liceu la plajă?

… Iată că, în sfârşit, omul cu piciorul de lemn şi-a găsit cu cine să-şi alunge urâtul şi să-şi împartă singurătatea. Cu sergentul de stradă, care, răsărit deodată de după colţ, s-a apropiat de invalid şi i-a întins mâna, dând din cap prieteneşte.

Martin simte iarăşi un norişor apropiindu-se de seninul ce i se aşternuse uşurel în inimă pe măsură ce se depărtase de centrul oraşului, unde atâtea primejdii pândesc pe un şcolar ce are în ghiozdan şi altceva dccât cărţi şi caiete. Ce caută uniforma cafenie împodobită cu nasturi strălucitori şi încinsă cu pistolul în teacă de şindrilă aici, la capătul periferiei, unde Poliţia nu vine decât pentru „cazuri speciale”?

Nu cumva ofiţeraşul ferchezuit de la Comenduirea gării a observat totuşi ceva neobişnuit pe peron şi nu şi-a întrerupt gustarea din restaurant – se pare că nici nu avusese timp să o comande – şi plimbarea cadenţată, ca un vers războinic, decât doar ca să telefoneze Poliţiei sau

Siguranţei? Ăştia puteau să trimită imediat pe urmele elevului suspect o droaie întreagă de agenţi camuflaţi în trecători obişnuiţi şi apoi altă droaie de vardişti dintre care… Oare unul nu a apărut acolo, la câţiva paşi? Ia te uită, cum se zgâieşte „curcanul” drept spre moviliţa pe care el, Martin, s-a aşezat ca un iepure prostănac, chiar în raza de bătaie a puştii vânătorului… Şi ce tot întreabă sau îi spune paznicului cel şchiop dând mereu din cap? De ce i-ar fi interesat chiar acum şi de îndată ţărmul şi locul unde s-a aciuat Martin? Ce altceva ar putea să le fi atras atenţia în peisajul pustiu al „plăjii mici”, cum i se spunea, aproape abandonată de vreo doi ani, din pricina războiului, decât mogâldeaţa de pe moviliţa de nisip?

Dar asta ce mai e? Acolo, pe mal, ceva mai departe, dar tot într-un loc care poate fi văzut de Martin, a mai apărut o uniformă. O uniformă kaki, care merge ţanţoşă pe şoseluţa de lângă plajă. Cizmele îi strălucesc în soare ca nişte fulgere. Asta e… Asta este… Sublocotenentul de pe peronul gării!

Acum Martin e convins că-i urmărit. Şi nu numai urmărit, ci chiar încolţit. Încolţit de-a binelea, fără să-şi mai poată îndeplini sarcina. Sarcina de încercare, în plină zi se aşternu o noapte neagră, ca o ploaie de păcură. Martin nu se mai îndoi că încăpuse în păienjenişul celor trei unelte ale regimului fascist în care trăia: Siguranţa, Comenduirea militară şi Poliţia.

Dacă ar fi avut la dânsul o sticlă cu benzină şi un revolver ar fi ştiut ce mai are de făcut. Într-o clipă ar fi dat foc pachetului din ghiozdan, să nu cadă în ghearele duşmanului, apoi… O rafală în cele două uniforme… Dar revolver nu avea, şi chiar de l-ar fi simţit undeva, în buzunarul hainei sau pantalonului, nu ştia să tragă cu el. Şi de-ar fi ştiut?… Nu trebuia să facă o asemenea prostie, căci şi-ar fi adus singur toată haita Poliţiei şi Siguranţei pe cap. Ar fi fost întrebat de unde are

revolverul. Iar pachetului de ce să-i dea foc? Pachetul… E chiar sigur că nu va putea scăpa cu el, ca să-l poată preda cui trebuie? Când l-a pipăit era tare ca metalul. Poate nici n-ar fi ars. Ah! Cum de-i trec în minutele acestea astfel de gânduri prin cap? Şi totuşi cum să facă să-l ascundă? Cum să-l scape? Nici nu ştie ce-i în el. Cine-i poate veni în ajutor?

„Nea Ilie, unde eşti, nea Ilie?”

Hamalul cel bătrân era însă departe, la gară, sperând să găsească ceva de lucru, sau poate acasă, aşteptând să-l cheme vătaful la încărcarea vreunui remorcher vechi cu cărbuni. Dar lecţiile, sfaturile lui erau aici, aproape de tot, în capul lui Martin, care le învăţase pe dinafară ca pe-o poezie iubită. Oare le uitase acum?

„Dacă ţi se pare ceva suspect, arată-te liniştit, calcă pe drum nepăsător, cu fruntea sus şi cu ochii în ochii celor care-ţi ies în cale. Chiar dacă toţi ăştia nu-s decât iscoade pe urma ta. Să nu fugi din faţa lor, fiindcă trag după tine cât ai clipi. Dimpotrivă, să le ieşi drept în faţă, vesel şi nepăsător – când ei cred că ţi s-au muiat picioarele şi ţi s-a răcit sângele în vine de spaimă – ca să-i zăpăceşti, şi-apoi caută să te topeşti, în uluiala lor, cum se topeşte în văzduh porumbelul înconjurat de haita răpitoarelor. Până să se repeadă uliul sau vulturul să-l sfâşie, se trezeşte că nu mai are pe cine…” Aşa i-a spus bătrânul hamal, aşa au făcut şi alţii, comunişti şi utecişti, în împrejurări mult mai grele. Astfel fac ei şi acum cu agenţii care-i filează, cu călăii care îi schingiuiesc şi-i anchetează. Tot astfel trebuie să se comporte şi el. Fără teamă, înfruntându-şi cu dibăcie urmăritorii…

„O hotărâre luată la timp face cât două bune.” Ăsta-i tot nea Ilie… Nu trebuie să mai rămână pe plajă. E de-a dreptul suspect. Cum de nu a înţeles asta? Va încerca să pară cât mai nepăsător şi să se ducă în întâmpinarea celui care...

Martin se ridică încet de pe moviliţa de nisip, scuturându-şi grijuliu pantalonii, îşi strânse ghiozdanul la subsuoară şi porni hotărât la deal, spre străduţa Farului, pe care acum însă coboară cineva la vale, grăbit şi fredonând. Martin se opri, nevrând să-şi creadă ochilor. Era Bărbulescu! Profesorul de matematică! După sergentul de la Poliţie şi sublocotenentul cu cizmele de lac, numai ăsta mai lipsea acum. Bărbulescu! Dumnealui, „domnul" de matematică, nu mai venise la oră şi nici la şcoală din ziua în care-i amânase osânda pentru lecţia următoare. Se spunea că ar fi plecat în Bucureşti pentru o săptămână, având treburi importante la minister. Martin se bucurase, ca şi toată clasa de altminteri; bineînţeles cu excepţia lui Andriadi Pericle şi a celor asemenea lui. Se vede însă că, spre norocul şi bucuria acestora din urmă, domnul Bărbulescu obţinuse totuşi o grabnică rezolvare a treburilor lui din capitală şi, de bucurie, se pare că îşi „udase" izbânda. Vinul nu-l suferea în pilule, sub formă de struguri, ci mai mult lichid, stors de alţii în hârdaie, vărsat în butoaie ori sticle şi apoi turnat de el în pahar… Totuşi, ca să nu-şi „moaie" odată cu gâtul şi prestigiul, domnul profesor prefera şi frecventa, cât se poate de ferit, cârciumile dosnice.

Toate aceste amănunte asupra personalităţii profesorului de matematică, le ştia mai de mult elevul Dorobanţu Martin. De aceea, văzându-şi dascălul şi călăul prin aceste coclauri, nu se mai îndoi nicio clipă că nu venise de florile mărului. Cu atât mai mult cu cât se zvonea că amicii săi de club îi aranjaseră la Bucureşti numirea ca director al liceului. Ba unii spuneau că urmează să şi fie instalat înainte de încheierea anului şcolar. S-ar fi putut ca ordinul cu numirea să-i fi sosit chiar azi şi, de bucurie, s-a dus de unul singur să-şi stropească fericirea în zeamă de Murfatlar.

„Ce câine turbat are să fie de acum încolo domnul Bărbulescu", gândea Martin. Un beţivan

bătăuş, slugarnic cu cei mari şi tiran cu cei mici pe care vrea să-i intimideze.

Numai că lui nu trebuie să-i fie, ba chiar – ia te uită! — nici nu-i mai este teamă de zapciul liceului. Simte asta chiar de pe acum… Nici de câinii Poliţiei şi Siguranţei nu trebuie să-i mai pese. Nu i-a spus nea Ilie? „Când l-au prins pe Filimon de la Şantierul naval… Pe neînfricatul utecist Filimon Sârbu, mă băiete… După ce l-au arestat chiar pe plajă, l-au chinuit până aproape să-şi dea sufletul. Apoi i-au făcut injecţii să-l readucă în simţiri, ca să-l poată schingiui din nou. Dar toate caznele zbirilor nu i-au putut smulge un singur cuvânt din care să afle duşmanii ceva… Dimpotrivă… Când l-au dus în faţa plutonului de execuţie a strigat: „Trăiască România liberă! Moarte fasciştilor!"

Aşa va face şi el. De l-ar fierbe de viu într-un cazan cu smoală, sau de l-ar frige pe jar în mangal, n-are să scape o vorbuliţă. Iar de-i va fi dat să fie culcat la pământ c-un snop de gloanţe, mai înainte de a muri are să strige ca utecistul de la Şantierul naval… Are să… Cum o să strige? Are să strige aşa: „Trăiască Partidul Comunist! Trăiască România liberă!“

Gândurile acestea îl înflăcărează, îi dau o tărie nebănuită.

Martin urcă mai departe dealul stradelei Farului. Viitorul sau poate chiar actualul director al liceului se apropie cu paşi vulpeşti de el. Potrivit obiceiului său, Bărbulescu se făcu că nu-l vede, întorcând capul, aşteptând totuşi să fie salutat. Folosind îndrumările lui nea Ilie şi ca să-şi deruteze urmăritorii, Martin trebuia să-şi scoată şapca. Mai ales că profesorul de matematică părea înzestrat şi cu… virtutea ciclopilor! Vedea şi cu ceafa. Şi vai de elevul care nu ştia sau nu ţinea seamă de această conformaţie „supranaturală” a lui! Era apostrofat şi uneori chiar lovit în stradă şi în plină lume.

Dar dacă domnul Bărbulescu nu trece întâmplător pe strada Farului? Cine poate garanta că n-a venit într-adins? Dacă ofiţerul acela, cu cizmele de lac, i-a spus ceva… Altminteri nu-i ieşea în cale. Găsea beţivul şi alt cartier cu crâşme…

Cum? Iar îi e teamă? Nu! Nuuu! Nu-i e teamă şi nici frică. Dimpotrivă, ca şi Filimon… Curajos… Sânge rece.. O să-i arate el lui Bărbulescu cât de tare a devenit de când… De când…

Furat de monologul lui interior şi de întrebarea fără dezlegare: „Ce caută Bărbulescu tocmai acum pe strada Farului?” Martin trecu cu şapca pe cap, fără să-l salute.

— De ce nu dai bună ziua, gâscane?

„Ah, ce greşeală am făcut. Greşeală de neiertat” – gândi imediat. Era însă prea târziu s-o mai repare.

Acum stă pe loc şi nu-i poate răspunde. Aşteaptă ca beţivanul să-l întrebe şi ce caută pe acolo pentru că, poate, nici nu-i beat, ci se preface, cum se prefac toţi agenţii şi comisarii de la Siguranţă. Şi, mai ales, îl va întreba ce are în ghiozdan. Pachetul stă acolo unde l-a pus de când i-a fost încredinţat în gară, între cărţi şi caiete. Ar fi putut să scape de el, îngropându-l în moviliţa de nisip. Însă dacă a fost văzut când l-a primit, poliţiştii n-or fi atât de seci la cap să nu răscolească la nevoie tot nisipul plajei, ca să-l găsească. Dacă l-ar fi întrebat, ar fi negat că l-a ascuns acolo… Ţi-ai găsit!… Nu l-ar fi crezut, de-ar fi luat foc şi-n gură. Dar el nu va spune nimic, chiar de-l vor omorî. Ştie că va fi cercetat „în de-aproape”, schingiuit. Agenţii ar fi scormonit în nisipul plajei până ar fi dat de pachet. La ce bun să-l mai fi ascuns, când s-ar putea ca până la urmă să aibă totuşi noroc să scape?… Mai ales că… Uite, nici Bărbulescu nu-i pune vreo întrebare cu tâlc, ci îl priveşte doar cu ochii lui sălbatici şi cu gura mai schimonosită de ură ca de obicei. Asta înseamnă… Asta înseamnă că habar n-

are profesorul de matematică ce are în ghiozdan elevul din faţa lui. De ce o zbiera însă ca un măgar înjunghiat? Şi cum duhneşte a vin! E beat! Sigur că-i beat. Foarte bine. Las' să bea. „Bea, domnule Bărbulescu, cât oi pofti, numai de ce duc în ghiozdan să nu mă-ntrebi." Şi, de bucurie, Martin zâmbi.

— Nu vrei să-ţi caşti râtul, nemernicule! Râzi? Hâc! Bine! Ai să grohăi tu ca porcul sub cuţit, de-o să te audă şi… hâc… taică-tu din groapă, nenorocitule!

Vru să-i dea o palmă, ba chiar două, dar se clătină atât de tare că de nu l-ar fi prins Martin de braţ, s-ar fi prăbuşit, lat, pe uliţă… Se smulse furios din mâna elevului.

— Vorbim noi… hâc… mâine!

Bărbulescu plecă mai departe furios, forţându-se ca paşii să nu-i depăşească mai mult de două cărări.

Dar „surprizele" şi, odată cu ele, emoţiile nu s-au terminat. N-a apucat să se liniştească un minut… Uite că paznicul depozitului de sare îi face semn cu mâna, chemându-l. Iar alături de el se mai află încă sergentul de stradă… Ce vor? Nu cumva?… Să se ducă? Să fugă? Dacă-i întind o cursă? Nu. Ar fi trebuit atunci să-l urmărească, ca să afle cu cine se întâlneşte. Dar dacă sergentul e mai puţin rafinat şi se mulţumeşte numai cu arestarea lui? Ah, mereu dacă… Dacă… Sublocotenentul cu mustăcioară… Bărbulescu… Sergentul de stradă… Câţi au fost asmuţiţi pe urma lui?

Îşi ridică iarăşi capul sus şi se-ndreptă spre depozit. Dacă poliţistul care îl aştepta lângă paznicul cu piciorul de lemn crede că îl va înhăţa, aşa, ca pe o păsărică căzută în laţ, se-nşală. Are el picioarele mai iuţi.

În adevăr, invalidul urmat de sergent, îi ieşi înainte:

— Va să zică nu prea ne înţelegem cu profesorii, domnule elev, ai? Martin voi să răspundă ceva, dar cel care-l întrebase i-o luă repede înainte. Îl cunosc bine pe domnul Bărbulescu, tinere. Am şi eu un copil la el, la şcoală. Îl ştii pe Tatomir Constantin?

Martin păru că se fâstâceşte deodată. Vru să răspundă: „E coleg cu mine. Stă în banca din spate. Cu Bordea Ilarion…" Tăcu însă.

— E băiatul meu – reluă mândru omul cu piciorul de lemn.

— Apăi, noroc bun! spuse sergentul, şi dând iarăşi mâna cu paznicul plecă într-ale lui.

Rămăseseră numai ei doi. Martin privi la insul din faţa lui şi se gândi repede: „Iată pe cine bănuiam eu… Părintele colegului meu, Tatomir. Băiat sărac şi amărât ca şi mine. De câte ori nu l-a bruftuluit şi jignit domnul Bărbulescu?

— S-a înfuriat că nu l-ai salutat?

Martin şopti mai mult pentru el:

— Îmi pare rău…

— De ce să-ţi pară rău? sări paznicul, după ce se uită după Bărbulescu care tocmai dădea colţul spre strada vecină. Şi urmă: Nu-ţi spusei că-l cunosc eu prea bine pe domnul profesor care-şi bate elevii pentru te miri ce? Păcat că n-a intrat în Poliţie. Acolo îi era locul, nu la catedră. Ar fi fost de mult comisar-şef. Mai ales că-i place şi lui, ca şi şefului de Poliţie, să se aghesmuiască cu tot ce e mai de soi în butiile din oraş… Da' matale ce căutaşi p-acilea, ca să-i ieşi înainte ca şoricelul între labele motanului?

Capul lui Martin vâjâia ca o morişcă de vânt. Nu mai ştia ce să creadă, nu se mai pricepea ce să răspundă. Nu cumva guralivul tată al lui Tatomir Constantin îl ia pe departe, ca să ajungă acolo unde trebuie? O fi totuşi un agent camuflat, iar sergentul de stradă e legătura lui… Dar Tatomir e un elev bun, blând şi sărac… Cum-ar putea fi taică-său o slugă a Poliţiei? Nuuu! N-are dreptul să se lase

ispitit de aparenţe… „Ochii-n patru, Martine! Şi sânge rece”, îi spusese nea Ilie.

— Că noi tocmai ne ziceam, când te văzurăm pe moviliţa aia de nisip: „Să ştii că băietanul ăsta şi-a luat desaga cu cărţi şi a plecat să tocească p-acilea, ca să-şi alunge urâtul şi supărarea că nu i-a dat taică-so bani să se ducă la meci”.

— N-am tată!

Paznicul îl privi trist. Clătină din cap şi adăugă:

— Costică al meu n-are mamă… Iar taică-so n-a putut să-i dea gologanii pentru meci. I-au luat-o înainte agenţii.

— Agenţii?!!

— Da. Agenţii de la percepţie… Că n-am primit simbria de două luni – poprită de ei pentru datorii – fir-ar a ciorilor de simbrie în care ne ţin cei mari pe noi, ăştia mici, cum ne ţin şi-n fleandurile astea, care ne curg pe spinări… Ia priveşte la tatăl lui Tatomir Constantin, băiatule! Cică e paznic şi el, salariat la stat, cum s-ar spune, cu peste douăzeci de ani vechime în slujbă. Dar numai nasturii şi treanţa asta de haină, pe care-o cârpesc în fiecare seară, se mai ţin pe mine… Nu ca ofiţeraşul cu mustăcioară pe care-l văzuşi poate mai adineauri. Şi ăstuia, ca şi profesorului, îi place băuturica… Pe la cârciumi dosnice…

— Cine e ofiţerul? — întrebă Martin.

— E băiatul lui conu' Iorgu, fost colonel la cavalerie şi acu' şeful manutanţei. Fecioru-său face serviciu la garnizoană şi după câte auzii – e-n vorbă de cununie cu o duducuţă cu care vine câteodată de se-ntâlneşte pe malul mării: odrasla de una singură a lui domnu' Ferechide, moşierul şi cerealistul.

Obosit parcă de atâta vorbărie, paznicul se opri. Martin ar fi vrut să-i zică şi el ceva. Dar ce să-i spună când pachetul din ghiozdan atârna de fiece cuvânt sau de gest al lui? Văzuse în omul cu uniformă poliţienească pe un duşman de moarte cum erau toţi. Gândurile i se învălmăşeau şi

zburătăceau în cap. Prin urmare, sublocotenentul… şi Comenduirea… Sergentul de stradă cu paznicul… Off, şi domnul Bărbulescu… Greu şi periculos e să fii comunist… Ce, parcă el e comunist? Nici ajutor de comunist nu se poate numi… Abia este la prima misiune. Cea dintâi sarcină. Şi prin câte n-a trecut sau a crezut că trece?

Tatăl colegului său de clasă vorbea înainte. Martin de mult nu-l mai putea asculta. Dar prin pălăvrăgeala lui lămurise toate lucrurile şi îşi risipise bănuielile. Îi venea aşa deodată să-l cuprindă în braţe şi să-l sărute. Dar nu-l îmbrăţişă. Îl privi doar cu ochii umezi de recunoştinţă şi-i zise silindu-se să-şi tăinuiască tulburarea:

— Să-i spui lui Costică, nene Tatomir, c-ai vorbit cu… Hait! Era gata să facă o greşeală, divulgându-şi numele. Să-i spui că ai vorbit cu un elev din cursul inferior… Ilie. Mă ştie el.

— Am să-i spun.

— La revedere!

— La revedere! Iar pe domnul Bărbulescu, mormăi invalidul daţi-l dracului!

Descoperindu-şi şi acoperindu-şi capul de mai multe ori cu şapca, Martin o luă la fugă spre capătul celălalt al stradelei Farului.

Când dădu colţul, se opri deodată. Pachetul! Da, e tot acolo, în ghiozdan, lângă cartea de geografie pe care o scoate acum afară până la jumătate.

Purta semnul de recunoaştere ca pe un stindard, fără să-şi dea seama că nu ştia ce avea de făcut, dacă nu va întâlni pe cine trebuia.

După umbra pe care i-o lungea soarele la picioare socoti că trecuse de orele patru.

Să i se fi întâmplat ceva celuilalt, cum i s-a întâmplat şi lui, ieşindu-i înainte oameni pe care nu şi-ar fi închipuit în ruptul capului că-i poate întâlni pe-aici?

Ei, dar stai, că surprizele se ţin lanţ… „Cine-o fi insul acela înalt şi subţire, care se iveşte după

colţul străzii? Are capul descoperit, faţa de adolescent şi părul alb.”

Martin încremeni. Alt profesor! Cel de istorie! Ce-nseamnă asta? Şi-a dat întâlnire pe strada Farului toată cancelaria liceului? Oare şi domnul Vasile Dan se duce tot acolo unde s-a dus Ilie Bărbulescu? Se otrăveşte şi el cumva cu licoarea blestemată, ca să dea şi dânsul într-o zi elevii cu capul de tablă? „Ar trebui să nu mă vadă, dar nu mai am timp” – îşi spuse Martin.

Profesorul de istorie se apropie de elev cu toată faţa lui senină şi surâzătoare de dascăl şi de prieten. Martin se descoperi şi-l salută. Apoi… Apoi… Picioarele i se înmuiară. Îşi dă seama că de astă-dată emoţia l-a cuprins din creştet până-n vârful degetelor de la picioare. Numai să nu tremure… Numai să se ţină bine… Tare… Mai este în stare să facă un pas. E cu putinţă oare? În mâna dreaptă profesorul de istorie – da, da, profesorul de istorie – Vasile Dan… Ei bine, ţine o gazetă făcută sul! Şi el pare oarecum surprins de această neaşteptată întâlnire. I-a pierit zâmbetul. Priveşte atent, ba chiar încruntat de-a binelea la Martin, apoi la ghiozdanul desfăcut cu cartea de geografie săltată pe jumătate afară. Uite, cum se-nroşeşte la faţă! De ce? Nu cumva… Nu cumva este şi domnul de istorie prins de emoţie?

Vasile Dan stătu puţin în cumpănă. Nu mult. Martin nu-şi poate da seama de nimic, dar aude, ca venind din depărtare ca un susur, câncl puternic ca un cântec din trompetă:

— Te-ai plimbat pe ţărm, Dorobanţule?

— M-am plimbat.

— Şi cum e marea?

Dar asta-i parola… Parola celui căruia trebuia să-i predea pachetul. „Cum este marea?” Întrebarea răsună acum în urechea lui Martin, asemenea celei mai minunate melodii pe care a auzit-o vreodată. Şi totuşi parcă nu mai este glasul cel cald, obişnuit, de pe catedră, al profesorului de

istorie. Timbrul e mai grav. Iar dacă stai să-l asculţi cu atenţie, îţi dai seama că este şi puţin tremurat.

Martin răspunde gata-gata să-şi înece vorbele în lacrimi de bucurie:

— E mută şi adâncă.

Da. Acesta-i răspunsul exact al parolei tovarăşului căruia trebuia să-i predea pachetul primit în gară.

Scotoci cu degetele înfrigurate în ghiozdan. Întinse pachetul pe care Vasile Dan îl ascunse repede sub pardesiu.

— De ce tremuri, Dorobanţule? Şi de ce vrei să plângi? Ţi-a fost teamă?

Martin îşi smiorcăie nasul:

— Mi-a fost puţin.

Profesorul de istorie îl mângâie uşurel pe spate:

— Dragul meu, nu trebuie să mai lucrăm împreună, pentru că ne cunoaştem. Aceasta-i legea de fier a conspirativităţii de partid. Cine ne-a pus în legătură n-a bănuit că…

— Ştiu… Mi-a spus şi nea…

— Sst! Nu divulga. Nu trebuie să ştiu cine ţi-a vorbit despre legea conspirativităţii şi cine-i legătura ta… A mers totul bine?

— Nu prea…

— Vino aici!

Profesorul îl trase într-o ieşitură tăiată în mal! Acolo puteau schimba repede, fără să fie văzuţi, câteva vorbe.

Şi elevul Dorobanţu Martin îi povesti tot ceea ce i se întâmplase din clipa când primise pachetul. Moment cu moment. Vorbea ca şi cum retrăia din nou fiecare clipă de îndoială că nu-şi va putea îndeplini sarcina, de teamă, da… Şi de teamă – de ce să nu recunoască acum? Dar şi din vina lui că nu şi-a putut stăpâni prea bine firea. S-ar fi putut întâmpla ceva celui pe care nu-l bănuise cine-i, dar care ar fi putut cădea odată cu el în capcană.

— Nu eşti la ultima încercare, tovarăşe Dorobanţu Martin!… Vor mai veni şi altele.

Ce cuvânt înălţător a rostit profesorul Vasile Dan! Şi ce fericit era cel care îl auzise!

Ce frumoase sunt acum, mai frumoase şi mai minunate ca niciodată, nu numai cerul şi marea, ci şi ţărmul, şi viaţa, chiar dacă sus, pe bolta sinilie, mai stăruie încă nori mari, grei…

— N-am ştiut, Martine, că în clasa a Vl-a B am un utecist de ispravă!

— Utecist? Nu… Nu sunt încă…

— Ba da. Eşti. De azi!

Nemaipomenită zi. Până şi soarele, care împrăştia corăbiile negre de pe cer, a năvălit în ochii şi-n inima lui Martin.

DIN OM ÎN OM, DIN CASĂ-N CASĂ

Ploaia rece de toamnă încetase, dar streşinile îşi mai cerneau încă picurii.

Să fi fost orele şase sau şapte din seară? Cine ar fi putut şti fără ceas?

Norii pluteau jos, deasupra mahalalei, peste acoperişurile din carton asfaltat sau de şiţă putredă, peste salcâmii pipernicţi şi prăjina fântânii cu ciutură din capul şoselei. Soarele dispăruse de mult, undeva, pe sus.

Abia târziu, după ce luna răzbătu o geană de aur printr-o spărtură din pânza neagră-vânătă de nori, sirena fabricii de zahăr mugi gros şi prelung.

Şi toată mahalaua prinse de veste că erau orele şapte către noapte, iar schimbul trei de salahori din

port, de la moară şi fabrica de zahăr, trebuia să-nceapă lucrul.

Omul în straie vechi din pânză ieftină a bătut afară în geam şi apoi a intrat în casă. Valeria l-a privit mirată, întrebându-l:

— Ce-i cu tine, Matei?

Hamalul de la dana cerealelor avea de obicei privirea aspră, privire de bărbat încercat în muncă grea şi necazuri. Inima îi era însă totdeauna miez dulce de pâine pentru cei aflaţi în obidă. Matei era înalt şi voinic. Putea să care pe umeri şi la samar — din gura vagonului şi până-n sita harfei de pe puntea şlepului – câte doi saci cu boabe deodată. Se lua de piept cu vătafii pentru drepturile oamenilor şi nu se temea de gura supraveghetorilor — slugile domnilor cerealişti – şi nici de pumnii poliţiştilor, nu o dată asmuţiţi asupra lui.

În astă-seară însă Matei părea cu totul altul. Uitătura i se frăgezise, cutele de pe frunte îi erau stinse, iar palmele lui mari, bătătorite, se mişcau fără rost, de parcă i-ar fi atârnat străine de braţe.

— Ce s-a întâmplat, Matei? — îl mai întrebă o dată Valeria, şi tot atunci un junghi ascuţit i se-nfipse în inimă.

Matei se trânti greoi pe marginea patului. Pruncul dintre perne tresări speriat şi începu să-şi ţuguie buzele.

— L-am trezit – şopti cu părere de rău hamalul.

— Nu-i nimic.

Femeia se-ntoarse cu spatele. Îşi desfăcu bluza, luă copilul în braţe şi-i dete să sugă.

Câteva clipe nu mai vorbi niciunul. Clipocitul picurilor de pe streşini se-mpletea cu ţocăitul pofticios al pruncului.

Valeria întrebă pentru a treia oară:

— S-a-ntâmplat ceva, Matei?

— Da.

—?

— I-au dat drumul lui Ion!

Femeia s-a întors cu faţa spre el. Lumina lămpii cu gaz o prinse într-un cerc mare, galben. De emoţie îi tremurau cuvintele:

— E liber?

— Oarecum… L-au cercetat, l-au sucit, l-au răsucit… Ei, să nu mai vorbim de asta. N-au putut să scoată nimic de la el. Atunci i-au dat drumul.. Dar numai ca momeală. Îl urmăresc agenţii Siguranţei, crezând că Ion nu-şi dă seama. Vor să afle cu cine se-ntâlneşte, cu cine ţine legături. Până la urmă, când or vedea că nu reuşesc să prindă vreun fir, or să-ncerce iarăşi să-l aresteze. Dar o să avem noi grijă să nu-i mai dea dc urmă. Deocamdată, le-a scăpat din gheare. Însă… Ce mă priveşti aşa? I-au dat drumul. Ăsta-i lucrul cel mai bun… Până una, alta…

— Şi… Şi acum… Are să vină acasă?

Întâi apăru o cută pe fruntea hamalului, apoi încă una, şi abia după ele celelalte.

— Încă nu. Şi nici nu-ţi pot spune când. Dar tu, adăugă el şoptit, auzi, Valerie? Trebuie să pleci cu copilul la Bucureşti.

— La Bucureşti?!!

— Acolo. Numaidecât. Ai tren peste o oră. La opt şi zece minute.

— Şi copilul?

— Cu el ai să pleci. Ai să te întâlneşti cu Ion. S-a angajat sub un nume străin la un depozit de lemne. Nu mă-ntreba de adresă, că n-o ştiu. Nici nu trebuie să ştiu. Are să te conducă cineva la el chiar din colţul străzii care coboară de la gara Filaret.

— Cine?

— Nici asta nu-ţi pot spune. Te va găsi cel care te aşteaptă să te conducă până la omul tău. Nu-l întreba nimic. De altminteri Ion n-o să rămână prea mult la depozitul acela de lemne. Poate până mâine.

— Până mâine?

— Are muncă… De la partid… Intră în ilegalitate…

În ilegalitate!…

— Aşa, are muncă.

— Şi de când i-au dat drumul din închisoare?

Hamalul îşi cumpăni îndelung răspunsul. Apoi zise dârz:

— De o lună, Valerie! Dar nu putea să-ţi dea niciun fel de ştire.

Pleoapele mamei cu pruncul în braţe se zbătură scurt. Oftatul izbucni nestăpânit:

— De-o lună…

— Te duci la Bucureşti — reluă Matei — şi-ţi vezi omul. Iei cu tine şi ceva de-ale gurii pentru el. Și-un rând-două de schimburi. Lasă, lasă, îţi dăm noi bani, că ştim cât o duci de greu. Aşadar, mergi la depozitul ăla de lemne. La bărbatul tău. Nu stai mult de vorbă cu el. Nu rămâi noaptea… Nici n-ai unde, că Ion doarme pe stivele de metri netăiaţi. Aşa… Soseşti în Bucureşti deseară, la orele zece şi zece. Doar două ore faci pe drum. Omul nostru de legătură are să te ducă direct la depozit. Ai să-l găseşti acolo pe Ion. Cât de mult are să se bucure… O să-şi ia copilul în braţe. Îi e doar primul fecior şi-l vede pentru întâia oară. Apoi… Ah, cum îmi e de greu să-ţi cer asta! Valorie, auzi tu ce-ţi spun?

— Aud.

— Auzi, dar nu mai plânge!

— Nu mai plânge, Valerie, că o să vină şi vremea să te bucuri. Aşadar, pentru că spuseşi că m-asculţi, te rog să nu stai prea mult cu Ion.

— N-am să stau peste cât am voie.

Matei îşi prinse deodată palmele şi le strânse atât de tare, încât ar fi putut scrânti junghietura unui taur. Dar nu-i trosniră decât degetele.

— Valerie, dac-ar fi după mine, după noi, voie câtu-i lumea ţi-am da să rămâi lângă bărbatul tău. Dar… Viaţa lui Ion şi a celor care luptă cu el e

scumpă Partidului nostru… Trebuie să fim şi mai tari, şi mai ascuţiţi la minte ca duşmanii. Pricepi?

— Pricep…

— În curtea depozitului te-întâlneşti cu el… Dar repede! Cât mai repede, Valerie! Altminteri nu e bine… Şi aşa ne-am gândit mult până am hotărât ca să te ajutăm să-l vezi!

— Şi cât am dreptul să rămân cu el?

— Te-ntrebai, măi Matei.

Hamalul se posomori de parcă i-ar fi zvârlit careva cerneală în ochi:

— Ei, dac-ar fi după mine… Îţi spusei doar. Numai după mine… Aş sta ca un câine de pază la poarta depozitului… Şi care copoi al Siguranţei ar îndrăzni să dea pe-acolo târcoale… Off! Nu se poate, măi Valerie, să stai mai mult de zece minute… Un sfert de oră cel mult… După care… Auzi tu? După care… Dar nu mai plânge… Te duci la Gara de Nord, nu la Filaret. Ai acolo un tren motor de două vagoane care porneşte la miezul nopţii către vale, la Dunăre… Scoţi bilet. Dar n-ai să te urci în el. Abia mâine dimineaţă cumperi alt bilet şi cu personalul de orele şase vii acasă cu ista micul în braţe. Şi oricine şi oricare te-ar întreba unde-ai fost, să le zici c-ai dat pe la soruta din Frăţeşti, după un căuşel de mălai şi o strachină cu untură. Aşa să le răspunzi, dacă te-o ispiti careva. Biletul de motor îl zvârli pe fereastra vagonului, iar cel de la trenul personal îl arzi când vii acasă.

— Şi Ion? Ce va fi cu el? Se împlineşte curând un an de când nu l-am văzut…

— Da. Un an… Aşa, Valerie… Va trebui să se dea „la fund” un timp.

Femeii i se umeziră ochii.

— Pentru cât timp, Matei?

— Ei, câteva săptămâni, iar dacă va fi nevoie poate şi mai mult. Hai, hai, ţi-am zis să nu mai plângi.

De la gara Filaret drumul coboară în pantă până în piaţeta Parcului. Călătorii, sosiţi cu personalul de Giurgiu, au luat taxiuri, trăsuri sau tramvaie. Dar cei mai mulţi au pornit-o pe jos, ca şi Valeria.

Până-n colţul străzii s-a oprit de două ori. Gâfâia. Trotuarul era spart pe alocuri şi slab luminat. Copilul din braţe şi trăistuţa cu de-ale gurii nu erau prea grele, dar trupul ei, slăbit de foame şi de suptul pruncului flămând, nu rezista unui efort prea îndelungat.

A ajuns. Priveşte în stânga, apoi în dreapta. Nimeni. În spatele ei, o cârciumă. În faţă, un cinematograf, iar în fund, porţile parcului. Cine trebuie s-o întâmpine, ca s-o ducă la Ion? Cum îl cheamă pe acela şi cum are s-o găsească în furnicarul ăsta de oameni ce merg, aleargă, se duc care încotro, nepăsători? Cine îi va spune adresa unde se află tatăl pruncului ce-l ţine în braţe? Un tovarăş… O fi un bărbat sau o femeie? Oricum, tot un tovarăş de luptă de-al lui Ion şi-al lui Matei. Îşi va putea vedea feciorul Ion…

Tresări. I-a dispărut trăistuţa pe care o lăsase la picioare. Se-ntoarse brusc.

Atunci putu să observe chiar lângă ea, în lumina tulbure ce izvora prin ferestrele şi uşa cârciumii, un băiat de vreo cincisprezece ani. Avea pantaloni largi, cămaşă împestriţată, şapcă pe-o ureche şi-un şorţ mare, gălbui, de muşama, cum au cizmarii.

Vru să se repeadă să-i smulgă trăistuţa. Auzi, obrăznicie! Cum de-a îndrăznit să pună mâna, să profite de neatenţia unei femei sărace c-un sugaci la piept?

— Asta-i trăistuţa mea!

— A dumitale. Mergem?

— Unde? Şi de ce mi-ai luat-o?

— Să nu vă fie greu. Haide!

Şi băiatul o porni înainte, cu paşi mărunţi, liniştiţi.

„Ia te uită! Zi, ăsta era tovarăşul care…” Trebuie totuşi să se convingă…

— Încotro mergem?
Băiatul s-a oprit. Privi lung la Valeria:
— Dumneata nu eşti din Giurgiu?
— Din Giurgiu.
— Bărbatul ţi-e tăietor de lemne la depozit?
— Tăietor de… Da! La depozitul de lemne. Hai, atunci, că mi-e degrabă!
Dar acum ucenicul cizmar nu se mai grăbea. Întrebă, privind-o drept în ochi:
— Copilul e al dumitale?
— Al meu.
— Dă-i să mănânce!
— Mă, da tu!… Ce vorbeşti? Nici nu ştiu cum te cheamă.
— Nu e nevoie.
— Ce nu e nevoie?
— Să ştii cum mă cheamă.
— Nu-i nevoie? Şi-atunci cum să-ţi spun, cum să te chem?
— Băiete!
— Atât?
— Atât!
„Isteţ e prichindelul ista”, gândi femeia, şi-i spuse tare:
— Întoarce capul!
Şi-a desfăcut bluza şi i-a dat pruncului să sugă.
— Să mergem!
— Să mergem!

Un şir lung de oameni săraci aşteaptă la rând în faţa porţii cu felinar a depozitului; au venit să cumpere câte cinci, zece, ori cel mult douăzeci şi cinci de kilograme de lemne. Unii aduseră câte un sac, alţii un coş. O fetiţă, să tot îi fi avut zece ani, venise doar cu o sforicică în care să prindă şi să lege două căpătâie de lemne ude de salcie.
Pe Ion l-a găsit în fundul curţii încărcând o căruţă cu rumeguş.
— Ioane…

Abia i-a putut şopti cu buzele tremurânde numele.

Omul acela bărbos, în pantaloni peticiţi şi bocanci mari, cu carâmbii rupţi, a tresărit doar. Dar nu a întors capul. Lumina alb-verzuie şi jucăuşă a lămpii cu carbid îi juca în faţă.

O clipă femeia cu pruncul şi trăistuţa crezu că cel din faţa ei… Ba nu, era el! Ion! Doamne, ce-o fi cu dânsul de nicio privire nu se-ndură să-i arunce.

— Ioane!

Muncitorul din curtea depozitului a mai zvârlit câteva lopeţi de rumeguş într-o căruţă, apoi, cu paşi înceţi, fără să se grăbească, a trecut în dosul magaziei de cărbuni. Femeia l-a urmat uimită, buimăcită, neştiind ce să creadă.

— Ioane… Eu sunt…

Abia acum omul îmbrăcat în zdrenţe, dar cu privirea caldă, demnă, a prins-o puternic în braţe cu prunc cu tot.

— Valerie, draga mea… De când vă aştept…

S-a aşezat pe un butuc. Şi acolo Ion, în cuvinte scurte, i-a povestit atât cât, pe nerăsuflate aproape, trebuia şi putea să-i spună. Arestarea… Ancheta…

Valeria i-a întins desăguţa cu mâncare şi l-a întrebat cu sfială:

— Te-au bătut, Ioane?

— Ei, ce importanţă are?…

Femeia i-a privit braţele subţiri ce-i ieşeau de sub mânecile cămăşii zdrenţuite şi suflecate, cu degetele firave de flămând… Un semn vânăt pe frunte, o dâră roşie după ureche…

— Te-au chinuit mult?

— Nu m-au putut răpune.

— Dragul meu, când o să vii acasă, să dormi în patul tău, pe perna ta?

Ion încleştă fălcile.

— Nu ştiu când, Valerie. Deocamdată mai sunt atâţia care zac prin închisori şi au drept pat

cimentul rece, iar sub căpătâi palmele sfărâmate între ţâţânile uşilor…

—…

— Mie mi-au dat drumul numai ca să prindă un fir. N-au reuşit. Am schimbat de şase ori locul într-o lună. Cred că mi-au pierdut urma. După miezul nopţii, când se-nchide depozitul, plec iarăşi.

— Unde, Ioane?

Omul nu i-a răspuns.

— Unde? repetă Valeria, cu glasul stins ca un ecou.

— Nu ştiu încă, dar…

Şi Ion îşi strânse pruncul în braţe, apoi îi vârî ceva între scutece.

— Ce-i Ioane?

— Când pleci acasă, Valerie?

— Mâine dimineaţă, cu personalul…

— Şi până atunci?

— Până atunci… — murmură ea gâtuită de plâns – dacă nu se poate să mai rămân cu tine…

— Nu, draga mea, nu se poate.

— … Am să stau în gară… În Gara de Nord, până la orele şase dimineaţa.

— Valerie, când ajungi la Giurgiu, să nu te duci acasă.

—…

— Te abaţi din drum pe la Stanca lui Bazavan, hamalul de la dana petrolieră.

— Pe la Stanca?!

— Pe la ea. Te rog, Valerie, fii foarte atentă… Intri cu Mircică al lui tăticu – Ion îşi lipi fruntea de obrazul feciorului său – în casă la Stanca. Îi spui din partea mea să caute în scutecul copilului.

— Şi?

— Şi-atât. Ştie ea ce are mai departe de făcut.

— Am să-i spun.

— Încă ceva: să nu desfeşi copilul până ajungi la ea, oricât ar plânge şi s-ar cere să-i schimbi scutecul. Îţi dai seama de ce, Valerie?

— Îmi dau seama, Ioane.

— Şi pentru ce îţi cer asta?
— Şi pentru ce îmi ceri. N-avea teamă!
Ion vru s-o mângâie pe obraz, dar un glas din curte izbucni fioros:
— Ei! Ăla de la rumeguş! Bă Stane, unde te-ai ascuns?
— Acuşi, jupâne!
— Tragi chiulul, puturosule? O să te dau afară!
Când a părăsit depozitul, cu ochii roşii de lacrimi, l-a zărit pe ucenic, urmărind-o de la depărtare. A întors capul după el şi l-a strigat:
— Băiete! Măi băiete!
Dar parcă-l înghiţise vreun zid ori strada largă, pustie de trecători şi maşini la ora aceea târzie din noapte. Dispăruse. Abia când să intre în Gara de Nord a dat piept în piept cu el.
— Băiete!
— Eu sunt. Poftim un bilet de clasa a treia pentru personalul de mâine dimineaţă şi nu umbla la scutecul copilului.
— Cine ţi-a dat biletul?
— L-am cumpărat eu. Pentru motor mergi dumneata la casă şi-ţi scoţi bilet.
— Asta ce-i?
— Un pacheţel de ciocolată pentru copil.
— Nu mănâncă încă bunătăţi d-astea.
— Mănâncă-l dumneata!
Ajunsese în faţa controlorului de la uşa peronului.
— Biletele, vă rog!
S-au despărţit.
— Mulţumesc, băiete!
— Drum bun!
Întinse cartonaşul, strânse copilul în braţe, săltă la subsuoară trăistuţa goală şi, înainte de a intra pe peron, vru să mai privească pe cel de lângă ea. Dar băiatul era acum departe. O clipă i se păru că-i zăreşte, printre maşinile şi trăsurile ce treceau în goană prin faţa gării, şorţul gălbui de ucenic cizmar. Apoi dispăru.

O ÎNTÂMPLARE MAI DEOSEBITĂ

MAHALAUA

Mahalaua numită „Doamne-Ajută” se afla, la sfârşitul celui de-al doilea război mondial, şi încă alţi câţiva ani după aceea, undeva, într-un orăşel de pe malul Dunării. Numele, mizeria şi noroaiele şi le purta, din vremurile stăpânirii turceşti, pe o suprafaţă ce cuprindea unsprezece uliţe şi trei maidane. Mărginită la sud cu cheiul de beton al canalului „Sfântul Petru”, la apus cu fabrica de zahăr „Dunăreana”, iar la răsărit cu linia ferată din Valea Gării, abia la nord dădea de străduţele cu trotuar ale negustorilor şi funcţionarilor. De acolo, din maidanele cu bălării şi uliţele cu hârtoape, paşii cârmeau prin bulevardul Bucureşti către străzile pietruite, cu case mari, arătoase, înspre

centrul oraşului locuit de marii cerealişti şi comercianţi, de moşieri şi notabilităţi: „Gulere tari”, aşa cum îi porecliseră cei din mahala, şi pe bună dreptate, pe domnii cu gâturile scorţoase care… Ei, dar parcă voi nu aţi citit şi aflat cum erau pe atunci „domnii”, cei care învârteau pe degete şi legile, şi banii, şi cheile dreptăţii atât de straşnic zăvorâte?

Rea viaţă în mahala! Căsuţele mici, cât un stat de om voinic, erau mai toate acoperite cu şiţă, putrezită de zăpezi, ori cu carton asfaltat, zdrenţuit de vântoase. Apa se scotea din două fântâni cu roată şi ciutură, una numită „fântâna lui Urechilă “ – după numele unui măgar care căra la saca pentru stăpânu-său, negustor de apă – iar cealaltă, poreclită „bragageria”. Ba bine că nu! Se scotea din ea doar o zeamă, de culoarea cenuşie a brăgii, cu gust de nămol clocit. În schimb, rece vara şi călduţă iarna.

În „Doamne-Ajută” se mai aflau patru cârciumi, trei biserici şi-un post de jandarmi. Era, cum se spune, „înzestrată” de stăpânire cu de toate. Îi lipsea doar o şcoală. Mai avea nevoie şi de un dispensar medical. Poate şi de o casă de cultură cu bibliotecă, de o creşă, de un cămin pentru copii… Iertaţi-mă! M-a luat gura în fuga condeiului. Toate acestea, e drept, avea mahalaua să le dobândească. Dar mult mai târziu. La vreo câţiva ani după bătălia din port, petrecută către sfârşitul lui august ’44. Atunci când au fost izgoniţi hitleriştii din oraş. Bătălia aceea se leagă şi de întâmplările celor doi prieteni despre care îndată am să vă povestesc.

Dar vreau mai întâi să amintesc că, pe-atunci, mahalaua era picnită de-o boală, pe lângă care lipsa cişmelei cu apă curată, a unei şcoli primare ori a dispensarului era doar floare la ureche. De altminteri, care dintre copiii mahalalei puteau înfrunta iarna, doar cu tălpile goale şi cu cămăşuicile cârpite în spinare, pentru a merge la şcoală? Nici nevoia unui dispensar, nici lipsa unei

biblioteci nu putea fi mai mare decât suferinţa cea de căpetenie – foamea – ca să-i spunem pe numele ei cel grabnic şi adevărat,

Vechi oaspete în mahalaua „Doamne-Ajută”, foamea îşi striga zi de zi prezenta, cu sfâşieli în burtă, cu ameţeli şi puteri istovite. Foamea! O întâlneai de cum păşeai în cea dintâi uliţă căci îşi pusese semnele pe chipurile galbene ale copiilor, pe burţile pruncilor umflate de zeama de urzici, în privirile sticloase de om hămesit ale vârstnicilor.

Ca să lupţi împotriva ei era zadarnic şi făr’de speranţe.

Vara, dudele şi florile dulci-acrişoare de salcâm completau prânzul copiilor şi cina lor; cină – dacă aveai curajul s-o numeşti astfel – compusă dintr-un boţ de mămăligă veche şi-o strachină rece de ciorbă de ştevie ori de „mâncăriţă”. Mâncăriţă… Aşa i se spunea, ca s-o înşele, urzicii, care creştea de „bogdaproste” pe maidane. Căci o putea culege orişicine. Ştevie şi urzică. Mai rar câte o coadă de peşte. Dar numai atunci când pe Baltă cădea vreo mreană, ori ghiborţ, fără să-l vămuiască agenţii căpităniei de port.

Nici cât să-ţi încălzeşti mai bine la soare oasele umezite de mucegaiul pereţilor, că pierea şi dumneaei, vara. Primele frunze în culoarea bănuţilor de aramă aduceau cu ele cele dinţii fioruri de spaimă. Se-apropia cumătră vulpe cu blană de nea.

Dar până atunci, în toamnă, bolbotinele – corcoduşii, zarzării, strugurii necopţi – căpătate de pomană ori furate din pomii şi curţile vecinilor – completau „meniul” slab şi pe sponci.

Întâiul fulg era într-adins nebăgat în seamă. Al doilea primea blestemele mamelor cu plitele reci. Abia a treia ninsoare era primită dârz, cu urechile sfeclă, de ger, şi pumnii încălziţi la aburul din gură. Iarnă. Iarnă în mahalaua „Doamne-Ajută”.

Iarna era greu. Tare greu cu mămăliga răsturnată din ceaunul micuţ şi-mpărţită cu sfoara în felioare

– s-ajungă pentru toţi – nici cât să cuprinzi două din ele într-o palmă. Când era mălai, lipseau lemnele, – când aveai vreascuri, lipsea…

Primăvara, însă, foametea se-ntindea de-a binelea. Mălaiul la cei care mai avuseseră se isprăvise de mult în sac, putina cu varză acră se uscase şi de zeamă, şi de căpăţâni. Pomii abia înfloriseră. Firul ierbii doar mijea. Soarele, ieşit şi el slab şi jigărit din colţii lui februarie, încerca, fără puteri, să ostoiască copiii din „Doamne-Ajută”, încălzindu-le spinările. Dar nu potolea maţele. Era anotimpul când cei mici se-mbolnăveau – şi piereau.

Aţi înţeles? Se stingeau de flămânzeală…

Ei, şi-acum ar trebui să mă-ntrebaţi: „Dar părinţii? Ce făceau taţii şi mamele copiilor? De ce n-aveau grijă de ei? Cum de-i lăsau să se sleiască şi să moară de foame? De ce nu le dădeau de mâncare?”

Ar trebui să mă-ntrebaţi. Ori poate aţi şi făcut asta? Nu? Atunci să vă spun:

Puţini dintre bărbaţii din mahala aveau de lucru. Aceştia erau hamalii care trudeau în port, cărând pe spinări sute de saci cu boabe, zeci de lăzi, baloturi şi butoaie grele. Descărcau din şlepuri şi vapoare, pe mal, ori încărcau vasele cu mărfurile aflate stivă pe cheiul Dunării şi al Canalului. Doar din primăvară şi până-n iarnă se mai găsea de lucru. Când viforniţele şi crivăţul încopciau cu piele groasă din sloiuri Dunărea, navigaţia se oprea. Vasele nu mai călătoreau. Schelele şi danele din port şi de pe Canal rămâneau pustii. Şi deodată foamea intra în mahala, bătea la uşi şi-ngrozea copiii. „Iată-mă, am sosit! Nu cumva aţi crezut c-o să vă părăsesc?”

Docherii, hamalii din port, nu aveau – când aveau – în fiecare zi de lucru. De aceea luau plată puţină. Mic era şi numărul celor din mahala care izbuteau să intre în cetele de cărători cu samarul [2]. Îi alegeau vătafii. Plaga asta rea a vătafilor,

susţinuţi de poliţie şi de negustorii care primeau, ori trimiteau mărfuri în străinătate, a dăinuit şi ea, laolaltă cu toate relele, până la eliberare.

Vătaful îşi alegea omul pentru hamalâc din ochi şi după bunul plac. Mai bine zis, după cât se lăsa hamalul „muls" din câştigul firav. Care dintre ei nu se supunea, putea să plece şi să crape de foame cu ai lui. Vătaful nu-l mai primea la lucru.

În afara hamalilor mai era mulţime de oameni în mahala, care trăiau de azi pe mâine. Munceau pe apucate, câte o zi, două. Pe la moară, pe la fabrica de cărămidă, ori la descărcatul cărnii şi a zarzavaturilor în piaţă. Câţiva lucrau, două-trei luni, în sezonul recoltei de sfeclă, la fabrica de zahăr.

Mamele?

Unele trudeau la frământatul clisei pe care apoi o turnau în forme de tipar ce intrau în cuptoarele fabricii de cărămidă. Muncă pe deşălate, dar plătită pe jumătate din cât i se cuvenea unui bărbat. Aşa era legea pe-atunci. Altele, o dată la trei luni, treceau la curăţatul şlepurilor petroliere.

Curăţatul şlepurilor, cum se făcea în acele vremuri, nu mai era muncă, ci curat asasinat. Coborâte pe scăriţa îngustă de fier în pântecele adânc şi întunecos al vasului, trebuiau să şteargă coastele de oţel îmbibate de motorină, petrol ori păcură. Cu şomoiogul de paie în pumni, femeile curăţau, în mirosul puternic de gaze, până le-apuca leşinul; apoi cărau căldările cu apă, pe care le zvârleau în pereţii de metal ca să-i limpezească.

Vara, munca asta rupea ani de viaţă. La fiecare zece minute cădea câte o zileră— cum li se spunea – leşinată, sufocată de căldura infernală şi duhoarea dinăuntru. Dar nu se plângeau. Nicio mamă nu renunţa. Mişcau braţele şi şomoioagele, cu dinţii strânşi şi inima ajunsă-n streaşină buzelor. Gata, gata să se prăbuşească. Dar cum ar fi putut fugi din iadul acela? Nu se putea. Chiar dacă gâtul şi plămânii sufocaţi le împingeau să iasă afară. La

aer şi lumină. Şi să alerge cât mai departe de acel vas blestemat. Nu, nu. Nu era scăpare. Pe mai fiecare dintre ele o aşteptau copiii flămânzi, soţul şomer, ori un părinte bătrân şi neputincios. Ce putea face? Frecau de zor, leşinau, înviau, stropite cu apă rece din Dunăre, şi erau fericite când, pe-nserat, galbene la faţă, cu stomacul întors pe dos, abia târându-se, izbuteau, gâfâind, s-ajungă acasă, cu o pâine şi două scrumbii în coşuleţul de paie. Familia le aştepta de mult la poartă. Mama nu avea putere nici să taie o ceapă pentru peşte. Se prăbuşea de-a latul pe pat unde zăcea până a doua zi dimineaţa, când, zorită, pleca din nou spre port, abia având vreme să-mbuce ceva.

În primăvara anului trecut, treburile m-au purtat, după un sfert de veac, în oraşul de pe malul Dunării.

Nu l-am mai recunoscut. Clădiri noi, blocuri şir, de câte patru şi şase etaje fiecare. Teatru, stadion, cinematografe, şcoli noi, moderne, muzeu, cămine culturale, biblioteci…

Am pornit pe jos de unul singur, către mahalaua „Doamne-Ajută”. Am căutat-o cu răbdare vreme de o oră. Ba poate ceva mai mult, fără s-o pot găsi. Într-unul din noile cartiere ale oraşului, am întrebat pe un elev de şcoală medie, care coborâse de pe bicicletă în faţa mea:

— Tinere, fii, te rog, bun şi arată-mi încotro s-o iau ca să ajung în „Doamne-Ajută”?

— Unde?

— În mahalaua „Doamne-Ajută”.

Elevul m-a privit curios. Vedeam bine că-l pusesem în încurcătură.

— Mahalaua „Doamne…” Cum aţi spus?

— „Doamne-Ajută”.

A intervenit un bărbat între două vârste, care auzise convorbirea noastră.

— Vă aflaţi chiar în inima fostei mahalale „Doamne-Ajută”, cum fusese ea poreclită cu mai

mulţi ani în urmă. Acum se numeşte „Cartierul Nou”. Dar pe cine anume căutaţi?

Ce puteam să-i răspund? Pe cine căutam oare? Căutam mahalaua!

Seara am fost oaspetele prietenului meu, învăţătorul Florescu. Pe biroul lui un teanc de teze.

— Trebuie să le corectez, mi-a spus, văzând interesul cu care le privesc.

Am răsfoit câteva caiete. Tema era: *O întâmplare mai deosebită din viaţa mea*.

— Unele întâmplări sunt foarte interesante. Pe acelea le păstrez. Aproape în fiecare an am dat copiilor să scrie o astfel de lucrare.

Un gând m-a străbătut. Era ceea ce mă şi interesa. Tezele, compunerile, la limba română, în care elevii din clasa a patra povestesc o întâmplare mai deosebită din „viaţa” lor.

— Aţi avut cumva elev şi pe un copil cu numele Gheorghiţă? Locuia în mahalaua „Doamne-Ajută”.

— Gheorghiţă… Am avut mulţi cu acest nume… Gheorghiţă… Nu cumva copilul ăsta avea un semn, o dungă lată pe frunte? Taică-său era pescar…

— Exact. Dintr-o căzătură… Din vârful unui dud… Într-o toamnă. Eram vecini.

— Feciorul cel mic al lui Marin Pescaru. Gheorghiţă. L-am avut elev până în clasa a patra.

M-a trecut o undă de înduioşare.

— Ce mai ştii despre el? Pe-atunci… Când l-am cunoscut eu, n-avea decât şase anişori. Un băieţel isteţ… Îl învăţasem să citească… Îi plăcea s-asculte când îi povesteam…

— Hei, Gheorghiţă despre care te interesezi… Un copil talentat la scris, la povestit… Deşi, din pricina sărăciei, a fost dat la şcoală cu doi ani mai târziu.

— Ce s-a întâmplat cu el?

— Trăieşte. Şi încă bine. Şi el, şi ceilalţi tovarăşi ai lui de joacă şi de luptă.

— De luptă?!

Abia acum Florescu, vechiul meu prieten, s-a ridicat de pe scaun şi, după ce a cotrobăit într-un sertar al bibliotecii, apoi într-altul, a ales din mai multe teancuri rânduite frumos şi legate cu sfoară câteva teze. Le-a aşezat cu grijă în faţa mea.

Erau scrise diferit, cu cerneală neagră şi violetă.

— Astea-s tezele lor.

— Lămureşte-mă, te rog.

Învăţătorul a mângâiat cu palma foile uşor îngălbenite de timpul îndelungat care s-a scurs peste ele.

— În toamna anului o mie nouă sute patruzeci şi patru, după redeschiderea şcolii, le-am dat copiilor, la teză, să povestească: *O întâmplare mai deosebită din viaţa mea*. Citind acasă lucrările, am găsit întâmplări diferite. Povestiri despre plimbări cu barca pe Dunăre, excursii la pescuit, vânătoare, jocuri şi altele. Câteva teze semănau însă foarte mult între ele, atât prin subiect, cât şi prin numele unor personaje. „Întâmplarea” era aceeaşi. Intrigat, am stat de vorbă cu băieţii şi abia după aceea m-am lămurit. Printre ei se afla şi Gheorghiţă al dumitale, feciorul lui nenea Marin Pescaru.

— Trăiseră toţi aceeaşi întâmplare?

Învăţătorul îşi trecu palma pieptene prin părul lui cărunt, apoi îmi arătă caietele, îndemnându-mă:

— Citeşte-le! Este vorba de luptele care s-au dat în portul nostru în zilele de 23—25 august 1944… Iată ţi-am ales două mai deosebite. Ele fac parte din colecţia… Am vrut să spun din comoara mea.

Am privit foile dintr-un caiet dictando.

— Mi le poţi împrumuta? Vreau să le citesc în linişte acasă.

După o clipă de ezitare, învăţătorul s-a învoit.

— Mai întâi citiţi-le aici! Apoi vi le dau şi acasă cu rugămintea de a mi le înapoia cât mai degrabă.

Teză la Limba română
O întâmplare mai deosebită din viaţa mea

LA POSTUL „VARNIŢA”…

Gheorghiță Marin Pescaru
clasa a IV-a primară

Întâmplarea pe care vreau s-o povestesc s-a petrecut după ce nea Mitruş, hamalul, a început să strige, dis-de-dimineaţă, vestea cea mare: „Comuniştii şi armata noastră l-au dat jos pe Antonescu!”

S-au strâns oamenii roată în jurul lui. Îi strălucea faţa şi-i râdeau ochii. Părea mai tânăr cu 20 de ani. Alături îl avea pe nea Dumitru, lăcătuş la şantierul naval.

— Ce v-am spus, mă fraţilor? S-avem răbdare că dreptatea e pe drum. Au tras-o afară, tovarăşii, de după zidurile cele groase ale închisorilor, au smuls-o din lanţurile grele puse de boieri la mâini şi la picioare. Acum iat-o că a intrat în oraş!

Stăteau oamenii încă buimăciţi de bucurie şi-l ascultau. Ascultau şi priveau. Priveau la el şi parcă tot nu le venea să creadă. Chiar aşa o fi? S-a pornit deodată dreptatea şi către mahalaua noastră?

— Şi acum ce-o să facem? întrebă moş Ţaicu, zugravul.

Nea Dumitru îşi înălţă sprânccnele stufoase şi spuse:

— Să punem cu toţii umărul să-l scoatem pe Hitler din ţară. S-a anunţat la radio că armata noastră a întors armele împotriva lui. Trebuie să ne păzim oraşul. Mă tem că nemţii din port…

— Cu nemţii din port ce are să fie? îl întrebă moş Traian.

— Nemţii? Au să plece, îi răspunse bănicerul.

Moş Traian clipi şiret c-un ochi. Cu ăl de-l avea, că pe celălalt îl pierduse încă de copil.

— Au să lase ei caşul din colţi atât de uşor?

— N-or să vrea, de bună-seamă, dar o să-i silim, moş Traiane.

— Cine?

— Noi, comuniştii şi armata, care-i a poporului…

August '44… Doar o săptămână şi-o zi până la 1 septembrie.

Toată după-amiaza şi toată noaptea a huruit şoseaua. Părea că geme, că plânge, că ţipă şi strigă de mânie. Toată nopticica au jupuit-o, când roţile de cauciuc ale automobilelor, când şenilele tancurilor ori roţile de tun şi de autocamioane, într-un vuiet neîntrerupt.

Hurrrr… zurrr… Hurrr…

Fugea armata lui Hitler către Dunăre. Se-mbarca pe şlepuri şi pe remorchere care porneau cu toată viteza în amontă, spre Turnu-Severin, iar de acolo, mai departe, cât mai departe de meleagurile cotropite şi jefuite, spre Bratislava, Budapesta, Viena şi Regensburg. Cunosc drumul pe Dunăre, de la Galaţi la Regensburg. Mi l-a povestit nea Ică, marinar la N.F.R. (adică Navigaţia Fluvială Română).

Fugeau hitleriştii! Părăseau tot felul de bogăţii: grâu, petrol, vite, fructe… Nu le mai puteau căra cu ei, cum făcuseră până atunci, de secase România. De ciudă, voind şi înainte de plecare să ne mai „fericească” cu câte ceva, încercară să tragă la remorcă cinci şlepuri aflate pe canal. Toate pline ochi cu grâu. Vreo patru sute de vagoane.

Grănicerii noştri care s-au opus au fost împuşcaţi. Şi pentru ca nimeni dintre locuitori să nu crâcnească, pân' şi-o lua tălpăşiţa toată scursura ce venea izvor pe şosea, câteva tancuri s-au pornit spre centrul oraşului. Aveau ţevile tunurilor îndreptate către turnul cu ceas din Grădiniţa

centrului, spre spital, spre prefectură şi cazărmile de pe malul Canalului. Câteva autocamioane-cisterne, pline cu benzină, au luat-o de-a lungul străzilor, stropind casele, ca să le poată da foc.

Cine să crâcnească? Negustorii? Multora – aşa cum spunea nea Dumitru – le părea rău că pleacă ai lui Hitler. Li se împăienjeneau ochii şi li se frângea inima după ei, că doar le-au păzit negustoriile, şi făceau afaceri bune cu dumnealor…

O să ardă oraşul nostrum! Aşa credeam toţi. Când colo, ce să vezi? Numai ce s-au ridicat muncitorii de pe la atelierele gării, de la şantierul naval, hamalii din port… Şi, pe lângă ei, iată şi câţiva – apoi mai mulţi – funcţionari şi elevi din clasele mai mari. Au venit şi vânzătorii de prin prăvălii, ba chiar şi câteva gospodine. Un locotenent şi-un plutonier le-a împărţit arme din magazia regimentului vecin. S-au format câteva grupe conduse de bărbaţi cu banderolă tricoloră pe braţ.

— Cine-s ăştia, nene Dumitre?

— Comuniştii, cine alţii vrei să fie?

Comuniştii…

Cuvântul ăsta nu-l auzeam pentru întâia oară. Îl mai şoptiseră oamenii pe uliţe, când şi când, pe la cozile de pâine şi mălai, pe la porţile spitalului când soseau răniţii de pe front…

Comuniştii!…

Au şoptit oameniii cuvântul ăsta şi anul trecut, când a fost împuşcat domnul profesor Pic, de către doi ofiţeri hitlerişti, şi-apoi a luat foc depozitul militar al nemţilor pe canal…

În mahalaua noastră cel care a dat alarma a fost tot nea Dumitru. A venit până la capul uliţei dinspre vale şi a început să strige, chemând lumea să salveze oraşul ameninţat de pârjol.

În port şi pe canal începuse bătălia mare…

Bubuiturile şi pleasna focurilor de tun şi de puşti se-auzeau de parcă s-ar fi hârjonit în vii.

Mama nu era acasă. Tata, bietul, murise cu trei ani în urmă. După o ruptură de şale mai veche, în port. Pe când căra în spinare un lădoi de aproape două sute chile. Fraţii şi surorile mele erau care pe la treburile gospodăriei, care la muncă, la ucenicie.

Eu, singur. Ce era să fac?

Am pornit după un grup de bărbaţi, nea Ilie acarul, nea Nuţă, strungar la şantierul naval, nea Buligă hamalul, şi alţii. N-am ajuns prea departe, când nea Buligă m-a văzut şi a strigat ia mine:

— Ce cauţi, puştiule, după noi? Du-te acasă, că aici nu-i de tine!

Credeţi că l-am ascultat? Da' de unde? Nu-mi era frică. Aveam aproape unsprezece ani.

Am ocolit, prin dreapta şoselei, după aceea am trecut pe lângă gardul din spatele spitalului şi de-acolo, tăind câmpul cărămidăriei, am ajuns deasupra vărăriei, pe dealul cel vechi al tabiei turceşti. Mă târam pe burtă şi priveam în jos, Eram la peste o sută de metri înălţime.

Ce liniştit părea Canalul şi portul… Iar Dunărea… Nici c-ai zice că se bat acolo ai noştri – armată, comuniştii lui nea Mitruş şi-ai lui nenea Dumitru şi voluntarii din oraş – cu soldăţoii lui Hitler… Soldăţoii lui Hitler… Dar unde-or fi?

Dinspre cotul Turbatului, sau în dreptul insulei Mocanu, un vapor… Ba nu, o şalupă s-a desprins şi se îndreaptă către şlepurile cu cereale de pe Canal. Câte şlepuri sunt? Cinci. De aici pot să le citesc numele de la provă: „Afrodita”, „Marioara”, „Lebăda”, „Giurgiu” şi „Turnu Severin”… Sunt lăsate în apă până aproape de punţi. Asta înseamnă că-s încărcate burduf cu boabe. Şalupa – acum vedeam bine că e o şalupă militară — se apropie repede de şlepuri… Steagul cu zvastică bătut de vânt părea că vrea să se smulgă de pe băţul rotund de la pupă.

Când a ajuns în dreptul „Afroditei”, pe coverta şalupei a apărut un marinar neamţ, cu un cilindru în spinare, din care ieşea un tub gros, aşa cum am mai văzut la un om care stropise via domnului primar Virgil. Dar din gura furtunului ţâşnea acum foc. Da, da, foc adevărat care pârlea şi aprindea puntea de lemn, şi-ncingea coasta de tablă a şlepului până ce scotea fum din ea. Pesemne neamţul voia să dea foc şlepului şi apoi s-o şteargă la vale cu barcazul lui afurisit.

Ioi-te, mă! De după babalele de pe chei, din curtea birourilor şantierului naval şi de pe acoperişurile de ardezie ale gheretei vameşului, de la intrarea pe pod, trosniră salve de armă. Hitleriştii din şalupă răspunseră şi ei cu focuri, apoi alunecară cu viteză spre picioarele de beton ale podului de cale ferată, lipindu-se de unul dintre ele. De cel aflat lângă malul stâng.

Rămăsei speriat şi cu gura căscată, acolo unde mă aflam – cine nu mă crede să-l întrebe pe moş Nuţu, paznicul de la vărărie. Rămăsei, zic, uimit şi cu gura puţin deschisă de mirare, la o sută de metri înlălţime şi vreo alte trei sute depărtare pe deasupra.

Priveam.

De pe chei au sărit mai mulţi oameni pe şlep, încercând să stingă focul. Văzând că pojarul e aproape stins, şalupa încercă din nou să se apropie, dar cei de pe „Afrodita” se trântiră pe puntea şlepului şi se porniră iarăşi să tragă în nemţi cu armele. Şalupa cu zvastică nu avu încotro şi se ascunse încă o dată după pod. Oamenii care săriseră pe şlep scoteau acum apă cu ghiordunele şi o zvârleau pe covertă. Alţii mânuiau o pompă mică, de mână…

Tocmai îl zărisem pe nea Buligă, care, urcat pe cabina cârmaciului privea cu palma streaşină la ochi către barcazul pitit – aiurea pitit, i se vedea prova pe după picioarele podului – când de sub

mine plesni deodată, în zeci de lătrături o mitralieră, ascunsă în groapa de jos a vărăriei.

Chiar sub picioarele mele, dar la poalele dealului, ferită în scobitură.

Şi iată că nea Buligă a picat în apă de parcă l-ar fi cosit cineva la picioare. Bietul nea Buligă! A mai buşit mitraliera încă vreo doi de pe punte în unda canalului… Care-o fi? Pe altul l-am văzut atins, zvârcolindu-se tăvălug. Mamă, mamă, ce l-o fi durut. Ţinea palmele lipite de pântece, până a picat la rându-i în valuri. Bietul nea Buligă!… Trei copii avea… Cu cel mic, Dănuţ, făcusem ast'primăvară un zmeu dintr-o coală întreagă… Îi pusesem şi coadă în trei şi zbârnâitoare, iar acum, nemţii lui Hitler…

A tăcut mitraliera. Abia atunci mi-am zis: „Ăştia îi omoară pe toţi ai noştri". Ce să fac? M-am târât mai departe până la marginea dâmbului. Am privit pe furiş. Erau, aşa cum am mai spus, soldaţi de-ai lui Hitler. Le-am zărit căştile de oţel cu crucea încârligată la tâmple şi uniformele în culoarea pielii de şoarece. Pe canal se apropia iară şalupa, cu cel care zvârlea foc. Neamţul nu voia să se lase până nu va scrumi toate şlepurile… Şlepurile cu pâine nedată încă la piatră de moară.

Ce să fac? Privii în juru-mi. În dreapta, marginea prăpastiei. În spate, tabia cu iarbă uscată şi mărăcini în puf albastru. Dar în stânga… În stânga mea…

Am închis o clipă ochii. Aşa fac întodeauna când mă gândesc. Şi Dănuţ, care-i în a patra, face la fel. Dar el face aşa numai când are o problemă cu regula de trei simplă. Eu…

Pe tăpşanul de la poalele vărăriei jucam uneori fotbal cu băieţii. Aveam o echipă de cinci numai… Toţi din „Doamne Ajută". Jucam cu cei din Smârda… Ei erau opt… Aveau şi minge. De cauciuc. A noastră era mai mare, dar din cârpe. Juca şi Vlad cu noi. Taică-său e meşter la vărărie…

Ne uitam de multe ori cum leagă varul în căzile largi de brad… Trăgea de mâner şi… Bâldâbâc!…

Am tras cu putere cârligul porţii de lemn. Cu o bufnitură seacă, apărătoarea de brad a cedat şi, până să mă dumiresc, fluviul gros şi alb îşi vărsa tonele de var stins şi vâscos peste mitraliera nemţească şi ucigaşii de lângă ea…

Am fugit spre casă!… Am fugit!…

Aceasta a fost cea mai deosebită zi din viaţa mea.

M-am oprit din citit. Rândurile lui Ghcorghiţă mă emoţionaseră într-atât, încât m-au împiedicat o bună bucată de timp să continui lectura celorlalte teze. Gazda mea mi-a observat emoţia. Mi-a făcut încă o cafea. Am sorbit încet licoarea fierbinte. Şi abia după aceea, liniştindu-mă, am purces la descifrarea celorlalte teze, scrise mai pe scurt, dar cu acelaşi emoţionant şi vibrant conţinut.

Iată încă una:

Teză la Limba română
O întâmplare mai deosebită din viaţa mea

NEA DICĂ COMUNISTUL…

Zamfir al Ioanei

Clasa a IV-a primară

(Trecem peste introducere.)

… După aceea, nea Dică – cel care lucrează la presă, la fabrica de zahăr – s-a lăsat pe marginea şanţului de la şosea. De-acolo s-a rostogolit până în gardul grădinei domnului avocat Stelian. Şi abia după aceea a luat-o repede la picior.

De ce-o fi fugit? Şi ce-o fi presărat el cu atâta grijă şi fereală pe margine şi în mijlocul şoselei? „Se-ntâmplă ceva deosebit aici…” – mi-am zis.

Am stat locului să privesc. Văzui şoseaua ca-n palmă… Iar în mijlocul ei… Şi pe de lături… Aha!…

Mai întâi a trecut un automobil nemţesc. Apoi un altul marc, plin cu ofiţeri. Şi-un camion cu soldaţi…

Nici că au simţit când roţile maşinii au călcat peste colţarii de sârmă. Dar când s-ajungă lângă bariera căii ferate… Poc! Poc! Un cauciuc de la roata din faţă. Poc! Al doilea din spate. Poc! Altul. Poc…

Au oprit nemţii motoarele. Au coborât furioşi, zbierând şi înjurând, pe semne, în limba lor. Dar n-au avut ce face. Automobilele înţepeniseră la marginea drumului, cu cauciucurile găurite, sfâşiate de colţarii ascuţiţi.

Unul dintre militari, şoferul de la automobilul cel mic, desfăcu din şuruburi roata de rezervă de la spate. Aiurea, i-ar mai fi trebuit alte trei roţi cu gumele umflate pe ele. Dar un ofiţer mai în vârstă îi porunci ceva. Sosea din urmă un alt camion de-al lor, urmat de încă unul. Amândouă scăpate cu bine din capcanele lui nea Dică. Pentru că erau tare grăbiţi, s-au urcat toţi nemţii grămadă în camioane şi şi-au luat valea spre port, părăsind în drum maşinile cu cauciucurile crăpate. Măi să fie, dar tare li-era de zor!…

Iată-l din nou pe nea Dică! De unde-o fi apărut cu traista atârnată cu sfoară de gât? Priveşte cu grijă în dreapta, la stânga, înapoi… Numai în sus nu se uită nea Dică. Acolo sunt eu, cocoţat tocmai în vârful dudului bătrân de pe cotitura şoselei.

Scoate nea Dică şi aşază repede ghemotoace de sârmă cu dinţi de oţel. Le avea cu el în trăistuţa ce şi-o ascundea acum sub haină. Gata! S-a dat iarăşi de-a dura în şanţ şi de-acolo, repede, a pornit-o agale pe uliţă, parcă nici usturoi n-a mâncat şi nici gura nu-i miroase.

Nici n-a apucat bine să se piardă din ochi, că hurrr!… Soseşte un autocamion lung, fără

acoperiş, cu bănci multe şi-nţesate de soldaţi. Soldaţi nemţi cu căşti în cap şi puşti în mâini.

. Hurrr!… Zurrr!… Poc! Poc! Gata. L-a mântuit nea Dică şi pe ăsta.

Hurrr! Un automobil mic… Poc! Hurrr!… Două camioane cu un tun pe roate şi remorcă…

Hurrr!… Hurrr!.., Zurrr!…

Ăsta a scăpat. Nu mai erau colţari pe şosea.

Au împânzit soldaţii lui Hitler bariera, şoseaua, cantonul de la linia ferată, cercetând, trăgând focuri de armă în şanţ, de-a lungul drumului, în vânt.

Sosesc încă două tunuri pe roate şi trei camioane pline cu arme. Cei rămaşi pe jos s-azvârliră în ele şi o luară făr' de zăbavă către centru şi spre port.

Fug nemţii! Nemţii cu câte o zvastică pe braţe, la gulere şi chipiuri. Îi goneşte din urmă armata şi comuniştii. Îi atacă pe nemţii care se retrag şi vor să scape de pedeapsă, fugind la deal, pe Dunăre, spre ţara lor. Degeaba.

Nea Dicu a venit iar… Dar colo, după ghereta barierei văd casca şi ţeava puştii unui militar neamţ… Cum de-a rămas ăsta în drum? Aha! L-au lăsat ai lui să observe care le face pocinogul pe şosea…

Nea Dicu habar n-are. Degeaba se-apropie pe furiş şi sub haină cu trăistuţa doldora de colţari. Stă nemţoiul cu arma pregătită. Ce să fac? Cum să-l anunţ? Strig cât pot de tare:

— Nea Diculeee! Şaseee!…

Aş! Nu m-a auzit. Bag patru degete în gură. Două de la mâna stângă, două de la mâna dreaptă, şi trag un şuier să-l audă şi moş Gură surdul, care păzeşte în deal, la vii, ciorchinii lui conu' Iancu prefectul.

În sfârşit! Nea Dică a înţeles semnalul de primejdie şi s-azvârle cu burta pe asfaltul şoselei. Dar chiar în clipa aceea şuieră pe deasupra lui gloanţele ăluia cu cască. Şi parcă tot atunci se

scotoceşte şi nea Dică în buzunar, întinde braţul şi… Poc!

Nu, ăsta n-a fost cauciuc, ci revolverul lui nea Dică. L-a dat pe soldatul cu cască şi zvastică peste cap. Şi iarăşi şi numaidecât s-anunţă, huruind, în goană, un automobil nou-nouţ, plin cu gradaţi. Aveau toţi decoraţii. Nea Dică a zvârlit câteva colţare până-n mijlocul şoselei şi-a rupt-o la fugă. Automobilul era aproape. Poc! Gata cu el! Au coborât ofiţerii. Tii!… Unul dintre ei l-a văzut pe nea Dică fugind. Şi-a pus binoclul la ochi, a privit. A cerut o armă. O armă din alea cu lunetă, cum avea Walter, sergentul neamţ, care stătuse pân-astă primăvară în gazdă la baba Tia. A întins ofiţerul arma… Şi a tras. A tras…

Nea Dică s-a oprit o dată pe loc, apoi s-a dat de-a dura în şanţ. Ţinându-se cu palmele de pântece, abia s-a putut târî, încovrigat de durere, până-n capătul ulicioarei. L-am văzut dispărând după colţ. Ofiţerii nu s-au dus după nea Dică. Dac-ar fi făcut-o, poate că l-ar fi prins. Dar le ardeau tălpile. S-au urcat în două tancuri, care tocmai i-au ajuns din urmă şi s-au îndreptat şi ei spre port.

Am coborât din dud şi, în cea mai mare goană, m-am dus să-l ajut pe nea Dică s-ajungă măcar până-n curtea lui. Nu l-am mai găsit. Atunci m-a prins frica şi am fugit acasă. Am intrat în bucătărie.

— Pe unde umbli, împieliţatule? mi-a strigat mama, speriată de lipsa mea.

— P-aci am fost, încerc eu s-o liniştesc.

— Să nu-mi mai dispari din ochi, că mi-a sărit inima până ai venit. Nu vezi ce urgie e pe-afară?

— Am văzut, mamă.

— Stai în casă! Citeşte! Joacă-te! Fă ce vrei! Dar să nu te mai prind că pleci, c-apoi… Ia vezi, că…

N-aveam astâmpăr. Mă furnica pielea de parcă m-ar fi periat careva c-o legătură de urzici. Nu-mi

puteam lua gândul de la nea Dică. Şi nici de la nemţii care se scurgeau ca şerpii pe şosea.

— Mamă!… Hei, mamă! Mămico! Nu m-auzi? Unde eşti?

— Te aud! Ce strigi aşa? Sunt în bucătărie. Ţi-o fi foame?

— Nu. Altceva.

— Altceva? Ai spart iarăşi vreun geam?

— N-am spart, dar vreau…

— Spune o dată!

— M-auzi, de-acolo, din bucătărie?

— Te-aud!

— Vreau să te-ntreb… Dacă-l împuşcă pe careva în burtă…

— Ce spui?

— Dacă te străpunge glonţul în burtă, mai poţi să scapi cu viaţă?

S-a repezit mama din bucătărie în odaie şi m-a luat tremurând în braţe, galbenă la faţă, înfricoşată.

Sticla cea verde era cu borş. Am oftat şi l-am vărsat în curte. Cea de lângă ea, de aceeaşi culoare, era umplută pe jumătate cu oţet. Am oftat de două ori şi… zvârl! cu oţelul lângă gard. A treia sticlă era albă şi avea cât o palmă untdelemn în ea. Îl păstra mama ca pe ceva de mare preţ. Nu se găsea decât la cei de-l speculau. Drămuia cu grijă uleiul când îl punea, doar câte o lingură, atât cât să iasă un pumn de stele deasupra ciorbei de ştevie ori de lăptuci.

O clipă stătui în cumpănă, apoi mă hotărâi. Am închis ochii şi am vărsat şi untdelemnul. Abia când am făcut sticlele cioburi, mi-am dat seama că le puteam goli în vreun ibric sau oală goală. Nu mai era însă timpul de prea multe păreri de rău.

Găsesc şi o bucată de sârmă ghimpată. Sunt legaţi bulumacii de la poartă cu ea. Tai cu cleştele câteva bucăţi…

Sunt din nou în vârful dudului, acolo unde şoseaua face un colac. De acolo, de sus, pot vedea până departe, peste cotul şoselei.

Stau şi aştept… Aştept… Aştept… Nu se arată nimic. Nu se zăreşte picior de neamţ ori roată de…

Hurrr!… Hurrr!… Zurrr!… Şir de automobile în depărtare… Bietul nea Dică… Dacă…

Cine-i omul acela cu şapcă şi trăistuţa lui nea Dică? De unde vine? Nu-l cunosc. Cine l-a trimis? Uite cum presară colţari!…

Hurrr!… Hurrr !… Zurrr!…

Coloane de automobile se-apropie. Se-apropie… Pipăi buzunarele pline cu cioburi şi bucăţile de sârmă ghimpată pe care le-am tăiat cu cleştele. Câteva cioburi sunt unsuroase… Untdelemnul mamei… De data asta oftez de se cutremură dudul…

Hurrr!… Hurrr!… Zurrr!…

Şuvoiul de maşini s-a oprit. Ce s-a întâmplat? Din păduricea de pe stânga şoselei se trage cu puştile în cei din maşini. Ba, răpăitul ăsta atât de repede parcă-i mitralieră. Aşa trăgeau pe câmpia Bălţii nemţii, la exerciţii…

Prrr !… Fiuuu!… Fiu!… Au sărit din automobile şi din camioane soldaţii şi ofiţerii. Au ridicat mâinile în sus… Se predau nemţii lui Hitler… Alţii vor să scape… Zvâcnesc maşinile în dreapta, în stânga. Dar şi colo, şi dincolo sunt primiţi cu gloanţe. Unul dintre automobile a intrat în şanţ… Altul a nimerit într-o salcie şi a luat foc… Doar două… Trei… Şase maşini mari s-au strecurat din înghesuială şi gonesc turbate către barieră. Or să treacă pe lângă mine.

Arunc din vârful dudului cioburile şi bucăţile de sârmă ghimpată… Acum… Na! — Primele două maşini au scăpat. Îmi dau seama că cioburile sunt prea mici. Nici cu celelalte două n-am avut mai mult noroc… Păcat de untdelemn! Scot repede din sân alte bucăţi de sârmă.

Poc!… Poc!…

Ultima, o camionetă, nu mi-a scăpat… A vrut ea să gonească pe geantă, până la barieră, dar n-a mai putut. Apar, sumă, dintr-ai noştri din mahala, cu armele, iar nemţii sunt nevoiţi să coboare şi să-şi ridice mâinile.

Maşinile care mi-au scăpat au ajuns la barieră. Acolo însă le-a ieşit înainte un alt grup de… de… Cel înalt nu-i cumva nea Ţurlea, hamalul, vecinul nostru? De unde a găsit el puşcă? Şi nea Dumitru… Cu revolverul întins… Gata! S-au predat şi nemţii din cele patru maşini, care credeau c-o să le meargă cu noi…

Mai stau ce stau… Nu se vede nici ţipenie de neamţ. Nici călare, nici pe jos şi nici în automobil… Gata! S-au terminat nemţii – am gândit. Trebuie să cobor din dud. Am întârzâiat. M-aşteaptă mama.

— Zamfiraş, mamă, adu-mi untdelemnul din sticla de pe dulap…

—…

— Auzi, Zamfiraş?

— Aud, mamă.

— Atunci, hai, degrabă!

— Nu mai e sticla acolo…

— Cum nu e? Cine a luat-o?

— Nemţii, mamă.

— Cineee?

Nemţii… Nu-ţi spusei?… Au luat-o în cauciucuri. Şi nu numai untdelemnul, ci şi borşul… şi oţetul…

—?!? Îţi baţi joc de mine? Ia să vin eu…

Până a intrat mama în bucătărie, a fost pentru mine ziua cea mai deosebită din viaţa mea. După aceea…

M-a ascultat speriată, cu palma la gură. Şi după ce am terminat tot ce aveam de spus, s-a lăsat moale pe pat.

Dar nu m-a chelfănit. Şi nici cel puţin nu m-a certat.

Se uita doar la mine, ca niciodată… Ca la un băiat în toată firea…

Stau de vorbă cu gazda mea, învăţătorul, şi ne amintim nenorocirile de odinioară. Amărâtă mahala. Dar oamenii au luptat pentru ea. Au luptat, iar cei care îi conduceau, ştiau că atunci când vor izbândi, mahalaua nu va mai arăta aşa. Cine erau acei oameni? Cei care aruncau colţari ascuţiţi în caleia automobilelor nemţeşti…

Tăifăsuiesc cu prietenul meu, Florescu şi despre primăvara anului acesta: Cum a fost Dunărea? Tot rea? Nu, s-a cuminţit. Nici n-ar fi putut altfel. Digul cel nou o struneşte de câţiva ani şi nu-i mai dă voie să-şi facă mendrele. Digul puternic de beton strânge muşchii încordaţi ai valurilor care se sparg neputincioşi de parapetul tare.

În locul căsuţelor înalte doar până la umeri, se află acum un şir de case noi, din cărămidă arsă, cu înveliş de fier.

În colţul străzii, acolo unde cu ani în urmă se azvârleau gunoaiele oraşului în Dunăre, pe terenul în care ţâncii golaşi răscoleau flămânzi resturile putrezite ale ospeţelor boiereşti, se ridică acum zece blocuri muncitoreşti.

Mărgărita, mama lui Ilie Duma, muncitor în port, mult timp nu s-a dumirit. Învârte un robinet şi curge apă fiartă! Răsuceşte un mâner, intră căldură în odaie. Apasă, întoarce, suceşte butoane şi manete. Cântă radioul, se aprinde lumina, îşi desface pleoapa televizorul, zumzăie aragazul. Multe minuni mai sunt pe lumea asta! Mama Mărgărita are aproape 80 de ani! Povesteşte copiilor din bloc:

— Ardeam bălegar uscat şi suflam în vatra de pământ până mi se boboşeau ochii ca la broaşte… Apa? Ehe… Spărgeam cu târnăcopul gheaţa de pe marginea Dunării şi-o topeam pe plită, în ceaunul de mămăligă.

Alunecă repede Dunărea la vale şi încă nu-i vine să creadă… Ce-au fost în stare să facă oamenii din mahalaua „Doamne-Ajută”!

Fumegă coşurile fabricilor. Ţesătura de funingine se destramă sus, pe deal, şi apoi deasupra malului de piatră.

La chei, şlepurile, prinse cu schele de mijloc, se leagănă uşor, scăldate de şoldurile diafane ale valurilor.

Un remorcher bondoc şuieră deodată năpraznic, anunţând celor care-i ştiu limba că-i gata de plecare.

O macara scârţâie prelung, apoi tace. E iarăşi linişte. Dar numai pentru o clipă.

Elevatorul prinde-n fălcile lui uriaşe un autocamion întreg şi-l urcă, huruind, către cer, ori poate mai pe-aproape…

A doua zi am plecat cu trenul spre Bucureşti. Purtam în servietă tezele cu întâmplările minunate ale copiilor din fosta mahala „Doamne-Ajută”, aşezată pe mal de Dunăre…

SUS FLUTURĂ DRAPELUL

Poate l-a chemat Ion. Sau Vlad. Ori Stan. Era din Gorj, din Olt, de la Câmpulung? Cine mai ştie?! Sunt treizeci şi cinci de ani de atunci. Dar parcă-l văd. Cu faţa slabă, prelungă, în care ochii, două picături de smoală, te sfredeleau când îi îndrepta spre tine.

Erau mulţi ucenici în fabrica cea mare de pe cheiul gârlei, unde se tăbăceau pieile. Cei mici să tot fi avut zece-unsprezece ani. Cei mari ajungeau până la optsprezece.

Erau mulţi ucenici. Dar niciunul nu semăna cu cel care găzduia, vecin cu mine, în pod la madam Tia. Bătrâna făcuse „hotel” din cele două cămăruţe igrasioase, în mansarda mucegăită, zgâlţâită de vântoase, şi din magazia ce sta — de ani – să cadă.

Îl vedeam în fiecare dimineaţă prin ferestruica odăiţei mele. N-am putut atunci, astăzi mi-e greu, să-i stabilesc vârsta, identitatea.

Mă temeam de el, deşi eram prieten cu mai toţi copiii salahori din fabrică, cu care „băteam fotbalul” pe maidanul alăturat, lovind desculţi într-o cutie goală de conserve sau într-un ghemotoc de cârpe legate cu sfoară.

Mă temeam de el, de privirea-i mustrătoare, de nasul lui cu nările fine, subţiri, ca două supape de fildeş în pielea galbenă a obrazului.

Nu se alătura niciodată jocului nostru. Privea o clipă tăcut, apoi se depărta, târându-şi cu osteneală paşii, într-o pereche de bocanci mari, grei, scâlciaţi.

Fabrica lui dom’ Gligore anunţă cu exactitate şi printr-un fluierat prelung că-s orele şase. Adică momentul când ucenicii trebuiau să fie prezenţi la

poartă, unde doi turci şi un albanez, portari la control, făceau pontajul la intrare şi percheziţie la ieşire.

Două şuiere scurte consemnau în aer şi-n urechi, cu cinci minute mai devreme, ceasurile şase şi jumătate. Stăpânul, domnul Gligore Alexandrescu, socotise că cinci minute la fiecare din cele trei schimburi fac de cap de om cincisprezece minute, numai într-o singură zi. De la aproape cinci sute de muncitori aduna 7 500 minute, cifră care reprezenta munca a vreo 18 lucrători pe zi – lucrători care nu-i cereau salariu, ori spor de ore şi nici nu-l ameninţau cu greva.

Boc! boc! boc!

Un fluierat prelung.

Cu o jumătate de oră înainte să intre muncitorii în fabrică, mă deştepta, vara, bocănitul tălpilor de bocanci cu ţinte, pe trotuarul pietruit; iarna, pe visicol, pe ninsoare, scrâşnetul zăpezii sub tălpile plesnite…

Deschideam ochii şi, din pat, îl zăream cum trece. Firav, în bluza soioasă de doc şi pantalonii strimţi de aba, cu o pălărioară rotundă pe creştet, cu palmele mici pe lângă buzunarele uriaşe şi de getele foarte subţiri, cum au copiii şi flămânzii.

Ştiam atunci că-s orele şase, şi că peste treizeci de minute trebuie să mă scol, ca să mă pregătesc pentru şcoală.

Boc! boc! boc!

Ucenicul trecea cu mâinile în buzunare, dacă era frig, sau bălăngănindu-le din umeri, ca două limbi de clopot, dacă pe afară se-ncălzea.

Primăvara şi vara, toamna şi iarna, umbla cu aceleaşi haine ponosite, de pe care, duminica, încerca la fântâna din curte să radă, cu un cuţitaş de lemn, stratul de grăsime şi chimicale luat de pe pieile scoase din butoaiele de argăseală.

Boc! boc! boc!

— Nu joci o ţurcă cu noi?

— Nu.
Boc! boc! boc!
— O mială şi trei beiuri. Pui şi tu ceva?
— N-am… Mi-e degrabă…
Boc! boc! boc!
— Mă ăsta, cum îţi spune? Îţi vând zmeul, dintr-o juma' de coală, pe şase nasturi galbeni, militari.
— N-am nasturi… Nu-mi trebuie zmeu.

Ucenicul se ţinea mai mult cu cei vârstnici. Într-o sâmbătă seara, se duse cu ei la o sală de întruniri, în oraş.
Ascultă îngândurat.
Se gândea la cele ce spuneau cei de la tribună, îl fura dorul de casă ori, poate, obosit, adormise?
Madam Tia s-a plâns că ucenicul o să-i dea foc proprietăţii. L-a prins, odată, târziu în noapte, citind nu ştiu ce la o lumânare. O cărţulie, ori un ziar. Dar asta n-a fost încă tot necazul. L-a mai găsit şi alt' dată dormind, cu feştila nestinsă.
— Dacă vrei să te faci popă, du-te, măiculiţă, la şcoala de protopopie şi nu-mi fă altar în pod, să rămân – Doamne păzeşte – doar cu temeliile proprietăţii… Că nu-i casa asigurată şi-s văduvă, şi mă ţin, cum Dumnezeu ştie, de la sărăciile astea de chiriaşi ca voi.
N-a plecat ucenicul la protopopie. Pesemne că nu voia să se facă popă.
Nu l-a gonit nici madam Tia.
De bună seamă că nu putea să renunţe la chirie, şi nici alt amator pentru pod nu găsise.

Alături de fabrica domnului Gligore era concurenţa: tăbăcăria Sapatino, în care Banca Chrissoveloni investise capitaluri serioase. Întreprinderile de tăbăcărie Sapatino îşi ridicaseră o aripă nouă, cu instalaţii şi maşini aduse din Germania, pentru prelucratul pieilor speciale, necesare încălţămintei de lux.

Un an mai târziu, societatea anonimă Sapatino renunţă la tăbăcitul tradiţional şi începu să importe tananţi din extracţii de castane, care dădeau încălţămintei frăgezime şi calitate.

Lovit în interesele sale comerciale, domnul Gligore vru să mai rupă zece procente de la muncitori. Dar oamenii ameninţară că-şi încrucişează braţele la piept.

Curând, Sapatino S.A.R., transformându-se în „S.A.R. Bourul”, înghiţi alte două făbricuţe şi clădiri megieşe şi refăcu toate atelierele, hotărând ridicarea unui coş de două ori mai înalt ca oricare alt horn de tăbăcărie din capitală şi chiar din ţara întreagă.

Coşul de fabrică, din cărămidă specială, în culoarea cireşei spălăcite, creştea văzând cu ochii. Literele B-O-U- R-U-L, care formau firma uzinei, ajunseră la U, apoi la R. Şi, după numai câteva luni, meşterii italieni terminară hornul.

Fabrica începuse să-l folosească, dar inaugurarea fusese fixată pentru altă zi, care coincidea cu onomastica lui Chrissoveloni-senior, preşedintele Consiliului de administraţie al băncii şi administrator-delegat al „S.A.R. Bourul”.

Pentru orele zelce fuseseră invitaţi întreg Consiliul de administraţie, acţionarii cei mari, deputaţi, generali, doi miniştri, episcopul şi corul bisericii Radu-vodă, care avea să dea răspunsurile la sfeştanie. Urma banchetul, în saloanele direcţiei, asortat de programul artistic cu „corişti” şi „baletiste” angajate să rămână până după ospăţ şi să însoţească – la cerere şi eventual la domiciliu — pe invitaţii amatori…

Cine-i furnica, abia s-o prinzi cu ochii, care urcă încet, cu grijă, treptele scării exterioare a hornului? Ce caută acolo bărbatul sau copilul acela care, ajuns la jumătatea distanţei dintre cer şi acoperişurile de tablă ale atelierelor, s-a oprit, lipindu-se de uriaşul deget de teracotă?

Din curte, oaspeţii în fracuri şi jobene, în mătăsuri şi rochii franţuzeşti, în uniforme cu ceaprazuri de aur şi pieptul plin de decoraţii privesc curioşi, apoi din ce în ce mai entuziasmaţi, către fărâma de om care urcă… Urcă,.. Urcă…

— Vrea să ajungă în vârf – spuse consternat unul dintre miniştri.

— Teribilă performanţă! – completă linguşitor un general de divizie.

— Asta face parte din program? — întrebă soţia celui mai mare dintre acţionari pe preşedintele Chrissoveloni.

Administratorul-delegat zâmbi semnificativ şi gândi: „Directorul vrea să ne facă o surpriză. O să-l felicit, dar tot am să-l dau afară, pentru că e cumnat cu şeful contabil al lui Gligore”. Răspunse doamnei:

— Din program. Absolut din program.

Interesant… Intere… Uite că s-a oprit. Stă pe loc… Nu mai merge…

— Da, da! – exclamară câţiva dintre musafiri. Nu mai merge. Nu mai poate.

— Vai! ce păcat! se tângui doamna. Îi e frică…

Chrissoveloni-senior sesiză:

— Frică? La noi în uzină? Glumiţi, stimată doamnă. Michel! Michel!

Michel Protopopescu, directorul uzinei, se-nţepeni în stânga preşedintelui. Apoi plecă discret capul, ca să prindă şuierul aspru al reproşului:

— Ce-nseamnă porcăria asta? De ce s-a oprit? De ce n-aveţi grijă ca totul să se desfăşoare perfect? Poftim! A încremenit după trei sferturi distanţă… Răspunzi pentru asta! Ai să răspunzi, domnule Michel!

Uluit, directorul încercă o justificare:

— Am dat dispoziţiuni stricte, precise… Apoi se scuză: Poate că ne sabotează… Concurenţa… Şi repede în gând: „Dar cine-i ăsta care urcă pe horn şi cine l-a trimis? Ce vrea? Mama lui de tâlhar,

cum m-a vârât în buletă!… O să-i dau eu când o coborî!"

— Suie! Suie! strigă emoţionată soţia celui mai mare acţionar.

Şi, după ea, toţi invitaţii:

— Suie!

— Suie!

— Suie!

Se făcu deodată linişte. Au tăcut până şi motoarele, – amuţiseră scrâşnetele cuţitoaielor şi gemetele fierbătoarelor.

De la ferestrele atelierelor, acolo unde se rad pieile, din sala cazanelor şi maşinilor, de la cuptoare şi magazii, de lingă gropile cu var şi castelele de apă, din birourile „S.A.R. Bourul” şi „Grigore Alexandrescu”, muncitorii şi funcţionarii se-mbulziră în uşi, se înghesuiră la ferestre, privind la necunoscutul care începuse iarăşi să se caţere pe coş.

Sus… Sus… Tot mai sus…

Încă o treaptă… Iarăşi o treaptă… Şi încă una… Nu se mai termină? Câte au mai rămas?

Ridică privirea şi numără… Una… Două… Cinci… Sunt mal multe.

Numai de nu s-ar gândi că urcă pe coş.

Numai să nu-l cuprindă ameţeala.

Patru… cinci… Şase… Opt… S-au înmulţit treptele?

Urcă… Urcă… Urcă…

Nu trebuie să socotească metrii care-l despart de pământ.

Nu trebuie să-l cuprindă prea din vreme dorinţa de a privi în jos.

În sfârşit, a ajuns.

Se aşează, gâfâind pe buza groasă a hornului, care-şi deschide în spatele lui ventuza adâncă, întunecoasă, ce izvorăşte tocmai din inima cuptoarelor. Câţiva centimetri mai departe, vidul…

Nu. Nu-i pe creasta coşului, ci în pod. Îşi trece dreapta pe frunte. Broboanele de sudoare i-au îngheţat, lipindu-i sloi un ciuf de păr, căzut până la nas.

Ce linişte… Nici vântul nu mai bate…

Colo, la o palmă depărtare, sunt Atelierele Lemaître. În dreapta, puţin mai sus, să o prinzi cu mâna, fabrica de conserve Griviţa. În cealaltă parte, Uzinele Wolf, Haug…

Firul Dâmboviţei şerpuieşte către abator… Fundătura Fluturilor, cu maidanul, pare o tipsie cenuşie. Câteva puncte… Se uită băieţii la el?

Îşi înalţă fruntea. Acolo, sus, cerul nu e mai deosebit. Şi nici soarele nu-i mai mare. Şi totuşi… Aici, în vârf… Ce departe e, în linişte, în libertate…

Şi-a vârât mâna în sân şi a scos un sul mic, prins la un capăt cu sârmă.

L-a desfăcut. O bucată de pânză roşie dreptunghiulară, pe care a legat-o de vergeaua de fier a paratrăsnetului, flutură acum de pe creştetul hornului în adierea molcomă a înălţimilor.

De jos răzbat până la el bătăi din palme, strigăte, ţipete, vociferări şi parcă aude şi uruitul unei maşini…

Nu îndrăzneşte să privească într-acolo. E atât de bine sus! Drapelul îl mângâie pe obraz. Pipăie cu degetele pânza aspră.

Pânză ieftină de cămaşă, vopsită cu băcan…

Sulul puternic de apă l-a prins chiar în clipa când începuse să coboare. O treaptă… Două… Trei… A încercat să se ferească la dreapta, la stânga, dar lăţimea barelor de oţel ale scăriţei nu trecea de un sfert de metru.

Strânse fălcile, îşi încleştă palmele pe o vergea şi privi pentru o secundă în jos. Putu să zărească pompa cea nouă de incendiu înconjurată de domni în fracuri şi jobene şi de ofiţerii cu ceaprazuri aurite…

Şuvoiul de apă îl lovi, ca un drug de fier, în spate.

Ce vor domnii aceia? Să-l omoare? De ce nu aşteaptă să coboare şi-apoi să-l bată, să-l aresteze?

Trebuie să coboare mai repede… Cât mai repede… Câte două trepte deodată… Câte două… Câte trei…

A călcat în gol. A întors capul. Coloana de apă l-a plesnit în plin obraz. A scăpat o mână. Apoi, cu respiraţia înăbuşită, şi-a desfăcut degetele şi de la cealaltă…

Ce linişte… Ce tăcere…

Seara se lăsase repede. Fetiţa mea, Leontina, s-a lipit crispată de mine şi, cu glas înecat în lacrimi (nu te preface; ştiu că abia îţi poţi stăpâni plânsul), m-a întrebat încă o dată.

Am tăcut câteva clipe, rezemându-mă de grilajul de fier al Dâmboviţei. Apoi, cu aceeaşi emoţie ca şi în urmă cu treizeci şi cinci de ani, i-am răspuns:

— Poate l-a chemat Ion. Sau Vlad. Ori Stan. Cine mai ştie?

Sunt treizeci şi cinci de ani de atunci…

În poarta fabricii de tăbăcărie Dâmboviţa ard becuri mari electrice.

Sus, flutură drapelul roşu.

1958

TOVARĂŞUL VLADIMIR

NEAGRĂ UCENICIE

Nu avea mai mult de unsprezece ani. L-a ţinut maică-sa de mână până la poarta fabricii. Acolo femeia şi-a desprins degetele de palma fierbinte a copilului şi l-a îndreptat uşor de spate:

— Stai şi tu mai ţanţoş, ca să pari mai măricel, Vladimire! Şi vezi să spui, aşa cum te-am învăţat, că eşti de treisprezece pe paisprezece… Altfel ne întoarcem înapoi cum am venit. Şi asta nu se poate, că-i vai de amarul nostru. Trebuie să-nveţi cât mai curând o meserie. N-avem nici de unele. Ştii prea bine. Şi iar vine o iarnă… Şi-or veni şi altele. Uite-o, asta bate de pe-acum la uşă!

Copilul care trebuia să spună că are paisprezece ani, nu arăta nici de zece, atât era de prizărit. Cred că pe un cântar n-ar fi atârnat mai mult de douzeci şi cinci de kilograme – o desăguţă de carne şi oase zvârlite într-un sac, aşa arăta în „costumul" larg de celofibră ieftină, pe care-l căpătase de curând de la o vecină, căreia îi murise băiatul. Peticise maică-sa, cu toată dibăcia, hăinuţa de pomană din ţesătura rară şi slabă, roasă în coate, la guler şi-n fundul pantalonilor. Cu trenţele astea de lepădat, căptuşite pe dinăuntru c-un şal de lână petrecut ca o flanea peste pieptul lui firav, trebuia să înfrunte Vladimir iarna, ce se-anunţa de pe acum, haină şi viforoasă.

— Bună dimineaţă, nea Mihale, spuse femeia îmbrăcată într-o scurteică uşurică de postav albastru, decolorat, către portarul care ridicase ferestruica de la gheretă şi-l măsura din ochi pe Vladimir, ca un antrenor pe un sportiv, înainte de a intra în concurs.

— Hm, clătină el din cap nemulţumit. Nu ştiu, zău, dacă o să ţi-l primească, Anico! Însă ţi-am făgăduit, şi cuvântul e cuvânt! Chiar acum un sfert de oră am vorbit cu şeful-contabil. L-am rugat pentru fii-tu, aşa cum am făcut şi pentru alţii pe care i-am adus aici, cum am putut şi pe câţi am putut şi eu. Dar cu prichindelul ăsta al tău nu ştiu,

zău, dacă am să izbutesc. Parcă s-a făcut şi mai mic decât îl ştiam. Ăl mai uşurel dintre baroasele noastre de la cazangerie atârnă mai greu decât el. Ei, lasă, nu te mai întrista. Du-te şi încearcă! Poate-l găseşti în toane bune pe şef. Bine-ar fi…

Domnul Ene, şeful-contabil, nu prea era însă în toane bune. Pierduse noaptea la cărţi. Venise abia în zori acasă şi, înainte de a pleca la fabrică, se certase cu nevastă-sa.

Şi iată că deodată îi răsări în birou o femeie slabă cu obrajii uscaţi şi ochii sclipitori, cum au cei care flămânzesc. Copilul pe care îl ţinea de mâini părea un fulg, o leşinătură în hăinuţă şi în pantaloni. „Ce-o fi şi cu arătările astea?" îşi zise acru şeful-contabil. Şi cu glasul lui piţigăiat o întrebă răstit:

— Ce vrei, femeie?

— Să trăiţi, dom' contabil, eu sunt Anica, spălătoreasă, ştiţi… De care v-a vorbit dom' Mihale.

Nemulţumit din capul locului că amărâta din faţa lui îl „domnea" pe el, şeful-contabil al fabricii, la fel ca şi pe sluga de la poartă, domnul Ene se încruntă:

— Mihale? Nu-mi aduc aminte să-mi fi spus ceva! Şi-şi plecă capul într-o parte, aşezându-şi falca grasă, rotundă, de mâncău, în pumnul potcovit cu inele de toate calibrele şi ornate cu tot soiul de pietre scumpe. Hai spune ce doreşti! N-am vreme de pierdut.

Anica simţi că începe să-şi piardă nădejdea, dar îşi făcu repede curaj. „Trebuie să-l înfrunt. Ba nu, să-l înduplec pe omul ăsta rău şi neînţelegător din faţa mea."

— Sunt mama băiatului ăsta. E orfan de tată. Mi-a murit omul pe front. Luaţi-l, vă rog, ucenic!

— Ucenic? Pe cine? întrebă şi căscă el deodată, plictisit, cu gura amară de zecile de ţigări fumate la masa de joc.

— Pe fiu-meu. Faceţi-ne binele ăsta, că suntem prăpădiţi de sărăcie. Luaţi-mi băiatul în fabrică, să-nveţe şi el…

Domnul Ene, care mai mult moţăia decât era treaz, îşi ridică pleoapa înroşită, de pe ochiul lui de peşte fiert. Privi spre Vladimir.

— E orfan, ai? Chiar asta ne mai trebuie. La fabrică: orfani, văduve, ciungi, chiori, orbi, şomeri, săraci, flămânzi, nesătui! Până când, domnule? Nu-nţelegi că aci nu-i… Mi s-a acrit toată ziua de atâta golănime şi calicime. Nu-mi erau de-ajuns ăi câţi sunt trimişi cu tot felul de recomandaţii sau vin singuri şi se ţin de capul meu? Nu se mai astâmpără Mihale! De unde dracu-i adună şi cată să mi-i vâre pe gât? Parcă le-ar fi neam ori tată. Dacă m-aş lua după toţi, fac din fabrică spital, azil de ţânci. Se poate una ca asta? Şi-acu'? Nici n-apucai să intru în birou, hait, altă lighioană de-a lui Mihale!

Pe chipul asprit de foame şi de trudă al spălătoresei trecu o flacără de ruşine şi mânie. Mândria ei de femeie săracă, dar dârză, birui gândul nevoii. Îşi smuci copilul şi-l trase spre uşă. Contabilului-şef puţin îi păsa c-o jignise, dar nu voia totuşi să-l supere pe Mihale. Portarul îi cunoştea multe din învârtelile pe care le avea cu unii „clienţi" ai fabricii. Acestora le „livra" marfă fără ştirea patronilor, iar plata intra exclusiv în buzunarul lui. De aceea strigă:

— Ei, ce faci, femeie? încă n-am terminat cu tine. Vino-ncoace şi spune-mi câţi ani are fii-tău?

Anica stătu o clipă în loc. Îşi aminti iarăşi că băiatul îi e aproape dezbrăcat, că vine iarna, viscolul, că nu are lemne, că n-a plătit chiria şi nu-şi mai poate ţine copilul acasă flămând şi fără meserie. Nevoia îi mai potoli mândria.

— Treisprezece ani, pe paisprezece, dom' contabil, spuse ea oftând.

Domnul Ene se supără iar:

— Ia nu mă mai contabili atâta! Sunt „şef”-contabil, cu dreptul de semnătură în acte ca şi directorul general.

— Cum spuneţi dumneavoastră, dom’ şef-contabil.

— Aşa! Câţi ani spuseşi că are piticul ăsta?

— Zece, pe unsprezece… Ba nu, treisprezece, pe paisprezece, dom’ şef-contabil.

— Pe dracu’! Mă tem că nu are mai mult de şapte-opt ani. Parcă acum îl scoseşi din scutece. I-ai adus actul de naştere?

— Îl are, dom’ şef…

— … contabil, fiindcă nu-s şef de măturători. Unde-i actul?

— E la şcoală, dom’ şef-contabil!

— La şcoală?! A învăţat la şcoală pipernicitul ăsta?

— Trei clase, dom’ şef-contabil. Că-n toamna asta nu-l mai trimisei. Priviţi-l cum e de dezbrăcat! N-are palton. Ghetele abia i se mai ţin în picioare. I-am căptuşit găurile din tălpi cu carton. Dar cartonul e tot hârtie… Vai de sufletul lui. De unde bani să-i mai cumpăr şi cărţi? Alţii au…

— Lasă-i pe alţii, că de fii-tu vorbim. Aşadar, are numai trei clase… Îi ajung şi trei clase, că n-o să se facă funcţionar. Pentru cazane… Numai că prea e pocit la trup… Auzi, patrusprezece ani…

— Domnule şef-contabil, nu-mi mai săraţi şi dumneavoastră inima.

— Hmmm… De câţi ani era când îl trimiseşi la şcoală?

— Păi… de!… L-am dat c-un an mai târziu… Că nu mi l-au primit mai devreme. Au zis să mai crească…

— Şi-a crescut de nu-ţi mai încape în casă, nu-i aşa? Iar acum îl aduseşi să mai crească şi aici, la noi.

— Nici buruienile nu cresc, dacă n-au ploaie la vreme, dom’ şef-contabil…

— Şi vei fi vrând să creştem noi buruiana şi să-ţi facem din ea floare de pus în glastră, aşa?

— N-am spus asta. Are să crească singur. Dar până atunci ce să fac cu el? Să-l omor, ca să nu-l omoare foamea, şi-apoi să-mi fac şi eu seama? Că de alta ce ne-a mai rămas?

Şi biata văduvă, stăpânindu-se să nu izbucnească în plâns, îşi strânse copilul la piept.

— Asta-i bună! Ce mă priveşte şi ce crezi că-i aci? Sanatoriu cu şcoală de meserii anexă? Regret. Domnul Ene ridică din umeri şi îşi aprinse o ţigară de foi, ca să-şi alunge plictisul ce-l lovise din nou. Continuă, sugând cu poftă din trabuc şi sforăind pe nări de plăcere. Zici că la opt ani l-ai dat la şcoală, şi cu trei, cât l-ai ţinut acolo, fac unsprezece, cum ai spus-o singură adineauri. Iar mai înainte ziseşi că are paisprezece… De ce minţi, femeie?

— Nici nu mai ştiu ce spun.

— Dar ştiu eu care am răspundere aici. Ce să facem noi c-un flecuşteţ de unsprezece ani? Să-l trimitem să se joace în curtea fabricii? Toate sunteţi la fel când ne-aduceţi zgâmboii la ucenicie. Vreţi să scăpaţi cât mai degrabă de ei şi ni-i lăsaţi pe cap. Parcă v-ar împinge…

— Foamea…

— Ei, şi? Parcă mie nu mi-e foame? Şi de aceea trebuie să arunc grijile pe spinarea altora? Ce fel de ucenic crezi că putem face din el? N-are încă minte.

— !?

— E crud… N-ai încotro! Trebuie să mai aştepţi. Un an, doi… Apoi, dacă o fi supus şi de ispravă, când îi vine vremea o să primească şi el gologanii de ucenic…

— Şi până atunci unde mănâncă?

Domnul Ene o privi mirat:

—Ei, poftim vorbă! Unde să mănânce? La Continental la Enescu şi la Iordache, dacă vrei să-ţi recomand un restaurant de lux, că doar n-oi

pretinde să-ţi compun şi meniul, felurile de bucate, ca să mă-nţelegi pe limba ta.

Văduva încremeni. Batjocura îi arse inima. Se făcu că n-o-nţelege.

— Aţi primit şi mai mici…

— Da, se poate! Dar nu gâgâlici ca al tău.

— E dezgheţat şi harnic!

— De unde ştiu eu?

— Ştie dom' Mihale!

— Şi el de unde ştie?

— Îl luam cu mine, când mă duceam să spăl rufe la proprietăreasa dumnealui. Vedea bine cum mă ajuta copilul. Tăia lemne, căra apă, întindea frânghia pentru uscat… Ca un bărbat în toată firea. Copiii săraci învaţă să facă de toate de cum încep să meargă.

— Hm! Doar să-l iau aşa, pe lângă mine.

— La birou?

— Ştii că ai haz? Ce să fac cu el la birou?

— A fost premiat în fiecare an. Scrie frumos. Şi socoteşte grozav de repede.

— Cu trei clase?

— Cu trei.

— Te pomeneşti atunci că mi l-ai adus să-l fac contabil, spuse domnul Ene, pufnind în râs.

Anica aştepta să-i treacă veselia şefului-contabil. Oftă. Şi-l rugă iar:

— Luaţi-l oriunde, dar numai luaţi-l! Să câştâge şi el acolo un ban…

— Doar la mine acasă…

— Ce să facă la dumneavoastră acasă?

— Ce făcea şi la proprietăreasa lui Mihale. Să taie un lemn… Apă n-are să-mi care, că am instalaţie peste tot. Să se ducă la piaţă cu bucătăreasa, să-mi plimbe câinii…

— Câinii?!

— Da. Dar nu javre dintr-ale voastre care se nasc şi mor pe maidane, ci animale de rasă, scumpe.

— De… Eu aş fi vrut să înveţe meseria.

— Are să înveţe, că doar n-o să-l ţin numai acasă să ardă gazul de pomană. O să vină şi la fabrică.

Ce putea să facă Anica? Acceptă cu inima strânsă:

— Dacă spuneţi dumneavoastră…

— Mi-e milă de el şi de tine… Că altfel… Copii pentru ucenicie pe toate drumurile… şi nu ca ăsta.

— V-am spus că-i vrednic.

— Am să văd eu. Dar e curat?

— Adică cum? Nu ştiu ce vreţi să spuneţi!

— N-are păduchi? Nu cumva să-mi umple câinii!

— Vai de mine, domnule! Chiar în halul ăsta n-am ajuns. Suntem săraci, peticiţi, dar sunt spălătoreasă. Merg în case mari.

— Da, da, uitasem că speli. Ai să vii poate şi la mine.

— Am să viu, dacă mă chemaţi.

— Aşa! Acum du-te cu… Cum îi zice odraslei?

— Vladimir.

Şeful-contabil se strâmbă:

— Nu-mi place numele ăsta!

— Aşa l-a botezat naşi-so!

— Putea să-i găsească altul… Auzi! Vladimir!

— E un nume frumos… Şi lui dom' Mihale îi place!

Şeful-contabil se strâmbă şi mai tare:

— Nume frumos? De rus? De bolşevic? Îi place lui Mihale? Păi el… N-are decât să-i placă! Noi nu putem îngădui în fabrică asemenea nume.

Anica se făcu pământie la faţă:

— Şi nu-mi mai primiţi băiatul, fiindcă-l cheamă Vladimir, dom' şef-contabil?

— Ar fi şi ăsta un motiv, foarte serios, femeie. S-o ştii! Pe fiu-tău îl cheamă ca pe acela al cărui nume nici nu vreau să-l pomenesc… Bolşevicul bolşevicilor!

— Dacă aşa îl cheamă? Vladimir.

— … A fost duşmanul de moarte al nostru, al fabricanţilor, al… Gata. Ajunge! Nu-i nevoie să ştii mai mult. Vladimir… Auzi dumneata ce idee! N-ai găsit în tot calendarul nostru creştinesc alt nume?

— Nu l-am găsit eu, dom' şef-contabil.

— Dar cine? Că nu ţi l-oi fi ales eu.

— Un prieten de-al casei. Îl chema tot Vladimir.

— Aha! Era rus?

— Nu! Muncitor! La Griviţa, la ateliere. L-au împuşcat anul trecut, în februarie, când cu greva.

Şeful-contabil se lovi cu palma peste frunte:

— Lămurit! Un bolşevic de la cefere. Bine, mă femeie! Săracă, eşti, prăpădită te văd… Alt cumătru nu-ţi găsişi în toată lumea asta?

— Nu mi-a fost cumătru, că eram calici şi nu puteam sta cu cele de cuviinţă înaintea cumătrului. Iar omului meu nu-i plăceau cele bisericeşti.

— Nu cumva nici pe la botez n-aţi trecut?

— Păi, noi eram botezaţi de mult.

— Va să zică bărbatu-tău nu se-mpăca cu biserica! Atunci, răspunde-mi: Nu cumva a fost şi el un bolşevic ca naşul lui fii-tu?

— Nu, dom' şef-contabil. Era doar muncitor, sărmanul.

Domnul Ene deveni bănuitor:

— Unde? La Griviţa?

— La Vulcan.

Şeful-contabil se mai linişti:

— Hm! Da… Patroni nemţi… Firmă serioasă, ca şi a noastră. Ascultă, femeie! Noi n-avem bolşevici pe aici şi nici nu vrem să avem. Nici măcar cu numele! Atât mi-ar lipsi. Să introduc un Vladimir în fabrică? Am terminat!

Anica, cu Vladimir de mână, porni iarăşi spre uşă, înecându-şi acum oftatul de-a binelea în plâns.

Domnul Ene îi privi câteva clipe spatele cocoşat de aplecatul peste albie.

— Stai! Pentru că moş Mihale al nostru şi-a pus obrazul… Şi apoi… Ţi-am spus. Mi-e milă de tine

şi de odrasla ta. Îl angajez… Aşa cum am vorbit: să vină şi la mine acasă. Şi să vii şi tu să-mi speli când ţi-oi porunci. Să nu-mi spui că eşti angajată pe la vreo cucoană, că tu n-o cunoşti pe dumneaei, soţia mea. Dar lui fiu-tău am să-i schimb numele. Îi găsesc eu altul.

— Vă mulţumesc, dom' şef-contabil.

— Aşa să-mi spui. Să nu mai greşeşti! Bagă de seamă! Şef-con-ta-bil, cu semnătură în acte, ca şi directorul general. Cum nu vă intră în cap şi nu ştiţi să vorbiţi? În sfârşit! Cu fii-tu, cu ăsta… Hm! O să-l botez eu altfel… Că sfrijit cum e, cu urechile subţiri, corniţe i-ar mai lipsi… Am găsit! Nichipercea! Măi Nichiperceo! Hă! Hă! Auzi cum te strig? Aşa are să te cheme de azi înainte. Ni-chi-per-cea!

— Vai d'e mine, dom' şef-contabil, chiar aşa o să-i spuneţi?

— Dar cum? Nu vei fi vrând să-l strig Vladimir? Sau poate Vladimir Lenin?

Şi, rostind numele „duşmanului de moarte al fabricanţilor”, domnul Ene se scutură şi-apoi se-nfoie, ca şi cum ar fi vrut să înspăimânte pe toţi Vladimirii din lumea asta.

Văduva şi fiu-său priviră la contabilul-şef şi-l văzură deodată în tot lungul trupului scund şi burduhănos, umflat la mijloc ca o tobă, cu păr cenuşiu-roşiatic, răspândind din toată făptura mai curând dezgust decât teamă. Părea un şobolan de câmp, muiat de ploaie. Puah! Că tare scârbă îţi mai lăsa arătarea asta ticăloasă pe care trebuia s-o priveşti în faţă, fără să arăţi că ţi-e greaţă, ba să-i mai şi mulţumeşti pe deasupra. „Strâmb e rânduită lumea asta”, gândi văduva.

Domnul Ene scutură cu grijă scrumul prea mare al ţigării de foi, adresându-se în acelaşi timp femeii din faţa lui:

— Aşadar, du-te la maistrul Onisie de la cazangerie şi spune-i că te-am trimis eu. Du-l şi pe

Nichipercea cu tine, femeie. Să-l treacă în schimbul întâi.

— Nu-i puteţi găsi alt nume? se rugă mama, care văzu ochii copilului înecaţi în lacrimi, când se auzi chemat cu un nume de care ar fi râs cu gurile până la urechi toţi prietenii lui de joacă de pe uliţă.

— Asta-i acum! După ce-ţi făcui cinstea de ţi-l botezai, eşti nemulţumită? Vezi să nu mă răzgândesc şi să pleci cu Vladimir al tău cum venişi! Aşa am zis, aşa rămâne. Şi cu angajamentul şi cu numele. Lucrează în schimbul întâi, de dimineaţa la fabrică, iar după-amiază vine un ceas, două, acasă la mine. Chiar de azi. Şi-l cheamă Ni-chi-per-cea. Am hotărât! Nu uita. Şterge-o acum, că am treabă.

Copilul izbucni în plâns. Înotând în apa amară şi sărată a lacrimilor, ochişorii lui căutau cu spaimă şi cu duşmănie pe noul său naş, care se înfurie din nou:

— Ia te uită cum se chiondăreşte broscoiul ăsta leşinat de parc-ar vrea să mă-nghită! Şi tu, femeie, ce mi-l tot corcoleşti atât? Vă place, bine! Nu, poftim!

Şi cu palma, care lui Vladimir i se păru atât de mare şi-n stare să-l înşface şi să-i cuprindă dintr-o dată capul, contabilul-şef le arătă uşa. Poticnindu-se parcă, călcând rar, ca şi cum ar sta încă la gând ce trebuie să aleagă, între pâinea mânjită de batjocură a domnului Ene şi mândria lor, Anica puse totuşi mâna pe clanţă şi deschise uşa. În clipa aceea, ceva, asemenea unui cutremur, zgudui geamurile coridorului. Şi mama şi copilul tresăriră înfioraţi. Ce se-ntâmplă? Ce se petrece pe-afară?

Nimic… Se dezlănţuise doar viscolul, albind şi înflorind ferestrele cu suflarea lui de gheaţă. Spălătorească şi feciorul ei se întrebară dintr-o privire. Băieţelul cu ochii speriaţi, femeia cumplit de tristă: „Ce ne facem fără lemne, fără chiria plătită, fără pâine?”

Şi-şi răspunseră unul altuia tot cu ochii: „Ne lăsăm umiliţi, ca să nu murim”.

— Închide uşa mai repede, că intră ţânţarii, se răsti domnul Ene, întâmpinând cu o glumă anotimpul friguros, pentru că dumnealui nu ducea lipsă de lemne. Ehe-hei! El avea casă proprie, iar cât despre pâine, cămara îi gemea de sacii cu făină pentru cozonaci, de cutii de conserve, salamuri, borcane cu dulceţuri, afumături… Ce să mai vorbim? Erau de toate în apartamentul pe care-l ocupa în blocul luxos din Parcul Domeniilor. Nu-l putea speria pe dumnealui iarna viscolul de afară. Dimpotrivă, îi reamintea despre noi desfătări şi îmbuibări. Chefuri, ospeţe cu prieteni, plimbări cu sania la şosea şi… oho! jocul la ruleta Cazinoului din Sinaia, unde puteai câştiga o avere numai în câteva zile. Dar să te şi cureţi… Brr! Până la o leţcaie… Până la ultimul gologan… Sărăcia… Brr! Că urâtă, fioroasă mai e. Şi femeia asta din faţa lui parcă o adusese cu ea.

— Uşa, ţi-am spus!

Anica a închis uşa, dar a rămas tot în biroul domnului Ene.

— Ei, ţi-a venit mintea la cap?

— Ce să fac, dom’ şef-contabil! Şi privindu-şi cu nespusă milă copilul, adăugă: Eu de când îl am, *Vladimir* i-am zis. Şi aşa i-au spus şi vecinii şi toţi copiii din mahala. Dumneavoastră – n-am încotro – ziceţi-i cum poftiţi, numai daţi-i şi lui dreptul să înveţe o meserie, ca să-şi câştige bucăţica de pâine.

— Mh! chiţăi şobolăneşte domnul Ene. Mai întâi să nu te aud cu vorbe d-astea bolşevice… „Dreptul”… Ce-i aia dreptul? În fabrica noastră… Adică ce fabrică, că-i chiar uzină. Aşa, în uzină drepturi avem numai noi, stăpânii, că-i proprietatea noastră. Se-nţelege? Şi-apoi de unde ai învăţat cuvântul ăsta? De la bărbatu-tău? Ori l-ai auzit în gura ăluia de l-au împuşcat la Griviţa? Măă! Mă muiere proastă, măsoară-ţi vorbele ce le scoţi din gură, c-apoi ţi le măsoară alţii. Şi nu cu metrul…

Iar dacă n-aveţi nici după ce bea apă, de ce mai sunteţi şi cu ţâfna-n nas? Ar trebui să vă dau afară pentru atâtea mofturi. Dar, din păcate, sunt un om cu inimă, de ceară. Mă înduioşez de toţi calicii… Tii! Uite cât tiinp pierdut cu voi! Hai, şterge-o cu fiu-tău la Onisie, cum ţi-am spus. Şi la ora două să mă aştepte la poartă, să-i arăt unde stau! Ai înţeles, Nichiperceo?

Cu obrăjorii roşii de ură şi ruşine, Vladimir răspunse:

— Am înţeles…

— … domnule şef-contabil…

— … domnule şef-contabil, repetă maşinal băieţaşul, silindu-se din răsputeri să nu-i ţipe şi el lui Ene porecla pe care i-o descoperise chiar în clipa aceea.

I-o spuse însă maică-sii pe coridor, fericit că poate să-şi boteze şi el naşu':

— Parcă-i o omidă din alea albe din pomi, de care ţi-e silă când o vezi…

— Taci, maică! Să nu-i ajungă la ureche, că te dă afară câinele ăsta.

— Câinele babei, mamă. Aşa o cheamă pe omida aceea păroasă şi scârboasă.

Astfel a intrat Vladimir în fabrica inginerului Şerban Turlescu, director general şi proprietar al întreprinderilor metalurgice „Oţelul", din Bucureşti.

Aşa cum era pe vremuri, o fabrică nu putea trăi fără comenzi. Contau în special comenzile de la stat, care se făceau pentru cantităţi mari de marfă. Ele aduceau câştiguri fabuloase.

Întreprinderile lui Turlescu, „unse în toate chipurile şi cu toate unsorile" – cum se spunea în limbajul afaceriştilor despre cei care făceau tot felul de speculaţii neruşinate, de la înşelăciune la jaf direct – mergeau strună, deşi maşinile erau vechi, ca şi mizeria muncitorilor, uneltele uzate, sau lipsind cu desăvârşire, erau înlocuite cu

degetele dibace ale oamenilor, care de multe ori trebuiau să câştige amărâta bucată de pâine neagră cu preţul schilodirii sau chiar al vieţii lor.

Şi-a strivit mâna un lucrător, din priicina maşinilor hodorogite, datând din secolul al XlX-lea? A orbit altul din cauza şpanului ce i-a sărit în ochii neocrotiţi de ochelarii care, ca orişice alt material de protecţie a muncii, lipseau cu desăvârşire din fabrici? A murit un sudor, fiindcă explozia unei lămpi sau tub de oxigen defect l-a prefăcut într-o torţă vie care l-a consumat până la os? Patronul nici nu clipea. Câteva braţe mai puţin în întreprindere? Fleacuri! Alte sute stăteau pe-afară, gata să ia locul celor ciungiţi, orbiţi sau ucişi, urmând ca pentru o plată de mizerie să le împărtăşească soarta…

Vladimir îşi poartă zilnic făptura firavă şi micuţă între locuinţa lui mizeră şi – cum spuneau muncitorii – fabrica foamei, schilodirii şi morţii. Dar mai înainte ar trebui totuşi să mai răsfoim puţin trecutul şefului-contabil, ca să ne dăm mai bine seama cu cine avea în special de-a face Vladimir ca şi toţi muncitorii din uzină.

Domnul Jorj Ene, omul de încredere al lui Şerban Turlescu, era în acelaşi timp şi cumnatul patronului.

Dumnealui îşi avea „micile” socoteli de care, bineînţeles, nu ştiau nici registrele fabricii, nici stăpânul ei care dădea rar, foarte rar prin întreprinderea lui. Întregul timp disponibil – după baie, somn, mese copioase, plimbări prin străinătate – Turlescu şi-l rezerva chefurilor monstruoase, unele de câte o săptămână în şir, cu secretarii generali din ministere, cu domnii miniştri cu care-şi făcea de multe ori negustoriile, adică luarea de comenzi la preţuri foarte mari, suprapreţul împărţindu-şi-l pe din două. De aceea patronul dădea doar când şi când pe la „Oţelul", unde domnul Ene trona ca un adevărat stăpân.

Nimeni nu-i putea controla învârtelile de care Turlescu habar n-avea. Cel mult, şi numai uneori, doar portarul Mihale, care nu era străin de camioanele cu „marfă" ieşite pe poartă fără bon de depozit. Neavând niciun motiv să-şi rişte slujba, denunţând pe un hoţ împotriva altui hoţ de muncă al muncitorilor, moş Mihale se făcea că n-aude, că nu vede, mulţumindu-se să „speculeze" toate acestea doar prin intervenţii la atotputernicul şef-contabil în favoarea vreunui muncitor „pus pe liber" din cine ştie ce pricini nedrepte, sau stăruind la angajarea câte unui ucenic, asemenea copilului Anicăi, spălătoreasă. Mai făcea însă Moş Mihale şi alte fapte bune şi drepte…

Aflând în ce „condiţii" fusese primit în fabrică micul Vladimir, faţă de care avea o slăbiciune de bunic, moş Mihale pufni pe nări nemulţumit. Nu voi însă s-o nelinişească pe Anica mai mult decât arăta ea singură după ce-şi lăsase băiatul în atelierul meşterului Onisie, care nici ăsta nu i s-a părut ei tocmai bun de pus la rană. Portarul, care, se înţelege, ştia în ce fel de ape se scaldă maistrul Onisie de la cazangerie, căuta să-i liniştească frământările mamei îngrijorate:

— Las' că o s-o ducă Vladimir şi cu maistrul Onisie.

— Pare un om rău. L-a privit cu atâta silă şi dispreţ. Parcă s-ar fi uitat la o pisică moartă lângă gard.

— Onisie e omul şefului-contabil şi se potrivesc de minune, vorba din bătrâni: „Cum e turcul şi pistolul", dar mai sunt şi eu pe-aici. Şi ei ştiu că, atunci când mi-oi descărca puşcoacea, s-aude ceva mai sus decât scaunele pe care stau şi unul, şi altul. Amândoi n-au niciun interes să mă împingă la aşa ceva. Cred că au să ţină seamă şi de mine, când le-oi spune că piciul tău şade puţintel şi sub aripa mea de corb bătrân ce sunt, dar în stare să croncănesc mai straşnic ca unul care are încă puf pe pene.

Lui Vladimir îi spuse, când proaspătul ucenic ieşise din fabrică la ora două şi-l aştepta pe domnul şef-contabil Ene, aşa după cum i se poruncise:

— La-nceput dă-te după păr, băiete, şi fă-te că-l laşi pe stăpân să tragă cât o pofti. Chica noastră e deocamdată în mâna lor. Suntem însă mai tari ca ei şi o să vină o zi, auzi tu? Vino mai aproape… O să vină o zi – o meşterim noi de mult – când o să le tăiem ghearele hrăpăreţe şi o să le punem şi noi mâna în ciuf. Până atunci, trebuie să înghiţim bucăţica de pâine cu noduri. Nu-i uşor. Ştiu. Ura e soră bună cu furia. Are să-ţi vină cumva gândul să le pui mâna în beregată tâlharilor, sau poate plin de năduf să te urci pe acoperişul fabricii şi să le strigi de-acolo „Hoţilor! Banditţilor! Trageţi şapte piei de pe omul sărac si tot nu vă mai umpleţi odată burdihanele…”

Lui Vladimir îi sclipi o luminiţă în ochi. Asculta tăcut, atent, cu toată gravitatea, ca un copil necăjit şi oropsit ce era.

Moş Mihale i-a observat străfulgerarea de ură de sub pleoape. Reluă:

— Are să-ţi fiarbă şi ţie sângele în vine cum ne fierbe şi nouă când vedem cum… Ei, lasă… La ce-ţi spun eu toate astea? O să le afli la timp… Numai să nu te pripeşti, măi flăcăule, că duşmanul nu se dărâmă cu pumnul şi nici cu sudalma, ci cu mintea şi cu… Şi cu… Ştiu ei, ăi care le-o coc, cum şi cu ce să-i prăbuşească… Şi-acum?…

— Merg la dom' şef-contabil acasă.

— Du-te, dară, cum au făcut şi alţii înaintea ta! Caută să-i intri în voie până te-i vedea şi tu lucrător. Eşti tânăr. Ai să apuci şi alte vremuri. Lasă-l să-ţi zică Nichipercea. Noi îi spunem lui şi tuturor ca el şi ca Onisie „cozi de topor”, iar lui alde Turlescu ex-ploa-ta-tori. Ţine minte, şi să nu uiţi niciodată, căci asta nu-i poreclă, ci numele care li se cuvine. Exploatatori. Să-ţi rămână în minte! Ce-nseamnă? Am să-ţi explic eu curând ce-

nseamnă, dacă până atunci n-ai să pricepi şi singur…

Vladimir se ridică în vârful picioarelor lui de sfert de om către urechea bătrânului sfătos şi isteţ, şi-i şopti, uitându-se în toate părţile:

— L-am poreclit şi eu pe domnul Ene, Moş Mihale.

— Nu mai spune, bre! Şi cum îi zici?

— Omidă.

— Ei, bată-te să te bată. Apoi asta ştiu că-i o poreclă care i se potriveşte. Omidă… Aferim! Ăsta-i e numele. Numai să nu te pună naiba să mai spui cuiva, că, de te află tâlharul, te striveşte ca pe un gândac. Să-ţi ţii gura!

— N-am să spun.

—Am eu grijă d-asta, îşi zise ca pentru sine moş Mihale.

Secţia cazangeriei măsura peste o sută de paşi în lungime. Era ’naltă de aproape zece metri şi lată de cincizeci. Pereţii coşcoviţi şi înnegriţi de fumul celor trei sobe de tuci cu burlane în formă de liră, ca şi cei doi stâlpi de stejar lucraţi gros de bardă, sprijineau tavanul de lemn ce se lăsase ameninţător din cauza umezelii şi greutăţii. Deasupra lucrătorilor atârna o burtă uriaşă gata-gata să plesnească sub povara modelelor vechi din fier strânse în pod. Primejdia părea şi mai mare atunci când ploile de toamnă sau topirea zăpezilor, în primăvară, făceau din acoperişul putred aproape un cer spart, din care apa cădea cu nemiluita, ca la o rupere de nori. Cu deosebire că picăturile trecute prin ciurul fierăriei ruginite şi cernute apoi în sita deasă a tavanului erau negre-roşcate. Ele se prelingeau pe pereţi, pe geamurile murdare şi cârpocite cu ochiuri de tablă, pe cazanele de lucru, pe scule şi pe oameni. Părea o adevărată ploaie de sânge. Oricât ar fi cârpit muncitorii cu petice de tablă şi carton asfaltat, reparaţia provizorie nu rezista intemperiilor.

Era nevoie de un acoperiş nou, într-adevăr, dar direcţia uzinelor „Oţelul” nici nu se gândea la o astfel de cheltuială socotită „inutilă”. Lucrătorii înjurau pe stăpânul care nu voia să investească niciun leu în reparaţia hardughiei – foste grajduri şi remiză de diligenţe pe vremea turcilor – cum la fel nu cheltuia un sfanţ pentru îmbunătăţirea stării maşinilor şi uneltelor. Nu era vorba de încăpăţânare, ci de metoda generală de exploatare a muncitorilor, metodă, care îl oprea totodată să urce cu un bănuţ simbria de râs a celor care trudeau îmbogăţindu-l cu fiecare mişcare a braţelor.

„Trag cât am să pot de pe maşini şi din muncitori, îşi spunea Turlescu. Orice gologan pentru îmbunătăţirea condiţiilor de muncă ale lucrătorilor este o cheltuială de prisos. Cazangiilor, strungarilor şi lăcătuşilor n-are să li se ruginească pielea dacă i-o muia puţin ploaia. Doar maşinile să fie ferite.”

— Acoperiţi-le, măi, cu muşamale, că-i pâinea voastră, zbieră la ei Ene.

— Dar pe noi cine ne acoperă? întreba câte un muncitor.

— Dumnezeu, că el ne fereşte de rele.

— De-aia l-aţi făcut părtaş cu voi, răspundea cu năduf şi printre dinţi omul.

De dimineaţă şi până noaptea târziu, răpăiala ciocanelor răsuna ca un bombardament neîntrerupt. Loviturile puternice şi măiestrite ale baroaselor de zeci de ocale striveau capetele cuielor ca pe nişte duşmani. Dese, în coloane lungi şi drepte, niturile încopciau coastele cazanului, împodobindu-i veştmântul cu o puzderie de nasturi.

Repezitul berbecului greu de oţel peste fruntea nitului se făcea printr-o mişcare scurtă, aproape fulgerătoare. Lovitura trebuia dată nu numai cu forţa de buzdugan, ci şi cu precizia literei de tipar în pagină. Altfel nitul se turtea numai pe o margine

şi trebuia scos pe loc ca o măsea stricată. Pauzele dintre lovituri trebuiau de asemenea să fie egale la sclipiri de secundă, pentru ca cei doi mânuitori ai baroaselor să nu se încurce în muncă sau chiar să-şi dea cu ele unul altuia în cap.

Ciocăniturile începeau potolite şi rare, asemenea călcăturii unui drumeţ, care nu trebuie să-şi irosească puterile de la primii paşi făcuţi în calea lungă ce o are de străbătut. Apoi, pe măsură ce capetele niturilor se turteau şi deveneau încet-încet asemenea pălăriilor de ciupercă, bocăniturile scnteţeau într-un fel de goană, fără încetiniri şi fără istov.

De pe frunţile umflate şi înroşite de efort ale cazangiilor sudoarea începea să curgă în şiroaie, amară şi sărată, ca un plânset al muncii. Răsuflarea lor se făcea atunci din ce în ce mai scurtă, mai grea şi mai adâncă. Între o lovitură şi alta aproape că nu mai aveau timp să tragă în piept aerul pe care-l cereau plămânii, ca să poată susţine şi el truda braţelor şi încordarea muşchilor. Era o muncă înspăimântător de obositoare, care vlăguia pe om – şi aşa destul de sleit de foame şi de mizerie – până la leşin. Dar bieţii muncitori nu aveau încotro. Trebuiau s-o îndeplinească blestemând pe patronul care ar fi putut să le mai uşureze truda, instalând ciocane mânate de forţa aburului, a aerului comprimat, sau a electricităţii. Ce-l durea însă pe acest balaur nesăţios dacă măcinarea sutelor de vieţi îi aducea lui făină de aur pentru cozonaci, iar celor care i-o măcinau nici pâinea neagră şi amărâtă de fiecare zi?

— Mai vioi, mai repede, Nichiperceo! striga meşterul Onisie la Vladimir care, în pereche cu alt ucenic, Iliuţ, amândoi înarmaţi cu ciocane mai mici decât ale lucrătorilor, dar destul de grele pentru braţele lor firave şi pentru muşchii lor încă nedezvoltaţi, nituiau la rând cu muncitorii vârstnici.

Gâfâind, în răstimpul pauzelor, cei doi băieţi îşi înteţiră loviturile. Vladimir sorbea aerul, scrâşnind de câte ori ridica ciocanul. Cuvintele lui Onisie îl înfuriau. „Mai vioi şi mai repede”, când el simţea că-i vine să se lungească jos şi să zacă acolo de oboseală, până va suna sirena de orele două! Şi apoi… Şi-apoi, ce urmează? Are să se ridice ca în toate zilele de pe cazan şi o să plece la altă muncă. Acasă la Omidă. Ah, afurisită viaţă de ucenic. Rosti înciudat:

— Stai, stai, mă Iliuţ, să-mi trag sufletul. Se şterse cu palma pe frunte. Parcă lucrătorii o duc mai bine? Se zvoneşte – asta am auzit-o de la Cocioabă, ucenic la sudură – că stăpânul vrea să aplice o lege nouă prin care ucenicia se prelungeşte până la cinci ori şase ani.

Ah, n-are să poată îndura atât… Şi maică-sa care abia aşteaptă să-l vadă calfă cu carnet, cu leafă, care, oricât de mică, înseamnă că tot intră un gologan în casă în loc să iasă.

— Hai, Nichiperceo, că-i moale mişcarea şi-ţi bate norocul pe loc!

Porecla dispreţuitoare dată prin ordin lui Vladimir nu era rostită în fabrică decât de domnul Ene şi de meşterul Onisie. Însă în toate atelierele, şefului-contabil nu i se mai zicea decât în faţă pe adevăratul său nume şi „titlu în funcţie”, adică „domnul Ene” sau „domnule şef- contabil”. E adevărat că Vladimir ascultase povaţa lui moş Mihale. Nu dăduse în vileag porecla cu care îşi pocise şi el „naşul” şi stăpânul, deşi mare poftă ar fi avut s-o facă de îndată, în auzul tuturor. Dar serviciul acesta i-l făcuse chiar protectorul său, moş Mihale, îndată ce Vladimir fusese primit în ucenicie la fabrică.

Astfel că porecla dată de micul „autor necunoscut” ajunsese să fie la fel de cunoscută în întreprinderea „Oţelul”, ca şi în celelalte două fabrici şi trei ateliere din cartier. Ba, culmea, ea ajunsese chiar la urechea „domniei-sale”, căci,

într-o zi, pornind la o inspecţie prin uzină, după ce ieşise din primul atelier de cazangerie şi se îndrepta spre cel de strungărie, domnul Ene văzu şi auzi pe un ucenic alergând înaintea lui şi anunţând, de după uşa pe care o trase după el, cu o vorbă tare ciudată:

— Omidă, vine Omidă!

Şeful-contabil nu prea înţelesese de la început dacă cuvântul rostit de ucenic se referea la dânsul. Trebuia totuşi să afle cine o fi „Omidă”, pentru că numai el era acel care intrase atunci în atelier după ucenic şi nimeni altul. Nu cumva?… Aşi! Nu se poate! Cine-ar fi îndrăznit?

Deschise uşa şi păşi mândru înainte. Toţi oamenii erau aplecaţi la lucrul lor. Şeful-contabil se uita îndelung la ei, vrând să descopere pe băiatul care fugise înaintea lui. Nu-l putu identifica din ochi. Atunci, şiret, încercă o stratagemă. Prefăcându-se că e vorba de cu totul altceva, întrebă pe şeful de atelier:

— Meştere Gardaş, de ce dai voie ucenicilor să umble pe coridoare în timpul programului?

Şi pentru că meşterul părea că nu înţelege despre ce era vorba şi tăcea, domnul Ene îl lămuri:

— Acum o clipă era unul pe coridor înaintea mea. A intrat buzna aici. Trebuie să-i faci observaţie, că nu se poate, că nu-i voie să se plimbe brambura în orele de producţie. Ia cheamă-l la muştruluială.

— Care-i fost aşela, măi? întrebă cu accentul lui moldovenesc meşterul.

Nu primi niciun răspuns. Repetă întrebarea, însă cu acelaşi rezultat.

— Să vie toţi ucenicii la mine – porunci şeful-contabil.

Au venit toţi ucenicii din atelier. Şeful-contabil îi cercetă, privindu-i cu de-amănuntul pe fiecare. Celui care fugise pe coridor nu putuse să-i vadă faţa, ci numai spatele. Era îmbrăcat într-un surtucel. Dar ce fel de surtucel, nu putuse să vadă.

Ia te uită câte surtucele are în faţă! Roase de prea mult purtat şi ponosite de funingine, ulei şi unsoare, hainele ucenicilor păreau că-şi pierduseră culoarea de când lumea şi pământul, semănând aidoma între ele.

Omidă glăsui furios:

— Dacă nu-mi spuneţi pe acela care a fost afară şi a intrat adineauri aici, vă tai la toţi leafa pe-o zi!

Tăcere.

— Pe cinci!

Tăcere.

— Pe zece zile, zbieră, explodând ca o bombă şeful-contabil care, ca şi poliţiştii, nu puteau suferi „tăcerile" celor întrebaţi.

Ucenicii care ştiau că zece zile din salariu înseamnă pentru toţi cei de faţă zece pâini mai puţin la masa cea amărâtă, se uitau unul la altul, întrebându-se din ochi ce se va întâmpla, dacă Omidă le va aplica pedeapsa.

Domnul Ene, care văzuse numai primul efect al ameninţării sale, aştepta. Dar niciunul dintre ucenici nu deschidea gura.

— Vă dau pe toţi afară!

Mai înainte ca acest cumplit şi ultim avertisment să fi putut avea rezultatul pe care şeful-contabil îl sconta sigur, interveni meşterul Cardaş:

— Domnu' şăf-contabil, p'in atelierul meu trec şi oameni care lucrează în atelierul di cazangerie, di alături, numărul doi.

Şi arătă uşa din fundul sălii.

Omidă îi trânti din ochi un fulger veninos şi porni, vijelie, spre atelierul de cazangerie. Deschise uşa, izbind-o, şi-o închise în urma lui tot aşa.

— Care-i fost aşela, măi? întrebă Cardaş, de-abia stăpânindu-şi satisfacţia care i se citea pe buze.

— Eu, meştere, răspunse un ghiduş cu nasul cârn şi ochişorii de veveriţă.

Blândul Cardaş se încruntă:

— Dacă ti mai prind pi tini sau pi oricare din voi cî strigaţi mai dihai ca pe medean: „Vini Ogmidă”, când şăful-contabil îi la doi paşi în urma voastră, vă trimit la naiba să strânjeţi her vechi în ograda fabricii! Eu n-am nevoie de prostălăi la strungărie. Aci lucrează numai băieţi diştepţi, cum sunteţi şi voi p'ân la urma urmii, că n-aţi căscat pliscul să vă trădaţi de v-ar fi dat şi afarî, cum l-aş da eu pe Ogmidă, dacă mi-ar hi cumnat. Că-l pârjoleşti pe Turlescu cum ştie toată fabrica, pârjoli-l-ar şi pi aista şi pă-şelălalt toţii dracii, ca şi pi heapsa de Onisie, iscoada lor, la care s-o dus acu'. Apoi, în hohotele de veselie ale atelierului, meşterul Cardaş porunci: Şi amu, marş fiecare la locurile voastre di treabă, ghiavolilor! Om mai sta noi pi urmă la taclale, că şi daci curg apili di pi noi, toţi atâţia pitaci cât să li cumpărăm lumânări di parastas ni dau stăpânii. Dar s-ar pute să treacă iar pi aci Ogmidă, şi cum îi zăpsit pi noi, dacî ni mai vede şi tăifăsuind, apăi îi prea di tăt.

În adevăr, de-abia îşi sfârşi meşterul vorba, că domnul Jorj Ene năvăli în atelier. După el călca, la fel de pornit, Onisie.

— Ce tot te legi de băieţii mei, nea Cardaş? izbucni coada de topor a şefului contabil. Eu îmi am masa mea de lucru drept lângă uşă, şi cei care ies afară sau intră în atelier trebuie să treacă pe sub ochii mei, ca să-i ştiu cine sunt, unde se duc şi cât stau acolo. Pentru că aşa înţeleg eu să fie un adevărat şef de atelier.

Cardaş, strungar încercat, trecut de cincizeci de ani, se vârî cu pumnii strânşi în Onisie, şef de atelier, proaspăt avansat din porunca Siguranţei, pe care o slujea cu aceeaşi credinţă, ca şi pe patronii fabricii:

— Ci vrei tu, măi, di la mini?

— Eu? Nimic, se zăpăci iscoada, sub privirea din ce în ce mai ascuţită a moşneagului moldovean. Domnul şef-contabil…

Privirea şi mai încruntată a lui Cardaş trecu şi se opri pe faţa puhavă şi lăptoasă a lui Omidă. Prinse un şubler în palmă.

— Dacă lu' domnul şăf îi place cum lucrează Toadir Cardaş şi cum îi conduşe atelieru' şi oamenii, ghini! Dacă nu, iar îi ghini, fiindcă moşneagul îşi ia tăgârţa la schinare şi-o întindi drept în sat la el. Acolo, în fundul Moldovei, undo ar si dreagî plugurile şi uneltili oamenilor năcăjiţi pi ci i-or da şi cât i-or da şi oi, da' tot n-o să crape di foami. Cî mare scofală tot nu faşe el di pi urma boierilor, cari, pintru cî un copchil s-o dus şi el acolo undi-şi dişartî fasulea din pânticul calicului, mă ischitesc acu' şi răschitesc ca pi un hoţ. Domnu' şăf-contabil, gata!

Cardaş trânti şublerul şi porni spre peretele unde-şi avea agăţate hainele.

— Ce faci, meştere? îl întrebă Ene.

— Nu videţi ce fac? Mă-mbrac, şi plec. Ci, n-am voie?

„Obraznicul”, se gândi Ene. Dar pentru că obraznicul era în acelaşi timp cel mai bun strungar al fabricii, trebuia să-l ţină pe loc.

— Ei, hai, nene Cardaş, nu te supăra. Eşti copil? Nimeni nu s-a legat de dumneata!

— Cini sî liagă di oamenii care lucrează sub mâna me, şî liagă şî di mini.

—Am vrut să aflu şi eu, doar îs şef-contabil al întreprinderii cu semn… Cu răspundere ca şi directorul general, cine era ucenicul care umblă hai-hui pe coridor. Şi te-am întrebat pe dumneata, că doar eşti şeful atelierului.

— Sunt şăful atelierului, dar nu-s ditectiv – pufni bătrânul moldovean, cătând pe sub sprâncenele zbârlite către Onisie.

— Măi Nichiperceo, îi spune într-o zi Onisie, nu ştii tu cine e ăla de-i spune Omidă la voi în fabrică?

Pe Vladimir îl trecu un fior. Nu cumva se aflase şi-l vor da afară? Se duse întins la moş Mihale.

— N-are cum să afle şi nici n-o să te dea, îl încurajă bătrânul portar. Şi de tine au nevoie!

Într-un fel, moş Mihale judeca bine. Şeful-contabil mai puţin, poate, însă doamna Rene Enes, cum îşi zicea acum în cărţile de vizită consoarta dumnealui, apoi bucătăreasa şi mai ales câinii coniţei aveau în adevăr nevoie de Vladimir. Da, mai ales cei doi câini, pe care trebuia să-i scoată la aer şi la promenadă joia şi duminica. Unul era năltuţ şi lung, celălalt, o căţeluşă mică şi cafenie. Fiecare avea o zgardă cu şnur aurit prins la gât cu câte un colan de piele moale, fină ca mătasea, ţintuit cu steluţe argintii. „Or fi chiar de argint adevărat?" se întreba Vladimir. Parcă nici nu-i venea să creadă.

Pe unul din câini îi chema „Contele”, pe celălalt „Ducesa”.

— Bagă de seamă, îi spunea doamna Ene, de câte ori îi scotea potăile la promenadă. Zgărzile costă cât nu faci tu cu tot neamul tău la un loc. Iar dumnealor – şi-i arăta pe cele două javre – au preţ pentru mine cât tot Bucureştiu’… Dacă-i pierzi, du-te şi te aruncă în balta Floreascăi.

Odată, îi plimba chiar pe malul lacului Floreasca.

În ziua aceea potăile păreau cuminţi. Mergeau liniştite în urma lui, oprindu-se de câte ori se oprea şi el să se uite după bărcile cu pânză ce dansau domol pe faţa unduioasă a apei. Deodată, în faţa lui îi răsări, ca din pământ, o fată. Înaltă, subţire şi bălaie, îmbrăcată într-o rochie albastră, ieftină şi simplă dar curată, ca şi cum atunci ar fi fost spălată şi netezită cu fierul.

— Vladimire!

— Leanca!

Fata se repezi şi-i întinse mâna.

Fuseseră vecini de casă, apoi de stradă până nu de mult. Leanca era orfană de mamă. Taică-său,

cizmar de meserie, orbise şi trăia mai mult din mila vecinilor şi din ce mai putuse vinde din ale casei. Cei doi copii se jucaseră împreună pe când erau de-o şchioapă. Se mai văzură şi după ce Vladimir intrase la fabrică, dar de un an, de când Leanca lucra la o ţesătorie, aducând şi ea un ban acasă, nu s-au mai întâlnit.

— Ce mai faci, Vladimire? Am aflat că lucrezi şi tu la fabrică. La „Oţelul”.

Lui Vladimir, cu javrele după el, îi venea să intre în pământ de ruşine. Până atunci tovarăşa lui de joacă nu ştiuse cu ce se mai îndeletniceşte în afară de ucenicie la atelierul de cazangerie. Îi mărturisi acum, cu ochii plecaţi, ca un răufăcător prins asupra faptului.

Fata îl privi cu tristeţe. La amândoi le erau dragi câinii, însă cele două jăvruţe îmbăiate, parfumate şi înzorzonate îi dezgustau ca şi stăpânii lor.

Fetiţa cea bălaie căuta să mângâie, cum se pricepea şi ea, pe copilandrul care, după ce-şi sfârşise povestea, nu mai ştia ce să-i spună.

— Ai mai crescut, Vladimire!

Ucenicul crezu că-şi râde de el. Dar cum stăteau amândoi faţă în faţă şi atât de aproape, încât el îi vedea vinişoarele albăstrii lunecând pe gâtul de marmură, băiatul tresări deodată… Era cu cel puţin jumătate de palmă mai înalt decât ea. Abia acum îşi dădu seama că, într-adevăr, crescuse, cu toată viaţa chinuită pe care o trăia. Descoperirea-i umflă pieptul cu un val de speranţă. I se dezlegă limba. Îi povesti cum e la ei la fabrică. Îi vorbi de Onisie, pe care-l ura, şi de moş Mihale, pe care-l iubea ca şi pe maistrul Cardaş. Apoi îi spuse şi porecla pe care i-o dăduse şefului-contabil. Leanca râdea cu atâta poftă, încât Vladimir se gândi să-i zică şi porecla ce i-a dat-o Ene, mai ales acum, când începuse să nu mai fie „aidoma lui Nichipercea”.

După o clipă de ezitare i-o spuse. Îi păru însă îndată rău. Leanca nu făcu haz, ci privi cu durere spre prietenul ei, pe care stăpânul lui îl umilea în

toate chipurile. Se întrista şi el. Tăcu, privind javrele cu dinţii încleştaţi. Dar iată că Leanca îi zâmbeşte luminoasă. Se alătură de el. Îl ia de mână şi-l duce la marginea lacului. Cele două patrupede îi urmară asemenea unor santinele. Fata îl strânse de braţ şi-i spuse, arătându-i oglinda uriaşă, adâncă şi limpede a lacului, care le reflecta imaginea:

— Uită-te, Vladimire! Deşi de-o vârstă cu mine, erai mai mic. Îmi ajungeai abia, abia până la umăr Acum mă întreci la înălţime. Când vei fi mare, ai să arăţi ca plopul acesta înalt şi drept de pe mal.

O satisfacţie cum nu mai avusese până atunci, îl înflăcără pe Vladimir din tălpi până în creştet. Îşi uită de slujba lui de paznic al potăilor simandicoase. Nici nu şi-a dat seama când a scăpat din mână cureluşa ce-l ţinea ca o cătuşă de zgărzile căţeilor. Păşi mai departe, alături de Leanca, căutând un locşor curat cu iarbă neatinsă. Au găsit. Se aşezară pe malul apei.

O să crească oare cât plopul înalt şi drept la care priveşte acum cu admiraţie?… Şi el care se temuse că are să rămână mic, pipernicit… Nichipercea…

Stătură aşa nemişcaţi şi fericiţi cum nu mai fuseseră niciodată. Departe, în fund, aproape de marginea cealaltă a lacului, dintr-o bărcuţă, cineva zvârlise un chipcel de prins peşte sau o leasă. Nu se putea distinge bine. O briză uşoară încreţea pielea verzui-cenuşie a apei cu mii de cute şi zbârcituri.

Ce bine se simţea! De-ar ţine după-amiaza asta mai mult, cât mai mult… Să nu mai ştie de Omidă, de Onisie, să uite de doamna Ene şi de potăile ei…

— Mă! Tu ista de pe mal.

Un vlăjgan de vreo optsprezece-douăzeci de ani sta în picioare, cu mâinile în şold.

— Ce vrei cu mine? îl întrebă Vladimir.

— Nimic. Mă uit… Nu la tine! La ăştia!… Şi arătă cu capul spre căţeii tolăniţi lângă ei. Aproape că-i uitase, scăpaţi din curea. Bine că n-au luat-o

razna… Şi Floreasca, lacul, la doi paşi cum îi prorocise madam Ene…

— Sunt ai tăi?

— Ai lui – interveni Leanca, ca să curme o discuţie ce i se părea fără rost.

Tânărul cel vânjos râse:

— Da' de unde! Ar fi şi el îmbrăcat ca „dumnealor", ăştia cu zgardă… Îs ai lui stăpân'tu, mă, de ce nu spui drept? Eşti slugă?

Vladimir plecă fruntea. Murmură:

— Da.

— Nu-ţi zisei? Se vede de la o poştă! Iote cum îşi ţine el câinii şi cum te poartă pe tine!

—…

— Cum le zice potăilor?

— Contele şi Ducesa.

Zdrahonul se apropie de animale, îi apucă numai cu două degete de ceafă şi-i scuipă pe rând în bot.

— De deochi? întrebă mirată Leanca.

— Aşi De scârbă. Dacă nu pot încă scuipa un boier în bot, măcar s-o fac unor neamuri de-ale lor!

— Ce te-ai oprit din lucru, Nichiperceo, şi te hlizeşti ca un smintit? strigă furios Onisie către ucenicul care, cu ciocanul oprit la jumătatea drumului, zâm-bea de unul singur în tot atelierul. Vladimir îşi adusese aminte, pe neaşteptate, de întâlnirea de pe malul lacului Floreasca, ca una din puţinele bucurii pe care le avusese în viaţa iui de copil necăjit, şi-l copleşise pe neaşteptate bucuria…

Se gândi apoi că, după-amiază, când va ieşi la plimbare cu câinii, o va întâlni poate iarăşi pe Leanca. Un val de fericire i se urcă din inimă spre ochi… Izbi ciocanul în nit, vitejeşte: poc-poc-poc! Era vesel ca şi cum Leanca ar fi fost de faţă la munca lui de rob şi l-ar fi ajutat s-o îndure mai lesne.

Maidanul cu mărăcini se află în apropiere. Aci se abătea când era mic Vladimir, ca să tragă un „şut” într-o cutie goală de conserve sau vreo minge de cârpe, ori să joace „leapşa pe furate” cu Leanca şi alţi băieţi şi fete de-o seamă cu el. Uneori venea pe maidan şi Costică, feciorul băcanului. Dar numai să privească. Costică avea ghete bune, totdeauna lustruite, şi haine aproape noi. Când era călduţ, primăvara sau în după-amiezele răcoroase din an, ca să nu-l „ţigănească soarele”, ieşea pe trotuar, cu bicicleta lui pe două roate. Se strângeau copiii, gloată, punându-i zeci de întrebări: „Ghidonul e chiar de argint?”; „Cauciucurile sunt din gumă?”; „Câte praştii se pot face din ele?”; „Clopoţelul sună şi noaptea, când domnul Potârniche îşi cheamă slugile din prăvălie???”

Îl rugau să-i lase să pună mâna pe şa, pe spiţe. Apoi se-avântau pe urmele lăsate de roţile subţiri în mâzga trotuarului, pedalând în trap, ţinând strâns un ghidon invizibil, clincănind din gură, ca şi clopoţelul bicicletei „Diamant”, care putea să sune şi noaptea, sculând din somn şi chemând la raport pe băieţii de prăvălie ai lui dom’ Trandafir Potârniche, băcanul şi tatăl lui Costică.

La numărul opt locuia nea State, „bolşevicul”. Nimeni din mahala nu ştia cine i-a dat numele ăsta. Poate domnul Zburlă, comisarul de la circă, care bate de sminteşte oamenii când îi aduce la dumnealui la secţie, poate domnul Nae, perceptorul, care scoate cu toba pernele şi saltelele celor ce nu-şi pot plăti impozitele mari pe cocioabe, pe taxe comunale şi alte socoteli încurcate, poate chiar domnul Trandafir Potârniche, care se satură din foamea altora şi şi-a făcut avere, sugând ca un păianjen – din colţul străzii unde şi-a aciuit negustoria, – pe cei nevoiţi să-şi drămuiască hrana cu lingura şi bucăţica.

De câte ori n-a fost închis nea State? Nici el poate nu mai ştie! În câte rânduri nu l-a chemat la secţie dom’ comisar Zburlă? Niciun patron nu-l

primeşte în slujbă. Din ce-o trăi? E drept, nu bea, nu fumează, dar mâncare tot îi trebuie. Câteodată este poftit să mai spargă un lemn cuiva, ori să repare un acoperiş de şiţă sau… Odată l-a văzut Eftimie, un prieten de joacă al lui Vladimir, descărcând cartofi din camioane la Obor. Cum o putea? E slab de nemâncare şi bătrân. Bătrân cu părul alb.

Lui Vladimir îi e drag să-l asculte pe nea State. Câteodată, şi când poate îi aduce o cană de dude coapte, dacă apucă, până nu scutură copiii cei doi pomi crescuţi pe maidan. „Mă Vladimire, mă, în Rusia e fericire acum, mă, căci acolo unul ca tine…”

Nea State nu bate niciun copil, chiar de i se urcă pe gard şi pe casă după zmeiele încurcate. Nici nu înjură. Nea State e un sfânt. Ba nu. Sfânt e taica popa, care pretinde cinci lei, şi nicio para mai puţin, de fiece zi-întâi, când umblă cu căldăruşa. Nea State e… Nea State este bolşevic.

De 1 Mai şi 7 Noiembrie vin la el câte doi ori patru inşi, îl urcă într-o maşină cu perdele trase şi-l iau cu ei. Abia a treia zi îi dau drumul acasă.

— Unde ai fost, nea State?

Nea State se-ncruntă:

— La pensionul boieresc.

— Pentru ce?

— Ca să văd dac-o fi loc îndeajuns pentru dumnealor când le-o veni vremea…

Şi pe Ciulea, ceferistul, îl ia la „pensionul boieresc” de 1 Mai şi 7 Noiembrie. Numai că Ciulea tace. Nu vorbeşte ce-i în Rusia bolşevică ca nea State. Tace şi…

— Măi nea Ciulea, când o veni vremea de care vorbeşte nea State?

Ciulea zâmbeşte. Zâmbeşte şi nu răspunde.

— Hai, măi nea Ciuleo, când soseşte vremea lui nea State în care poţi să-ţi alegi meseria de inginer, doctor sau după cum ţi-e pofta?

Ciulea strânge fălcile şi tot nu vorbeşte.

— Nu ştii nici matale?

În sfârşit, ceferistul se-nduplecă:

— Să mai creşti, Vladimire, că prea devreme vrei să le dezlegi pe toate.

ÎN RÂNDURILE UTECIŞTILOR

Au trecut anii. A crescut Vladimir. Ciulea a dispărut din mahala. Dacă l-ar întâlni cumva, Vladimir i-ar spune că a aflat cum o să fie „vremea când poţi să-ţi alegi orice meserie pe care o doreşti”. A aflat şi mai multe.

Pe unde o fi nea Ciulea cu care ar putea sta altfel de vorbă acum? O fi jos în pământ, ca bietul nea State, pe care l-au găsit copiii într-o iarnă – îs trei ani de-atunci – mort de foame şi geruială în odăiţa cu sobiţa fără foc în care-şi păstra doar bocancii flenduriţi? În vreo închisoare sau lagăr din ţară ori… Poate că nea Ciulea, nevăzut şi neprins, luptă pe undeva…

Vladimir şi Iliuţ, prieteni şi tovarăşi de „ciocăneală” la cazangerie, au ieşit pe poarta fabricii.

L-au salutat pe moş Mihale, care le-a răspuns clipind din ochi, bocănindu-şi încălţările pe pământul îngheţat.

Viscoleşte tumultuos în şuier, ca acum şapte ani, când, în hăinuţa lui de căpătuială, dârdâia un copilaş amărât, speriat de viaţa cea urâtă pe care o începuse ca ucenic şi slugă de casă boierească, iar pe moile perne ale limuzinei stătea tolănit, înfăşurat în blană călduroasă, domnul Ene.

Şapte ani!

De atunci multe s-au schimbat… Multe s-au întâmplat şi în fabrică, şi în ţară, şi în toată lumea.

Ucenicul a ajuns lucrător. Şeful-contabil, director general, coasociat al domnului Şerban Turlescu, care hodorogit de ani mulţi şi trândavi, nu mai este patron la „Oţelul” decât cu numele. Coada de topor, Onisie, e şef-maistru. Strungarul moldovean Cardaş, meşter ca şi mai înainte. Iar moş Mihale, după cum am văzut, a rămas, fireşte, tot portar.

Dar întâmplarea cea mai de seamă şi mai groaznică este războiul dezlănţuit de fasciştii care se năpustiseră să înrobească popoarele, război care – după socotelile patronilor de la „Oţelul” şi ale tuturor celor ca ei, mai mari sau mai mici, de la noi din ţară, ca şi din ţările unde banul are putere de lege – trebuia să se sfârşească cu biruinţa definitivă a hitleriştilor. Războiul se poartă înverşunat şi fără milă de către fascişti. Polonia, Cehoslovacia şi Austria nu mai există pe hartă. Franţa, Iugoslavia şi Grecia sunt îngenuncheate. Ungaria, Bulgaria şi România sunt prefăcute în paşalâc hitlerist. Hoardele naziste au atacat şi devastat sute de sate şi oraşe de pe cuprinsul paşnicei Uniuni Sovietice. În urma lor sunt ruine, spânzurători, gropi comune în care au fost zvârliţi bărbaţi, femei, copii nevinovaţi. Peste trupurile lor, calde încă sau zbătându-se, s-au azvârlit lopeţi grele de pământ.

Ce viitor întunecat se pregăteşte întregii Europe! Ce vifor năprasnic pe-afară!…

Vladimir şi Iliuţ se ţin de braţ, ca să-l înfrunte. Stau amândoi cam în aceeaşi parte a Bucureştiului şi merg zilnic kilometri întregi spre casă. Azi, însă, Iliuţ i-a spus lui Vladimir, când au ajuns în dreptul gării Filaret:

— Aştept pe cineva să sosească din provincie la ora trei, dacă nu s-o fi înzăpezit trenul.

— Bine, Iliuţ, pe mâine!

— Pe mâine!

Şi-au strâns mâinile îngheţate bocnă.

Vladimir sparge acum singur crivăţul care urcă duşmănos dealul Filaretului. Se grăbeşte la vale, unde vifornița nu mai are atâta forţă. A intrat în adăpostul de tramvai din colţul străzii „11 Iunie”. Acolo, cel puţin, n-o să-l mai încerce şfichiul de gheaţă al furtunii. Se aşeză pe banca din fundul adăpostului. Apoi, ca să mai uite de zilele cenuşii înseilate pe firul săptămânii, ca şi de iarnă, care-i soră şi tovarăşă sărăciei de când lumea, dădu frâu liber unui gând. Unui gând care rătăceşte în jurul lui, ca o păsărică albă, minunată şi la înfăţişare şi la glas…

În vremea din urmă, fosta lui tovarăşă de joacă nu mai e parcă fetiţa cea bună şi zglobie de altădată. Nu cumva i se pare? E adevărat că şi acum, când se întâlnesc din întâmplare sau atunci când el îi iese în cale, ea stă de vorbă cu dânsul ceasuri întregi uneori. Dar dacă încearcă să-i povestească despre câte un film, la care se duce de altminteri destul de rar – de amintirile lor cu „leapşa” şi „fotbalul” pe maidan sau mai ales de întâlnirea de pe malul lacului, Leanca schimbă îndată vorba. I se pare atunci că ea se face că nu pricepe ori că nu-l aude şi îşi urmează cuvântul, iar vorbele lui, neputându-se prinde-n vânt, cad şi trec pe lângă ea, fără s-o facă nici să clipească. Îşi dă seama că în viaţa ei se petrecuse o transformare puternică în stare să-I schimbe nu numai chipul – uite-o cât de serioasă este, şi asta numai de câtva timp – ci şi rostul cuvintelor, discuţiilor despre război, despre îmbuibarea celor care trândăvesc şi asupresc în umbra întunecată a acestui măcel spăimântător, despre cei care sunt siliţi să muncească, ca să-l susţină împotriva vrerii lor, sleindu-se de trudă grea, de foame şi de frig în cocioabe şi bordeie.

Cât adevăr în cele rostite de Leanca! De când s-a născut n-a cunoscut decât foame, mizerie. Maică-sa, biata lui mamă care l-a crescut

jupuindu-şi pielea de pe palme şi frângându-şi mijlocul peste albiile cucoanelor… Maică-sa… Nu are încă patruzeci de ani, dar e spetită de munci şi ninsă de mult la păr.

Înaltă şi subţire ca o trestie! Leanca, prietena lui firavă de nemâncare. Tovarăşa lui de altădată de la şotroane şi „leapşa pe furate”! Priviţi-o cât e de dârză acum! Ca un stejar bătrân în furtună. Frazele îi sunt rotunde, închegate, cu miez. De unde le ştie ea pe toate şi atât de amănunţit? Şi cine a învăţat-o să-şi exprime ideile cu atâta căldură şi stăruinţă?

Hitleriştii s-au făcut stăpâni în ţară. Sug prin zeci de mii de guri grâul, porumbul, petrolul, cheresteaua, cimentul, vinul şi fructele, zilele şi viitorul tinerilor şi vârstnicilor care abia aşteaptă să-ntoarcă arma, ciomagul şi, la nevoie, chiar pumnii împotriva corbului negru cu zvastică. Toate astea le ştie şi le-nţelege mai de mult. Sunt destui la „Oţelul” care l-au lămurit, i-au deschis ochii. De-ar fi fost numai maistrul Cardaş şi moş Mihale şi încă i-ar fi fost îndeajuns profesorii… Dar în afară de aceştia… În afară de ei… O ascultă pe Leanca care-i vorbeşte acum despre datoria şi interesul celor ce muncesc, de a lupta pe orice cale, împotriva focului în care arde toată omenirea.

Vladimir o înţelege mai bine acum. Şi-i soarbe fiecare vorbă, pentru că şi el îşi mestecă cu lacrimi şi ură îmbucătura, pentru că şi el face parte de câteva luni din organizaţia ilegală a Uniunii Tineretului Comunist Român. Şi pe el, şi pe Iliuţ, Leanca i-a dus întâia oară la celula care-şi ţine adunările în locuri tainice şi mereu schimbate, ca să nu fie descoperiţi de zbirii Siguranţei. Amândoi, ajutaţi de ea îndeosebi, au învăţat ceea ce trebuie să ştie şi să facă un utecist. Au primit şi unele sarcini, de mai mică însemnătate, e drept, pe care le-au dus la bun sfârşit. Gata sunt, şi el, şi Iliuţ să primească şi altele mai mari, cât mai mari, ca să nu rămână mai prejos de alţi tovarăşi şi, fireşte, de

ea… De Leanca, învăţătoarea lor şi vechea lui prietenă, despre care nici el şi nici Iliuţ nu ştiu anume ce sarcini a avut şi cum şi le-a îndeplinit. Dar, judecând după mintea ei ascuţită, după judecata ei politică şi greutatea de care se bucură cuvântul ei în şedinţele de celulă, trebuie că a săvârşit ceva mai mult decât strângerea de fonduri pentru Ajutorul roşu, lipirea de fluturaşi pe garduri şi ziduri, sau anunţarea unui tovarăş pentru o întâlnire conspirativă.

Întâlnire… Întâlnire conspirativă!…

Vladimir a sărit deodată în sus. Parcă l-ar fi împuns careva la spate cu un obiect ascuţit. Se lovi puternic şi pedepsitor cu palma peste frunte, ieşi din adăpost şi o luă la goană prin vifor înapoi spre dealul Filaretului. Uitase să-l anunţe pe Iliuţ, înainte de a se despărţi, că trebuie să se ducă în noaptea aceea la o întâlnire cu o legătură nouă. Atât. O legătură nouă, aşa cum îi comunicase un alt tovarăş, fără să precizeze unde. Dar, cum e obiceiul în munca ilegală de partid, de bună seamă că Iliuţ ştie despre ce e vorba.

Gara Filaret e potopită de zăpadă. A pătruns cu greu până la scările largi dar înguste, de piatră, care duc spre peron, îşi scutură picioarele de nea. Priveşte cercetător. Peronul e pustiu. Ba nu, iată un ceferist.

— A sosit vreun tren de persoane? întrebă el.

Ceferistul îl privi curios cât era de neliniştit.

— Da’ de unde! Viscolul a blocat de-aseară linia. Scrie şi pe afişier la biroul de mişcare… Călător?

— Nu… Mulţumesc… Aşteptam pe cineva…

Vru să-l mai întrebe ceva, dar zări deodată pe Iliuţ şi pe Leanca ieşind împreună din sala de aşteptare. Bine că n-au întors capul să-l vadă!

— Poate deseară să sosească, dacă o reuşi plugul să deszăpezească la Vidra şi Comana, mai

adăugă ceferistul, în timp ce Vladimir se îndrepta spre prietenii lui.

A mers în urma lor o distanţă ca să nu-l vadă. În piaţeta parcului, unde cei doi s-au despărţit, l-a ajuns din urmă pe Iliuţ.

— Stai, măi frate!

— Vladimire! Ce-i cu tine?

— Am uitat să-ţi spun că trebuie să te-ntâlneşti cu…

— Ştiu.

— Bine, Iliuţ. Uraa!

— Noroc.

Şedinţa de celulă s-a terminat către orele trei din noapte.

Când au început să plece, pe rând, câte unul şi la intervale, din casa conspirativă, Vladimir observă că Iliuţ dispăruse, dar Leanca mai rămase printre cei din urmă. Apoi se ridică şi ea, îndreptându-se spre uşă. O auzi:

— Dacă vrei, Vladimire, mergem împreună spre casă. Am să te aştept la cel de-al doilea colţ de stradă.

— Poţi să mergi cât de repede, ca să nu-ţi fie frig, îi răspunse el. Te voi ajunge şi la cel de-al douăzecilea colţ, dacă ţii drumul nostru.

„Drumul nostru". Aşa spuneau pe vremea când, copii mici, se plimbau de-a lungul unei străzi drepte şi lungi, la şosea, ori pe câte o uliţă din mahala, botezată de primărie „bulevard". Asta însemna că vor merge drept, drept înainte… Se folosise de cuvântul acesta, pentru că altfel nu ar fi putut să stabilească punctul de întâlnire cât mai apropiat cu putinţă de unde-l fixase ea; altminteri ar fi trebuit să îngheţe în vifor, aşteptându-l cel puţin douăzeci de minute. Leanca dădu din cap în semn de încuviinţare şi ieşi.

După cinci minute era pe urmele ei, iar după alte câteva clipe o ajunse chiar la primul colţ de stradă. Se lupta din greu să iasă dintr-un munte de zăpadă.

— Ai fugit, te-ai înfierbântat şi acum ai să răceşti, îl dojeni, când, spre a o deszăpezi, el îi prinse mâinile sloi de gheaţă în palmele lui de jar încins.

— Lucrul rău nu piere, se sili el să glumească şi, poate, în acelaşi timp, spre a o determina să înceapă discuţia pentru care, probabil, îl şi rugase s-o însoţească.

— Nu vorbi aşa… Cine deschide gura pe o vreme ca asta îi îngheaţă limba.

Vladimir nu mai ştia ce să creadă. Leanca îl socotea încă băiatul necopt la minte sau doar glumea? El îi purta o prietenie curată pe care amintirile, sudate între ele, o făcuseră de nezdruncinat. Fiecare amănunt – o minge de gumă pe care i-a dăruit-o, un film văzut împreună, o îngheţată de doi lei împărţită frăţeşte, iar acum, când s-au făcut mari, plimbările lor lungi şi discuţiile despre oameni, despre viaţă şi război – îl apropiase atât de mult de dânsa.

Până să ajungă acasă mai aveau încă de mers şi de vorbit. Vladimir păşi înainte, ca să-i deschidă pârtie prin nămeţii înalţi cât gardurile.

Abia după o oră ajunseră în mahalaua lor. În faţa porţii Leancăi se opriră. Ea o deschise şi-i făcu semn s-o urmeze. El se supuse emoţionat. Intrară în tinda cocioabei în care fata locuia cu tatăl ei orb. Sforăitul bătrânului se auzea, regulat şi monoton, de alături. Fata aprinse o lampă cu gaz şi-i făcu semn să se aşeze pe un fel de laviţă, pe care dormea ca vara. El o ascultă.

Leanca rămase în picioare, rezemată de peretele îngheţat, şi începu să-i vorbească rar, domol, liniştită. În uşa cocioabei crivăţul izbea furios, cerând să i se deschidă şi lui. Vladimir nu auzea însă nimic, afară de glasul fetei, curgător şi cristalin, ca un şipot de munte…

La ora cinci dimineaţa maică-sa nu mai trebui să-l zgâlţâie. Era treaz. Se îmbrăcă degrabă, vesel,

fluierând în mijlocul odăiţei cu ferestruicile pe care gheaţa crescuse groasă de-o unghie.

— Ce-i veselia asta pe tine, Vladimire?

— Ehei, mamă, dac-ai şti…

— Ce să ştiu?

Trase o duşcă zdravănă de „ah” în piept.

— Îmi vine să dau un chiot de haiducie, să se cutremure cerul!

— Măi băiete, ai visat rău.

— Ba am visat bine, mamă, cu ochii deschişi, că nu mi s-au lipit de fel azi-noapte.

Toată noaptea crivăţul luase la palme cocioabele, copacii cu crăcile fără frunze, ulucile șubrede, uliţele sufocate de tonele de zăpadă picate din înalturi, spulberate şi-apoi adunate troiene.

Abia când intră pe poarta fabricii, vijelia începu să se mai potolească. Deasupra oraşului înzăpezit, din partea aceea de unde răsare soarele, se deschisese chiar un colţ de cer, vineţiu încă, dar senin. Moş Mihale răspunse voios la salutul lui Vladimir. În ochi îi strălucea un fel de lumină nouă şi tainică.

— Se luminează vremea, taică! Apoi, mai în şoaptă: Şi o să se lumineze de-a binelea în toată ţara, măi Vladimire, mă!

S-a oprit lângă bătrânul portar.

— Ce-i? întrebă Vladimir.

— Nu ştii nimic? şopti moşul.

Tânărul cazangiu ridică din umeri.

— Du-te-n fabrică şi ai să vezi! îi mai spuse moşul clipind din ochi cu înţeles.

Vladimir era atât de cufundat în gândurile lui, încât ca niciodată în dimineaţa aceda, nu se căzni să dezlege cuvintele moşneagului, care lunecaseră pe lângă urechile lui asemenea picăturilor de ploaie pe o manta de cauciuc. Câteva clipe mai târziu era în atelierul de cazangerie, unde, prin ferestrele cârpăcite cu tablă ruginită, o jerbă de soare – cea dinţii după atâtea zile de vremuială

întunecată – năvălea veselă şi atotputernică. În lumina ei lucrătorii citeau atenţi, încordaţi, pe pereţii mohorâţi ai fabricii.

Citi şi Vladimir pe bucăţica de hârtie, înveşmântată în soarele sângeriu al dimineţii de iarnă, vestea plină de speranţă pentru toţi cei care gâfâiau în fabrici, trudeau pe ogoare, pretutindeni unde era muncă şi nu era pâine, ci doar durere şi mizerie din belşug. Era vestea pe care ziarele şi radiourile fasciste o ţineau sub lacătul tăcerii sau o moşmondeau în comunicate confuze şi mincinoase.

Ofensiva hoardelor hitleriste se înpotmolise deodată în faţa uzinei de tractoare din Volgograd. Alături de neînfricaţii soldaţi ai armatelor sovietice, muncitorii viteazului oraş de pe Volga făcuseră din piepturile lor zid de netrecut. Puternice forţe sovietice, venite de pe celălalt mal al bătrânului fluviu, înconjuraseră pe cruntul duşman şi-i dăduseră lovituri de buzdugan în cap. Primele minute din ceasul marii victorii începuseră să bată. Oamenii citeau şi răsciteau manifestele partidului care aduceau la cunoştinţa poporului vestea cea mare, îmbărbătându-i. Se îngrămădiseră unii lângă alţii, ca să le vadă mai bine, îşi strângeau mâinile în taină şi în tăcere. Vladimir îşi simţi şi el degetele cuprinse de un pumn cald şi puternic. Întoarse capul. Iliuţ îi surâdea privindu-l adânc, deschis şi cald.

Îşi privi şi el prietenul. Oare el să n-aibă nicio legătură cu hârtiuţele acestea, trase în taină la şapirograf cu cerneală violetă, pentru a fi lipite cu grijă şi riscuri pe pereţii coşcoviţi ai fabricii? O fi luat şi Iliuţ parte la împrăştiere?

Cum îi strălucesc ochii de satisfacţie… Ba nu… Lumina asta care-i sclipeşte între pleoape înseamnă mai curând bucurie decât satisfacţie. Bucuria muncii dusă la bun sfârşit. Tot astfel i-au vorbit ochii lui Iliuţ atunci când, ucenici amândoi,

au reuşit să-ncopcieze cu nituri primul spate de cazan.

Da. E mai mult decât sigur că Iliuţ a luat parte la îndeplinirea acestei sarcini grozave. Şi asta sub nasul paznicilor, al cozilor de topor şi al haitei de agenţi camuflaţi ai Siguranţei. Îi răspunse tot din ochi: „Mă, Iliuţ, mă… Bravo, mă frate, măi tovarăşe dragă!”

— De ce nu mi se încredinţează şi mie o sarcină mai importantă? nu se putu stăpâni Vladimir s-o întrebe iarăşi pe Leanca, seara, acasă la ea.

— Toate sarcinile sunt importante.

— Într-adevăr. Dar totuna este să lipeşti fluturaşi pe garduri şi vitrinele prăvăliilor sau să introduci şi-apoi să difuzezi manifeste într-o fabrică?

Fata nu-i răspunse la această întrebare, dar îi puse şi ea una:

— Altceva, Vladimire? Când l-ai văzut pe Iliuţ?

— Azi, la lucru, ca de obicei…

Fata scoase un oftat de uşurare:

— Aşa? Bine, foarte bine! Apoi, ca şi când răspunsul acesta n-ar fi liniştit-o îndeajuns continuă: Şi ce s-a mai întâmplat pe la fabrică?

— Vâlvătaie mare. Iartă-mă! Trebuia cu asta să-ncep! S-au pus azi-noapte manifeste. Toată fabrica strălucea de ele!

— Şi Poliţia, Siguranţa?

— Au venit prea târziu.

— Ce-nseamnă prea târziu? Nu s-au legat de nimeni?

— Aşa, au încercat ei… Însă până la terminarea lucrului când am ieşit cu Iliuţă pe poartă, nu au putut dovedi nimic. Dar tot timpul dimineţii nimeni din ateliere n-a mai fost în stare să lucreze ca lumea, chiar dacă ar fi vrut. Agenţii, cu Omidă în frunte, alergau peste tot, turbaţi, hărţuind oamenii cu fel de fel de întrebări, doar or descoperi ceva. Au plecat mofluzi, ca nişte câini cu coada

între picioare, dar rânjindu-şi colţii, ameninţându-ne: „De se mai întâmplă o dată, vă arestăm pe toţi şi tot o să vă prindem noi”. N-a speriat pe nimeni ameninţarea agenţilor. Ehei! Cine să-i descopere şi mai cu seamă să-i poată prinde pe comuniştii de la noi din fabrică?

— Prin urmare, n-au aflat nimic, se bucură Leanca. Şi nici în viitor n-o să afle. Avem acolo oameni de nădejde. Curajoşi, dârji!

— Ca Iliuţ!

Leanca se-ncruntă. O cută adâncă i se ţesu pe frunte. Îl contrazise, aproape răstindu-se:

— Ce ai tu cu Iliuţ? Ţi-a spus careva că Iliuţ are vreun amestec în treaba asta?

—…

— De ce taci?

Tânărul cazangiu nu mai avu ce spune. Leanca avea dreptate. De unde convingerea asta a lui că Iliuţ ar fi autorul acţiunii de azi-noapte din fabrică? Ce argumente avea? Privirea prietenului şi tovarăşului său de muncă l-a făcut să presupună… De aceea e convins că Iliuţ şi-a avut contribuţia lui la împrăştierea manifestelor în fabrică. Dar el, Vladimir, ştia că uteciştii lucrează sub conducerea tovarăşilor mai mari, a comuniştilor. Cu cine a lucrat? Care tovarăş din partid a avut conducerea acţiunii? Cine ştie? Doar cei care i-au dat sarcina aceasta. Iliuţ o fi introdus manifestele în fabrică sau numai le-a lipit? Însă cine le-a tipărit şi i le-a dat? Nu, nu. Degeaba încearcă Leanca… Fără-ndoială că utecistul Iliuţ a avut un rol mare în acţiunea de azi-noapte, dar în niciun caz n-a fost singur, ci condus şi ajutat de tovarăşii comunişti din partid. Parcă el, Vladimir, n-ar fi în stare să facă cu ajutorul lor o ispravă la fel? Ba chiar una mai mare. Şi încă cum…

Leanca îi urmărea frământarea de parcă-i era scrisă cu cerneală roşie pe obraji. Cuta de pe frunte i se destinse. Zâmbi:

— Vladimire, şi tu poţi primi o sarcină ca a celor care, azi-noapte, înfruntând tot felul de primejdii, au dus cuvântul Partidului în fabrica voastră. Pentru că şi tu te baţi şi crezi în dreptatea şi-n izbânda cauzei noastre, ca şi Iliuţ, ca şi mine, ca şi toţi ceilalţi tovarăşi ai noştri. Însă te cam pripeşti, băiatule! Şi asta nu e bine. Iată de ce suntem datori să ţinem seama că uneori te gândeşti mai mult la tine şi mai puţin la misiunea şi lupta noastră. Cum ai putut, Vladimire, să uiţi că trebuie să-ţi anunţi imediat tovarăşul lângă care munceşti câte zece ore, poate şi mai mult, pe zi? Nu ştii că de minutele ori secundele de întârziere, pe care le-ai nesocotit, a depins executarea unei misiuni deosebit de importante? De aceste câteva minute, câteva clipe, atârnă uneori viaţa unuia sau a mai multor tovarăşi. O sarcină de partid, în munca noastră din adâncă ilegalitate, este ca şi un dublu certificat: primul, de naştere, al doilea, de moarte. Ai de executat, de pildă, o sarcină aparent simplă. O convocare la o şedinţă sau la o întâlnire. Ce poate să-ţi pară mai necomplicat? Dar informarea tovarăşului o amâni pentru ultimele clipe, sau o îndeplineşti cu numai câteva minute întârziere… Şi iată că din cauza acestei – cum să spun? — lipsă de preţuire a timpului, ajungi să nu preţuieşti îndeajuns şi sarcina omului cu care trebuia să faci legătura.

Chipul Leancăi căpătase deodată o înfăţişare nouă, cu totul necunoscută lui Vladimir. Devenise aspru, cu privirea neînduplecată. Continuă:

— Îţi dai seama ce înseamnă o sarcină întârziată? Este ca şi una neexecutată. De-aici, o întâlnire pierdută, cu toate riscurile şi greutăţile ce decurg. De-aci s-ar putea ca-n locul actului de naştere al unei acţiuni duse la bun sfârşit să contribui la semnarea celuilalt… O întârziere?… O rotiţă dintr-un mare angrenaj, care s-a înţepenit… Dacă unui strung i-am scoate un şurub? Nu vreau să fac pe dăscăliţa cu tine, Vladimire. N-am încă

nici experienţa, poate nici dreptul să te judec, să-ţi fac morală. Vreau doar să te avertizez că, dacă alţi tovarăşi ar fi procedat ca tine, n-am fi avut aseară o victorie fără victime. Dintr-o neglijenţă ca a ta ar fi putut să cadă… Să cadă cineva…

— Vorbeşti cu multă înverşunare.

— Deloc. Spun adevărul şi ce gândesc.

—…

— De pildă. Pachetul cu manifestele ilegale introduse în fabrică, un tovarăş l-a luat de la un alt tovarăş, iar acesta de la altul, care la rândul lui… Prin câte mâini n-au trecut foile acelea de hârtie tipărită, până au ajuns acolo, pe pereţii fabricii, unde le-ai citit şi tu azi? Nu te gândeşti că aceste mâini curajoase de tovarăşi, care ne sunt atât de scumpi, ca şi părinţii, ca şi fraţii noştri, ar sta azi în cătuşele Siguranţei, dacă cei cărora le-a revenit sarcina să le împartă, să le afişeze n-ar fi lucrat precis ca un ceasornic, şi nu cu capul copleşit de gânduri ca acelea care te întunecă pe tine?

—…

— De ce nu-mi răspunzi, Vladimire?

Atunci el îi vorbi, ridicându-se brusc de pe scaun, apucând de-o muchie şi în pumni măşuţa de brad. O zgudui ca pe o stavilă pe care voia şi trebuia s-o zdrobească. Şi rosti tare şi rar ca un jurământ:

— Am să-ţi răspund, Leanco! Dar cu fapte, nu cu vorbe. Mai ales că nu mă pricep să vorbesc atât de convingător ca tine. Am să-ţi răspund! Dar ajută-mă şi tu, aşa cum poate l-ai ajutat şi pe Iliuţ. Daţi-mi şi mie un pachet de manifeste! Nu o să mă fac de ruşine. N-am să pun în primejdie libertatea sau viaţa altor tovarăşi ori a ta… Care… Care…

Întoarse capul şi ieşi repede din casă. Faţa îi ardea. Era gata să-i mărturisească cât de mult îl doare gândul că-l nesocoteşte… Cum e socotit? Fără minte? Neserios? Necopt? Nichipercea? Când fu departe, atât cât să nu-l vadă Leanca pe fereastră, îşi sterse cu dosul palmei ochii. Îi fu

ruşine şi-apoi necaz pe el însuşi. Îşi spuse: „Măi Vladimire, mă, ce fel de utecist eşti tu, dacă nu-ţi poţi stăpâni nervii şi nici să pui ordine acolo, sus, înapoia frunţii?”

A trecut mai mult de un an. Luni grele de război, cu lacrimi, cu sânge şi jertfe inutile pe-un front de la început pierdut, într-un război nedrept şi criminal. Dezlănţuită încă de la Volgograd, uriaşa forţă tehnică, tactică şi morală a armatelor sovietice nu mai putea fi stăvilită de nimeni în lume.

Era la începutul lui martie 1944…

În această primăvară timpurie, Vladimir primea în sala de aşteptare a gării Filaret, de la Leanca, un pachet cu manifeste.

Sub treanţa lui de palton, cu pachetul de materiale, care purta solia partidului către popor, Vladimir se despărţea de fata care acum îi era mai mult decât o prietenă, o tovarăşă de luptă, şoptindu-i încă o dată:

— Nicio grijă! Mâine dimineaţă… Leanca îi întinse mâna ei mică, dar fermă, pe care el o ţinu mai mult ca de obicei în palmă. Apoi ea îi şopti:

— Atenţie, curaj şi noroc! Totul atârnă acum de tine, Vladimire!

Şi plecă repede.

Câteva clipe el o urmări până se pierdu în umbrele serii. Îi rămase în minte: „Totul atârnă acum de tine, Vladimire”.

Da, totul depindea de el.

Ieri, când au pus la cale întâlnirea de azi, fata i-a zis: „Sfătuieşte-te şi cu Iliuţ”.

— Şi cum rămâne cu conspirativitatea?

Leanca zâmbi:

— Eşti la primul tău mare examen, Vladimire.

Privi la ceasul de pe frontispiciul gării. Cinci fără un sfert.

Din gară până la fabrică e o distanţă pe care o poate parcurge în cel mult cincisprezece minute de

mers obişnuit. Nu are de ce să se grăbească. Deabia se va întuneca mai bine ca să nu atragă atenţia, când o să se strecoare pe nevăzute.

Planul de acţiune al lui Vladimir era de altfel bine pus la punct. De la orele şase după-amiază şi până la unsprezece noaptea lucrează numai secţia de lăcătuşerie. În acest răstimp nu vine şi nu mai pleacă niciun lucrător. Deci, după ieşirea schimbului doi, va intra pe poarta înfundată din spatele fabricii.

Poarta înfundată era de fapt o trecere, cât să poată cuprinde un trup de om. Ea se află într-o porţiune de gard, la cincizeci de paşi după colţul străzii ce-nchide provizoriu un colţ depărtat al zidului înconjurător. Două şipci, legate cu brăţară de tinichea, sunt prinse de cuiele lungi şi ruginite care se pot scoate şi pune la loc cu uşurinţă. Prin această ieşire „neoficială" se furişează câte un ucenic, trimis cu fereală de lucrători, după un pachet de ţigări, o pâine, sau de maiştri, pentru un sfert de ţuică. Şi tot prin această poartă, ferită de ochii portarului, voia să se strecoare înăuntru şi Vladimir. Ideea nu era deloc rea. Astfel putea pătrunde uşor în curtea fabricii, iar mâine dimineaţă, când va fi tura întâia la poartă moş Mihale îl va lăsa să ponteze „pe dinăuntru". Moş Mihale, prietenul, ocrotitorul lui de totdeauna, vechi membru de sindicat, după cum auzise… O fi oare şi în partid? El preia serviciul portarului de noapte mâine în zori, la orele cinci.

La cazangerie nu lucrează decât schimbul întâi. Încă de la ora două după-amiază atelierul e părăsit, însă lucrătorii din atelierul de strungărie vecin, lucrători care fac parte din schimbul doi, circulă şi pe la cazangerie când vor să scurteze drumul spre magazia de materiale. Aşadar, odată intrat în curtea fabricii, Vladimir trebuia să meargă în atelierul lui, evitând pe cât cu putinţă să se întâlnească cu cineva. Acolo să se ascundă într-unul din cazanele neterminate aflate pe platforme. Dacă totuşi îi iese

careva în cale, fie prin curte, fie prin coridor sau chiar din atelierul de cazangerie, atunci… Atunci o să spună că şi-a uitat… Ce şi-a uitat? N-are importanţă, şi nici nu trebuie să găsească acum motivul. Şi-a uitat ceva şi s-a dus să-l ia. Asta-i tot. Trebuia însă, în acest caz, să-şi amâne acţiunea până când va socoti că nu-i nicio primejdie de a fi bănuit. Şi nici să se mai înapoieze prin poarta înfundată. Punctul doi îl va rezolva mai uşor. Amânarea executării sarcinei însă…

Nu. Nu. Niciodată! Asta nu trebuie să se întâmple, căci ar însemna… Nici nu vrea să se gândească! Cum l-ar privi Leanca şi Iliuţ?… Dacă totul va decurge normal, după ora unsprezece noaptea va ieşi din cazan să lipească afişele prin atelierele goale, apoi o să se reîntoarcă în aceeaşi ascunzătoare unde va rămâne până dimineaţa, când trebuie să înceapă lucru odată cu tura lui. Aceasta, pentru că ceilalţi doi portari, Făsuică şi Tălpoi, din turele doi şi trei, nu numai că nu sunt de-ai lor, ba se şi află în solda Poliției, după cum ştiau sau bănuiau cei mai mulţi dintre lucrători. Cum putea deci să treacă pe lângă ei în timpul nopţii, când cei de la cazangerie nu mai aveau ce să caute în fabrică? Cât despre pontat… Moş Mihale se va face că nu-l observă cum, în loc să intre pe poartă, iese chiar din atelier cu un sfert de oră mai devreme şi îşi înregistrează fişa de prezenţă la lucru. Se şi vedea intrat prin poarta înfundată… De-acolo, repede, în atelierul pustiu, cu pachetul de manifeste sub cămaşă. Apoi în cazan… „Cât o fi ceasul?” se întrebă singur.

Ca să-şi omoare timpul, până se va întuneca de-a binelea, Vladimir se aşeză pe o bancă de pe peronul gării, ca unul care a venit prea devreme pentru trenul de opt. Avea manifestele la el. Nu era o imprudenţă? Socoti că totuşi e mai bine să stea locului acolo, decât să umble fără rost până se va putea strecura în fabrică. Îşi aprinse o ţigară. O fumă încet, gândindu-se la sarcina ce-o avea de

îndeplinit şi la cauza pentru care se află acum aici, cu pachetul de manifeste ascuns sub haina ponosită, la ceea ce aştepta el de la viaţă, după ce războiul se va sfârşi ca şi la triumful dreptăţii şi în ţara lui. Va trăi atunci omeneşte, aşa cum n-a trăit până acum nimeni din neamul şi din casa lui, oropsita clasă a muncitorilor. Iar alături de el, părtaşă la bucuria vieţii noi, o va avea şi pe Leanca. Se va bucura şi maică-sa… Oh, biata lui măicuţă cu mâinile care-i tremură când îşi duce palma la ochi… Mai are şi alte visuri pentru zilele acelea… De pildă, să înveţe… Ar vrea să fie inginer… Inginerul Vladimir Bârsan… Şi Leanca… Ehei, Leanca… Şcoala fără taxe, gratuită, aşa cum s-a spus în şedinţele de celulă că este în Uniunea Sovietică. Şi pe dată gândul îi fugi la nea State. „Mă băiete, acolo, în Rusia, dacă vrei să-nveţi, poţi să te faci şi general, şi inginer.” Bietul nea State!

Îşi întoarse capul să vadă cât arată ceasornicul gării. Rămase cu ochii pironiţi pe cadranul alb de pe care cifrele negre îl priveau parcă în batjocură.

— Cinci fără un sfert?!

Tot cinci fără un sfert, ca şi în clipa când se despărţise de Leanca? De atunci şi până acum el fumase o ţigară, se gândise, visase, şi timpul încremenise în loc?

Nu! Timpul îşi depănase mosorul lui fără de început şi fără de sfârşit, dar acele hodorogitului orologiu din gara Filaret încremeniseră acolo unde erau şi acum.

Se lăsase înseratul fără să observe şi se făcuse frig: un frig subţire ca o buză de brici ce te pătrundea, tăindu-te până la oase. Cât timp o fi trecut de când plecase Leanca? Un minut, o oră, două? Vladimir părăsi gara şi se-ndreptă spre fabrică. Se apropie cu paşi mărunţi de trotuarul de peste drum. Voi să întrebe cât e ora pe un ins de care se izbi orbeşte, prins în gânduri, dar trecătorul, indignat de lovitura ce o primise în

piept, îi închise gura cu o privire cruntă. O luă repede spre ţintă… Înc-o stradă… O uliţă… Şi…

Când ajunse aproape de poarta înfundată, crezu că visează. În faţa şipcilor desfăcute i se păru că zăreşte chipul spân şi perfid al portarului Făsuică din tura de noapte. Nu se putea distinge bine, dar dacă priveai cu încordare lângă portar se vedea un ucenic, Pricop, de la vopsitorie.

Făsuică zbiera furios:

— Tâlharule! Vrei să-mi pierd pâinea? Ce-i aici? Fabrică sau bulevard de vă tot fâţâiţi? Las că pun eu acum nişte scoabe de fier, şi să pofteşti la direcţie să dai declaraţie cin' te-a trimis după pâine. Să spui şi cine mai iese hoţeşte pe aici!

Ucenicul nu-i răspunse. Făsuică îi trase o palmă. Un individ îl prinse de braţ:

— Lasă-l! Ia-l cu binele, că vorbeşte el, n-are încotro!

Recunoscu, în persoana de lângă portar, pe unul dintre indivizii care dădeau târcoale pe afară şi prin-năuntru fabricii. Un agent al Siguranţei. Descoperise probabil poarta înfundată şi dase discret alarma, chemând portarul, iar Făsuică prinsese pe bietul ucenic cu sfertul de pâine la subsuoară.

— Pe-aici sunteţi în stare să scoateţi afară toată fabrica, ori să aduceţi cine ştie ce „bombe comuniste”, urla mai departe portarul, ca să arate agentului că nu primeşte de pomană cea de a doua leafă de la Siguranţă.

Vladimir făcu repede stânga-mprejur, traversă pe cealaltă parte a străzii, ca să nu fie văzut la faţă, şi merse înainte, în neştire, zăpăcit, venindu-i să urle de necaz şi deznădejde. Dac-ar fi venit cu un sfert de oră, cu zece minute mai devreme… Cum să mai intre acum în atelier? Nu mai era de făcut decât un singur lucru: să amâne acţiunea pentru a doua zi. Dar ce va zice Leanca, cu care avea întâlnire mâine după-amiază? Ştie de pe acum în ce fel îl va lua. „Vezi, Vladimire, dacă ţi-s

gândurile cine ştie unde?” Sau: „Ţi s-a întâmplat tocmai ceea ce m-am temut. Bănuiam că n-ai s-o scoţi la capăt.”

Cumplit de înfuriat de ghinionul lui, îi răspunse în gând, ca şi cum ar fi avut-o în faţă: „De unde să fi ştiut că blestematul ăla de ceas din gara Filaret nu merge? Barem să fi avut şi eu o rablă!” Şi tot el îşi dădu în locul ei răspunsul: „Crezi că altul a avut ceas în buzunar sau la mână, când a răspândit exact şi la ora hotărâtă manifestele partidului?”

Şi iarăşi îl cuprinse o ciudă năprasnică împotriva uşurinţei cu care începuse executarea primei şi celei mai importante misiuni care i se încredinţase. Era o ciudă care-l gâtuia ca un ştreang şi-l lăsa atârnat în aer, spre dispreţul tuturor celor care s-au încrezut în seriozitatea lui. Glasul Leancăi i se făcu iarăşi prezent în urechi: „Minutele… Secundele…” Ce mai avea de făcut? Să renunţe? Niciodată! Manifestele, lipite de piept, sub cămaşa leoarcă de sudoare rece, parcă îi frigeau pielea ca şi cuvintele ce i le va arunca mâine Leanca… Manifestele… Nu. Cuvântul Partidului va fi răspândit, cu orice risc, cu orice jertfă. Îşi vorbi sieşi: „Linişteşte-te, Vladimire. Linişteşte-te şi rămâi calm. Calm şi chibzuit”.

Strânse pleoapele şi, în picioare, nemişcat, lipit de un perete, se privi parcă în ochi: „Vladimire. Tovarăşe Vladimir! Bagă-ţi bine în cap! Alungă-ţi toate gândurile străine de misiunea ce trebuie s-o-ndeplineşti… Concentrează-te! Concentrează-te în momentele astea şi gândeştete numai la îndeplinirea sarcinii de mare cinste şi de încredere ce ţi s-a dat şi după care ai tânjit atâta vreme. Concentrează-te! Iar dacă nu poţi du-te şi spune-le deschis tovarăşilor că eşti slab şi nevolnic. Da, da, nevolnic. Asta e calificativul ce ţi se cuvine… Nu? Nu admiţi? Caracterizarea nu ţi se potriveşte? Bine… Bine, Vladimire… Atunci concentrează-te concentrează-te! Şi dacă nu merge şi dacă nu poţi…”

„Pot!” Aproape strigase, ca pe-o izbândă, cuvântul ăsta.

Privi atent după colţ. Agentul Siguranţei şi ucenicul Pricop dispăruseră prin poarta înfundată. Făsuică bătea scoabe de fier în şipcile gardului, prin care nu va mai putea trece nimeni. Stătu nehotărât preţ de câteva clipe. Se hotărî repede. Ocoli prin spate curtea împrejmuită cu gard de beton a întreprinderilor „Oţelul”. Riscul pătrunderii în curtea uzinei era acum mult mai mare. Trebuia însă să-l înfrunte şi să nu mai întârzie. Zidul nu era mai înalt decât ar fi putut să-l sară un om. De acolo, unde betonul se înfundase în pământ, un salt până pe creastă şi zdup, jos!

Asta în teorie, dar în practică s-ar putea să nu fie tocmai aşa…

Se apropie aparent indiferent, dar cu paşi încordaţi, de locul ales. Privi o clipă împrejur. Nimeni. Sări cu uşurinţă zidul de beton. Se lăsă pe vine, apoi se-ntinse de-a latul, atent. L-a observat careva? Probabil că nu. Se ridică furişându-se, nevăzut, până la uşa secţiei de cazangcrie, dar îşi dădu seama că şi de data asta pierduse ceva din vedere. După ieşirea schimbului doi din muncă, uşile atelierului se închideau până dimineaţa la orele şase. La asta nu se gândise. Amănuntul acesta îi scăpase. Înfuriat de-a binelea, îşi muşcă până la sânge pumnul. Şi atunci, ca dintr-o cremene zgâriată de un amnar miraculos, ţâşni scânteia ideii pe care o căuta, ca să poată pătrunde în hala cazangeriei. Cercetă ferestrele din spatele fabricii, una câte una, zgâlţâindu-le. Ştia că muncitorii, flămânzi de aer proaspăt, lucrau şi iarna dar mai ales acum, în pragul primăverii, cu geamurile deschise sau întredeschise. Dacă o fi rămas vreo fereastră cu cârligul nepus după plecarea ultimului schimb, atunci pătrunderea în interiorul fabricii nu mai era o problemă. Mai ales că, în afară de ferestrele de la magazia de

materiale, toate celelalte sunt fără gratii. Nu găsi însă niciuna nezăvorâtă pe dinăuntru. Şi secundele treceau ca fulgerul. Dm clipă în clipă îl putea surprinde cineva, fără rost, în curtea fabricii. Descurajat, nu voia încă să renunţe, când zări chiar deasupra capului său un oberlicht desfăcut. Era gata să dea drumul unui chiot de bucurie, dar îşi astupă gura cu palma. Prinse între degetele nerăbdătoare pervazul îngust şi îl strânse. Se aplecă prin deschizătura îngustă, căutând mecanismul închizătorului pe care-l întoarse încet, ca să nu scârţâie. Fereastra se desfăcu fără zgomot, ca o uşă tainică, dar primitoare. Coborî repede şi împinse cu umărul geamul.

În sfârşit, închise la loc fereastra. Iar a uitat ceva. Amprenta degetelor. Şterse repede cu batista. Asta o ştie tot de la Iliuţ. Bine că şi-a reamintit la timp. Alfel ar fi trecut peste o măsură de prevedere de mare însemnătate. S-a chircit lângă perete. Ca să-şi dea seama cum trece timpul, începu să numere. Fiecare număr însemna o secundă…

Ce încet trec, acum, secundele, minutele. Parc-ar fi turnate în plumb. Cercetă din ochi cu mare băgare de seamă, întunericul nu-i lăsa prea mult să vadă. Trase cu urechea. Lăcătuşii lucrau. Se vârî într-un cazan gol. În atelierul de alături, la strunguri, nu-i nimeni. Numai să nu aţipească. Prostii. Nu-i era somn, dar gândul că ar putea adormi în cazan după atâtea ore de încordare îl speria.

În sfârşit, a încetat zgomotul de la lăcătuşerie. Au plecat acasă cei din schimbul doi. Vârî mâna sub palton şi apoi sub haină. Desfăcu doi nasturi de la cămaşă şi, ca pe-o comoară, scoase încet pachetul cu manifeste. Pipăi pe întuneric, vraful de hârtii dreptunghiulare din care lumina va ţâşni biruitoare din atelier în atelier şi apoi din om în om, în toată fabrica, în tot oraşul, şi de acolo, mai departe, prin ţară…

Unde să le lipească ca să fie cât mai în ochii oamenilor? Iată, unul aici, în dreptul uşii. Într-un buzunar avea pioneze. Apăsă puternic cu degetul cel mare floricica de metal lucios pe marginea hârtiei tipărite. Şterse repede cu batista peste ea, ca să se piardă amprenta. Prinse câteva manifeste pe peretele din faţa ferestrelor: unul pe dulapul cu scule şi trei pe zidul din fund. Trecu apoi în atelierul de strungărie. Călcă în vârful picioarelor, să nu-l simtă nici musca. Iată-l în atelierul lui de cazangerie, numărul doi, unde prinde manifestele în pioneze dese, ca să nu poată fi smulse cu uşurinţă. A pus unul până şi deasupra dulapului personal al lui Onisie.

Trecu la ajustaj, la lăcătuşerie, la tâmplărie, repede, cât mai repede.

Încă un manifest… Şi iarăşi altul… Pretutindeni… În bezna atelierelor, pe care camuflajul războiului o făcea şi mai grea, manifestele păreau nişte fluturi mari şi albi, trimişi în iarna nevoilor celor mulţi de primăvara minunată a viitorului. Pe aripile acestor libelule de hârtie grăitoare, cuvântul Partidului preface semnele negre de tipar în slovă de soare.

„… De pe malurile Volgăi, dintre zidurile stropite de sânge şi de glorie ale oraşului, armata sovietică, eliberatoare, a tot înaintat şi înaintează spre Bucureştiul încătuşat de fascişti…

Cuvintele Partidului, făclii aprinse în inimi, incendiază buruienile şi putregaiul, topesc lanţurile şi cătuşele, luminează drumul către libertate.

… Pregătiţi-vă! Sabotaţi guvernul trădător şi vânzător de ţară al lui Antonescu! Loviţi în maşina de război hitleristă! Fiţi gata de luptă alături de glorioasă armată sovietică dezrobitoare care a ajuns pe meleagurile noastre! Organizaţi-vă în jurul Partidului Comunist Român! Trăiască România liberă!"

Lui Vladimir îi vine să citească cu glasul de tunet al adevărului toate aceste chemări de luptă şi

de biruinţă asupra minciunii, împilării şi nevoilor în care au fost siliţi să trăiască şi el şi toţi cei asemenea lui.

Însă acum nu poate decât să le aşeze aici, pe zidurile locului de caznă şi de robie, de unde chiar mâine vor pleca mai departe, tot mai departe, ca să răsune în văzduhul patriei…

Pieptul tânărului luptător clocoteşte de mândrie. Cu toate piedicile care i-au ieşit în cale, şi-a îndeplinit sarcina. Printre cei care au trudit şi au riscat, pregătind manifestele cu vestea cea mare şi luminoasă, lipită de zidurile mohorâte ale fabricii, se află prezent şi utecistul Vladimir de la cazangerie, Fostul ucenic şi slugă fără plată al lui Omidă… Un gând îl străbate. De ce să mai aştepte până mâine dimineaţă pe moş Mihale? Ar putea să iasă chiar acum din fabrică pe acelaşi drum pe unde a venit… Nu. Nu e bine. Riscul e mult mai mare. Ce s-ar întâmpla dacă ar fi zărit sărind peste zid? îndată s-ar da alarma. Şi dacă l-ar prinde? Nici nu vru să se gândească la o astfel de posibilitate. Numai câteva minute le-ar trebui agenţilor ca să facă legătura între manifestele lipite pe pereţii fabricii şi încercarea lui de fugă peste gardul de zid… Va rămâne ascuns în atelier până-n zori, când moş Mihale îşi va lua schimbul în primire…

În cele şase ceasuri, pe care le avea înainte până dimineaţa la venirea schimbului său ar putea să doarmă şi să se odihnească în pântecul ocrotitor al cazanului, mai ales că începea să se resimtă după zbuciumul obositor pe care îl îndurase în ziua aceea, chiar dacă nu voia să admită asta. Nu. Trebuia să rămână treaz.

Pe geana bucuriei, ca şi pe cea a durerii, fulgii somnului se topesc de cum o ating. Vladimir s-a ghemuit în culcuşul de tablă, fără să aţipească, mulţumit şi nerăbdător, până ce sirena a şuierat de cinci. A mai aşteptat o jumătate de oră, apoi a ieşit din cazan, târându-se ca dintr-o catacombă. Şi-a

dezmorţit oasele şi muşchii, întinzându-şi braţele ca o pasăre aripile.

S-a dus să se spele la robinetul din fundul coridorului după care, furişându-se, a alergat la poartă să ceară lui moş Mihale – care trebuia să-şi ia în primire serviciul la ora cinci – fişa de pontaj. Se trase însă repede în dosul uşii cu geamlâc, care dădea în camera portarului. În locul bătrânului prieten şi sprijinitor văzu tot pe tâlharul de Făsuică, portarul de noapte. Erau orele şase fără cincisprezece minute. Ce se petrecuse cu moş Mihale, care, punctual la schimb, cum îl ştia toată fabrica, întârzia tocmai azi? El, care venea cu cel puţin o jumătate de oră mai devreme…

Ascuns după o stivă de lăzi din apropiere, de unde putea privi prin geamlâc, Vladimir nu avea altceva de făcut decât să-l aştepte. Între timp un grup de muncitori intraseră pe poartă şi pontau. Erau nevoiţi să vină mai devreme ca să-şi pună la punct hârburile de maşini. Desluşi pe feţele lor uimirea că primeau şi înapoiau fişele de prezenţă altcuiva decât celui cu care erau obişnuiţi în fiecare dimineaţă. Apoi văzu pe unul dintre ei deschizând gura – probabil să întrebe pe portarul de noapte despre moş Mihale. Făsuică îi răspunse ceva, care îi făcu pe toţi să se uite lung unul la altul. Vladimir se nelinişti. Când grupul de muncitori trecu pe lângă stiva de lăzi, îi auzi vorbind:

— Bietul bătrân. Cine ştie dacă mai scapă…

— N-auzişi ce spuse iscoada de noapte? Vecinul care l-a găsit aseară căzut în nesimţire în faţa uşii şi care a telefonat apoi la fabrică a mai dat un telefon acum două ore, de la spital. Cică doctorul de gardă crede că-i paralizie. La vârsta lui, crezi că mai e de vindecat?

— Păcat! Era un om tare bun. Se purta ca un părinte cu noi.

— Avea o inimă de adevărat muncitor, spuse trist un lucrător mai în vârstă.

— N-are pe nimeni lângă el, sărmanul! Trăia de unul singur.

— Şi sărea în ajutorul oricui la nevoie.

— Pe mulţi dintre noi i-a scăpat când a putut şi cum a putut de furiile lui Omidă! Omidă şi Onisie care urăsc şi cerul, şi pământul deopotrivă.

— Da' pe cine nu-şi varsă ura leprele astea? Pe bătrân nici că-l sufereau.

— Pe câţi din noi ăştia mai tineri, nu ne-a adus el în fabrică?!…

„A paralizat moş Mihale… În ascunzişul lui, după grămada de lăzi, înfiorat de durere şi teamă, lui Vladimir i se umeziră ochii. Moş Mihale… Nu numai că-l recomandase în fabrica unde, de bine de rău, îşi câştiga o amărâtă de pâine, dar blândul şi sfătosul bătrân îl ajutase în toate chipurile să nu-şi piardă curajul în anii copilăriei lui, amară şi goală de orice bucurie.

Moş Mihale… Parcă-l vede în ziua aceea când maică-sa îl adusese de mână la poarta fabricii…

Parcă-l aude sfătuindu-l atunci când Omidă îl poreclise Nichipercea: „Tu eşti tânăr. Ai să apuci şi alte vremuri…" Şi iată că vremurile acelea noi s-au apropiat. Semnele lor sunt din ce în ce mai puternice şi mai grăitoare. Iar moş Mihale zace acum paralizat în spital, fără speranţă de vindecare. Oh, de-ar mai trăi încă! Să mai apuce şi el o zi doar, o singură zi nouă! Cât de neagră se arată în dimineaţa aceasta poarta fabricii fără zâmbetul ocrotitor al moşneagului, bun ca pâinea cea caldă pe masa săracului!

Şi-acum… Da. Acum ce urmează? Trebuie să se gândească ce are de făcut după întâmplarea cu desăvârşire neprevăzută, care-l pune în faţa unei situaţii extrem de grele. Cum să-şi facă pontajul, pentru ca, la o eventuală cercetare, să nu fie descoperit că n-a trecut pe la poartă şi că se află totuşi în fabrica împânzită de manifeste? Să se amestece printre lucrătorii care vin din afară şi apoi să încerce să ponteze odată cu ei? Ar însemna

să ceară, implicit, complicitatea acestora, ceea ce este neîngăduit în condiţiile unei stricte conspirativităţi.

Care dintre lucrătorii nepregătiţi ar înţelege pe loc situaţia? E destul ca vreunul să exclame: „Ai dormit aici, Vladimire?" şi-l aude un agent din cei care mişună prin ateliere şi nici nu ştii când şi unde te supraveghează… Presupunând totuşi că lucrul acesta ar trece neobservat de lucrători, nu va putea scăpa de ochii de şarpe ai lui Făsuică, portarul spion, de care trebuie să se păzească mai mult ca de oricine. Nu-i rămâne decât să renunţe la pontaj. A încerca să ponteze, înseamnă să rişte să fie descoperit chiar înainte ca vreo bănuială să planeze asupra lui. „Ah, moş Mihale, dragă moş Mihale, dac-ai şti în ce situaţie se află acum Vladimir, protejatul dumitale!"

Se întoarse iar în atelierul său, în care încă nu intrase nimeni. Erau orele şase fără opt minute. Copleşit de gânduri, îşi aprinse mecanic o ţigară, pe care o fumă numai pe jumătate. Avea un gust amărui şi sărat, asemenea lacrimilor care-i năvăliseră în ochi cu câteva minute mai înainte când aflase de nenorocirea care se abătuse asupra bătrânului său prieten şi tovarăş.

Auzi glasuri şi paşi pe coridor. Se gândi că totuşi era mai prudent să nu fie văzut ca primul venit în atelier. Se dădu repede în dosul unui cazan, pe care trebuia să-l nituiască chiar azi cu Iliuţ.

Pe uşă intră Onisie, urmat de câţiva lucrători şi ucenici. Era încă întuneric în atelier. Niciunul din ei nu putea să desluşească manifestele de pe pereţi.

— A venit careva mai devreme ca noi… Miroase a mahorcă…

Vladimir simţi că-l trece un fior. Vorbise Onisie. Ah, pe simbriaşul ăsta, privilegiat al patronului şi al Siguranţei, care nu fuma decât „Regale”, mirosul „Plugarei” îi zgâriase nările.

„Ce pacoste blestemată şi fumatul, scrâşni împotriva lui, tânărul lucrător. Iată cum un fum de ţigară poate să dezvăluie un lucru tăinuit cu tot felul de precauţiuni”. Îşi făgădui să nu mai fumeze niciodată. Apoi ieşi pe furiş din ascunzişul său, amestecându-se într-un grup de lucrători care tocmai intrau pe uşă. În semiîntunericul zorilor de ziuă, cineva aprinse lumina. De pe pereţii coşcoviţi şi înnegriţi de fum şi de ploile de rugină din tavan hârtiile micuţe ale manifestelor surâdeau cazangiilor amărâţi ca o speranţă nouă. Erau fluturaşi mari, pe jumătate de coală de hârtie tipărită. Oamenii, care mai avuseseră asemenea „surprize” plăcute, îşi făcură semn din ochi şi, tăcuţi, se apropiară să citească aceste noi răvaşe ale Partidului.

Palid de bucurie şi de mândrie, Vladimir se vârî printre ei, căutând pe Iliuţ. Îl găsi, privind cu ochii lui mari şi negri manifestul de pe dulapul de scule.

Privirile li se-ncrucişară. Se înţeleseră pe tăcute unul cu altul, şi îşi strânseră mâinile în gând…

Pe Vladimir, care era foarte atent la tot ce se petrecea în atelier în momentele acelea, îl mira faptul că Onisie nici nu băgase de seamă – sau poate se prefăcea că nu bagă de seamă cele ce se petreceau în atelierul pe care-l conducea în dubla lui funcţiune de maistru şi spion. Onisie se dezbrăcă ca de obicei de hainele lui cele bune, încet şi tacticos, le aşeză cu grijă în dulapul personal de unde-şi scoase îmbrăcămintea ce-o purta în fabrică: o salopetă albastră de stofă impermeabilă ca şi a inginerilor. Şi iată că abia acum păru că descoperă ceva neobişnuit. În loc să pună mâna pe scule, oamenii se uitau pe pereţi.

— Aha, iar manifeste? întrebă el, căutând să pară nepăsător, fără să se mişte din faţa garderobului său. Dar vocea îi era tremurată, de ciuda abia stăpânită.

Apoi, vrând să se arate şi el curios şi în acelaşi timp mai familiar ca de obicei, spuse:

— Ce scrie în ele, fraţilor?

Nu-i răspunse nimeni. Încercă din nou:

— Nu-mi spuneţi şi mie despre ce e vorba?

— Aveţi şi dumneavoastră unul acolo, în faţă, îl informă ironic un ucenic.

— Nici n-am observat, zise Onisie cu aceeaşi indiferenţă de actor prost. Apoi încercând, dar fără să izbutească, o sinceră surprindere: Ia te uită, domnule! Extraordinar! Va să zică înaintează pe tot frontul.

— I-au măturat acum şi din Polonia, – se auzi un glas înadins îngroşat – şi o să-i cureţe cu totul şi de la noi…

Onisie întoarse capul să descopere pe cel care vorbise, dar nu putu să-l desluşească în grupul compact de muncitori strânşi în faţa unui manifest aşezat pe perete, ca o mână albă.

— Cu atât mai bine, căuta să-şi joace mai departe rolul iscoada Siguranţei. Om scăpa şi noi de pacostea războiului!

Văzând că provocările lui nu dau niciun rezultat, schimbă vorba:

— Ce avem de lucru pe azi?

Vorba-i răsună în vânt, ca şi cum nimeni din cei cincizeci de inşi nu se mai interesau acum decât de ceea ce scrie acolo, pe bucăţile de hârtie, pe care nu se mai săturau să le citească şi răscitească. Onisie continuă ipocrit:

— Politica-i politică, şi treaba-i treabă. Hai să terminăm cazanele care ne-au rămas de ieri pentru nituit!

— Dar cu astea ce facem? îl iscodi unul din lucrători, arătându-i peretele plin de manifeste.

— Le nituim şi pe ele acolo unde se află, zise altcineva, de data asta cu glas subţire.

Onisie se prefăcu că îşi cotrobăieşte în dulap.

Şoaptele oamenilor picurau ca stropii fierbinţi de ceară, lipindu-se şi arzând inima meşterului ticălos. Muncitorii discutau înfierbântaţi cu jumătate de glas.

— Şi cu nemţii ce-i?
— Cică fac retragere strategică… înainte.
— Şi înaintare elastică… înapoi.
— Cum vine asta?
— Cu colivă!…
Onisie, care surprinsese ochiul unui bătrân clipind cu înţeles spre dânsul, îşi dădu seama că discuţia şoptită alunecă pe un făgaş, pe care el, ca vistavoi al patronilor şi ca spion al Poliţiei, nu-l mai putea tolera. Dar nici să facă uz de funcţia sa dublă nu se încumeta, acum când însufleţiţi de manifestele de pe pereţi, oamenii păreau toţi asemenea unor proiectile gata să facă explozie. Şi cum în raza de bătaie a acestor proiectile se afla numai dumnealui, de unul singur, iar, pe de altă parte, cam bănuind ce va aduce ziua de mâine, nu se simţea de fel în apele lui. Ei, dacă cazangiii lui i-ar arăta încredere, s-ar simţi mai sigur de viitor. Dar ăştia… Numai cum îl privesc de parcă-l şi spânzură. Nu-i rămâne decât să caute la rândul lui justificarea unei… retrageri strategice. O găsi:
— Ei, hai! Până mai puneţi ţara la cale şi până vă vine şi poftă de lucru, eu mă duc la magazie cu listele de materiale.
Şi ieşi aproape în fugă.
— Câinele, se duce să schelălăiască la stăpâni. Acuşi ne trezim cu Omidă şi cu Siguranţa peste noi. Ce facem?
Bătrânul cazangiu Ispas propuse:
— O să facem ceea ce nu ne mai arde acum. Dar deocamdată n-avem încotro. Mâna pe scule şi gândul la cele scrise acolo!
— Să scoatem manifestele cât încă n-au venit copoii! Să le ascundem undeva…
— La ce bun, de vreme ce Onisie, iscoada lor, le-a văzut? Lasă-le!
— Manifestul, care era în faţa lui, nu se mai vede… L-a smuls, ticălosul, fără să prindem de veste şi a şters-o cu el la Omidă.

— Şi ce credeţi că face acum Omidă? Urlă la telefon ca javra când îi miroase a lup.

— Dar noi ce atitudine să luăm când ne-o încolţi?

— Să ne sfătuim şi cu cei din atelierele celelalte, că poate s-or fi pus şi la ei manifeste.

— Ba ghini cî nu!

Vorbise chiar din pragul uşii moş Toader Cardaş, meşterul de la strungărie. Venise „în delegaţie” să vadă care-i „situaţia” la cazangerie, căci pe la celelalte ateliere o ştia de acum; peste tot afişe şi peste tot iscoade care au alergat la direcţie să raporteze că bolşevicii au pătruns iarăşi noaptea în fabrică şi au răspândit manifeste incendiare.

— Puşca ghibace care a ochit azi-noapte păreţii hardughiei lui Ogmidă şi a tot neamului lor – şi care de-aghe amu di dimineaţă i s-o auzit pocniturile – ar sî stârnească mare zarvă.

Veniră şi oameni din celelalte ateliere şi îşi dădură toţi cu părerea că, de vreme ce le-au găsit lipite aşa, să le lase că n-au de ce să se teamă.

Moş Cardaş urmă:

— Cini o hi şi cum o hi, să ni trăiască şi să mai faci şi altă dată tot aşa, ca trebuşoara aiasta, care a lichit taman pe schinarea stăpânului răvaşul ce vesteşte slobozirea robilor…

— Aşa-i! Dreptu-i!

— Şi amu hai să aşteptăm cotarlele, pe care dacă nu li putem încă otânji cu jordia, să li facem să turbeze di ciudă că nu ni pot sfâşie…

„Cotarlele” nu se lăsară de loc aşteptate. Comandate de comisarul Turculeţ, intrară, furioase, în fiecare atelier, de unde plecau, fără să poată înhăţa pe nimeni, mulţumindu-se doar să mârâie ameninţătoare. Oamenii le râdeau în nas când erau întrebaţi unde şi-au petrecut noaptea sau la ce oră au intrat în fabrică. Răspundeau în doi peri, anume ca să-i aţâţe sau tăceau batjocoritori, văzându-şi liniştiţi de lucrul lor. Se făcură şi câteva

perchiziţii corporale, se răscoliră sertarele şi dulapurile cu scule. Zadarnic.

ÎN ZORI

În zori, când primele grupuri din gărzile muncitoreşti se apropiară de aeroport, hitleriştii deschiseră un foc viu de arme automate.

În spate, barajul asurzitor de branduri, de aruncătoare de mine şi de tunuri antiaeriene, zvârlea o barieră de foc şi de oţel între muncitorii înarmaţi şi trupele române, proaspăt sosite în pădurea Băneasa care li se alăturaseră.

Orânduite în evantai, camuflate de salcâmii şi de plopii bătrâni, ţevile lungi de oţel ale tunurilor anticar şi antiaeriene hitleriste împroşcau puzderie de obuze şi şrapnele, stânjenind înaintarea celor două companii româneşti şi a plutonului de gărzi muncitoreşti.

Pe şosea nu se putea înainta. Mitralierele grele şi brandurile o măturau ca un pârjol susţinut de rafale. Tot atât de stăruitor erau apărate şi laturile din stânga şi din dreapta pădurii unde duşmanul îşi amenajase, de asemenea, puncte de rezistenţă. Numai o echipă de şoc ar fi putut acţiona cu folos. Un grup de sacrificiu, care să se infiltreze între desele rânduri ale inamicului, şi de acolo, pătrunzând mai departe, până la cuibul bateriei antiaeriene, s-o nimicească, liberând astfel de sub focul ei drumul spre Herăstrău, pentru a uşura înaintarea trupelor şi a gărzilor muncitoreşti către aeroportul puternic fortificat.

Utecistul Vladimir Bârsan îşi strânse automatul la piept, ca pe un tovarăş de încredere. Întoarse încet capul către cei din urma lui şi se ridică în picioare, făcând un salt de câţiva metri înainte. Prin şfichiuiturile gloanţelor, care le ţiuiau ameninţătoare pe lângă urechi, cei zece tovarăşi îl urmară unul după altul. Grupa se trânti pe burtă într-o groapă proaspăt deschisă de explozia unui obuz de mare calibru. Şeful grupei scrută distanţa care-i despărţea de amplasamentul celor patru piese ale bateriei duşmane şi, în aşteptarea unui moment prielnic pentru atac, se întinse şi el, ca şi tovarăşii săi, cu faţa în sus, prinzându-şi ochii de cobaltul limpede al cerului, pe care soarele cobora din ce în ce mai roşu spre asfinţit,

Un avion cu zvastică, urmat de alţi doi corbi, având aceeaşi cruce cu cârlige pe aripi, spintecă orizontul.

— Se-ntorc ereţii de la pradă, spuse unul dintre ei.

— Le punem noi curând laţul după gât, proroci altul.

Nea Marin strungarul îi întinse o „plugară”.

— Ia, măi viteazule!

Vladimir o respinse, ca şi cum i s-ar fi oferit otravă:

— Mulţumesc, nu fumez.

— Parcă ştiam că sugeai şi tu iarba dracului când munceam şi eu, la „Oţelul”.

— Nu mai fumez…

— Poţi să rabzi?

— Pot.

— De ce renunţi, dacă-ţi place şi-ţi mai astâmperi vremea?

—…

— De ce, mă Vladimire?

— Era să mă pierd din pricina unei ţigări. Şi pe mine şi pe alţii.

— Aha! Mi-aduc aminte. Astă-primăvară. Toată fabrica a vuit de cele ce se-ntâmplase la

„Oţelul”…

— Ştiu, mormăi Vladimir, devenind deodată ursuz, clipind repede din pleoape, ca şi când l-ar fi usturat.

Discuţia fu reluată tot de Marin strungarul:

— Ai scăpat atunci din mâna agenţilor ca prin urechile acului…

— M-au ajutat tovarăşii…

— Aflarăm că, după ce te-au dus agenţii în biroul lui Omidă, au început câţiva de la cazangerie… Dumitru… Staicu… Apoi Ivan de la strungărie… Iliuţ… Nea Cardaş şi alţii să facă agitaţie… Până ce s-au ridicat toţi ca unul…

— M-au scăpat…

— Și-ai stat ascuns… Dar cine o fi pus manifestele alea? Nici până azi nu s-a aflat.

În grupa de luptători din gărzile muncitoreşti condusă de Vladimir sunt doi tineri din celula uteciştilor de la „Oţelul”: Ionuţ de la secţia ajustaj şi Voicu din atelierul de tâmplărie. Niciunul nu trece de şaptesprezece ani… Ba Ionuţ, cred, c-abia a-înplinit şaisprezece… Sunt însă amândoi hotărâţi să-l înfrunte pe duşman, să se răfuiască cu el şi să-l doboare cu orice preţ.

Vladimir îşi deapănă prin minte firul lung al tuturor întâmplărilor, revăzându-şi faptele, gândurile, poziţia… Făcuse greşeli, judecase strâmb uneori, dar fondul prieteniei sale, sincerităţii lui pentru Leanca şi Iliuţ, ca şi fierbintelui său devotament faţă de Partid nu i se puteau aduce vreun reproş. Ce-or fi făcând acum dragii lui prieteni şi tovarăşi? Nu-i mai văzuse de atâtea luni… Odată cu luptele ce se desfăşoară, câte vieţi de utecişti şi de uteciste pier, jertfindu-se alături de bravii lor tovarăşi mai mari, comuniştii din gărzile muncitoreşti?!

Leanca şi Iliuţ… Unde or fi ei? În vreun grup de luptători înarmaţi ai partidului… Răniţi cumva, ucişi?… Nu! Nu! Ar fi îngrozitor. Alungă gândul

că li s-ar fi putut întâmpla ceva în orele acestea atât de cumplite.

Dincoace de podul căii ferate, din clădirile incendiate de aviaţia hitleristă, se înalţă în noaptea fără lună care mai stăruie, încă tulbure, sfâşiată de geana ruginie a zorilor, trâmbe roşiatice de pârjol. Înfuriaţi că poporul român frânge lanţul greu şi ruşinos pe care regele, Antonescu şi clica lor îl numeau „Alianţă", hitleriştii supuseră Capitala unor bombardamente din cale-afară de sălbatice. Instituţii, fabrici, spitale şi cartiere întregi erau prefăcute în ruine de picajul avioanelor Stukas, care împrăştiau moartea şi pustiirea.

Alungarea barbarilor hitlerişti de pe aeroportul Băneasa, devenit vizuină de asasini ai populaţiei civile, nu mai era o fază a tacticii de luptă, ci o chestiune de viaţă şi de moarte pentru toată Capitala şi locuitorii ei.

Încet, târându-se în coate şi în genunchi, Vladimir şi grupa lui înaintau în direcţia amplasamentului inamic. Pe deasupra lor, traiectoriile proiectilelor se încrucişau, sfârtecând aerul cu plesnituri de bici. Mai aveau cel mult două sute de metri până la obiectivul vizat. Cei zece partizani se opriră, ca să se adăpostească de focul inamic. Aproape că nici nu mişcau, odihnindu-se, pregătindu-se de asaltul final. Vladimir căută să le desluşească chipul în zorii care puseseră stăpânire pe întreg câmpul de luptă.

Strungarul Marin a părăsit fabrica şi familia, lăsându-şi acasă nevasta şi trei copii, prezentându-se la sediul cel nou, acum legal, al Partidului, ca să ceară o armă, cu care să lupte împotriva fasciştilor.

Nicolae cazangiul n-are mai mult de douăzeci şi cinci de ani. S-a însurat abia de-o săptămână. Pare un pitic în salopeta prea mare şi prea largă pentru trupul lui subţirel, încins cu o duzină de grenade, care îi atârnă pe şolduri.

Armurierul Corbea, de la Arsenalul armatei, trece de patruzeci de ani. I-a murit de curând un

frate în război. E dârz şi plin de ură faţă de fascişti.

Leonora Pintea, ţesătoare, văduvă de război şi mama unei fetiţe de cinci ani, a dezarmat pe stradă, cu un revolver mic şi delicat ca o jucărie, doi ofiţeri din SS, predându-i celei dinţii patrule militare române întâlnite.

Moş Ilie, cel mai în vârstă, lucrează la o tăbăcărie de pe cheiul gârlei.

Pituţ de la ajustaj n-are decât optsprezece ani. Fusese luat şi la „premilitărie.. Ce premilitărie face el acum, cu o veche armă Mannlicher ascunsă în pivniţă şi grenade japoneze, capturate de la hitlerişti!

Voicu de la tâmplărie a fost de două ori amânat la încorporare, pentru că e beteag de-un picior, dintr-un accident la fabrică. Nu l-au reformat. Până la urmă l-ar fi trimis pe front aşa, cu piciorul stâng înţepenit. A fost printre cei dinţii utecişti prezenţi cerând să lupte, ca şi toţi ceilalţi din uzină, din şcoli şi birouri, care, la chemarea Partidului, au sărit să apere Capitala şi să alunge pe cei care au prădat-o şi-acum vor s-o sfârtece. Oamenii aceştia – pe unii abia aseară i-a cunoscut – care ieri mai trudeau cu ciocanul de nituit în mână, cu cleştele de tăiat tablă, la strung, la raboteză, care lucrau la registrele contabile la războiul de ţesut, în tipografii şi ateliere, pe băncile şcolilor sau pe catedră, toţi aceşti tovarăşi noi din grupele de luptă, conduse de comuniştii care îi pregătiseră în anii lungi şi grei ai ilegalităţii, prin zeci de broşuri şi manifeste, se aflau acum pe linia de front a Capitalei, cu armele în mână. O astfel de grupă era şi aceea de sub comanda lui Vladimir Bârsan, utecistul cazangiu, fostul ucenic de la „Oţelul”…

Sfântă şi minunată obligaţie faţă de patria care trebuia eliberată pe toată întinderea ei, faţă de Partid, abia reintrat în legalitate, şi care îi încredinţase pe oamenii aceştia de lângă el. Purta o sarcină de mare cinste, dar şi de grea răspundere

faţă de mamele, soţiile şi copiii care îi aşteptau cu nelinişte acasă.

O şuierătură scurtă ca un ţipăt, apoi încă una… Vladimir le făcu semn să se lipească de pământ. Până la ziuă nu mai era mult. Astă-noapte prin nicio încercare a unităţilor militare şi ale grupurilor de muncitori înarmaţi nu reuşiseră să se apropie de bateria antiaeriană, care împroşca fără încetare cu proiectilele ei ucigaşe şoseaua, barierele, trecerile.

O rachetă roşie spintecă cerul şi se desfăcu umbrelă de flăcări. Un snop de gloanţe se scutură peste grupa lui Vladimir.

—Ne-au descoperit, strigă, cazangiul. Să ne schimbăm locul!

S-au rostogolit, tăvălugi, de-a dura, până într-o muşcătură a pădurii. Încet, cu fereală, Vladimir se ridică în genunchi şi îşi numără oamenii.

— Unde-i nea Marin?

— A rămas acolo, spuse Ionuţ, arătând cu degetul în urmă. Întrebările curg în şoaptele neliniştite ale tuturor:

— L-au lovit?

— Nu ştiu… Ce faci, tovarăşe Vladimir? Stai pe loc! Nu te duce! Uite-i că trag! Lasă-l acolo! Poate că nu-i mort… Se târăşte el până la noi… Stai, omule, că te ucid rafalele hitleriştilor.

Încadrat de grindina de oţel, fără să asculte îndemnurile date, cazangiul se târăşte, se târăşte… A ajuns. Îşi lipeşte urechea de pieptul celui întins pe iarba umedă de rouă şi sânge.

— Măi, nea Marine!

Dar Marin strungarul nu mai poate răspunde nimănui.

Îl întoarce încet. O floare mare, roşie, i se-ntinde pe cămaşă în dreptul cheutorii, acolo unde pe vremuri, la 1 Mai, îşi prindea o panglicuţă de aceeaşi culoare…

Douăzeci şi trei August… Măreaţă zi… Insurecţia armată, organizată de Partid, este condusă de cei mai viteji şi înţelepţi fii ai săi. Ea va trebui să împiedice pe fascişti — nevoiţi acum să se retragă – şi pe sluga lor Antonescu să transforme ţara în ruine şi cenuşă.

Încă un salt. Două rachete. Una verde şi alta galbenă, care se sparg deasupra lor. Ploaia de gloanţe nu conteneşte. Duşmanul le urmăreşte fiecare mişcare, centimetru eu centimetru. Prinşi ca-ntr-o urzeală nevăzută, ei se târăsc acum pe burtă spre bateria hitleristă. Iat-o acolo, după salcâmi!

Fac un ocol mare, ca să iasă de sub plasa morţii, în care hitleriştii le vorbesc prin graiul necruţător, al gloanţelor fierbinţi. Un scurt răgaz. S-au oprit.

— Câţi suntem?

— Unu, doi, trei… cinci, şase…

— Ei, mai departe!

— Şase…

— Nu se poate… Mai număraţi o dată!

— Unu, doi… cinci, şase…

— Şase?!!

— Atât.

Lipsesc vopsitorul Tudoran, studentul Grossman şi ţesătoarea Leonora… Ţesătoarea Leonora, pe care Rodica, fetiţa ei de cinci ani, o aşteaptă la Bucureşti, cu nasul lipit de geam şi strigă de câte ori vede o femeie venind din capul străzii: „Uite-o pe mămica!”

Altă rachetă roşie.

Vladimir îşi goleşte tot încărcătorul automatului în frunzişul stejarului din stânga. Salva a trezit toată pădurea. Stau una cu pământul. Furtuna fierbinte de oţel trece peste spinarea lor ca o seceră de foc. Orice mişcare, orice gest înseamnă moarte. Observatorul hitlerist, ascuns în vârful copacului, le urmăreşte mişcările, transmiţând şi dirijând

focurile cuiburilor asasine de branduri şi mitraliere.

Soarele s-a urcat la două suliţi deasupra pădurii. Bubuiturile şi împuşcăturile s-au rărit. Apoi încetară. Un scurt armistiţiu? Nu. Doar tatonări de patrule-cercetaşi ale inamicului, schimbări şi ocupări de poziţii noi.

Către amiază cerul se schimbă la faţă. Norii mohorâţi îi pătează obrazul. Pădurea se întunecă în plină zi. Vladimir priveşte bateria hitleristă antiaeriană transformată în artilerie de câmp, care reuşise să-şi găsească un camuflaj atât de natural. Cine ar fi putut-o identifica printre copacii al căror frunziş acoperea lunurile? Dar şase muncitori ajunseseră de-acum până în preajma ei, târându-se pe o potecuţă smălţuită de flori galbene de vară. Au descoperit-o într-un tăpşan micuţ, înconjurată cu ghimpii unui gard de sârmă. Dar ca şi cum ar fi simţit apropierea vânătorilor, bârlogul hitleriştilor începu să grohăie din nou cu furie şi mai asurzitoare. Proiectilele sfârtecau pădurea, râmau pământul, cutremurau văzduhul, barând iarăşi şoseaua şi căile de acces spre terenul betonat al aeroportului. Deocamdată, orice înaintare a trupelor române ar fi însemnat o sinucidere. Nici Vladimir nu putea ataca. Cei câţiva care mai rămăseseră din grupa sa de luptători erau osândiţi să amorţească iar – şi cine ştie cât? — în spatele copacilor, în care i-a prins din nou focul bateriei vrăjmaşe.

Ce folos că tunurile antiaeriene hitleriste, care ţin sub supraveghere şi sub foc şoseaua spre aeroport, se află la nicio sută de paşi de ei? Se poate observa acum bine brâul de salcâmi înalţi, care susţine triplul gard de sârmă ghimpată şi plasele cu mărăcini şi frunzare, dese ca peria, camuflând piesele de artilerie. Un atac direct este exclus. Până la amplasament n-ar fi ajuns viu niciunul dintre ei. Două santinele hitleriste,

tupilate de o parte şi de alta, străjuiesc cu automatele, cele patru tunuri care de câteva minute iarăşi tac, probabil ca să-şi răcească ţevile înfierbântate.

Dar asta nu mai putea să dureze. Până la urmă vor trebui să înainteze şi ostaşii, şi cei din gărzile muncitoreşti, oricâţi ar pieri dintre ei… Oricâţi? Tocmai asta voia Vladimir să evite. Îşi făcu repede un plan: trebuia acţionat prin surprindere. Totul depindea de elementul surpriză. Planul fu comunicat pe şoptite din om în om.

— S-a-nţeles? întrebă el din vârful buzelor.

— Da, îi răspunseră cinci glasuri dintr-o singură şoaptă.

— Foc!

O grenadă căzu în faţa primei santinele tupilată în tufiş. Un buchet galben se desfăcu. Apoi altul. Cele două străji ale bateriei nu mai mişcară. Cazangiul Bârsan Vladimir şi armurierul Corbea Constantin trecură la asalt.

Cu patul armei, cu degetele însângerate, cu palmele muşcate de colţii de fier, ei deschid o breşă în dublul gard de sârmă ghimpată. Servanţii bateriei care prânzeau într-o poiană, la cincizeci de paşi mai în adâncul pădurii, îşi caută zăpăciţi pistoalele automate prin iarbă. Patru grenade zvârlite înspre ei îi culcă la pământ.

— Repede, Corbea, închizătoarele!

Degetele meştere ale armurierului de la Arsenalul armatei desfac într-o clipă închizătorul unui tun.

Cu armele în mâini, un nazist, doi… Cinci… Zece… Răsar din pădure şi aleargă spre baterie. Cele patru guri de ţevi, care susţin şi apără pe Vladimir şi pe Corbea, îi obligă pe duşmani să se trântească la pământ, de unde deschid la rândul lor focul.

Al doilea închizător e demontat şi zvârlit lângă celălalt. Dintr-o parte şi din alta gloanţele şuieră prelung printre copacii înfioraţi de boarea morţii.

Al treilea încărcător… Cinci nazişti se încumetă să se ridice de pe covorul ţesut cu iarbă deasă, îndreptându-se în goană spre baterie. Nu mai ajung niciunul. Dar mai departe, din adâncul pădurii, încep să ţăcăne mitralierele. După ele, şi celelalte arme. Canonada se întinde curând pe întreaga linie de luptă a Bănesei. Hitleriştii trag cu toate gurile de foc disponibile. Grupurile răzleţe din gărzile muncitoreşti, răsfirate printre trupele care asediază în semicercuri aeroportul, le răspund. Se alătură şi artileria antiaeriană, bine hrănită, a unităţilor române, însă al patrulea închizător nu vrea să iasă din caseta lui…

— Dă-l naibii! strigă Vladimir.

— Nu încă!

Corbea trebăluieşte lângă tun fără emoţie, examinând senin, calm, piesa de tragere, de parcă s-ar afla nu în pădure, sub focul inamicului, ci în hala de montaje a Arsenalului. Şi iată-l că scoate din funcţie şi cel de-al patrulea tun. Acum trebuie să se retragă. Hitleriştii năvălesc în valuri spre micul grup de luptători, adăpostiţi după tulpinile groase ale copacilor.

— Luăm închizătoarele cu noi! spuse Vladimir.

Naziştii sosesc. Cazangiul şi armurierul nu mai au timp decât să se adăpostească, în grabă, fără povara pieselor demontate de la bateria duşmană. Dar dacă le lasă pe loc, înseamnă că în zadar s-au străduit şi şi-au primejduit viaţa. Ce le rămâne de făcut? S-au înţeles din ochi. Corbea îşi smulge o grenadă de la şold. Îi trage cuiul şi o zvârle în gura unui tun. Explozia puternică decalibrează ţeava. Vladimir aruncă o grenadă în ţeava altui tun. Hitleriştii se apropie mereu.

— Fugi, Vladimire!

— Mai sunt două tunuri.

— Lasă-le! Fugi!

— Aşa crezi tu…

Şi Vladimir azvârle altă grenadă într-o gură de tun.

— Haalt! strigă primul soldat hitlerist, care ajunsese gâfâind lângă ei. Predai!

Duşmanii sunt gata să-i împresoare. Vor să prindă unul sau doi luptători vii, ca să le smulgă informaţiile de care, se vede, au mare nevoie, neştiind câte şi ce fel de forţe îi atacă. Un snop de ţevi se ridică ameninţător spre cei doi.

— Predai!

— Fugi odată! urlă armurierul, aruncând o grenadă în cel de al patrulea tun.

Şi, înainte de a-l ciurui gloanţele hitleriştilor, mai are timpul, cu braţul ridicat, să-i arate lui Vladimir tăpşanul… duşmanii… pericolul…

Şchiopătând din piciorul drept atins de-un glonte, încleştând pumnii a răzbunare, Vladimir, cu arma la spate, strânsă de curea, peste piept, aleargă împreună cu oamenii lui să-şi caute altă poziţie în desişul pădurii.

Înconjurând bateria şi examinând isprava partizanilor, hitleriştii înjură de mama focului. Le-au fost omorâţi servanţii, le-au fost distruse tunurile…Teribilă îndrăzneală! Apoi, pentru că nu cunosc efectivul adversarului care i-au atacat atât de îndrăzneţ şi pe neaşteptate, se retrag înapoia salcâmilor unde se aşează în poziţie de apărare.

Cerul s-a limpezit de nori. Soarele a ţesut, cât ai clipi, pânză de aur. Vladimir îşi pansează rana şi se gândeşte la Corbea, care îl poftise pentru duminica viitoare la nunta soră-sii. Îi aude parcă glasul cu inflexiunile grave ca ale unui bătrânel sfătos: „Am rămas burlac… N-am putut să mă-nsor până acum. Mi-am crescut pe bietul frati-meu… Şi pe Irina, soră-mea, care se mărită peste câteva zile c-un tipograf… Acu dacă se rostuieşte ea, poate că o să mă însor şi eu…”

Din grupa de luptători au mai rămas cinci, iar duşmanii din faţa lor sunt cel puţin o sută. Din clipă-n clipă pot să atace. E necesară luarea unei alte hotărâri rapide. Aşa şi fac. După o scurtă

consfătuire, întocmesc în grabă un dispozitiv de apărare. Fiecare trebuie să se adăpostească după câte un copac cât mai gros şi cât mai departe unul de celălalt, pentru a respinge năvala hitleriştilor, cu orice preţ.

Şi minutele trec iarăşi grele. Grele ca orele. Cât o fi ceasul? N-are nimeni un ceas? Nimeni… Ba da. Nea Marin strungarul care zace departe, în urmă, lângă rădăcina salcâmului… O mitralieră duşmană începe să latre. Apoi un brand…

— Ei!… Ssst! M-auzi?

— Te-aud, Vladimire.

— Comunică… Din om în om… Asculţi?

— Ascult…

— Nu ştiu câţi sau care din noi vor mai rămâne. Dar acela care va scăpa să spună… tovarăşilor de la Partid…

— Să spună tovarăşilor de la Partid, repetă cineva în spatele lui, căutând să domine zgomotele exploziilor.

— … că grupul de şoc din al treilea pluton al gărzilor muncitoreşti…

— … al gărzilor muncitoreşti…

— … şi-a făcut datoria.

— … şi-a fă…

Vocea celui care repetă se stinse întru-un gâlgâit, odată cu piuitul glonţului care-l nimerise în cap.

— Uite-i! Foc! strigă Vladimir.

Patru salve trase de patru luptători din gărzile muncitoreşti lovesc în plin. Patru duşmani mai puţin. Tovarăşul care, tu o clipă mai înainte, îşi înghiţise, ucis, fărâma de cuvânt era răzbunat. Dar mai aveau o socoteală de plătit duşmanului. Pentru nea Marin, pentru Leonora, Grossman, Corbea şi toţi cei omorâţi de hitlerişti.

Focurile se încrucişează. Inamicul atacă din trei părţi. Automatele partizanilor răspund, făcând goluri adânci în rândurile uniformelor cenuşii.

Grenadele zboară şi cad, răbufnind în mijlocul duşmanului care încă o dată pare dezorientat.

Peste douăzeci de hitlerişti morţi sau răniţi zac culcaţi la pământ. Ceilalţi se retrag, departe, în fundul pădurii.

Vladimir îşi şterge cu mâneca salopetei năduşeala de pe frunte.

— Cum staţi cu grenadele?

Unul ridică cinci degete în sus, al doilea patru, celălalt cinci. Vladimir nu mai are la el decât două pere de fontă…

— Şi gloanţele? întreabă el.

— Două încărcătoare pentru automate şi un cartuş cu explozibil, trotil.

— Atât?

— Atât.

Undeva, departe, se desluşesc paşi, târşâituri şi zăngănit de arme. Privesc cu toţii, încordaţi, acolo de unde aşteaptă să pornească iarăşi atacul. Ultimul atac la care vor mai putea răspunde cu câteva focuri şl azvârlituri de grenade. Şi apoi? Apoi totul se va termina. Vor fi ucişi, îşi dau seama. Nu mai încape nicio îndoială. Şi fiecare se gândeşte pentru ultima oară la ceea ce – în afară de biruinţa cauzei şi a jertfei lor, de care nu s-au îndoit niciodată – lasă în urmă o soţie, o mamă, un frate…

Se gândeşte şi Vladimir. La maică-sa… La Leanca… La Iliuţ…

Cum îi zvâcneşte în coşul pieptului inima! Şi amintirile care îl năpădesc de parcă n-ar fi fost aci în pădurea Băneasa, ci în drum, şi pe viscol, spre gara Filaret.

Ca un fulger îi trecură prin minte câteva fragmente din copilăria lui atât de grea şi zbuciumată, din tinereţea atât de scurtă...

… Nichipercea… Omidă… Moş Mihale… Nea State… Manifestele pe care le-a lipit noaptea în fabrică… Parc-a fost ieri…

Acum stă ascuns, la pândă, după un trunchi înalt şi gros din pădurea Băneasa. Duşmanii se pregătesc să se arunce puhoi spre el şi cei trei tovarăşi ai săi. Se aude distinct clinchetul armelor celeilalte grupe de hitlerişti care se strecoară spre ei, adulmecându-i. Viforul nu poate să mai întârzie. Va veni din două părţi… Hoţeşte… Cu armele încărcate, dar fără să tragă, încredinţaţi c-o să-i prindă de vii. Probabil şi-au dat seama că sunt putini. Habar nu au, însă, cei cincizeci sau o sută de nazişti cât preţuiesc cei patru luptători români. Cineva de după copaci urlă:

— Kaput Rumänien! Kaput! Arunci arm!… Predai!…

— Foc, fraţilor! Foc, tovarăşi! Din toate părţile… Foc, şi schimbaţi-vă locurile!

Şi pe dată chiuie iarăşi bătrâna pădure de împuşcăturile vitejilor fără uniforme.

— Grupa întâi, spre stânga! Grupa doi şi trei!… strigă cu putere Vladimir, ca şi cum ar comanda o mare unitate. Şi cei patru luptători îşi trag ultimele cartuşe şi aruncă ultimele grenade.

— Începeţi atacul, continuă să strige din toate puterile Vladimir, ca să i se audă poruncile pe deasupra iureşului de gloanţe şi de grenade, spre a-i deruta pe atacatori. Grupa unu, luaţi-i prin flanc! Pluton doi… Înconjuraţi pe dreapta! Plutonul trei, atacaţi!

Hitleriştii nu mai ştiu ce să creadă. Prudenţa nu strică! Iată-i, au şi început să dea înapoi, pe nesimţite, continuând să tragă focuri. Apoi se făcu linişte.

„Vor mai ataca, gândi Vladimir… Dacă ne prind… Nu! Nu trebuie să cădem în ghearele lor. Mai bine…”

Un zbârnâit subţire. Costache electricianul de la depoul C.F.R. Bucureşti-Triaj a fost lovit drept în inimă. A înţepenit fără să scoată un geamăt.

Trei oameni. Atâţi au mai rămas.

Hitleriştii nu se mai retrag. De-ar şti duşmanul că de fiecare treizeci sau patruzeci de uniforme cenuşii nu există acolo, după copaci, decât trei muncitori, o singură grenadă şi un pumn de cartuşe… Dar nu vor lăsa duşmanului satisfacţia de a-i captura.

Liniştea pregătitoare unui nou val de atac este spulberată de foşnituri şi zăngănituri care vin din latura opusă.

— Suntem înconjuraţi? îl întrebă în şoaptă unul dintre luptători pe Vladimir.

Răspunsul îl primi chiar din marginea pădurii.

— Ura! Ura! Uraaaa!

Vuia toată pădurea de grai românesc. Se cutremura cerul şi pământul de răpăitul mitralierelor, armelor automate şi brandurilor patriei. Hitleriştii abia răspund, trăgând zăpăciţi şi-n neştire, după care o iau la sănătoasa, nu înainte de a mai zvârli o rafală. O singură rafală, trasă mai mult la întâmplare, şi-un singur proiectil de brand. Dar acesta explodează târziu şi ucigaş sub un copac, împroşcându-şi schijele de moarte pe o rază scurtă…

— Ura! Uraa! Uraaa!

Înainte de a face joncţiunea cu una din unităţile de infanterie, care înainta dinspre aeroport, un glas, un geamăt aproape, se alătură uralelor companiei de vânători români:

— Aici, fraţilor! Aici suntem, aici! Uraaa!…

Vladimir strigase cu greu şi cu ultimele lui forţe. Ceilalţi tovarăşi ai lui se prăbuşiseră alături, cu câteva clipe în urmă, seceraţi de schijele brandului.

Căzuseră încă doi viteji! Iar cel de al treilea, ultimul din grupa de şoc, se stingea acum sfârtecat la piept şi picioare…

Ofiţerul român, comandantul companiei din faţa căruia fugeau în debandadă pe o rază întinsă, două batalioane hitle- riste, se aplecă asupra tânărului care mişca încă:

— Cum te cheamă?

— Ae… ro… portul?

— Îl avem în mâini! Între unităţile noastre şi şoseaua betonată care pătrunde în el, nu mai există niciun obstacol, niciun duşman. Au fost zdrobiţi! Dar nu mi-ai spus cum te cheamă?

Pe chipul palid al cazangiului apăru o lumină, care parcă îi dădu puteri să lege cuvintele altei întrebări:

— Sunt… şi… din gărzi… muncitoreşti… cu voi?

— De fiecare companie câte o grupă! Uite! Doi au şi venit încoa'… Aci! Pe-aici!… Pe aici!… Îl cunoaşteţi pe rănit?

— Vladimire!!!

— Lean-ca!… încercă să şoptească tânărul. Apoi murmură, cu ultimele puteri: I… li… uţ!

— Sunt şi eu aici, frate Vladimir, spuse Iliuţ, abia reţinându-şi lacrimile.

Amândoi îngenuncheară de o parte şi de alta…

— Unde… Unde te-au rănit, Vladimire? tremură buzele albe ale fetei.

Tânărul nu-i mai putu răspunde, dar cu mâna, care o ţinea pe piept, izbuti să facă un gest, care nu putea să însemne decât: „Ce importanţă are?” Mai respiră o dată lung şi rămase cu ochii mari deschişi, în care cuprinse cerul şi chipurile încremenite ale prietenilor.

Leanca se prăbuşi peste el în hohote.

1944

UCENICUL

Ucenicul a zăbovit în dreptul porţii şi priveşte atent. Aceeaşi curte dreptunghiulară, cu zidurile de cărămidă arsă, ale atelierului de lăcătuşerie, cu salcâmii, doi, pe stânga, lângă intrare. Acelaşi trotuar larg, de ciment, care pornea din colţul fabricii spre uşa masivă de fier forjat, cu stele de alamă; dar prin zăbrelele vechiului gard de fier se zărea, în fund, o clădire nouă: halele moderne.

În dreapta scârţâiau macaralele. Două benzi rulante transportau cărămizi la etajul trei al unui bloc în construcţie. O varniţă uriaşă îşi desfăşura patrulaterul de lapte cenuşiu. Betoniera huruia, mestecând grăunţele de pietriş.

Ucenicul a pornit încet, de-a lungul trotuarului. S-a oprit. În colţul, acum nivelat şi cu un rond de flori prins în perimetrul uzinei, se afla…

Sunt chiar douăzeci de ani de-atunci?

Dom' Pandele era proprietarul cârciumii-birt „La noroc”. Jupânul servea patru feluri: ciorbă de burtă, tocană naţională, ghiveci de post şi iahnie de fasole. Băutura era obligatorie. Creditul nu se refuza celor ce-l cereau. Dar pentru asta, clientul trebuia sa aibă, cel puţin, un an de zile vechime în uzină şi să consume regulat. Adică în fiecare zi. Domnul Pandele îl ridica atunci la rangul de client vechi şi-l însemna în catastiful lunguieţ, cu scoarţe verzi, cu care se prezenta în fiecare sfârşit de săptămână casierului de la uzină.

Pentru trei la sută comision şi un mezelic „pă de gratis” de două ori în opt zile, casierul scădea din chenzină muncitorului datoria făcută „La noroc”, rotunjind sumele, oprindu-şi diferenţele de la „douăzeci şi cinci” ori „şi cinzeci” de bani până la

un leu. Ceea ce îi aducea şi dumnealui un norocel, mai mititel, pe lângă cel mare al lui Pandele, jupânul.

A dispărut birtul „economic cu spirtoase”. Nici nu se mai ştie unde a fost. Poate în locul unde este blocul acesta înalt, de opt etaje, cu magazine de fierărie, de textile şi librărie la parter? Ori chiar, acolo unde un clopoţel electric cheamă din recreaţie elevii în clasele mari, Cu ferestrele înalte, luminoase?

Douăzeci de ani…

Peste drum este acum o casă mare cu patru etaje. Jos e Alimentara; etajele sunt locuite de familii cu copii. Şi-au întins rufele la uscat şi pe balcon. Să tot fie cinci ani de când s-a înălţat clădirea asta. Terenul a fost al lui domn’ Lumânare, băcan, stămbar şi proprietar al unei curţi cu han şi al salonului pentru nunţi şi baluri, în rând cu dughenele, unde slugile dumnealui vindeau gaz, muştar, fitil de lampă, salam şi pânză pentru cămăşi de mort şi de ginere.

Se aflase în cartier pentru ce îi ziceau clienţii şi băieţii de prăvălie „Lumânare”. Ba iştia, afurisiţii, îi mai scorniseră şi alta: „dom’ Genuche”. Pentru că, ori de câte ori treceau legionarii „în procesiuni”, dumnealui, jupânul, ieşea cu o lumânare aprinsă în mână şi, îngenuncheat pe trotuar, se ruga.

Se ruga fierbinte. Pentru sănătatea, deverul şi prosperitatea „legiunii”. Aşadar porecla a treia – Genunche – de acolo i s-a tras. Dar cine mai ştie, ori mai merită azi să-şi frământe capul pentru astfel de amintiri, arse de mult de oameni şi de vremi?

Ucenicul s-a îndreptat iarăşi cu paşi înceţi spre poarta grea de fier. Nici acum n-a intrat. Portarul l-a privit curios de după geamlâcul cabinei. La 20 de metri depărtare se află clubul uzinei. Dinăuntru se aude radioul cântând. Un afiş anunţă programul-concert de astă-seară, altul, filmul de mâine, iar pe

un panou sunt trecuţi cu nume şi fotografii cei care îşi vor disputa titlul de campioni la tenis de masă pe raion.

Clubul are două etaje. Ca să intri, trebuie să urci o scară largă, de marmoră, cu zece trepte.

De marmoră este şi placa prinsă pe zidul frontal... „ căzuţi cu faţa la duşmani în cea de-a doua zi a grevei dusă pentru pace, pentru pâine şi libertate…"

Sunt chiar douăzeci de ani de-atunci?

Sunt douăzeci de ani de-atunci…

Când taică-său l-a adus de la ţară ca să-l bage ucenic la uzină, bătrânul şi-a oprit carul cu boi, cu purcelul legat sus, în paie, în dreptul hanului lui dom' Hapsân Lumânare, care i-a măsurat din pragul uneia din prăvălii şi în silă cu privirea:

— Îmi umpleţi hanul cu păduchi. N-am loc!

Au dormit în car, sub cerul liber, înveliţi cu cerga. O săptămână au îmbucat din ce-au avut în traistă. După care, purcelul a trecut în coteţul contra-maistrului Istrate.

Bun suflet contramaistrul mustăcios Istrate. L-a primit ucenic în atelierul de lăcătuşerie doar pentru un purcel. Şi un sac cu mălai pe lună. Şi numai câte o pasăre, două, când şi când…

Taica, de la ţară, mai trebuia să dea şi la gazdă. Madam Constantinescu, văduvă de perceptor, ţinea trei odăi cu chirie la hanul domnului Lumânare. Viaţă grea, trai scump la oraş. Chirie şi de-ale gurii nu-s de glumă când rămâi numai printre străini, care şi apa ţi-o măsoară din ochi şi ţi-o dau pe gologani. Iar când bătrânul n-a mai putut face faţă lăcomiei crescânde a coanei Viorica Constantinescu, pe fitece pătrar de an, ucenicul s-a mutat în odăiţa unui acar pensionar. Pentru mâncare şi cei câţiva poli necesari chiriei, hămălea clandestin pe peroanele Gării de Nord, după ce ieşea de la atelier.

Un sfert de pâine cu ceai, câteodată şi două trei felii de salam, îmbucate la repezeală şi din mers, în drum spre gazdă. Câte nopţi nu s-a culcat flămând! Câte zile n-o dusese doar c-un covrig, de umbla ca năuc de foame!

Sunt chiar douăzeci de ani de-atunci?

Da, sunt douzeci de ani de-atunci!

S-a rezemat de spătarul scaunului din biroul de repartizare a cadrelor.

Melodia caldă a difuzorului se revărsa în întreaga cameră şi-i cuprindea cu putere.

— Ţii neapărat la Atelierul doi, tovarăşe?

— Da. Foarte mult, dacă se poate… Aş vrea să vă explic… Şi privi la cel care îl întreba şi răsfoia un dosar subţire.

— Nu. Nu mai e nevoie de explicaţie. Cred că am înţeles – şi un zâmbet larg îi cuprinse faţa. Să mergem, tovarăşe!

Îi bătea inima, iar un nod în gât începu să-l sâcâie. Tuşi, ca să-şi dreagă glasul, – ori ca să mai prindă curaj? Şi deodată parcă-i fu ciudă pe slăbiciunea lui.

Merge la Atelierul doi. Atelierul doi de lăcătuşerie. Ei şi? Ar putea fi un atelier ca toate celelalte. Cum e Atelierul unu, cum e Atelierul trei sau cinci, deşi ăsta din urmă are şi o secţie de sudură.

Şi totuşi e Atelierul doi… Atelierul doi de lăcătuşerie…

Şi simţi cum inima prinse să-şi înmulţească bătăile, ciocănaşele…

Atelierul doi nu mai era cum îl ştiuse. Se mărise cel puţin de trei ori pe-atât. Dispăruseră curelele periculoase. (Ia seama, Ionele!) Geamurile înguste şi prăfuite (soarele pregeta să treacă prin ele, de teamă să nu se murdărească de zgură şi funingine) au fost înlocuite cu ferestre mari, dreptunghiulare, curate ca paharul în locul strungurilor vechi (îs

lacome de carne: ia seama, băiete, să nu-ţi prindă un deget!) sunt acum maşini moderne, mânate de curent electric. Nu mai este nici soba ruginită de fier acalo, – în colţul din stânga (Mai îndoap-o, puştiule, cu laşa, că ne-au amorţit degetele!). Caloriferele vârâte în zidurile vopsite cu ulei dau o căldură molcomă, plăcută. Şi difuzoarele – trei – care susură aceeaşi aprinsă melodie..

Iată-l pe moş Cristache! N-a ieşit încă la pensie? Se ţine bine. Cum îl priveşte moşul curios, peste rama ochelarilor! Nu l-a recunoscut.

Când s-au întâlnit întâia oară – sunt chiar douăzeci de ani de-atunci? — da, sunt douăzeci de ani! — nea Cristache i-a prins bărbia cu două degete: „Mă şurupelule! Dacă vrei să-nveţi strungăria, să te ceri la noi, la Atelierul doi. Şi să nu te schimbe de-aci. Căci ogarul cu mulţi stăpâni nu prinde iepurii” Bietul moş Cristache! Cât de bun era! „Ai mâncat, mă şurupel?” De ruşine ce să-i fi spus? „Am mâncat!” „Ia stai atunci într-un picior cu ochii închişi! Azi n-ai vârât nimic sub nas, puştiule. Abia te ţii pe-o talpă şi te clatini, de parcă-ai fi pe rulmenţi.” Îl lua cu el, de obicei în câte o sâmbătă după leafă, „La noroc”, şi-i plătea o ciorbă.

Cestălalt, care urmăreşte atent piesa de metal modelată de Rangheţul II, este tovarăşul Costică Mateescu. Prin ’42 strângea bani pentru comuniştii aflaţi în închisorile din Tg.—Jiu şi Aiud. A primit şi el o listă de la Mateescu. Dar mai întâi l-a dăscălit, vreme de trei zile, ca să înţeleagă mai bine de la cine şi cum să ia banii. Şi mai cu seamă în ce fel să-şi noteze în minte suma şi oamenii care i-au dat.

Este aci de faţă şi Vrabie, cel iute din fire. Mitică Vrabie, care după a treia mufă, muşcată prea adânc de cuţitul maşinii vechi şi greu de mânuit, a trântit piesa de pământ strigându-i furios: „Măă! Tu ai să te faci strungar când mi-o face mie direcţia case…”

A sărit atunci moş Cristache: „Dă-mi-l mie pe Şurupel, că-l învăţ eu meserie fără *nervicale*…”

L-a învăţat însă tot Vrabie. Că avea inimă de aur şi doar gură de fiere. Mitică Vrabie, care şi-a făcut acum trei ani casă din cărămidă în Dămăroaia… Cu banii primiţi împrumut şi pe termen lung de la direcţie. Altă direcţie… Alte vremuri...

— Tovarăşi!

Zbârnâitul motoarelor a tăcut. Ultimul strung a icnit scurt, apoi a amuţit şi el. Treizeci de perechi de ochi se îndreaptă către şeful cadrelor, care le vorbeşte, şi spre tânărul de lângă el, care le zâmbeşte timid, încurcat.

— Tovarăşi, vă prezint pe noul vostru inginer. El va conduce Atelierul doi lăcătuşerie, aici unde a cerut să-l repartizăm. Câţiva dintre voi poate îşi vor mai aduce aminte de el, căci tot în atelierul acesta şi-a făcut ucenicia.

Sunt douăzeci de ani de-atunci…

1958

[1]Taxă, amendă pentru fiecare zi întârziere.

[2]Samar, suport de pânză şi paie, cusut pe un schelet de lemn. Prins în curele ori cu sfoară pe spinare, ajută la căratul baloturilor, lăzilor etc.